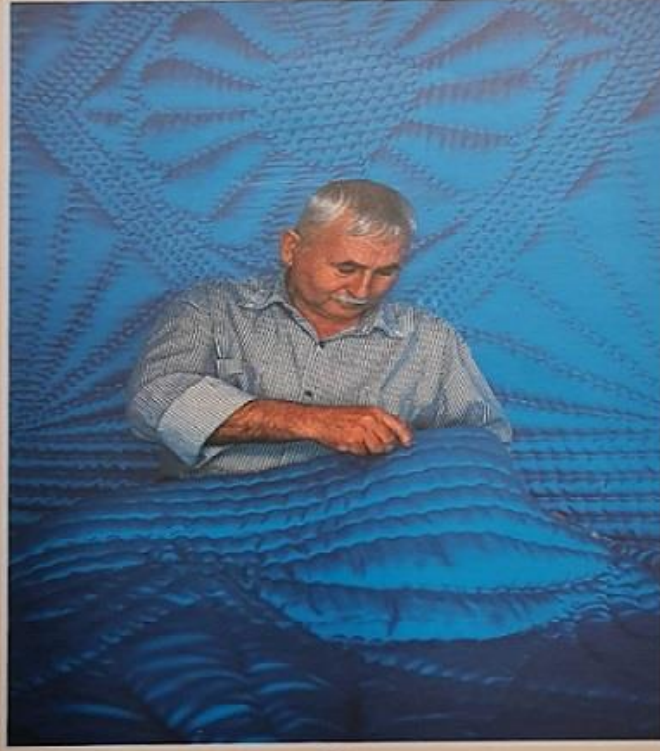

EN GÜZEL ESNAF VE SANATKÂR ÖYKÜLERİ

TÜRKİYE
ESNAF VE SANATKÂRLARI
KONFEDERASYONU

TESK 50 YAŞINDA

Artaki Usta (Vecdi Çıracıoğlu - Birincilik Ödülü)

Mühendisliğe yeni başladığım yıllardı. Yaz tatilinde tanıştığım, şehirler şehri İstanbul'u merak eden Belçika'lı arkadaşım ziyaretime gelmişti. Galata Köprüsü'nün altında bir kahveye oturmuş, Boğaz'a gidecek olan Çingene Vapuru'nun kalkış saatini bekliyorduk. Arkadaşım büyümlü şehirde bir dakikasını bile boşa geçirmek istemiyordu. "Yakınlarda ilginç bir yer biliyorsan, beni oraya götür, nasılsa zamanımız var" dedi. Çevreme göz gezdirdim. Gidilebilecek o kadar çok yer vardı ki... Gözlerim bir Galata Kulesi'ne, bir Yeni Cami'ye gidiyordu. Nedense o anda aklıma Perşembe Pazarı ve Artaki Usta'nın döküm dükkânı geldi. UNESCO'da çalışan arkadaşım için, görülecek daha ilginç bir yer olabilir miydi? İstanbul'un göbeğinde, esamesi kalmamış Altın

Boynuz Haliç'in dibinde, el becerisiyle ve çok eskilere dayanan teknikle çalışan dökümcüleri gösterecektim. "Gel" dedim. "Sana öyle güzel güzel bir yer göstereceğim ki, hiçbir zaman unutamayacaksın."

Boryağı karışmış ayna gibi parlayan pis suların menevişlenerek biriktiği sokaklardan geçerek, tornacılar sokağına geldik. Küçük bir dükkânın önünde durduk. Yarısı dükkânın dışına taşmış, kendi yaptığı kopyalı krank taşılama tezgâhıyla bir usta, kaynakla doldurulmuş devasa bir krankı taşıyor, arkadaşım memleketinde ancak çok büyük işletmelerde görebileceği bu olayı hayretler içinde izliyordu. Yersizlikten ve olanaksızlıktan sokaklara bırakılmış paslı torna tezgâh bankoları, çapalar, iri gemi zincirleri, torna talaşı, çöp dolu bidonlar, bunların aralarından çıkan kedi, köpek ve içleri akla hayale gelmeyecek yiyeceklerle donatılmış seyyar satıcı arabaları, tombalacılar arkadaşımın fotoğraf makinasına misafir oldular. Tornacılar sokağı bitip de köşeyi döndüğümüzde ortalığı yanmış kömür tozuyla karışık eriyik metal kokusu sardı. Kalıpları dükkânlardan taşan pik dökümcüler, sokaklarda ancak bir keçinin yürüyebileceği kadar yer bırakarak her yeri kalıplamışlardı. Sokak yeni dökülmüş asfalt gibi siyah ve duman tütüyordu. Dökülen kalıpların kırmızı ve bir kısmı soğumuş mor yolluk ağızları, bir tülbente işlenmiş sıra sıra oya gibiydiler. Arkadaşım şaşkın şaşkın bakınırken, çevreden "Hop hemşerim dikkat et. İşlere basmayın!" uyarıları geliyordu. Bir ara yanımızdaki hanın üst katlarından bir ısıklık sesi geldi. Yukarı baktık. Belden yukarısı çıplak ve terli vücuduna is bulaşmış göbekli bir adam sokakdaki arkadaşına seslendi: "Boş derecen var mı? Maden arttı da!.." Cevap hemen geldi, "Gönder. Kalıptan bol ne var, zaten benim karaoğlan da şişmişti." İki çırak, su yerine eriyik metal taşıyan tulumbacılar misali, hanın üçüncü katına kömürle demir eriten ve sokakta adı karaoğlan olarak anılan kara kupol ocaktan, yetmişbeş kiloluk çatal potayla üç sefer yaptılar. Kalıplar söndürülmüştü! Bu işi yaparlarken, ağızlarında sigara ve alışkanlığın verdiği umursamaz bir tavırla kalıplanmış işlere itina göstererek, aralardaki tamponlara basıyorlardı. Dökümünü bekleyen boş derecelerin yolluklarına ucu kızarmış cüruf demiri tutulduğunda önce bir patlama, ardından harlayarak yanan döküm gazı infiale kapılan bir yanardağ ağız gibi harlıyordu. Bir sihirbaz yaptığı sihirli numaradan sonra aldığı alkışlara nasıl konuşmadan gülücüklerle karşılık veriyorsa, dökümcüler de yüzlerinde, onlara göre basit ama ilk kez gören biri için ilginç gelen bu hareket sonunda birbirlerine gülümseyip, izleyenlerden bihaberlermişcesine yan gözle makinaya poz veriyorlardı.

Sanki bir sinema perdesinin içindeydik. Birden elektrik kesildi. Jeneratörden yoksun sinema karanlıklara büründü. Az sonra perdede ay doğarken bir hayalet parıltısıyla tek ayağı üzerinde duran mendirek kuşları gibi ağaçlar dizilmeye başladı! Bir cam şişenin dibi gibi saydamlaşan hava buz kesti. Soğuk havada yapraklarını dökmüş hayalet kuş ağaçların kuru dalları üzerine serpiştirilmiş mor renkli ham ve kırmızı osurukhurmaları göz kırpmaya başladılar. Tan yavaş yavaş ağarmaya başladı. Az sonra sabah oldu ve güneş çıktığında bütün hurmalar kararmıştı. Elektrik geldi ve film kaldığı yerden devam etti. Döküm bitmişti. Herkes birbirine 'geçmiş olsun' diledi ve sinema ağır ağır dağıldı.

Biraz yürüdüktan sonra “Sarı ve Kızıl” dökümcüler sokağına geldik. Artaki Usta'nın dükkânı daha da küçülmüş gibi geldi bana. Eğilmiş, elinde pürmüz, boyadığı kalıpları kurutuyordu. Beni görünce, güldü ve el sıkışmak için yumruk yaptığı bileğini uzattı. Yumruğunu yakalayıp açtım ve sıkı sıkı tokalaşırken “Usta” dedim, “hani elin kiri, işin pisi olmazdı?” Kırışmaya başlamış saçlarının süslediği beyaz yüzü pembeleşerek, “Aferin ulan unutmamışsın” dedi. Arkadaşımın yabancı olmasını anlamasına karşın, gene de sesi cılızdı. Nereli olduğunu sordu. “Belçikalı” dediğimde, “Sor bakalım, bu çöplük gibi bir yer oralarada var mı?”

Çaylar içildi, konuşuldu, karşılıklı sorular soruldu, komşu dükkânlardan arkadaşlar geldi, geçmişten bahsedildi, eskilerde yapılan komik mesleki hatalar anlatıldı ve bunlara güldük. Meraklı arkadaşım “Ne diyorlar, ne diyorlar?” diye konuşmaları kendisine çevirmemi istiyordu. Dilim döndüğünce açıklamama karşın, ondan uzak ve farklı bir dünyada olduğundan bir şey anlamıyor, atılan kahkahalara nezaketen gülücüklerle meclise katılıyordu. Ne zaman ve nasıl ısmarlandığını anlayamadığımız kebaplar ve baklava geldi, afiyetle yedik. Sonra çaylar içildi. Kalkma zamanımız gelmişti. Herkes dükkânına döndü. Ustayla sarıldık. Giderken, “Mühendis, bizi sakın unutma” dedi. Eminönü'nde bindiğimiz vapurun kıçında Karaköy önlerinden beyaz köpüklerle uzaklaşırken Perşembe Pazarı'na baktım. Üzerine bulutlar çökmüş, Karaköy biraz daha karalara bürünmüştü.

Yıllar geçmiş, bir zamanlar İstanbul sanayisinin kalbi olan Perşembe Pazarı yıkılmıştı. Bu, onu ikinci arayışımı. Birbirini hızla kovalayarak geçen seneler hiç yaşanmamışçasına hafızamdan silinmişti. Onunla ilgili geçmişte kalan hatıralarla, tesadüfen öğrendiğim adresinin önüne geldiğimde, demir kapısına tebeşirle çiziktirilmiş “ARTAKİ” yazısını gördüm. Bu yazı, ömrünün elli yılını verdiği Perşembe Pazarı'ndaki küçük dükkânının kapısına çiziktirilmiş olandan farklıydı. ‘K’ harfi ters yazılmıştı.

Sanayi sitesinde arabamdan indiğimde beni hatırlayıp hatırlayamayacağını düşünürken, üzerimden havalanan bir sürü kuşun kanat çırpmalarıyla irkildim. Öğle saatlerinin yağmurlu hava sonrasıydı. Yağmurun ardından ,kararlı sıcaklığıyla parlayan gün süpürücüsü güneş ışıklarıyla oynaşıyordu! İki katlı dökümhanenin yan bahçesine açılan üst kat kapısının aralığından güvercinler teker teker havalandılar. Ardından, bulutların arasında yer bulmaya çalışan maviliklere uçtular. Güvercinler, mavi zemin üzerinde kar taneleri gibi biraraya geliyor, beyaz bulutların arasında kayboluyorlardı. Ara sıra, seyredenlerinden haberdar olmuş da, onların yüreklerini ağızlarına getirmek istiyorlarmışçasına kendilerini bir taş parçası gibi aşağıya bırakıyorlar, yere yaklaştıklarında tekrar göğe doğru tırmanıyorlardı. Kanat gerip süzülüyorlar. Tekrar tekrar takla attılar. Gözlerim yukarıda, olanları seyrede seyrede dökümhanenin kapısına yaklaştığımda, gökyüzünün çok küçük bir bölümünü ele geçirmiş maviliklere uçarlarken, daha da yukarılara çıkmak ve sonsuzda kaybolmak ister gibiydiler.

Griye boyanmış demir kapının telini çekerek içeri girdim. Yerler ıslaktı. Arkası dönük genç bir adam, yeni yıkadığı arabayı kuruluyordu. Yüzünü döndü. Ben daha sormadan, üzeri kıymetli taşlarla süslenmiş künyeli eliyle merdivenleri işaret ederek,

“Usta yukarıda” dedi. Dökümhanenin duvarına yaslandırılmış taş merdivenleri ağır ağır çıktım. Arkası dönüktü ve eğilmişti. Güvercinlerin yem ve su kabını sırasıyla eline aldı, ters çevirerek tel örgülü küçük kümesin kenarına vurdu. Elini içlerinde gezdirdi. Doldurduktan sonra duraksadı. Doğrulurken iki eli belindeydi. İzlenilme içgüdülerinden olacak yavaşça arkasına döndü.

Yaşlanmıştı. Saçları ve birkaç günlük sakalı beyazdı. Pencereden vuran gün ışığı gözlerimi kamaştırıyor, onu tam seçemiyordum. Gözlüğünün üzerinden derin derin baktı ve onu düzeltti. Karşımda, çocukluğumda seyrettiğim, hücrelerinde kuşlarıyla uğraşan, siyah beyaz çekilmiş “Alkadraz Kuşçusu” filminin en güzel sahnelerinden biri vardı! Yaklaştı ve gözlerini dikerek, “Mühendis, sen misin?” dedi. Unutmamıştı. O, öğrencisiyken bile hep beni bu isimle çağırırdı; “Mühendis...” zaman zaman “Bu iş mektepte öğrenilmez, bu işin mektebi de, üniversitesi de burası...” diye söylenmesine karşın, elimde kitaplar, akşam derslerini kaçırmamak için dükkândan her çıkışımda gözlerinin içi çıkmak çakmak olur, “Harçlığın var mı?” sorusunu yapıştırırdı.

Eskilerde çalışmaya âşık olduğu zamanlarda, değil dükkânının önünde oturmak, bir dakika bile boş durmak nedir bilmezdi. Sabahın ilk ayazında, tan ağarmadan, Balat’daki dededen kalma evinden sefertasıyla çıkar, yürüye yürüye Galata Köprüsü’nü geçip dükkânına gelirdi. dükkânını her ne olursa olsun kendi açardı. Bir kez çıraklarından birine anahtar verdiğini görmemiştim. Ne zaman ondan önce dükkâna gitmek için alelacele Perşembe Pazarı’na koşsam, kan ter halimi görüp, “Bir dükkân sahibinin en büyük ayıbı, işçisini kapı önünde bekletmesidir” derdi. Buna yüksünmez, güler yüzle her seferinde yinelerdi. O, cüruf kokan karanlık küçük dükkân saraylı, potalarda erittiği metal dünyasının da kralıydı. Muhakkak işbaşını giyip çalışırdı. Büyük pervane derecelerini kaldırıp indirmekten kalınlaşmış pazulu kollarını sıvar ve dünya ile ilişkisini keserdi. Bu, onun bir ibadet şekliydi de! Arada bir başını işten kaldırarak, senelerdir çok önemli bir şey arayıp da bulamamış bir insanın mahzun yüz ifadesindeki delici derin bakışlarıyla çevresine yarım bir göz gezdirir, sonar kömür isinin karalığı içinden, ikiz dolunayıyla potalardaki ergimiş metalin kızılığını arar bulurdu. O an sanki içi boşalır, derin derin nefes alarak tüm yorgunluğunu unutturdu. Gün boyu, belli aralarla, ergimiş metali hayran hayran seyredirdi. Ateş yakmak ve onu koruyarak devamını sağlamak mağarada yaşayanların bile ilk ve en son kutsal görevi değil miydi. Çünkü, ateş gökkubbeden geliyordu! Bir kere çakıp hemen kayboluyordu. Ateş biterse karanlık gelecekti. Ateş, aydınlık ve gündüz demekti ve herşey gündüzde hakimdi. Gece ise korkuların barınağı ve bilinmeyenlerin limanıydı. Onun bağrında yıldızlar çakar ve sonsuzlar konuştuğunda insanlar düşler görürlerdi. Düşler ise öteki dünyaların kapılarıydı.

Her dökümcü gibi bildiklerini kolay elde etmemişti. Bu iş için ömrünün yarısını verdiğinden öğrendiklerini saklamayı ve kıskanmayı çok iyi biliyordu. Cesaretlî insandı. Cesareti, güçlükle sipariş aldığı bir işi kalıplayıp, metali ergiterek içine akıtmak ve ardından sağlam döküm almaktı. Bu, yaşayarak ve deneye deneye çok pahalıya malolan bir ömrü vakfetmektir. Yaşayarak öğrendiği Kaşıkçı Elması

değerindeki her yeni bilgi, ne kadar cahil olduğunun ve daha çok çalışması gerektiğinin işareti olup, dibi gözükmeyen, sonuna varılamayan ve insanı fazlasıyla bağına çeken dıbsız bir kuyuydu.

Metal eriten bir insan için bilinmezlik bir girdaptı. Onun, sakat çıkan bir dökümün sonunda hüngür hüngür ağlayarak kömür tozuna bulaşmış ellerini yukarıya kaldırıp, “Ne olur, ey bizi ve yeryüzünü yaratan Tanrım... Metali dökerken beni kalıbın içine sok. Sok ki, metal beni de eriterek, içine alsın, onunla kaynaşayım ve orada neler olup bittiğini göreyim. Ve göreyim ki, bir daha aynı hatayı yapmadan dökümlerimi sağlam alayım” diyerek dua ettiğini çok kere görmüştüm. Kalıplama bittikten sonra, derece özenle kapatılıyor ve metal eritilerek içine akıtılıyor. Bu kabaca böyleydi ama metal kalıbın içine girdikten sonra katılaşıırken orada neler oluyordu?Ergimiş metal nasıl katılaşıyordu?Ona göre metalin içinde dostunu düşmanını bilmeyen bir çok ordu vardı ve bu ordular, dur durak tanımadan kıyasıya birbirleriyle savaşıyorlardı. Birbirlerine düşman ordular uzlaştıklarında onları barındıran eriyik metal sakin ve yarı uyur durumda kendine gelerek kalıbın içinde katılaşıyor, bozulduğunda ortaya sağlam bir döküm çıkıyordu. Eriyik metal katılaşıırken birbirleriyle çarpışan ordular, dökümdeki dengelerdi. Yeryüzüne düştüğünden bu yana insanın doğasında yer alan ve hiçbir evresinde de yok olmayacak lavın varlığı, çocukluğunda başladığından bu yana hep aklındaydı. İnsanın doğası eğitmek isterdi, eğitici ise ateşi kucaklamak. Bu istek en içine kapanık insanda bile var olan bilinmezliğin verdiği hüzünden başka bir şey değildi. Bilinmezliğin verdiği hüznün, ateşle uğraşan insanı bilir, onun içini dışa vurur ve onu anlatırdı. Tanıdığı dökümcülerin neredeyse yarısı aşırı dinine bağlı, yarısı da içkici ve tanrıtanımazdı. Döküm bozulmadan önce, dinine bağlı olanlar dua eder, diğerleri ise bir şişe içki açıp beklerdi. Artaki Usta, içkici ve tanrıtanımazlara hep üzülürdü!

Bir gün, döküm sonunda, sakat çıkmış büyük bir uskurun başında ağlamıştı. Uzun geçen sessizlikten sonra, “Usta” dedim. “Bir şey söyleyeceğim ama kızmayacaksın.” Ses çıkarmadı. “Bir dahaki sefere kazboynu yolluk verip işe alttan girelim. Metal çabuk girer, dereceyi tavlamaz, böylelikle de metale kum düşmez.” “Nereden biliyorsun?” dedi. “Yabancı bir kitapta çizimi var. Avrupa’da öyle döküyorlarmış.” Bütün hıncını benden aldı. Demediğini bırakmadı. Hiçbir şey söylemedim. Hatırladığım, “Kondosa (boyu küçük, bodur adam) bak, adam olmuş da bize iş öğretiyor” dediğiydi.

Uskuru oksijen ile tavlayarak, balyozlarla güçlkle kırdık ve erilmek için ocağa taşıdık. Sıra kalıplamadaydı. Yolluğu nasıl açacağını merakla izliyordum. Bu işi öğle paydosuna bırakmıştı. Aç kalma pahasına tabldota gitmedim. Yan gözle beni takip ediyordu. Yanına her yaklaştığımda bir iş bahane etti. En son olarak, ispatisini (Bir tarafı kaşık, diğer tarafı mala küçük dökümcü el aracı) dizinin altına sakladı ve “Mühendis, ispatiyi bulamıyorum, arka tarafa bir bakıver” dedi. “Peki usta” deyip arka tarafta geçip onu izledim. Yolluğu kazboynu açtı ve dereceyi hemen kapattı. “Bulamadım!” diye yanına gittiğimde, “Kıç cebimdeymiş” dedi. Ertesi gün, her zaman olduğundan daha da erken gelerek işi bozmuş ve sağlam çıkan uskurun yolluk ile

bağlantı yerini çoktan kesip taşlamıştı. O gün, Ne Artaki Usta ne de dükkânda çalışanlardan biri büyük uskurun sağlam çıktığı konusunda konuşmadı.

Siperliğinin kenarı yağlı grafitli elle tutula tutula kirlenmiş kasketini çıkardı. Kasket saçlarında iz yapmıştı. Sonra tekrar başına oturttu. Elini yavaşça omuzuma götürdü. “Gel bakalım” dedi. “Neler yapıyorsun... Ne kadar zaman geçti aradan?.. Anlat bakalım.” Plastik beyaz rengi kararmış hafif sandalyeleri altımıza çektik. Aşağıya seslenerek, iki bardak çay söyledi. “Ben” dedim, “büyük bir fabrikanın işletme müdürlüğünü yapıyorum.” Meraklı gözlerle “Büyük mü, çok mu büyük?” diye sordu. Heyecanlanmıştı. “Evet usta” dedim, “hem de çok büyük. Aklın hafsalan alamayacak kadar büyük.” “El kalıbı var mı?” “Yok” dedim, “radyatör, küvet, soba yapıyoruz. Her şey otomatik, bilgisayara bağlı. Onbir saniyede bir kalıp dökülüyor.” “Vay, vay, vay!” dedi. Gözleri bir yerlere dalıp giderken, geçmişte ağızından düşürmediği, “Peseftikos kosmos!” (Yalancı dünya) demeyi ihmal etmedi.

“Perşembe Pazarı yıkıldıktan sonra buralara taşındık. Bir sitede oturuyorum. Taşınmadan önce Köroğlu öldü de rezilliğimizi görmedi. Balat’daki evi sattım. Her şeyim, hatıralarım orada kaldı. Perşembe Pazarı’na değil gitmek, önünden geçmediğim seneler çok oldu. Bir insan yeni bir yere taşınırsa, eskisine zor dönermiş meğer. Bunu da bu yaştan sonra öğrenmiş olduk. Eski işler de kalmadı. Nerede o eski günler? Gördüğün gibi güvercinlerim var. Onlarla vakit geçiriyorum. Oğlan zaten kendi havasında. Bir kuyumculuktur tutturmuş gidiyor. Gözü dükkânda. Satmamı istiyor” diyerek, başıyla aşağıyı işaret etti. “Varsa yoksa araba ve altın takı.” “Hayret” dedim. “Ne kadar da büyümüş?” “Eşek kadar oldu kondos. E, zaman durmuyor, akıp geçiyor. Öyle bir geçiyor ki, arkasına bile bakmıyor...” “İkinizden başka kimse yok galiba dükkânda?” diye sordum. Derin bir iç geçirerek, “Eskiden çocuklarını ellerinden getirirlerdi babalar sanat öğrensin diye. Babam beni sanata getirdiği zaman eti senin kemiği benim demişti. Ustamın karşısında hazırolda dururduk. Şimdikiler ustalarının karşısında edep yerlerini karıştırıyorlar. Gelenlerin ilk sordukları kaç lira haftalık vereceksin oluyor. Bir saat sonra da bu iş çok kirli ben çalışmam diyerek kaçıyorlar. Artık herkes çalışmadan para kazanmak istiyor. Eskiden millet kızını dökümcüye, tornacıya vermek için can atardı. Artık imamın kayığına binsem, yerimi dolduracak insan yok!” dedi.

“Üzülme usta, bak kapıda yine ARTAKİ yazıyor” dedim. “Yazıyor ama bu sefer “K”sı ters. Gerçek kondosun kendim olduğumu artık anladım. Evet gerçek kondos benmişim de haberim yokmuş.”

Çocukluğunda aç susuz haftalık almadan nasıl çalıştığını her yorgun dökümün sonunda anlatırken uzaklara daldı. Bir kez bile haftalıklarımızı geciktirmemişti. Cumartesi sabahı, bir gece öncesinin akşamında evinde hazırladığı alacak listesiyle dükkândan çıkar, paydos olmadan dönerdi.

Her cumartesi akşamüstünde dökümhanenin kapısından kalın bir merhabayla -ki bu, onun dolu döndüğünün, başka bir deyişle ‘merak etmeyin!’in duyurusuydu- kolunun altındaki bir kutu baklavayla girerken, yüzü her zamanki gibi gülümserdi.

Hafta sonları baklava yenilir ve ardından bir kenara alınmış ramat cürufunun üzerinde demlenmiş çay içilerek paydos edilirdi.

Perşembe Pazarı'ndaki dükkânının duvarları ahşap pervane modelleriyle doluydu. Gelen müşteriye, teknesinin boyunu, enini sorar, içindeki motorun beygir gücünü öğrendikten sonra, modellerden birini seçerek alır ve elini cetvel olarak kullanırdı. Önce nasırlı ve kalın parmaklarını açarak, model pervanenin kanatları arasındaki mesafeyi ölçer, ardından gözlerini kapatarak parmaklarını huşuyla üzerinde gezdirirdi. O anda ustanın neler hissettiğini pek anlamasam da, parmakları ile pervane arasındaki meşum aşk hareketini kanat hatvelerinin eğimini anlamak için yaptığını sanırdım. İlk model, bu kalite kontrol hareketinden sonra muhakkak beğenilmez, yerine asılır ve yenisi denenirdi. Böyle bir kaç denemeden sonra birinde karar kılan Usta, pervaneyi kanat ucundan havada döndürerek öyle bir uçurturdu ki müşteri onu yakalamakta zorluk çekerek. Geri dönemez bumerangı her fırlatışından sonra, "Senin teknenin pervanesi işte bu" der, gevrek gevrek gülerdi. Ondaki ölçüde; el tarezi göz nizamı!

En son alınan dökümden sonra sıcak ocağın kenarına konan iki tane gaz tenekesinde su ısıtılır, Usta eline ve ayağına suyu değdirmeden, kimse yıkanmaz, beklenir, ardından en son dükkândan çıkılırdı. Diğer dükkâncıların, en küçük çırağa el ve ayaklarına su döktürmelerine karşın, o yüzyıllardır süren bu geleneğe, "dükkân sahibi olmak, her şeye mutlak olmak değildir!" diyerek karşı çıkardı. O, usta bir öğretmendi.

Usta sürekli anlatıyor, anlattıkça bir yerlere dalıp dalıp çıkıyordum. Sitede ne kadar kaldığımı hatırlamıyorum. Kalkmam gerektiğini belirttiğimde kalmam için ısrar etmedi. Sadece, "İşlerin çok değil mi?" diye sordu. Başımı salladım. Aşağıya inip beni yolcu edemeyeceğini, merdivenleri sadece işe gelip, giderken kullandığını söyledi. Ardından "Yaşlılık mühendis, yaşlılık... Hükümetin beni artık müzeye koymasına gerekir" diye ekledi. Aşağı kata indiğimde yer ıslaklığını koruyordu. Ortalıkta ne araba, ne de evlatlığı vardı. Havayı kokladım, Perşembe Pazarı'ndaki dökümhane gibi değildi. Dışarıya çıktım. Kapıyı sessizce kapadım.

Hava yine kapanmıştı. Yüzüme iri bir yağmur tanesi düştü. Gökyüzüne baktım. Giderek artan kara bulutların arasında bir tek güvercin bile yoktu.

Arabacının Öyküsü (Kemal Ateş - İkincilik Ödülü)

Onun öyküsünü yazmaya ilk başladığımda, bir gecekondu mahallesinde oturuyordum. Mahallemizde birkaç arabacı vardı, ömrü tükenmek üzere bir meslekte arabacılık, sayıları her geçen gün azalıyordu, bir öykünün demlenme süresince bile ömürleri kalmamıştı. Öyle de oldu, birden yok oluverdiler. Pis benzin kokuları bırakan motorlu araçlar doldurdu ortalığı. Bir öykünün demlenme süresince bile ömürleri kalmadığı için de, yeniden gözleme olanağı bulamadım arabacıları, bu yüzden

Arabacı Veli'nin öyküsü bir karalama düzeyini aşamadı. Ama içimdeki yaşamı sürüp gitti, her gerçek öykü kahramanının yaptığı gibi, yazarını bırakmadı.

O günlerde babam işinden atılınca, gecekonduumuzun bir duvarını yıkıp, bakkal dükkânı açmıştı. İşimiz umduğumuzdan, beklediğimizden de iyi gitti. Evimizin arkası tıkr tıkr işleyen küçük bir dükkân olmuştu. Gittikçe yeni eklentilerle rafları, tezgâhı, vitrini büyüdü, evimizin içinden duyulan sabırsız kalabalığın gürültüsü bize her zaman keyif verdi. Yoksul günlerimizin ardından o gürültücü kalabalık bize bolluk getirdi, yaşamımıza bir şenlik kattı. İvecen müşterilerin babamı iyice bunalttığı sıralarda, yardımına ya ben, ya kardeşim koşuyorduk. Sayısı her geçen gün artan kalabalığın içinde çeşit çeşit insan vardı. Çoğu köyünden yeni gelmiş garibanlardı. Kiminin dilini anlamakta bile zorlanıyorduk. Arabacı Veli, bizim sorunsuz müşterilerimizdendi, veresiyeci değildi, babamın deyişiyle bu gün kazanıp bu gün yiyenlerdendi. Cebini, kesesini zorlayan zamlardan bir bakkalın sorumluluğunun ne olabileceğini bilirdi. Pahacısınız deyip, hır çıkarmazdı dükkânda; alışverişin başında da, sonunda da hep şakacı olurdu.

– Hemşerim bir avanak otu ver hele! derdi.

İçtiği Birinci sigarasının adı avanak otuydu.

Kahvede daha açık saçık olurdu şakaları. Yenilenin öfkesi, yenenlerin şamatası yüzünden iyice kızışıp gece yarılarında dek süren iskambil oyunlarının sonunda, gitmek için yalvarırdı arkadaşlarına:

– Yahu n'olur, bırakalım şu oyunu... Millet biri bitirdi, ikiye başladı, biz hâlâ kahvedeyiz...

Sonra oradakilere bir göz atardı, söylediklerini kim anladı, kim anlamadı diye. Anlayanlar gülüşürken, anlamayanların aptal suratları onu daha çok güldürürdü.

Bakkalda, manavda, kahvede her şeye güzel adlar takan bu adam, günün birinde değişiverdi. Az gülüyordu, az şaka yapıyor, daha az tıraş olup kötü giyiniyordu. Kısacık bacaklarıyla zor biniyordu arabasına. Dükkânımıza daha sık gelmeye başladığını da söylemeliyim. Hem sıkça geliyor, hem daha uzun konuşuyordu babamla. Dirseğini tezgâha dayayıp da içini bir dökmeye başlayınca, bırakıp gidemiyordu. Sıkıntısını bizimle paylaşması demek, bütün bir mahalleyle paylaşması demektir. Babama içini dökerken, bunun bütün bir mahalleye içini dökmek olduğunu biliyordu. Söyledikleri bir giz değil, bir "imdat" çağrısıydı, söyleyişinden anlıyorduk. Günlerdir bir umar arayıp durduğu sorununun ne olduğunu dükkânda bir iki kez konuşması yetti, mahallede duymayan kalmadı: Devlet arazisi sandığı gecekonduusunun yeri tapuluymuş, bundan bir süre önce yanında avukatı, elinde tapusuyla kapısına dayanan adam uykularını kaçırmış. Kısacık bacaklarının daha da kısılivermesi, yorgunluğu, bitkinliği, şiş şiş gözlerle dolaşıp durması bu yüzden .Yıllar sonra ortaya çıkan o eli tapulu adam, alıcı bulursam, satarım da demiş. İsteddiği parayı söyledikten sonra, bir telefon numarası bırakıp gitmiş. Mahallede Arabacı Veli'ye önce acıdılar ya, ardından bu arsayı alabilir miyim, hesapları başladı. Veli,

adamın istediği parayı bulabilmek için, yardım görebileceği her kapıyı zorladı, hepsinden de eli boş döndü. En yakınları bile para yerine akıl verdiler:

– Atını arabayı sat, evini kurtar!

Veli atı arabayı çoktan gözden çıkardı ya, evini kurtarabilmek için, atı arabayı bir kez değil, üç kez satması gerekiyordu. Her uğradığında para edecek nesi varsa sayıp döküyor dükkânda:

– Atı arabayı satarım altı bine... Hanımın altınını bileziğini de koyduk mu üstüne, etti mi yedi bin? Babam iki koç veririm sana, dedi. Bin de onlara diyelim, etti mi sekiz... Evde biraz kapacak, bakır şu bu var. Beş yüz de onlara desek, etti mi...

Liste uzadıkça, en başta hesapladığı atı arabayı unutuyor, hesaba bir daha katıyordu. Dinleyenler o zaman gülüyorlar, kahvedeki o güzel şakalarını anlamayan aptallar gibi görmeye başlıyorlar Veli'yi. Hesabı karıştırdıkça iki kez satılan atı arabası bile kurtarmıyor evini. Yaptığı hesaplar, umutsuz, umarsız bir adamın çırpınışları.

Veli hesaplarına başlayınca, her türlü hınzırlığın baş müşteri adamlar sarıveriyor çevresini. Arsayı alabilir miyim, hesabında olanlar da adım adım arkasındalar; onun gülünç hesaplarından, umutsuz çırpınışlarından, yaşamını karabasana çeviren umarsızlığından keyif bile duyuyorlar:

– Sen şu atı arabayı bir daha sat Veli! diyorlar.

Kendine eğlence arayan konu komşunun niyetini karısı ondan önce anladı:

– Artık bırak şu hesapları, dedi kocasına. Millete eğlence olduk!

Veli, arsaya gücünün yetmeyeceğini anlayınca, hem arsayı, hem kendi evini alabilecek birini aramaya başladı. Veli'nin gülünç hesaplarını dinledikçe işin sonunun böyle olacağını bilenler, hazırlıklarını çoktan yapmışlardı. Bunların en başında da Kahveci Hulusi ile Kasap Ramazan vardı. Oldu bitti sanılan pazarlıklar son anda bozuluyordu. Veli gene bir gün "avanak otu" dediği sigara için gelmişti dükkâna.

– Evi Kahveci Hulusi'ye satarsam arkamdan söverler mi? diye sordu babama.

Babam ağzını açmadan, konuşmadan Veli'nin gözlerine bakıp bakıp gevşedi yüzü, Veli babamın gülüşünden anladı anlayacağını ya, gene de sordu:

– De söyle... Niye güldün?

– Yanıtı kolay sorulara gülerler, dedi babam. Hem de yedi sülalene söverler senin. Bilmiyor musun o köstebek Hulusi'yi? Toprağa doydun mu hiç! Sağını solunu boyuna eşip duruyor. Huzur bıraktı mı mahallede?

Babam bunları söyledikten sonra, şimdiye dek seyirci kaldığı pazarlıklarda etkin olması gerektiğini de anladı. Hemen ertesi gün Arabacı Veli'yi yanına alıp Kasap Ramazan'ın evine gitti:

– Kör baykuşun avı ayağına gelirmiş! dedi Ramazan'a. Ayağına geldik.

Güldü Ramazan, güldükçe ağzı, bıyıkları, büyüdü de büyüdü.

Babam havayı şöyle bir yoklayınca, pazarlığın sonuna gelindiğini, işin olacağını anlamıştı. Önce uzun uzun konuştu, Veli'nin paradan önce, arkasından sövdürmeyecek adam aradığını söyledi, ikisinin de iyice yumuşadığını görünce bileklerinden sıkı sıkı tuttu, el sıkışıp uzlaşmaları için zorladı. En çok da Kasap Ramazan'a yüklendi:

– Hadi kör baykuş! dedi. Senin köyneğin kalın. Yüz daha vereceksin. Bu para dokunmaz sana.

– İyi de... Arsa sahibine de yirmi bin vereceğim, unutmayın...

– Onu da verirsin... Karun gibi adamsın sen.

Alıcı da, satıcı da kırmadı babamı, günlerce süren pazarlıklar, o gece uzun bir tokalaşmayla bitti.

Arabacı Veli, Kasap Ramazan'dan aldığı parayla, kentin epey dışında küçük bir gecekondu alabildi. Göçünü kendi arabasına yükledi, kırgın, yenik ayrıldı mahalleden. Kovulmuş gibi... Onun için yaşam, sonu gelmeyen bir kovgunluktu sanki.

Kasap Ramazan önce ahırdan başladı işe, günlerce at pisliği temizledi, bozuk duvarları, düşük tavanları düzeltip onardı, sıvadı, ahır ortadan ikiye bölünce, üç ev çıktı ortaya, üç de kiracı buldu. Hep düzenli bir geliri olsun isterdi, kasap dükkânındaki bol kazanca, düzenli bir gelir de eklendi.

Yalnız iki üç ay geçmeden tuhaf bir olayla karşılaştılar. Kasap Ramazan'ın kiraya verdiği ahırdan bozma evinin kapısı bir gece zorlandı. Ramazan'ın kiracısı Hayri ile karısı uyumak üzereydiler. Karı koca korku içinde kalktılar yataktan. Kapı sürekli zorlanıyordu.

– Kim o? dedi Hayri.

Biri durmadan itiyordu kapıyı. Kadın kocasının gerisinde, dili tutulmuş gibiydi. Evin kalabalık olduğunu göstermek için o da bağırdı:

– Kim o?

Gene ses yok. Hırsız olsa, ev sahibinin sesini duyunca kaçmaz mı? Her kimse, havlayıp duran köpeklere de aldırıyor. Hayri yastığın altına koyduğu nacağı aldı, yüreği ağzında kapıya doğru yürüdü. Karısı "açma" dediyse de, açtı kapıyı. Önce nacağı sıkın eli gevşedi, sonra bütün bedeni. Karısı bayılmak üzereyken toparlandı:

– Allah belanı vere emi? dedi. Veli'nin atı bu!

Kapkara, koyu bir karanlık vardı dışarda. Atın gövdesinin yarısını zor seçebildiler. Hayvancağız hiç kımıldamadan, kocaman gözleriyle onlara bakıyordu. İçeri girmek için bir iki adım atınca:

– Höst höst! dediler.

At birden huysuzlandı, tepinmeye başladı. “Çıkın benim ahırımdan!” der gibiydi. Hayri atı yatıştırdıktan sonra, boynuna bir ip bağlayıp Kasap Ramazan’ın evine götürdü. Bu eğlenceden onun yoksun kalmasına gönlü razı olmadı. Kasap Ramazan’dan sonra bitişikteki komşular da uyandılar. Gecenin o saatinde bile epey bir meraklı kalabalığı toplandı. Konuşmaların, gülüşmelerin ardından Veli’nin yeni evini bilen biri atı ipinden çekip götürdü.

Veli eski mahallesini unutmuş gibiydi. Buraya bir daha adım atmayacağını herkes değilse de, yakın dostları biliyordu. Duramaz, kahveye gelir, bakkala uğrar, gene “avanak otu” ister diyenler, yanılmışlardı. Atın kaçıp kaçıp gelmeleri olmasa, kimse yüzünü bile görmeyecekti. Güz soğukları yaklaştıkça, eski sıcak ahırını özleyen atı için geldi bir iki kez.

Komşular daha görür görmez takıldılar:

- Hiç gelip gitmiyorsun Veli?
- Niye unuttun bizi?
- Atın yeni evinizi beğenmedi herhalde?

Onun yerine başkaları yanıt veriyordu:

- Ahır yokmuş ki, neyi beğensin?

Kimsenin yüzüne bakmıyor Veli, ha gülecek, ha çözülecek diyenlerin umudu boşa çıkıyor. Komşular ne yapsalar eski Veli’yi göremiyorlar karşılarında. Her aklın kavrayamayacağı laflar vardı Veli’de, şimdi suskunluğu, sessizliği seven bir adam olmuş, mahalleden giderkenki o yenik halini atamamış üzerinden, o kovgun halini...

En inatçı küskünlerin bile dilini çözerdi annem:

- Atın senden vefalı çıktı Veli! diye bağırdı arkasından.

İkinci gelişinde annemin bu sözü üzerine uğradı dükkâna. Gene “avanak otu” dedi sigaraya. Sigara paketini açarken çözüldü dili:

– Yerinden yurdundan bir oynamayagör hemşerim! dedi babama. Yüzünü anneme döndü:

– Yerinden yurdundan bir oynamayagör Nuriye bacı! dedi. İstersen şurdan şuraya git... Gökyüzündeki yıldızların adını bile yeniden öğrenmek zorunda kalırsın.Konu komşunun, eşin dostun adı birden değişiverir. Ananın babanın adını bile yeniden öğretirler sana.

O bir konuşunca, ötekiler bin söylemeye hazırda ya, dinlemedi. Kepenklerin demirine bağladığı atının yularını çözdü, insan yerine atıyla konuşmayı yeğledi:

- De hey, eşşeklenme!

Onun atıyla konuşmalarını unutmuştuk, “De hey, eşşeklenme!” derdi atına. Ata “eşek” demenin, insana “eşek” demekten daha kötü olduğunu Veli’den öğrenmiştik.

Kamçı sesini de duyunca uysallaşiverdi hayvan. O sözü bir daha duymak istemedi. Sahibinin yürüyüşüne uydu çaresiz. Veli önde, at arkada mahalleden çıktılar. Yaz gelince ortasında titrek çiçeklerinin mor mor oynaşıp durduğu, kocaman kanatlı leyleklerin konup kalktığı tarlaları da geçtiler. Epey uzaklarda, iki tepenin arasındaki yeni gecekonduklara doğru gözden kayboldular.

Bakırdan Türküdür Taş Oymaları (Baki Koşar - Üçüncülük Ödülü)

“Uymuyor taliim her arzuma benim
Bu dünyada neyi sevsem, sevilmem niye ben?
Muhabbetle taşa baksam olur toprak,
Neyleyim dünyayı gülmeden benim yüzüm...”
(Kazancı Bedih’in de söylediği Saba gazel)

1958, Urfa...

Çekiç sesleri, Hüseyiniye Çarşısı'nın serin eyvanından, yeknesak, tatlı ve uzak bir melodi gibi sokağa taşıp Harran'ın kızgın güneşine karışıyordu... On altı yaşındaki Adem, özel olarak sipariş edilen “kollu tas”ın, ustası Seyfettin'in çekiç darbeleriyle nasıl da şaşılabilir bir maharetle şekil aldığını heyecan ve hayranlıkla izliyordu... Bu ilk etapta bilek, kol gücü gerektiriyormuş gibi algılanan işin, aslında olağanüstü bir estetik anlayış da istediğini belki çok yıllar sonra kavrayacaktı Adem...

İşinin ehliydi Seyfettin Usta... Sadece ehli değil sevdalısıydı da bakırcılığın. O, kendi ustasından edinmişti bu sanatı, onun ustası da kendi ustasından... Hüseyiniye Çarşısı'na ilk adımını attığında, büyü, afsunlu bambaşka bir diyara girdiğini sanmıştı... (Kendi çırağı Adem de aynı şeyi hissetmiş olsa gerekti...)Ama Seyfettin Usta'nın son yıllarda tadını kaçıran bir şey vardı ki o da bakırcılığın eski değerini görmüyor olmasıydı. O zamanlar gençti; Emin Usta'nın bakırcılık konusundaki namı Urfa sınırlarını da aşmış, civar illere kadar yayılmıştı. Nasıl da istekliydi öğrenmeye, nasıl da coşkuluymuştu. Hele de ustasının bu işe gönül verişini, bu işi adeta kutsal bir ritüelmiş gibi yapışını gördükçe, izledikçe tutkusu daha da büyüyordu... Bu nedenle çırağı Adem'in üzerine titriyordu. Kimi zaman ona kızsada da öfkelense de Adem, onu yarına, geleceğe bağlayan bir umuttu aslında... Çünkü bu mesleği, bu sanatı, ondan sonra devralacak, yarınlara taşıyacak aracı oydu...

Babası yoktu Adem'in. Annesi, o henüz dokuz yaşındayken emzirme çağındaki kızkardeşi Sevda'yı da alıp bir zabite kaçmıştı. Halası bakmıştı Adem'e. Annesine ilişkin her şey, lanetli bir gölge gibi çöküveriyordu konuşulan yere. Adem, anlamıştı ki bu konu, ebediyen kapatılması, unutulması gereken bir meseledir ama yine çocuk duyarlılığıyla güçlü bir biçimde kavramıştı ki anası, bir gece yarısı kendisini terkedip gitmiş, bir daha da ondan -türlü çeşit dedikodular dışında-hiçbir haber alınamamıştı. Anası, onun için sisli, puslu kimi hatıralar ve bu hatıraların üzerine şiddetle çöken yoğun bir nefret ve öfkeydi artık... Dört yıldır da Seyfettin Usta'nın yanındaydı. Seyfettin Usta, oğlu gibi bağrına basmıştı Adem'i. Hele son yıllarda, bakırcılığın giderek kıymetten düşmesiyle adeta bir can simidi gibi sarılmıştı Adem'e. Hiç erkek

çocuğu yoktu Seyfettin Usta'nın; bu yüzden sanatının bayrağını devredebileceği tek kişi olarak onu görüyordu...

– Usta, susadın mı? dedi Adem, delikanlılığa yeni yeni evrilmeye başlamış, terbiyeli, utangaç sesiyle.

İri parmaklı, içi nasır tutmuş eliyle alınıdaki terini sildi Seyfettin Usta... Adem'in yüzüne ışıllı ışıllı parlayan gözleriyle, sevgiyle baktı. Fazla konuşmazdı Seyfettin Usta. Adem bunu bilirdi. Bu kez de çabuk anladı. Hemen dükkânının serin bir köşesinde duran testiye yöneldi. Yine ustasının eseri olan bakır bir tasa bu testiden su doldurarak getirdi.

Harran'ın kavurucu güneşi, Süleyman Usta'nın maharetli elleri arasında şekilden şekile giren taşları da ısıtıyordu. Yeşilden, ağaçtan pek fazla nasiplenememiş Urfa için taş, kutsal bir nesneydi. Urfa evlerinin yüksek avlu duvarlarında, dış cephelerinde, tavanlarında ve çatılarında, "havara daşı" denen kireç oluşumlu taş malzemesine sıklıkla rastlanırdı. İşlemeye son derece elverişliydi Urfa taşı. Süleyman Usta'nın alın teri, bu taşların yüreğiyle, tek bir yatak olarak birleşiyor, bu yatağın etrafı, şırıl şırıl akıp giden bir dere olup zaman içinde şahesere dönüşüyordu.

Esrarengiz bir labirent gibi birbirine açılan daracık sokakları, taş yollarında, puşiler, harmallar, yemeniler, hizmalar, hatemler, lebeler, sariler içinde kadınlarla erkeklerin Arapça, Kürtçe, Türkçe sohbetlerinin yüksek eyvanlı, taş duvarlarla örülü avluları dolandığı Yakubiye Mahallesi'ndeki evinde de kendi sanatının izleri, bir onur abidesi gibi duruyordu.

Süleyman Usta da taşa gönül verenlerdendi. Eserini, bir sevdalı gibi aşkla örerken göneniyordu. Kakma, kabartma, şebekeli oyma, çizikleme gibi yığınla teknik bilirdi. Harran'ın hemen hemen tüm kemer ve sütun başlıklarında, kökeni ta Selçuklu dönemine kadar uzanan bu tekniklerin izleri vardı. Buralarda bir oya gibi işlenmiş rumili arabesk kompozisyonlar ve bordürler, öylesine zengin bir repertuara sahipti ki hepsini tek tek ayırmaya, seçmeye kalkmak hemen hemen olanaksızdı.

Tenzile, en çok eyvan kemerlerinin kilit taşlarında ve ışık takalarındaki (pencerelerindeki) oymaları seviyordu. Babasını, bu bölümü işlerken görmemişti (O zamanlar henüz doğmamıştı çünkü) ama gözlerini böylesine yoğun işlenmiş bir duvar işçiliğine açmıştı. Hep böyle bir eve gelin gitmeyi düşlerdi Tenzile. Gelin gideceği evinin duvarları, avluya bakan cepheleri, eyvan kemerleri, tonozların kilit taşları ve elbette ışık takaları, babasının elleriyle işlensin, süslensin isterdi. Tıpkı bir gelin gibi, tıpkı kendisi gelin olurken süsleneceği gibi... Adem düştü aklına yine. Yüreği pır pır etti. Urfa güneşinin yanıklaştırdığı bakır bronzluğundaki teni, koyu kahve gözleri, alınmış gibi duran incecik siyah kaşları, geniş omuzları, olgun, vakur edası heyecan saldı içine. Onu düşünmek bile güzeldi. Sevda denen, aşk denen şey bu olsa gerekti...

Akşam, Harran'ın kızgın güneşini içine çekip usul usul taş kentin üzerine çökerken annesiyle birlikte yer sofrasında yenecek akşam yemeğinin tüm hazırlıklarını

bitirmişti. Bu akşam misafir vardı. Bakır ustası Seyfettin Amca, kendilerine misafir gelecekti. Ah, yanında Adem de olsaydı... Ama sevda, öylesine utangaç, öylesine kaçamak, öylesine uzak yaşıyordu ki... Yalnızca bakarak, yalnızca göz göze gelerek âşık olunuyordu. Urfa'nın künyesine kazılı "namus" kavramına aykırı en küçük bir ayrıntının bile ölümle sonuçlandığı otantik atmosferinde, âşıklar için bakışmak, birkaç saniyeliğine de olsa göz göze gelebilmek bile büyük bir ayrıcalıktı adeta... Oysa ne güzel olurdu Balıklıgöl'ün etrafında el ele tutuşup yürümek, balıklara yem atmak, birlikte diz çöküp sulara bakmak, aşklarını sulara ve birbirlerine fısıldamak...

Halil İbrahim'in etrafını saran kıvılcımlar mucizevi biçimde suya dönüşünce sevdanın ateşi de diner miydi?... Adem'in de ona ilgisiz olmadığını hissediyordu. Yoksa yanılıyor muydu?.. Birkaç kez karşılaşmışlar ve işte sevdanın alamet-i farikası olan o yoğun bir elektrikle yüklü bakışmalar yaşamışlardı. Yoksa aşk bu değil miydi?...

Değilse neydi?..

Seyfettin Usta, artık çekici Adem'e emanet etmeye başlamıştı yavaş yavaş... Bu, Adem için çok önemli bir tören gibiydi. Zaman zaman tas kebapı yemeği için özel olarak yapılan bir tasa, sac kebapı veya kavurma için sipariş edilmiş bir saca, pilav çeşitleri yapılan bir lengere, bir bulgur kazanına, bir köfte leğenine, bir hamur veya ges (çamaşır) teştine, bulgur veya pekmez kaynatmak için kullanılan bir kaba artık o da çekiç vuruyor, indirdiği her çekiç darbesinin yarattığı şekile, biçime hayranlıkla bakıyordu.

Hele bundan sonraki aşama, bambaşka bir sevda gibiydi Adem için. Bakır mutfak eşyaları, mutlaka kalaylanarak kullanıldığından her şey olup bittikten sonra dükkânın uygun bir köşesine yapılmış kalay ocağına götürülürdü.

– Şimdi ona fistanını giydireceğiz, evlat, dedi Seyfettin Usta, elindeki bulgur kazanını inceleyerek. Yarattığı bir esere bakıyor gibiydi Seyfettin Usta. Çocuğuna bakar gibi bakıyordu...

Adem, utangaç tebessüm eder, gözlerindeki hayranlık büyürdü.

– Usta, kömür atayım mı? diye sordu Adem...

Kalay ocağında mutlaka bir kömür ocağı ve ateşleyecek körükler bulunurdu. Ateş canlı durdukça Seyfettin Usta'nın mutluluğu da diri olurdu.

– Unutma evlat, bu ocaktaki ateş yandıkça bil ki senin de bereketin boldur. Ne zaman ki sönmeye yüz tutarsa bu ateş, işte o zaman sen de kork. Kork çünkü artık siparişler azalmaya başlamış, müşteriler seni unutmuş, bereketin de o oranda eksilmiş demektir...

Seyfettin Usta'nın yüreğine kalay ocağının kuru düşmüştü nicedir. Hüseyiniye Çarşısı'nın bakırcı ustaları azalıyordu yavaş yavaş... Çoğu köşesine çekilmiş, bakırcılıktan elini eteğini çekmişti. Bunu anlayamıyordu Seyfettin Usta. Bir insan,

çocuğundan, sevdalisından bu kadar kolay ayrılabilir miydi?... Ama kendi ürettiği, el emeği göz nuru döküp alınının teriyle yoğurduğu ürünlerden çok farklı şeyler sarıyordu çarşığı. Kendilerinden sonra gelen kuşağa mensup genç ustalar, “kabartma çekiç” diye tabir ettikleri bir teknik geliştirmişler, “turistik amaçlı” eşyalar yapıyorlardı. Üzerinde, yörenin tarihi ve turistik yerlerinin, özel kimi amblemlerin konu alındığı kabartmalı tepsiler, cezveler sürüyorlardı piyasaya. Üstelik saf bakırdan yapılmıyordu bunların hiçbiri. Ya alüminyum, ya plastik ya da çelikten oluşuyordu. Oysa Seyfettin Usta'ya göre bakırın bir asaleti vardı ve bu asaletin yerini başka hiçbir şey tutamazdı.

– Ama zaman değişiyor işte, evlat, ne yapalım, dinletemiyoruz kimseye, sözümüz geçmiyor gençlere, diyordu Seyfettin Usta Adem'e...

Adem, bakıra gönül vermiş ustasının ıstırabını anlayabiliyor muydu? Bakıra verilmiş bir gönülün içinde nasıl bir kalay ocağının korunun yandığını hissedebiliyor muydu?...

Tenzile'nin Adem'e duyduğu sevda da Seyfettin Usta'nın bakıra beslediği sevda gibiydi. Yandıkça büyüyor, alevlendikçe yakıyordu... Adem'in, çok kaçamak, çok gizli ellerine tutuşturduğu bakır kolyeyi hep boynunda taşıyordu Tenzile. Okşadıkça onu anımsıyor, avucunda sıktıkça sanki kollarında onu sıkıyordu. .. Adem, onun sevdasını anlayabiliyor muydu peki? (Adem kaç sevdayı yüklenabilir, kaç aşkı anlayabilirdi?..)

Süleyman Usta'ya da nicedir taş işleme siparişi verilmiyordu eskisi gibi...

– Artık her şey değişiyor, Tenzile, diyordu Süleyman Usta. Evler, binalar değişiyor. Kimsenin ne çizikleme istediği var ne oyma düşündüğü... Baksana, hepsi birbirinin aynı zanaattan, işçilikten uzak beton binalar yükseliyor her gün... Gördükçe içim yanıyor, Tenzile, baktıkça kahroluyorum. Kimler oturur bu evlerde, kimler yaşar. Bilmezler ki taşın da bir ruhu vardır, taş da konuşur insanla... Taş deyip geçerler ama öyle değil; taşın cismi değildir güzel olan, içinde taşıdığı ruhtur ama gün gün bu ruhu öldürüyorlar beton üstüne beton binalarla... Bu binaların içinde daralmaz mı ruhları, Tenzile, içleri sıkılmaz mı?..

Tenzile, tırnakları kınalı, ayaları dövmeli zarif, narin elleriyle testiden bakır tasa bir köpüklü ayran daha doldurdu babasına. Bu, onu anladığını, kaygılarını, acısını paylaştığını gösteren bir reverans gibiydi aynı zamanda.

– Bizim evimizdeki tüm taşlar senin eserin, baba... Hem sadece bizim evin değil, Urfa'daki bir sürü evin taşları da öyle... O yüzden üzülme, kıymetini herkes biliyor, yeni yetmeler bilmese ne olur, dedi babasının elinden bakır tası alırken...

Süleyman Usta, kızı Tenzile'nin gür kirpiklerinin dövdüğü koyu, iri gözlerine baktı. Oysa, burada erkekler, sadece kızlarının değil, eşlerinin gözlerine bile böyle derinden, böyle doğrudan bakmazdı pek. Ama o, ne de olsa bir taş işleme ustasıydı. Sanatçı yüreği, sanatçı gözü elbette farklı olacaktı.

Tenzile utanmazdı babasından. O, buradaki birçok babaya göre inanılmaz bir anlayışa, şefkate ve olgunluğa sahipti. Rahattı babasının yanında ama edebini,

ağırlığını da hep korurdu. Aldığı, beslendiği terbiye, tıpkı babasının işleme sırasında bir taşı terbiye edişi gibi derin, köklü ve doğaldı...

– Hayırdır, Adem, dedi, Seyfettin Usta, bir sıkıntın mı var, kaç zamandır böyle durgun, dalgınsın, varsa bir şey söylemelisin bana...

Bakışlarını kaçırdı yine ustasından Adem. Esmer tenindeki pembeliği Tenzile görse kalbindeki sevdanın acısı büyüdü; öylesine dayanılmaz, öylesine çekiciydi.

– Yok, usta, dedi, bir şeyim yok, sağolasın...

Elindeki çekici usulca bıraktı Seyfettin Usta. Hüseyiniye Çarşısı'nın kendine özgü, aşına sesleri, çarşının Harran'ın kızgın güneşinin söz geçiremediği gölgesine karışıyor, tatlı bir akisle dükkânın serinliğiyle sevişiyordu.

Çekiç tutup dövmekten, esek kalaylamaktan nasırlaşmış, koyu bir renk almış ellerini Adem'in narin ama güçlü omuzlarına dayadı Seyfettin Usta. Adem'in başı hâlâ önüne eğikti.

– Kaldır başını da bana bak, dedi, Seyfettin Usta. N'en var, de bakalım şimdi, dedi.

O zaman ağır ağır başını kaldırdı Adem. Ustasının yüzüne ancak o zaman bakmaya cesaret edebildi.

– Ben, dedi, gitmek istiyorum buralardan, usta, başka bir şehre gitmek istiyorum...

Omuzlarına tüm ömrünün ağırlığı çöküverdi sanki Seyfettin Usta'nın. Neye uğradığını şaşırı. Gökyüzü bile üzerine iniyor gibiydi. Bir şey diyemedi. Sözcükler tükenip gitmişti sanki. Edecek bir tek laf bulamadı. Gitti. Belki de dükkânın, hatta Hüseyiniye Çarşısı'nın tarihiyle özdeş bir tabureye çökercesine oturdu. Avcı yeleğinin cebinden bakır cigara kutusunu çıkardı. Tütün sardı titrek elleriyle... Adem, durmuş, hiçbir şey söylemeden ustasını izliyordu kaçamak, utangaç, mahcup bakışlarla... Halasının evinde kendisini artık bir fazlalık gibi gördüğünü, başının çaresine bakması, yolunu çizmesi gerektiğini, nicedir içten içe bu düşünceyi kafasında besleyip büyüttüğünü söyleyemedi. Bu sanatın artık kazanç getirmedeğini, kendi yaşlılarının günün modası olan ürünler yaparak epey para kazandığını, bu paralarla ev bark sahibi olduklarını, kendi hayatlarını kolayca kurduklarını anlatamadı. Tenzile'ye uzaktan uzağa sevdalı olduğunu da anlatamadı. Bir gün çok para kazanıp tekrar buraya dönme istediğini, onu Allah'ın izni, peygamberin kavliyle isteyip bir yuva kurma hayali olduğunu da...

– Sen de farkında değil misin, usta, piyasayı ele geçirenler geçirmiş zaten; bize ekmek yok artık buralarda... Her köşeyi birileri tutmuş, sanatın olsa da icra edecek kapı bulamadıktan sonra neye yarar?Görmüyor musun, şehrin köşe taşlarını tutanlar tutmuş, bize soluk kalmamış, demek istedi. Diyemedi. Seyfettin Usta'nın nasıl tükenmişse sözcükleri onun da tükenmiş gibiydi. Tükenmese de yuttu hepsini ustasına karşı; terbiyesi, adabı el vermedi açık etmeye hiçbirini...

Tenzile, “havara taşı”ndan yapılmış ışık takasının kenarında (ki babasının eseriymiş etrafındaki işlemler, oylar, kompozisyonlar... ki çok severdi hepsini de... ki özdeşleşirdi dokundukça, zarif parmaklarını dokuna dokuna aralarından geçirdikçe...) kınalı parmaklarının arasındaki oya iğnesi ansızın kalbine saplanmış gibi acıyla kasıldı. Hiç böyle olmamıştı. Elindeki oyayı camın Urfa evlerine özgü girintisine bıraktı. İğneyi de. Ne olmuştu ona?.. Annesini aradı gözleri. Babasının dükkânda olduğunu biliyordu. Annesi, geniş avlunun bir köşesine yapılmış ocakta sac ekmeği pişiriyordu. Taş merdivenlerden aşağı indi güçlkle...

– Ana, dedi.

Rümeysa Kadın, ateşin hararetiyle al ve ter basmış yüzünü silerken soran gözlerle kızına baktı.

– Bilmiyorum, ana, bir şey oldu sanki... Sanki bir şey koştum içimde... Bilmiyorum, dedi Tenzile... Bir taş kırıldı sanki. Babamın işlediği, el emeği, göz nuru akıttığı, işlerken emek verdiği bir taş kırıldı...

– Deli kız, dedi Rümeysa Kadın. Başını iki yana salladı. Sonra sacda kızarmaya yüz tutan lavaş ekmeğini ters yüz etti ivedilikle...

Eğer Adem de direnmiyorsa değişen her şeye, o halde artık ne kalmıştı ki umut adına, yarın adına?... Seyfettin Usta için “her şey”, aslında “bakır” ve “bakırcılık” demektir. Adem, onun için önemlidir. Çünkü sanatını ona verecek, bayrağını ona devredecektir. O da giderse kim alacaktı onun yerini?..

Hafif basık, serin, tüm duvarları is tutmuş dükkânın içinde usul usul dolandı Seyfettin Usta. Dükkânın her yerine geliş güzel konmuş yığınla bakır malzemeyi inceledi. Sahibi tarafından henüz alınmamış bir hamur teştinin önünde durdu. (Kimdi bunu sipariş eden, unutmuştu şimdi...)

“Acaba, o da son anda vazgeçip yeni moda ürünlerden mi almaya karar verdi de gelip almadı siparişini... Vaz mı geçti de gelip aramadı, sormadı bir daha...” diye söylendi kendi kendine Seyfettin Usta...

Oysa bakırcılık işinin müşterileri bile farklıydı. Başka bir terbiye, başka bir saygı vardı onlarda. Gelip siparişlerini verirler, ustanın söylediği gün ve saatte kendi isimlerinden emin oldukları kadar güvenir, inanırlardı ve gerçekten de tam o saat ve günde dükkânda hazır olurlar veya birini yollarlardı. Ama sipariş edilen şey de mutlaka o gün ve saatte hazır olurdu. Üstelik hemen hemen hiç pazarlık yapmazlardı. Bilirlerdi ki usta, fiyat konusunda asla yalan söylemez, kendilerini kandırmazdı. Oysa şimdiki müşteriler başka türüydü. Kimi zaman kavga bile çıkartır hatta şaşırtıcı bir eli sıklıkla pazarlık ederlerdi.

Durdu Seyfettin Usta.

Bir sigara daha sarıp yaktı. Bu lengeri kendisi için yapmış sonra güzelliği karşısında dayanamayıp dükkânda tutmaya karar vermişti. Yıpranır, hoyrat

kullanılabilir diye kaygılanmıştı. (Oysa, bakır kullandıkça, işlendikçe kıvamını bulur, başka bir asalet kazanırdı aslında...)

İrili ufaklı çekiçleri okşar gibi inceledi. Kalay ocağının yanında, yavaş yavaş sönmeye tutmuş ocak ateşine baktı. Sigarasının dumanları, ocağın küllerine karıştı. Ateşin harından eser yoktu. Yüzüne vuran bir sıcaklık yoktu. Feri sönmüş güzel ama sölpümüş bir çift göz gibiydi ocak. Ocaktaki ateş sönmüşse ve günlerce, haftalarca yanmıyorsa artık bir şeylerin sonuna gelmiş demektir ona göre...

Kendisini tenhada hissetti ansızın. Bir eksiklik, bir yalnızlık duygusuydu sanki içine çöreklenen... Neden sonra, Adem'in dükkândan çıkıp gittiğini hasırdan yapılmış küçük taburenin üzerindeki işçi önlüğünü görünce anladı. Demek buydu yüreğini gizli bir sancıyla ama derinden burkan.

Kalay ocağının önüne çöktü Seyfettin Usta. Yılların bakırcı ustası, o koca Seyfettin Usta, annesini yitirmiş, oyuncağı elinden alınmış küçük bir çocuk gibi sarsıla sarsıla, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Gözyaşları, yoğun geçmiş bir ömre dair tüm yaşanmışlığın sindiği bakırcı dükkânının taş zeminini adeta yumuşatırcasına ıslatıyordu...

Kazancı Bedih, ağır, kasvetli, içli bir gazel söylüyordu o akşam... Taş kadar ağır, ölüm kadar ağır, hicran kadar ağır geliyordu Tenzile'ye... Kazancı Bedih'in Urfa ikliminden beslenmiş kendine özgü ağdalı, yanık sesiyle söylediği gazel, dışarıdan yüksek duvarlarla yalıtılmış avlunun Süleyman Usta'nın taş işçiliğinin eseri olan süslemelerle bezeli eyvan kemerlerini, sütunları dolanarak Tenzile ile diğer kadınların bulunduğu sahanlığa yansıyor...

“Hasretle bu şeb gah uyudum, gah uyandım hep o mehi andım

Eğlence edüp hab-u hayali, oyalandım ta subha dayandım.

Kan ağladım içtikçe mey-i bez-i fırakı bi-minnet-i saki

Peymane gibi gah dolup gah boşandım, al kane boyandım...”

Tenzile, hizmette kusur etmiyordu bu özel gecede. İvedilikle, “asil bir ailenin kızı”na yakışır bir adap ve ağırbaşlılıkla meyveler, içecekler, yemişler taşıyıp duruyordu erkeklerin bulunduğu kısma hiç görünmeden ama kan ağlıyordu içi. Belli ki vereceklerdi onu bu akşam uzaktan akrabaları Rüstem'in oğlu Hüseyin'e. Birazdan sıra “mırra” denen Urfa'nın geleneksel kahvesine gelecekti ve gece noktalanacaktı artık. Annesi söylemişti zaten kulağına babasının gelenlerin isteğini kabul ettiğini. Ona göre hazırlıklı olmasını istemişti Tenzile'nin.

Adem'den kendisine kalan tek hatıra olan bakır kolye, Tenzile'nin boynunu acıtıyordu...

1976, Urfa...

Adem, Hüseyniye Çarşısı'nın ana giriş kapısı önünde durdu. Yol yorgunuydu. İstanbul'dan buraya kadar yaptığı otobüs yolculuğu hayli yıpratmıştı onu. Elindeki valizini yere bıraktı. Hâlâ tek tük beyaz, gri güvercinler yerde yem arıyor, havalanıyor ya da birbirleriyle sevişiyordu. Güvercinlerin de bu kentin, yani doğup büyüdüğü bu toprakların alamet-i farikalarından biri olduğunu düşündü, gülümsedi.

Hüseyniye Çarşısı'nın ana giriş kapısındaki eskilik, duvarlarındaki belki de taş ustası Süleyman Usta'nın ustasının ustasından kalma işlemler, o aşına koku, hepsi, her şey onu çok geriye, yıllar yıllar öncesine götürdü... Otogardan iner inmez ayakları onu neden buraya getirmişti? Bunun yanıtını içten içe bildiğini ama bu yanıtın onu utandırdığını hissediyordu.

Tarihi bakırcılar çarşısı eskiliğini koruyordu korumasına ama yeni olan bir şeyler vardı. Dükkânların çoğu kapanmış, tezgâhların üstünü fabrikasyon, ucuz, alüminyum, plastik ürünler, hediyelik eşyalar doldurmuştu. Güvercin sesleri, çarşının kendine özgü uğultusu aşınaydı ama kulağına çarpmayan, eksikliğini duyduğu en önemli ses, çekiç sesleriydi. Hani her sabah daha dükkâna yaklaşır yaklaşmaz derinden derine duyduğu, kulağına geldikçe tanımlayamadığı bir huzur ve güven hissettiği o çekiç sesleri... Bakırı işleyen, şekillendiren, estetik veren, ham malzemeyi dövdükçe pişiren, terbiye eden ve kalıba sokan o çekiç sesleri... Yoktu... Ne kadar durup duymaya çalışsa da yoktu, yoktu, yoktu...

Yeni yetme, bluejean giymiş, saçları İstanbul gençlerinkini aratmayacak biçimde kesilmiş satıcılar, esnaflar vardı tezgâhların önünde. Cılız bir turist grubu tezgâhlarda sergilenen alüminyum veya plastik hediyelik eşyaları inceliyor, fiyat soruyordu...

Ne kadar yabancılaşmıştı çarşı, dükkânlar... Şaşkındı Adem... Ustası Seyfettin'i kime soracaktı. Kime sorabilirdi?

Sonunda bir zamanlar çıraklık yaptığı dükkânı zor da olsa bulmayı başardı. İşte, şu köşeyi kıvrılınca sağda, karşısındaydı... Değişmişti dükkân. Eski halinden eser yoktu.

– Buyur, dedi orta yaşlı dükkân sahibi.

Soramıyordu Adem. Tutulmuş gibiydi dili. Cesaretini topladı sonunda:

– Seyfettin Usta'yı soracaktım. Bir ara onundu bu dükkân. Tanıyor musunuz?

– Haa, meşhur bakır ustası Seyfettin... Hakkın rahmetine kavuştu o. Beş yıl oluyor galiba öleli. Hayırdır, nesi oluyorsun? dedi adam.

Bir şeyler koptu gitti Adem'in yüreğinden sanki; eridi, Balıklıgöl'ün sularına karıştı...

Bir hüznle sarmalanmış gibiydi. Urfa sıcaktı, Harran kavruluyordu. Yüreği kavruluyordu. Ve esmer tenine yaşlar boşalıyordu gözlerinden...

Avlunun kapısını, ustası Seyfettin'in yaptığını çok iyi bildiği bakır tokmakla açtı Adem. Kısık gözlerle gelene baktı Rümeysa Kadın. "Teşi"yle yün eğriyordu kocaman taşlıkta. Tanıttı kendisini Adem...

– Haa, şu zabite kaçan Halide'nin oğlu Adem misin sen, rahmetli bakırcı Seyfettin Usta'nın çırağı... O musun? diye sordu. Onayladı Adem. Heyecanlandı yaşlı kadın:

– Kayboldun gittin. İstanbul'a gitti dediler senin için. Sonra hiç gelmedin, görünmedin. Halan da öldü. Duymadın mı, cenazesine de gelmedin, hayırsız, dedi. Sonra köşedeki yer minderini gösterdi Adem'e, oturmasını işaret etti.

Bu evde bir eksiklik duydu genç adam. Evet, ne Tenzile vardı, ne taş ustası Süleyman Amca... Sormaya dili varmadı. Bir ağırlıktır çökmüştü battal bedenine. Ama anlattı yine de yaşlı kadın. Süleyman Usta'nın gözlerini yitirdiğini, âmâ olduğunu, Tenzile'yi bir akrabalarına gelin verdiklerini... Her şeyi.

Urfa'nın hallice ailelerinin oturduğu bir mahallede yaşıyordu Tenzile. Adem, yeni, "modern", bir apartmanın önünde durdu. Tenzile, işte burada yaşıyordu. Sokakta oynayan çocuklardan hangisi onundu acaba? Kırık dökük bir şeyler vardı içinde. Eskiye ait ama şimdi de devam eden bir şeyler... Hiçbir zaman tam olamamış, tam pişmemiş, ham ama bir o kadar da heyecan verici bir şeyler...

Tenzile'nin bu evde yaşayabileceğine inanamıyordu bir türlü. Çünkü onun çocukluğunda, ilkençliğinde, hafızasına, hayallerine karışmış Tenzile, babasının işlediği taşlara sevdalı bir kızdı. Bu evin sokağa açılan kapısı alelade demirdendi. Hem bakırdan tokmağı da yoktu. Plastik bir boyayla boyanmıştı. Kapının alınlığı da yoktu. Kilit taşları, tonozları ve ışık takaları da. Ya eyvanı? Ya bu eyvanın kemerleri?.. Hani neredeydi ışık takalarındaki şebekli oymalar?..

Tenzile, babasının sanatıyla hep gurur duymaz mıydı? Şimdi geniş, sokağa bakan, tül perdeli bu camların arkasında mıydı Tenzile? Bu betonarme, estetikten uzak, taş işçiliğinden uzak bu evde mi yaşıyordu taş evlere, taş işçiliğine tutkulu Tenzile?..

Neden sonra, ince, zarif ve bir o kadar da aşine olduğu genç bir kadın sesi duyuldu o kenarları taş işçiliğinden nasibini zerre kadar almamış modern, geniş camlardan birinden:

– Adeem, Adeem, hadi gel artık, baban gelmek üzere, akşam oluyor, hadi oğlum... Gel de elini yüzünü yıka, yemek saati, hadi...

Coşkuyla top oynayan kıvrıcık saçlı, esmer tenli, dünya güzeli bir erkek çocuktan geldi yanıt:

– Tamam anne, tam da en heyecanlı yerinde söylüyorsun ama!..

Uzaktan, camdan sokağa seslenen Tenzile'ye baktı Adem. Olgunlaşmıştı yüzü Tenzile'nin; daha da güzelleşmişti. Bakır rengini almıştı teni. Gözlerini seçemiyordu. Zaten camdan başını çıkartıp oğluna seslenmesiyle hemen kaybolması bir oldu. Belli ki işi vardı, meşguldü. Ne de olsa akşam vakti, yemek saatiydi.

Özlemlerle kabardı içi Adem'in. Biraz daha görmek, biraz daha izlemek istedi onu. Duyduğu tek şey yalnızca hasretti o an için... Acıyı hemen hissetmedi. Tam köşeyi dönüp sokağı, apartmanı arkasında bırakacaktı ki...

Ansızın birbiri ardına çekiç darbeleri iniyor gibi oldu yüreğinin bakırdan yerlerine...

Zaman (Zafer Berke - Mansiyon)

Bir ay kadar önceydi. Her sabahki gibi Meryem'in yanımdan sessizce sıyrılıp kalktığını hissetmiş, salondaki divanda yatmakta olan Recep'i uyandırdığını duymuş; ama, hep yaptığım gibi, yarı uyur vaziyette başıma çektğim yorganın altından, hazırlanan kahvaltının tıkırtılarını, kaynayan suyun sesini dinleyip, burnuma demlenmiş çay kokusu gelene kadar yatağın içinde kalmıştım. Kendi kendime, "çık artık yataktan, geç kalacaksın!" diye defalarca emir vermeme rağmen, göz ucuyla ikide bir bakıp, güçlükle seçebildiğim duvar saati, işe yetişebilme sınırına dayanana kadar yatmıştım. Yorganın altından bağırıp, defalarca kavga çıkardığım için Meryem ne olursa olsun gelip beni uyarmazdı.

Yataktan çıktıktan sonra giyinmek ve kahvaltı etmek için kalan zamanın gereğinden az olması sebebiyle, telaş içinde sağa sola koşturuyor; masanın başına o gün yapacak başka bir işi yokmuş rahatlığında kurulmuş olan Recep'in omuzunun üstünden ağzıma yiyecek bir şeyler atıp, soğumasını bekleyemediğim çaydan büyük yudumlar alıyordum.

Her sabah yaşadığım için alışık olduğum bu telaştan sonra elimde ceketim merdivenleri inerken kolumdaki saate baktığımda, tam zamanında çıkmış olduğumu görüp rahatladım: Sekizi on geçiyordu, tam buçukta atölyenin kapısındaaydım.

Her günkü gibi, sokağın köşesindeki bakkaldan sigara ve gazete aldıktan sonra Kasımpaşa çarşısının içine inmiş, yeni yeni açılmaya başlayan dükkânların arasından geçerek Şişhane'ye çıkan yokuşu tırmanmaya başlamıştım. İki katlı ahşap evlerin, çoğu oto kaportacısı olan harap dükkânların arasından kıvrıla kıvrıla yükselen yokuşun sonundaki minibüs duraklarına vardığımda, nefes nefese kalmıştım. Gençlerin bile tırmanmakta zorlandıkları bir yokuşun sonunda, ellisini devireli birkaç yıl geçmiş bir adamın biraz yorulması son derece normaldi. Bir süre soluklanıp, gömleğimin yakasını gevşettikten sonra Tepebaşı'ya giden ana caddenin altından geçen tuvalet kokulu karanlık yaya geçidine girdim. Geçidin diğer ucundan çıkıp, her günkü alışkanlığım içinde Şişhane'nin daracık, loş sokaklarına daldım. Harabe haline gelmiş Ceneviz surlarının her nasılsa ayakta kalmış kemerli kapısından geçtikten sonra Galata'nın şimdiden gürültüler çıkarmaya başlamış atölyeler ve iş hanlarıyla dolu sokaklarına girmiş, Arap Camisinin ortasında kocaman bir şadırvan bulunan avlusundan süzülüp iş yerimin bulunduğu sokağın başına varmıştım.

Buraya kadar her şey yirmi beş yıldır süregelen olağanlığı içinde devam etmişti, ama iş hanının daima bozuk olan ve sürekli yanıp sönen floresan lambasının kesik kesik aydınlattığı kırık dökük, kirli merdivenlerini tırmanıp, atölyenin ağır demir kapısını araladığımda hiç alışık olmadığım bir durumla karşılaştım: Armanak usta benden önce gelmiş hatta önlüğünü giyip çalışmak üzere tezgâhının başındaki yerini

almıştı. Kadir de kapının hemen yanındaki montaj masasında “salmastra”lara conta takmaya başlamıştı. Herhalde usta evden erken çıktı ya da bir tanıdığının arabasıyla geldi diye düşündüm. Saate bakmak aklıma bile gelmedi; Armanak usta küçük mavi gözlerini torna aynasına sıklıkta olduğu parçadan kaldırıp, yüzüme baktıktan sonra “Hayrola Nuri Usta, bir yere mi uğradın?” diye sormasa belki de hiç bir zaman gelmeyecekti. Uzunca bir süre ustamın yüzüne şaşkınlıkla baktıktan sonra nihayet kolumdaki saate bakmak aklıma geldi: Saat dokuza çeyrek vardı! İlkin, babamın sünnetimde aldığı “Nacar” saatin miadının dolduğunu düşündüm, daha sonra ustanın “hayrola Nuri!..” ile başlayan cümlesi aklıma geldi, demek ki ustanın saatine göre de geç kalmıştım. Hayretim utancımı bastırıldığı için şaşkın şaşkın Armanak ustanın yüzüne bakmaya devam ediyordum. O benim içine düştüğüm karmaşık durumu anlamış olmalıydı ki, “saate bir şey mi sıkışmış?” diyerek konuyu kapatmaya çalıştı. titrek ve cızırtılı bir sesle “hayır!” dedim, “her günkü saatte çıkmıştım!” Usta, boynuna astığı çapak gözlüğünü, yüzüne yerleştirirken, elini “boş ver açıklamana gerek yok” gibilerden salladı. Ben geç kalmamamın sebebini düşünmeye devam ederken, usta yere doğru eğilip tezgâhın düğmesini çevirmiş, ortalığı periyodik bir makine gürültüsü kaplamıştı.

Gerçeği güçlkle de olsa anladıktan sonra şaşkınlığım yerini çocukça bir suçluluk duygusuna bıraktı. Usta tornanın volanını çevirip, elmas kalemi dönen sarı malzemeye daldırılmış, metalik bir cızırtının eşliğinde ayaklarımın dibine kızgın talaşlar yağmaya başlamıştı. Ancak o zaman kapının yanındaki askıda asılı duran önlüğüme yönelmek aklıma geldi. Hızlı hızlı ceketimin düğmelerini çözerken neden geç kalmış olduğumu düşünmekten kendimi alamıyordum. Bereket versin, önlüğümü giydikten sonra her günkü alışkanlığımla kapının önüne çıkıp, “Bekir bir çay!” diye bağırmadım. Çapak gözlüğünü boynuma takıp, doğruca tornamın başına geçtim. Önümde duran üzeri çarklar, volanlar, pistonlar dolu kocaman demir yığınının ilk defa görmüş gibi hayretle bakıyor, “ne yapacaktım ben!” diye düşünüyordum. Armanak usta sersemliğimi anlamış olacak ki, Kemal’e seslendi: “Oğlum, Nuri ustana bir çay söyle bakayım!” Başımı kaldırıp yüzüne baktım: “Her şey yolunda neden canını sıkıyorsun” gibi bir ifadeyle hafifçe gülümseyip, başını öne doğru eğdi. Bu onun en önemli özelliğiydi; kısacık bir cümleyle ya da tek bir kelimeyle, bazense sadece bakışlarıyla düşüncelerini aktarır; içinden çıkılmayacak kadar karışık durumları çözümlerdi.

Yıllar önce küçük bir çocukken yanına çırak olarak girdiğim, askerlik dönüşünde kalfa olarak tekrar çalışmaya başladığım ilk patronum, bir kaç yıl sonra karısına ve iki çocuğuna rağmen bir Arnavut dilberine tutulup, varını yoğunu tüketerek iflas edince, kendi kendime öğrendiğim kırık dökük bilgilerle ortalıkta kalmıştım. Üç dört hafta işsiz gezdikten sonra Armanak ustanın iyi bir torna ustası aradığını duyup, korka korka karşısına çıkmıştım. Aslında ustalıktan çok uzak olduğumu, bana kalfa bile denmeyeceğini biliyordum, ama şansımı denemek zorundaydım. Armanak usta, heyecanlı ve ürkek bir sesle anlattıklarımı sakın sakın dinledikten sonra gülümseyen gözlerle yüzüme bakmış, “yarın sabah gel başla Nuri usta” demişti. Adımın yanında ilk defa duyduğum, o kısacık kelime o kadar hoşuma gitmişti ki, günlerce hatta

aylarca içimden tekrarlamıştım. Şimdi düşünüyorum da, benim pek bir şey bilmediğimi, ama öğrenmeye hevesli olduğumu “şıp” diye anlayan Armanak usta, o kısacık kelimeyi bilgelikle kullanarak bana bir yandan şevk vermiş, bir yandan da sırtıma büyük bir sorumluluk yüklemişti. Onun bu güvenini boşa çıkarmadığımı sanıyorum. Tornayla ilgili, imalatla ilgili bildiğim her şeyi ondan öğrendim; yaşamla ilgili bir çok şeyi öğrendiğim gibi. Yanında çalıştığım yirmi beş yıl boyunca onun doğallıkla söylediği sıradan gibi görünen cümlelerin, her şeyin farkında olan bilgili ve duygulu bir kişinin, çevresine kibar uyarılar ve yol göstermeler içerdiğini anladım; tıpkı bu gün olduğu gibi.

Bekir içinde bir tek çay bulunan tepsiyi uzattığında, sıkılarak alıp, torna tezgâhının üzerine koydum. Armanak usta gürültüde güçlkle duyulan bir sesle bana doğru seslendi, “Çayınla sigaranı içtikten sonra ‘mafsal’ları delmeye başlarsın!” Bunun aslında, “Canını sıkma, önce çayını, sigaranı bitir sonra işine koyulursun, şaşkınlıktan ve utançtan unuttuğun yarım kalan işin ise ‘mafsal’ların göbeğini delmekti” demek olduğunu biliyordum.

Ben bir elimle tezgâhın üzerindeki bardağı karıştırıp, diğer elimle gömleğimin cebindeki sigara paketini çıkarmaya çalışırken; ustam işlemekte olduğu parçayı bitirip, tornasının şalterini kapadı ve bana dönüp, “Ver bir Maltepe de birkaç nefes alalım!” dedi. Bu sözleri, o çalışırken benim keyif yapmaktan duyacağım sıkıntıyı gidermek için söylediğine hiç kuşku yok...

Öğlen olduğunda yanımda duran plastik kasa içindeki işlenmiş parçalar bana her zamankinden az gibi geldi. Oysa karşılıklı içtiğimiz sigaralardan sonra hiç durmaksızın çalışmıştım. Bu duruma hiçbir anlam veremediğim halde pek fazla üzerinde durmadım.

Öğle yemeği için gittiğim pideci, pidelerin hazırlanması pek uzun sürmediği ve ben her zamankinden daha yavaş yemediğim halde, yan masada oturan Remzi ustayla akşamki maçta kaçırdığımız goller hakkında küçük bir sohbe girişikten biraz sonra kapının yanında asılı duran saatin bire gelmekte olduğunu görüp heyecan içinde yerimden fırladım. Zaman bu gün bana oyun oynamağa çalışıyor, diye düşünüp, koşa koşa iş yerimin yolunu tuttum.

Koşarcasına tırmandığım merdivenlerden sonra kapıyı açıp içeri girdiğimde, patronu evinden getirdiği sefer tasındaki yemeği bitirmiş, yemek kabını daima yanında taşıdığı kahverengi çantasına yerleştirirken buldum. Kemal her gün yaptığı gibi bize hiç sormadan kahvelerimizi söyledi. Kahveler biter bitmez, önlüğümü giyip tezgâhın arkasındaki yerimi aldım.

“Mafsal”ların bitmesi üç saat sürdü. Küçük bir ikindi çayı molasından sonra tezgâhı yeni parça için ayarlamak uzadıkça uzadı. Önce yanlış bir “klavuz” taktım, daha sonra taktığım ise dış sıyırdı. Kemal’i gönderip yeni bir tane aldırdıktan sonra paydosa bir saat kala, “rakor”lara dış açmaya yeni başlayabilmişim.

Akşam olduğunda bilemediğim bir sebeple kısa ve verimsiz geçen gündeki açığımı kapatmak isteğiyle, her günkü saatte işi bırakmayıp, çalışmaya devam ettim. Armanak usta elini yüzünü yıkayıp, üstünü değiştirdikten sonra pardösüsünü giyip çıkmak üzere demir kapıyı araladığında içeri doğru seslendi, “Nuri usta! Kemal’i geç bırakma, biliyorsun yolu uzun. Üstelik yağmur geliyor sanırım!” Bu sözleriyle “Kemal’e sakın ustandan önce çıkma, derken; bana da sıkıldığını biliyorum, onun için sesimi çıkarmadım, ama ne olur olayı abartma” demek istediğini anladım.

O gün her günkü saatimden geç çıktım. Dönüş yolu da uzadıkça uzadı. Sonuç olarak eve beklendiğim saatten epeyce geç vardım. Meryem ıspanak üzerine kırdığı yumurtalar soğuyup katılaştığı için beni biraz tersledi. İşlerimi bitiremediğim için geç çıktığımı söyledim. Gün boyunca anlaşılmaz bir sebeple hızlı geçen zamandan hiç bahsetmedim. Yemekten sonra kendimi toparlamak için kahve içtiğim halde televizyonun karşısındaki divanda uyuyup kalmışım...

Ertesi sabah yataktan biraz daha erken kalkıp, evden biraz daha erken çıktım. Yola koyulduğum andan itibaren gözüm kolumdaki saatteydi. İşe geç kalıp, önceki gün yaşadığım sıkıntı ve utancı tekrar yaşamak istemiyordum. Yokuşun sonuna yaklaştığımda, saatin hızla sekiz buçuğa doğru ilerlemekte olduğunu fark ettim. Bilinmez bir sebeple hızlanmaya başlamıştı zaman. Yorulmuş olmama rağmen yürüyüşümü hızlandırıp, neredeyse koşar adımlarla yeraltı geçidine girdim.

Ancak dokuza yirmi beş kala iş hanının merdivenlerini tırmanmaya başladım. Çayımı içkten sonra oyalanmadan tezgâhın başına geçtim; ustam gelmeden önce çalışmaya başlamam gerekiyordu. Daha iki üç tane “rakor” bitirmiştik ki, usta atölyenin kapısında belirdi. Gülümseyen gözlerle yüzüme bakıp, “gürültüye başlamışsın şimdiden” dedi. “Bir an önce ‘rakor’ları bitirmeliyim, daha yarım parmak ‘nipel’ler var” diye cevapladım. Pardösüsünü çıkarırken “Tamam telaşlanma!” gibilerden başını salladı.

Öğlene kadar “nipel”leri bitiremedim. Öğle tatilinde Haydar’ın büfesinde yediğim döner ekmekten sonra sigaramı yakmış, masanın üzerinde bulduğum gazetenin spor sayfalarına göz gezdirirken, kalkma vaktinin geldiğini fark edip dışarı fırladım. Ağzımda sigarayla koşar adım iş hanına vardıktan sonra sigara izmaritini kirli merdivenlerdeki yağ tenekesinden yapılmış çöp kutusuna atıp, içeri girdim...

O gün öğleden sonra, akşam dönüşte, ertesi sabah, ertesi gün, daha sonraki günler hep aynı durumla karşılaştım: Anlayamadığım bir sebeple zaman daha hızlı akmaya başlamıştı. Konuştuğum bir çok arkadaşına durumu anlattım, hırdavatçı Metin’e, köfteci Hayri’ye, tahsildar Hüseyin’e, büfeci Haydar’a; evdekilere de sordum; Meryem’e de, Recep’e de. Hemen hemen hepsi; “olur mu öyle saçma şey, zaman aynı zaman, saat aynı saat” dedikten sonra kendileri için değişen bir şey olmadığını, zamanın eski hızında ilerlediğini, belirttiler. Oysa ben her gün daha erken çıktığım halde işe güçlkle yetişiyordum. Daha da kötüsü, atölyede çalışırken işleri eskisine oranla çok daha uzun sürelerde tamamlayabiliyordum.

Birkaç hafta böyle geçti, bir gün yine zar zor bitirdiğim öğle yemeğinden biraz gecikerek dönmüş, tezgâhın yanında kahvesini yudumlamakta olan Armanak ustayla karşılaşmıştım. Gittikçe hızlanıp beni huzursuz eden zamanı anlatmak ve bu durumun sebebini öğrenmek amacıyla, ustaya dedim ki, “Usta, nedenini anlayabilmiş değilim, ama bana zaman hızlanmış gibi geliyor. Yaptığım bütün işler daha uzun sürüyor artık. Sabahları daha erken çıktığım halde işe daha geç varıyorum. Öğle tatilim bile çabucak bitiyor. Nasıl oluyor bu durum, bir türlü çözemiyorum?”

Çevresi kırış kırış olmuş küçük mavi gözlerini beni dinlerken daldığı yerden kaldırdı, gülümseyerek yüzüme baktı; aklından geçenleri toparlamak üzere bir süre düşündükten sonra “Takma kafana, bizler eski toprağız, şimdiki gençleri cebimizden çıkarırız,” dedi. Başlangıçta verdiği cevabın ne anlama geldiğini anlamayıp, söylediklerimle hiç bir alakası olmadığını düşündüm. Anlattıklarımı yanlış mı anlamıştı yoksa!

“Pürjör”lere kanal açtığım öğleden sonrası boyunca, Armanak ustanın verdiği cevabı düşündüm. Söylediğinde mutlaka benim çıkaramadığım bir anlam olmalıydı. Söylemek istediği şeyleri dolaylı ve kısa anlatmaya çalıştığı için ben anlayamamış olmalıydım. İkinci molasında, sigaramı yakmış, çayımı yudumlarken, aniden beynimde bir kıvılcım çaktı ve onun bana ne söylemek istediğini anladım: Bana “Zamanın hızlandığı filan yok Nuri usta, ihtiyarlık çalıyor kapını artık. Sen yavaşladıkça zaman hızlanmış gibi geliyor sana” dedikten sonra teselliye girişiyor, “bunu düşünüp üzülme sakın, daha uzun yıllar kenara çekilecek duruma düşmezsin” diye ilave ediyordu. Söylemek istediklerini anladıktan sonra uzun süre üzerinde düşünüp, haklı olabileceği kanısına vardım. Anlayamadığım şey bu durumun nasıl aniden ortaya çıkıverdiğiydi.

Çaylarımızı bitirdikten sonra sarı malzeme satıcısına gitmek üzere hazırlanan Armanak ustaya, “Ben ihtiyarladım artık galiba, usta!” dedim. Cevap vermedi; parmaklarını kıvrıp, göğsüne “ben?” anlamında bastırıp, gülümsedi.

Şubat 2001 Galata

Ona Hâlâ Çok Kızıyorum (Arzu Taşkiran Çömez - Mansiyon)

“Seni hıncır seni! Ne zaman yedin onca kurabiyeyi. Misafir gelezek deorum; annamoor” Ptttt! ”Sen gelirsın eve!”

“Gelmem!”

“Bak hâlâ konuşoor! Baban gelsin görezeksin sen! Pttt!”

Bu kaçınıcı terlikti arkamdan fırlatılan bilmiyordum. Babam gelinceymiş? Ne babası? Sanki babamın bizi o sapsarı saçlı, yeşil gözlü Andrea için terkettiğini, Kos’a yerleştiğini, annemi artık istemediğini, beni görmek için bile gelmeyeceğini bilmiyorum!!! Mermer merdivenleri üçer üçer atlayıp annemden kaçarken, birazdan

doymak bilmeyen Eleni'yle, patates çuvalı Mari'nin gelip, o güzelim un kurabiyelerini midelerine indireceklerini düşündükçe kahroluyorum. B..k yesinler!!! Neyse ki cebime üç tane saklamayı becermişim.

Onun kapısına yöneliyorum; annemden, okuldan, camını kırdığım Kirkor'dan, kedisinin uzamış tüylerini traş ettiğim Madam Madlen'den kaçtığımda hep yaptığım gibi...

Ufak birkaç taktak, bir sessizlik, arkadan "Yalnız benim için bak yeşil yeşil..." Kapıyı itiyorum. Beni farketmiyor. Parmaklarını üzerinde gezdirdiğini görüyorum. Alıp havaya kaldırıp bakıyor. Gene tezgâhın üstüne koyuyor. Tezgâhın arkasına dolanıyor bir de oradan bakacak.

"Oooo Alex, diyor, ne zaman geldin bakıyım sen? Az önce patırtıdan anlamalıydım. Neler yaptın gene?"

"Hiiiç..." Bu hiç onun için yeterli cevaptır, asla fazlasını sormaz, beni azarlamak için bahaneler aramaz.

Hemen içeri süzülüyorum, burnumu kaşıdıran bu koku ve ayağımın altında çıkan çitirtılar çok hoşuma gidiyor. Cebimden üç kurabiyeyi çıkarıp, "Al, diyorum, bunları sana getirdim." "Patırtının sebebi anlaşıldı," diyor gülerek... Bir ağaç kütüğünü dikey, üstünü elleriyle sıyırıp, "Gel," diyor, "otur." Bu küçücük odanın kokusu başımı döndürüyor. Yanımdaki aslan başına takılıyor gözlerim. Ağzını açmış, gözlerini kısmış, beni ısırıldı ısıracak. Elimi ağzına sokuyorum, dengesi bozuluyor aslanın hareket ediyor. Korkup hemen elimi çekiyorum.

"Bunu sen mi yaptın?" "Hıhı, diyor beğendin mi?" "Beğendim." Aslında oturmak istemiyorum ben. Tezgâha yanaşıp ne yaptığına bakmak, inceli kalınlı yüzlerce aleti karıştırıp, ben de birşeyler yapmak istiyorum. Anlıyor sanki beni. "Gel, diyor, sana nasıl yaptığımı göstereyim." Beni tezgâhın üstüne oturtuyor, üstüm başım talaş oluyor. Annem beni öldürecek!!! Elime bir tahta tutuşturuyor, bir de törpü gibi bir şey; "Hadi bakalım, diyor... şuna bakarak yap." Kendi işine dönüyor gene, elinde uzunca bir tahta, oymaya başlıyor. Üstünü inceltiyor önce, kıvrımlar yapıyor. Elinin ezbere gidiş gelişleri öylesine çabuk ki! Üflüyor, kırıntılar havaya uçuşuyor, şöyle bir geri çekiliyor, tekrar eğilip devam ediyor. Bense birşey yapmıyorum, onu izliyorum. Uzun ince bir şey oldu, bir ucu ise yuvarlakça, hâlâ bir şeye benzetemedim. Eğiliyor, üflüyor, gözleri talaşla doluyor. "Off" diyor. Şimdi tırnağa benzer birşeyler yapıyor sanki; Madam Eleni'nin kırmızı ojeli, sivri tırnakları gibi. Bir küfür daha Eleni'ye!!! Şimdi koca göbeğini hoplata hoplata gülüyor, babamın ahlaksızlığından, sorumsuzluğundan, benim ona benzediğimden bahsederek annemi iyice kızıştırıyor, bir yandan da kurabiyeleri üçer beşer ağzına tikiştiriyor!!!

Dönüp bana bakıyor, "Ne olduğunu anladın mı?" "Madam Eleni'nin elleri," diyorum, gülüyor, "Yaklaştın sayılır". Az önceki aslanbaşının altına koyuyor. "Şimdi ne diyorsun?" "Aaa, diyorum, aslanın ayaklarıymış!" Gözlerim birden geçen haftaki denizkızını arıyor; şu upuzun saçlı, kocaman memeli olan!.. Eleni'nin de memeleri

kocaman! Bööğğkk!!! “O deniz kızı nerde?” diyorum. “Sahibi geldi aldı,” diyor. “Sahibi sen değil miydin?” “Yoo, ben sadece yapıyorum.” “Ama çok güzeldi, vermeseydin keşke; nerde şimdi o?” “Bir otelde.” “Ne işi varmış otelde?” “Otelin girişine koymuşlar. Müşterileri karşılıyormuş.” “Öyle çıplak çıplak mı?” “Evet, diyor gülerek, çıplak çıplak!”

Dudaklarımı büküp oturuyorum. İlk aşkı tarafından aldatılmış, terkedilmiş hissediyorum... Aslanın ayakları da bitti. Bir kenara koyuyor.” Birazdan gelip alırlar. Aaa bunu sana yapmıştım, vermeyi unutmuşum.” Aman Allahım! Beyoğlu’nun en güzel sapanı! Üstünde adım bile yazıyor. “Annen görmesin, diyor, kızar sonra.” “Senin verdiğini söylersem kızmaz” diyorum. Annemin ona olan ilgisini farketmesine rağmen anneme oldukça mesafeli ve saygılı davranan bu çalışkan, dürüst adam; “Olsun, sen gene de söyleme,” diyor. “E söylemem o zaman ben de.” Sapanı elime alıyorum, Mosi’nin babasının Mosi’ye doğum gününde aldığından bin kat güzel bu. Ufacık dükkânın ufacık penceresine çıkıyorum. Pervazdaki sardunya saksılarının içinden birkaç taş alıyorum. Geçen kedilere nişan alıyorum. Can havliyle kaçırlarına ve taşın geldiği yeri anlamaya çalışırken aptal aptal etraflarına bakmalarına katıla katıla gülüyorum. O bir ara kapının önüne çıkıyor, birisiyle konuşuyor sanki; “Ama ben bunları naparım beyefendi, diyor, size güvendiğim için kapora bile almadım, günlerdir bunlarla uğraşıyorum, diyor.” Adamsa pişkin “E, tamam işte diyor, yüz milyon veriyorum.” “Ama diyor ikiyüze anlaşmıştık.” “Ne anlaşması diyor adam; imza attığımı hiç hatırlamıyorum.” “Al diyor Mevlüt Usta sinirli bir sesle, al ve çabuk defol, seni bidaha gözüm görmesin.” Adam aceleyle paraları tezgâha bırakıyor, aslanbaşını ve ayaklarını alıp ortadan kayboluyor. O ise sinirli, titriyor. Pencerede donup kalıyorum. Onu hiç böyle görmemişim. “Yok, diyor, bu adamların emeğe hiç saygısı yok. İki aylık kira borcum olmasaydı vermezdim ona onları ama Nesim’e bugün vereceğim diye söz verdim.” Duruyor, şöyle bir dükkâna bakıyor. “Yok, diyor, bırakacağım bu işi, emeğe bi gıdım saygısı yok bunların.” İçim hop ediyor. İş bırakmak mı? Üzüntüsünü anladığımı göstermek için, “Terbiyesiz bunlar diyorum, hepsi puşt!” Gözleri faltaşı gibi açılıyor; “Sakın bir daha ağzından o kelimeyi duymayayım.”

Gene donup kalıyorum. Kelimeyi Eleni’nin babam için hep kullandığını, ondan öğrendiğimi söylemek istiyorum, gene kızar diye susuyorum.

O tekrar tezgâha dönüyor, galiba çok kızmamış bana. Kurabiyelerden uzatıyor, alıyorum, gülümsüyor. İçim en az her yaramazlık sonrası dayak yediğim kadar rahat, sapanımla cama tünüyorum. Bir araba duruyor apartmanın önünde, siyah, upuzun, gıcır gıcır. En son dedemin cenazesinde görmüştüm bunlardan. Bir kadın iniyor, süslü, incecik bilekli, incecik topuklu. Nişan alıyorum. Aniden yukarı bakıyor, göz göze geliyoruz. Elimde ona dönük gerilmiş sapanım, içeri kaçıyorum.

Merdivenler bir tok, bir de ince topuk sesiyle çınlıyor. “Ayy, diyor, kadın, bu ne böyle? tepemize yıkılacak burası. Nerden bulursun böyle yerleri?” “Gelmek isteyen sendin,” diyor adam. “Mevlüt Usta en iyisi dediler.” “İyisini falan anlamam ben.

Nejlaların koltuk takımından daha şatafatlı olsun da başka birşey istemem ben.” Kapı açılıyor “kolay gelsin” diyor adam. “Sağol, diyor” Mevlüt Usta. Kadınsa bir yerine toz değmesin diye içeri girmiyor. Kocasını anlatıyor istediklerini, şöyle olacak, burası böyle, şu büyüklükte falan filan... Mevlüt Usta pek dinlemiyor gibi. “Olmaz, diyor, yapamam” Şaşırıyor adam, “Neden?” “Bu kadar çok şey bir arada estetik olmaz, ayrıca sağlam da olmaz.” “Sana ne ayol, diyor kadın, üstünde güreşmiyecez ya?” “Ama hanfendi diyor Mevlüt Usta o zaman koltuğun dengesi bozulur, birkaç ay bile oturamazsınız.” Adam haklısınız galiba diyecek oluyor, kadın, “Sen sus” dedi. “Ayol parasıyla değil mi?Yap sen. Her koltukta üç aslanbaşı olacak, kollarında güller, ayaklarında da...” “Yeter, dedi Mevlüt Usta, ben böyle kötü bir şeyi Mevlüt Usta yaptı dedirtmem. Beni daha fazla sinirlendirmeden çabuk çıkın burdan!!!” Deminkinden daha sinirliydi şimdi. Kar düşmüş deniz rengi gözleri, kocaman açıldı, yüzü kızardı. Korktu kadın, kocasının koluna sımsıkı yapıştı. Merdivenlerde cırtlak sesi duyuluyor. “Bulduğun adama da bak! Belli bunun yapamayacağı zaten” Apartmanın önündeler şimdi. Hâlâ söyleniyor kokana. “Şöyle gülleri olur, böyle aslanbaşları olur.” Bu kez affetmiyorum, en irisinden bir taş seçiyorum, kadının tam poposuna... Patt!

Mevlüt Usta çok üzgün. “Bu sonradan görmeler, diyor. Laf da anlatamazsın. Parasıyla değil miymiş?Değil işte. Bunca yıldan sonra kendime mi güldüreyim, üç kuruş için. Yok, diyor, bırakacağım bu işi. Yapmayacağım. İki tane komidin yapsam daha çok para kazanırım. Bu tip insanlar ne anlar emekten, incelikten, güzellikten?Yok, dedi, yok, kapatacağım.”

İnanmamıştım o öyle deyince, kızgınlıktan demiştim, yarın unuttur demiştim. Okulda da o hafta okuma bayramı mı ne haltsa o vardı; ben gitmeyip Melüt Ustaya yardım edecektim ama annem nerden duymuşsa duymuş, beni ite kaka götürdü. Oysa ben sadece Alex'i okuyabiliyordum, bir de girişteki “Oymacı Mevlüt Usta” yazısını...

O gün herkese kırmızı kurdela taktılar. Ayıp olmasın diye bana da! Annem mutlu kırmızı kurdelemle; okusam bu kadar mutlu olmaz!!!

Yoldayız. Eve kadar bu komik şeyle yürümek zorundayım. Eve yaklaştık. Penceresi kapalı, saksılar yok. Her gün anneme olan şey bu kez bana oluyor; kalbim sıkışıyor, nefesim tıkanıyor, koşmak istiyorum, annem bırakmıyor.” Mevlüt Ustaya göstericem kurdelemi,” diyorum. “Haa iyi, diyor, sen git. Birazdan annem de gelecek de.” Tamam, diyorum.

Kapısı kapalı. Vuruyorum, açmıyor. Bana haber vermeden gitmiş olamaz! Yoksa diyorum, öldü mü?Öldü ve kapının arkasına yığıldı, ondan açamıyorum. Tekmelemeye başlıyorum deliler gibi. Annem yetişiyor. “Ne oldu” diyor. “Ölmüş” diyorum! “Ne, ölmüş mü?”

Üstteki şapkacı açıyor kapısını, şaşkın... “Haa Melvüt mü, diyor. O gitti bu sabah, eşyalarını da toplayıp... Sana da birşey bıraktı Alexi.”

Elinden hızla alıp koşa koşa yukarı çıkıyorum. Küçük bir denizkızı... Pulları var. Memeleri daha küçük. Saçları upuzun beline kadar. Dudaklarım bükülüyor gene. Ama, bana ne, ağlamıyorum!!!

.....

“Ne varsa bu terasta diyor annem, indiremoorum ordan?Bütün gün orda. Artık şükür haylazlık yapmoor. Cam parasi ödemekten bikmiştim. Şükür düzeldi” diyor.

Bense uslandım, artık kedilere taş atmıyorum. Ama Pera Palas’a gelen gıcır siyah arabaların camları ve süslü kokanaların şapkaları için içine girince kendimi tutamıyorum!

.....

Beni bırakıp gittiği için ona hâlâ çok kızıyorum!!!

Her Ağaç Bir Düş Görür Ölürlen (Sibel Öz - Mansiyon)

Çok uzaklardan köpek sesleri geliyordu belli belirsiz. Gece, tüm renklerin ve seslerin üzerini örtmüştü. Usul usul hışırdatıyordu ağaçların yapraklarını rüzgâr. Gündüzki koşuşturma, telaş, bin türlü devinim yerini gecenin sessizliğine terk etmişti. Gece iyiydi.

Yalnızdı. İki göz odalı evinde geceyi dinliyordu. Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığın çıkardığı ses, evdeki tek canlılık belirtisiydi. Komodinin üzerinde, sapsarı bir buğday tarlasının ortasında küçük bir çocuk gülümsüyordu siyah beyaz fotoğraftan. O da zamansızdı. Ne geçmişte kalmış, ne de bugünde yaşıyordu, Ahmet Usta gibi... Kalktı, kendine bir bardak demli çay doldurdu. Çaydanlığı sobadan indirmedi. O tıngır mıngır ses hoşuna gidiyordu. Bir ses olsun da... Gözleri yine fotoğrafa kaydı. Sadece neşeli, gamsız bir sarı vardı bu resimde. Yaşamsa hiç böyle olmamıştı. Acıların grileştirdiği, morarttığı, kararttığı yüzler, bir sürü dağılmış suret geçti gözünün önünden. “Şu çocuk bu dünyaya mı ait şimdi?” diye düşündü. Dudaklarında acı bir tebessüm belirdi. Cebinden abanoz bir tespih çıkardı. Önce kokladı, sonra yavaş yavaş çekmeye başladı. Sobanın üzerindeki çaydanlık, abanozun çıkardığı tok seslerin kendisine eşlik etmesinden memnun, daha bir hararetle kaynamaya devam etti. Gece iyiydi. Sessizdi...

Sabah, kulağından bin türlü gürültüyü silkeleyerek uyandı. Soba soğumuş, çaydanlık ölmüştü. Dışarının tüm sesleri içeriye saldırmıştı. Cins bir horoz, durmamacasına meydan okuyordu miskin ailesine. Kadın sesleri, çocuk bağırtıları, tabak-çanak sesleri, hiç duracak gibi değildi. Aceleyle kendini yataktan attı. Tespih yere düştü. İçinden “Uyurken de çektim herhalde” diye kendisiyle alay etti. Yatağını düzeltir gibi yaptı, yüzünü bol suyla uyandırdı. Aynada kendine baktığında önleri hafifçe seyrelmiş, kır saçlı, sarı bıyıklı, kırk beş yaşlarında bir adam gördü. Eski bir ahbabına bakar gibi baktı kendine.

Ayaküstü bir şeyler atıştırıp evden çıktı. Durağa nasıl geldiğini kendisi de bilemedi. Caddenin iki yanında sıralanmış, dalları-budakları yaralı ıhlamur ağaçları içini sızlattığından kafasını kaldırıp baktığı çok nadirdi. O, daha çok köklerine bakardı. O kalın, yıllanmış gövdelerinin içinde, köklerine doğru simsiyah, verimli bir toprak oluşmuştu. Ağaçlar ölmeye yüz tutmuş, içten içe toprağa dönüşmeye başlamışlardı şimdiden, Tozdan, isten, egzoz dumanından yapraklarının üzerini bir karış toz bürümüş, çoktandır nefes alamaz olmuşlardı. Ama içlerindeki toprak çok verimliydi. Birden kendisini de o ağaçlar gibi duyumsayıp irkildi. O kalın, kartlaşmış kabuğun içi boşalmış, toprak olmaya başlamıştı. Avucuna hohlayıp nefesini kokladı. Gerçekten toprak kokuyordu. “Biz de gidiciyiz artık” diye düşündü. “Yavaş yavaş toprağa dönüş...”

Otobüse bindi, ıhlamur ağaçları hızla geriye kayıp görünmez oldular. İşe, okula gidenler hınca hınç doldurmuşlardı otobüsü. Burnunu, insanların üzerine yapışmış hayat kokuları doldurdu. Ter, parfüm, envai çeşit bulamacın ortasında kaldı. Biraz önceki düşüncelerinden sıyrıldı. Önünde oturan okullu talebe, sabahın bu erken saatlerinde insanın yakasını bırakmayan uykuya yenik düşmüştü. Yine de parmakları, kucağındaki klasörü sımsıkı tutmayı sürdürüyordu. Şoför, “İlerleyelim beyler!” diye bağırdıkça, yolcular arkaya doğru sıkıştıyordu. Köylü kılıklı, iri yarı bir adam, geçerken Ahmet Usta’ya esaslı bir omuz attı. Adamın arkasından bakıp, “Aleykümselam hemşerim” dedi içinden. Sonra o da herkes gibi kendini derinlere çekip, suratını serbest bıraktı. Önünden geçip giden evlerin, yalılarının arasından, başını cimrice uzatan boğazın mavi sularına dalıp gitti gözleri... Kulakları sağır eden bir gürültü vardı içeride. Torna tezgâhlarının altı diz boyu talaş olmuş, tezgâhların başlarında çalışanlar da neredeyse toza talaşa gömülmüşlerdi. Çekinerek içeri girdi Ahmet Usta. Öyle dalmışlardı ki çalışmaya, onu fark eden olmadı. Buram buram ağaç kokusu sardı her yanını. Sigara bağımlısı birinin yıllar sonra ilk kez sigara içmesi gibi başı döndü. Öyle alışıkındı ki bu kokuya, öyle özlemişti ki... Boğazını temizleyerek, birinin yanına yaklaştı. “Kolay gelsin usta.” Adam Ahmet Usta’yı fark edince tornayı durdurdu. “Sağol hemşerim, buyur şöyle geç” diyerek ona az talaşlı bir yer gösterdi. Ahmet Usta kendi yaşlarında olan Usta’yı süzüyordu. Hafif sarışın, çakır gözlüydü, kendisinininki gibi sarı bıyıkları vardı. Başına epey yıpranmış, eski el örmesi bir külah geçirmişti. Kirpiklerine kadar toz içinde kalmıştı.

Karşılıklı oturdular. Adamın gözlerinde saf, sevecen bir ifade vardı. Elleri birkaç yerinden kesilmişti, kapanmış yaralar yine de belli oluyordu. İki tırnağı düşmüştü. “Sert, kemikli, nasırlaşmış eller... Ağaç kabuğuna benzemiş dokusu.” diye düşündü. Kendininkiler de öyleydi. Bir an önce söze girseydi... “Usta” dedi, “Ben şey için gelmiştim, sizin çırak aradığınızı söylediler.” Adam eliyle, on-on iki yaşlarındaki çırağı çağırdı, “Hasan kahveden iki çay kap gel, oğlum.” “Hemen usta” dedi, fırladı gitti çocuk. Ahmet Usta’ya döndü adam, “Doğru, çırak alacağız. Bir tek şuncağızla olmuyor. Senin çocuk mu var usta? Kaç yaşında, gelsin bir görelim, denesin bir hafta, olur inşallah...”

Allahım ne desindi şimdi? O kadar utandı ki, sırtından ter boşandı. Sessizce önüne eğdi başını, Usta'nın yüzüne bakmadan, "Hayır, ben kendim girecektim." Bu sözleri ne büyük sıkıntıyla söylediğini usta da anladı, ama olacak iş değildi. Küçük çırak, çaylarla birlikte dönmüşdü bile. Ahmet Usta'nın çay içecek hali de yoktu ama, Usta'nın ısrarı üzerine almak zorunda kaldı. "Ben" dedi, duraksadı, "... dokuz yaşımdan beri tornacılık yapıyorum. Başka bir iş de gelmez zaten elimden..." "Usta anlamıyorsun, bize ortalığı temizleyecek, getir-götür işleri yapacak, az buçuk makinelerin bakımıyla ilgilenecek bir çırak lazım. Bunca yıllık torna ustası bu işlere nasıl koşar?" Ahmet Usta yavaş yavaş karşısındakine ısınmıştı. Adamın halden anlar bir hali vardı. "Niye olmasın" dedi, "hakkında ayet mi var?" Neşelenmişti, kahkahalarla gülüyordu. İçinde bulunduğu durumu komik bulduğu için mi gülüyordu, yoksa başka bir şey için mi, belli değildi. Ama böyle gülen birisini kim reddedebilirdi ki? Usta, "Allah Allah" diye söylenirken, diğerleri de şaşırılmış, biraz önce pek sıkıntılı gözükken bu adamın böyle birden, neşeyle gülüşüne anlam verememişlerdi. Ahmet Usta etrafına baktı, torna tezgâhlarına, oluklu iskarpelaya, frezeye, duvarda asılı büyük tespihlere, merdanelere, kemençe burgularına, havanlara, yerde birbiri üstüne yığılı baba ayaklara, küpeştelere... Derin bir nefes aldı.

Sabah olmak üzereydi, erkenden kalktı. Yeni okula başlayacak çocuklar gibi heyecanlıydı. Yıllardır hiç yenilemediği takımlarından birini çıkardı. Özenle ütüledi. Giyinirken bir de türkü tutturdı, "Ordu'nun dereleri aksa yukarı aksa..." Zaten söylediği tek türküydü bu. Eskilerini koyduğu dolaptan emektar bir gömlekle, pantolon, bir de el örmesi külahını çıkardı. Tozunu şöyle bir silkeleyip, hepsini iç içe gazeteye sardı. Sefertasına akşamdan kalma makarnayla, lahana çorbasından doldururken kendi kendine, "Hey gidi Ahmet Usta, heyy..." diye takıldı. Çıkmadan önce fotoğraftaki sarı saçlı çocuğu öptü, "Baban işine dönüyor oğlum," dedi.

Yine öğle sıcağında toza talaşa boğulmuşlardı. Kemal Usta on dakikada bir balgam çıkarmak için boğazını temizliyor, ama işinin başından ayrılmak istemediği için de tezgâhın altında biriken talaşların üstüne tükürüyordu. Gözünü şerit makinesinin üstündeki işten ayırmadan çırağı çağırdı. "Hasan, oğlum şu talaşları topla burdan." Çocuk zaten en az yarım saattir dikildiği yerden ustasını izliyordu. Kaç defa talaşların içinde eline gelmişti lanet olası. İster istemez yüzünü ekşitti, başına gelecekleri bildiği için, ama ustasına bir şey diyemedi. Söylenene itiraz etmek, okkalı bir tokada davetiye çıkarmaktı. Çırakların dayaksız, tokatsız meslek öğrendikleri görülmemişti. Hasan da sık, sık "Kimbilir ustalarım ne çok dayak yemişlerdir. Ama sabredip mesleği ellerine almışlar sonunda. Sık dişini oğlum Hasan" der, ileride kendisi de usta olunca çıraklara nasıl günlerini göstereceğini kurardı kafasında. Düşünceler içinde talaşları toplarken, eline yapışkan bir şey geldi. Öyle midesi bulandı ki, bir öğürtüyle kendini tuvalet saydıkları yere zor attı. Ustası bıyık altından güldü.

Yaklaşık yirmi beş yıldır kardeşi Şaban'la ortak çalışıyorlardı. Kemal Usta, Şaban'dan birkaç yaş daha büyük olmasına rağmen daha genç gösteriyordu. "Allah beeee!" diye bir nara attı Şaban Usta. "Baban da mı marangozdu beeee?" Hepsi

“n’oldu?” dercesine o tarafa baktılar. Şaban Usta’nın ağız kulaklarındaydı. İş saatinde abisi kan ter içinde sipariş yetiştirmeye çalışırken, o sabahtan beri bir tespihle uğraşıyordu. Kemal Usta sabah kendi kendine, “Hiçbir şey söylemeyeceğim, bu dangalak bakıym ne zamana kadar oyalanacak?” diye karar almıştı. O yüzden, hiç kafasını çevirip yüzüne bakmadı. Ahmet Usta da gülüyordu. Hasansa, ustalarının bu hallerine alıştı. Şaban biraz tembel, kaytarmacıydı, dükkânda daha çok abisine güvenirdi. Yine de sanatçı yanının abisinden daha kuvvetli olduğunu söylerlerdi. İnce işlerle çok iyi başa çıkardı. Abanoz tespih çocuğun gözünü aldı. “Ben ne zaman böylesini yapabileceğim?” diye içi içini yiyordu. Şimdilik takımların uçlarını köreltir diye tezgâhlara yaklaşması yasaktı. Ama onun da zamanı gelecekti. “Usta, bir kere versene çekeyim.” dedi. Çocuğun hayran bakışlarını görünce, biraz da şişinerek verdi tespihi Şaban Usta. “Eee,” dedi, “Herkes böylesini yapamaz oğlum, iyi bak.” “Gerçekten de öyle usta, bana ne zaman öğreteceksin?” dedi çocuk. Şaban işi-mişi unutmuş, kendini üniversitede Ağaç Tornacılığı Ana Bilim Dalı Öğretim görevlisi ilan etmişçesine, “Bak oğlum Hasan,” dedi, “Unutma, en iyi tespih abanozdan, o olmazsa andıç ağacından yapılır. Bak abanoza rengi siyahtır, çok makbuldür. En iyi tespih hangi ağaçtan yapılmış?” Çocuk, “bilmem..” diyerek omuz silkti. “En iyi tespih, bulunması zor olan ağaçtan yapılır.” Çırak, ardından tekrarladi. “Eski piyanoların tuşları da abanozdur.” “Deme yaa usta, o siyah tuşlar abanozdan mıdır?” diye atıldı çocuk. “Tam üstüne bastın, kaldır ayağını. Beyaz tuşlar neden yapılır?Fildişinden..” diye kendisi yanıtladı. “O ağacı hiç duymadım” dedi çocuk.

“Ahh” dedi içinden, “... ben bu kaba işlerin, götürü işinin adamı değilim ya, neyse...” tezgâhına geçerken eliyle çocuğu çağırırdı. hasanın iri gözleri daha da açılmış, ustasının ne yapacağını izliyordu. Şaban Usta, rengi kırmızıya çalan bir parça buldu duvara yaslanmış ağaçlar arasından. “Bu yöntemi sadece senin ustan biliyor ona göre. Benim yaptığım tespih, o uyduruk tespih makinelerinde çekilene benzemez ha!.. İyi izle şimdi.” dedikten sonra, ahşabı birer çubuk halinde keserek, tezgâhın küçük aynasına bağladı. Pratik bir şekilde tornasını yaptı. Hasanın gözleri, yılların alışkanlığıyla tezgâhın üzerinde gidip gelen o ellere dalıp gitmişti. Ustasının söylediklerini duymuyordu bile... Sadece kayıp giden, telaşsız, yumuşak kavislerle hareket eden o eller... Ustası çocuğun, hareketlerini kafasına yazdığından emin, devam etti. “... sonra oğlum, yaptın mı tornasını, tespihin boylarını pergelle ayarlayıp tahtanın üzerinde çizersin. Bak, bu iskarpelamı da ben yaptım. Bu eğeyle yuvarlatarak, önce deliklerini delersin, sonra iskarpelayla taneleri tek tek kesersin. İmamesini de aynı şekilde yapar, dizersin ipe. İşte böyle Hasan Çavuş... Şimdi mat olduğuna bakma, vurursun ceviz yağını, çektikçe parlak bu tespih...” Çocuğun ağız açık kalmıştı, “Ben de yapabilir miyim dersin usta?” Ustası pek oralı olmadı, “Hele dur bakalım, senin daha kırk okka talaş tozu yutmam lazım!” Çocuk içinden isyan etti, yeteri kadar toz yutmuştu. Çaktırmadan, hırsıyla tükürdü yere, burnunu kolunun yanına sildi. Sonra da baktı, çok yaldızlanmış mı diye. “Üstünden salyangoz geçmiş der, dalga geçerler insanla. Sittin sene de unutmazlar artık, bu adamların gözünden hiçbir şey kaçmaz...”

Kemal Usta en sonunda dayanamayıp, “Oğlum, saat kaç oldu, ne kadar iş yaptın, göster hadi! Dangalaklık yapıyorsun sabahtan beri, gözümün içine baka baka oyalanıyorsun.” diyerek üstüne yürüdü Şabanın. Abisini ustası gibi saydığından çekinirdi, az önce yaptığı tespihi gösterecek oldu fakat akıllılık edip vazgeçti. Süt dökmüş kedi gibi tezgâhına geçerken, sinirden kulaklarına kadar kızarmış abisini süzüyordu göz altından. “Kötü yaptım be!” dedi içinden. Ahmet Usta’yla göz göze geldiler o esnada. Ahmet Usta göz kırptı, o da gülümseyerek talaşların üstüne okkalı bir tükürük yuvarladı.

“Tüh Allah kahretsin, elektrikler gitti. Olacak şey mi şimdi? Bu işin acilen yetişmesi lazımdı ya!” Öğle sıcağı iyice bastırıldığından, gömleğini çıkarıp makinenin üzerine koydu Kemal Usta. “İşimiz talaşlı, kendimiz telaşlı, n’apacaksın?” diye de bir nükte savurdu silkelenirken. Hasan, ustasının sözüne çok güldü. Ustasının meşhur laflarından biriydi bu da... Kemal Usta tezgâha yaslanmış hayıflanıyordu hala. “Ula, bu adam yarım saat sonra gelir malları almaya. On beş gün önce verilmiş sipariş... Ne halt edicez şimdi?” Tam o esnada elektrikler geldi, makine çalışmaya başladı. Şerit makinesi ustanın gömleğini kapınca, büyük bir panik oldu. Kemal Usta makineden çıkardığı parçalanmış gömleği elinde, biraz önceki olayın şokunu hala üstünden atamamıştı. “Abi, şalteri kapatmayı nasıl unuttun yaa?” dedi Şaban. Sonra da çırağın kafasına bir şaplak atıp, “Gördün mü, en küçük kaza en az bir parmağa bedel, dikkat şart bu işte. Kafanın dalgın olmaması gerekir.” dedi. Kemal Usta çok bozulmuştu, baktı olacak gibi değil, Şaban esaslı bir nutuk çekmeye hazırlanıyor, önüne geçmeye çalıştı. “Tamam oğlum, unuttuk şalteri kapatmayı. “Dalgınlık-malgınlık, ne uzatıyorsun? Kes şu Cuma vaazını...” “Öyle deme abi, Süleyman’ın olayını unutmuşa benziyorsun.” “N’olmuş bu Süleyman’a?” dedi Ahmet Usta. “Süleyman bizim kardeşimiz gibiydi abi. Çok iyi bir çocuktü. Bir gün, dükkânı kapatıp düğüne yetişecek. Üzerini giyinmiş. Tam çıkacakken unuttuğu bir parçayı planya makinesine vurmak istemiş. Ağacı makinenin üzerinden geçirirken, kravattı dönen bıçaklara dolanıyor ve kafası müthiş bir hızla bıçaklara vuruyor. dükkânda kimse olmadığı için, planya makinesi saatlerce çalışıyor tabi. Süleyman’ı bulduklarında yüzü tanınmaz haldeydi...”

Hepsinin yüzü gölgelendi. Yavaşça işlerinin başına döndüler. Şabansa çoktan pişman olmuştu bu olayı hatırlattığına...

Ayın başı bayrama rastlıyordu. Kemal Usta, arife günü gelir-gideri çıkartmış, herkese parasını dağıtıyordu. Kardeşiyle çocukluklarından beri değişik yerlerde çalışmışlar, uzun zaman önce de ortak işlerini kurmuşlardı. Ne kazanırlarsa ikiye bölüyorlar, karınca kararınca birşeyler kazanıyorlardı. Çevrelerinde sevilen insanlar olduklarından, işsiz kaldıkları olmamıştı hiç. Ahmet Usta’nın yanına gitti. “Bu günlük yetti gayrı. Paydos etmeyecek misin, yarın bayram.” dedi. Çıkarttı, o ayki parasını koydu eline. Ahmet Usta şöyle bir baktı paraya, “Usta, n’aptın? Bu çok fazla! Siz çırak arıyordunuz ben de çırak diye girdim yanınıza. Emrivaki yaptım. Al bunu usta, al. Ben düşünmeliydim böyle anlayabileceğinizi...” diyerek paranın bir kısmını Kemal Usta’ya geri vermeye çalıştı. “Ahmet Usta, sen de gerçekten tuhaf adamsın. Yaa, koy

paranı cebine. Sen bizimle eşitsin usta! Bizim çıkardığımız işten fazlasını çıkarıyorsun. Kendini şu çocukla bir mi tutacaksın?Yaa, ne adamsın!... Allah ne verdiyse, bize de sana da yeter...” Ahmet Usta başını önüne eğmiş, hala paraya bakıyordu. “Ben” dedi, “... sizi zorlamış gibi oldum... Çırak alacaktınız.” Sözüünü kesti Kemal Usta. “Yav, sen ne laf anlamaz adamsın. Boş ver şimdi bunları. Bayramda ne yapıyorsun, onu söyle!” Ahmet Usta’nın üstüne yorgunluk çökmüştü sanki, olduğu yere oturdu, Kemal Usta da yanına... “Bayram mı?..” Acıyla gülümsedi. Dalıp gitti sonra. Kemal Usta anlam veremiyordu onun bu hallerine. Daha bir aydır yanlarındaydı Ahmet Usta, ama has insandı. Anlayışlı baba adamdı. Bir de o kadar sakın, o kadar ağırbaşlıydı ki onu gören bu adamın ağzından kırıcı bir söz çıkacağına hayatta ihtimal vermezdi. Ama ‘çınarın kurdu kendindendir’ O hala “bayram...” diye tekrarlıyordu kendi kendine... “Bayram!..” Neden sonra döndü, “Oğlum ben öldürdüm” dedi.

Kemal Usta’nın eli ayağı buz kesti. “Ne diyor bu adam böyle?” diye düşündü. “Usta, sen...” diyebilirdi sadece. “Doğru duydun. Ben!..” dedi Ahmet Usta. Sanki birden on yıl yaşlanmıştı, yüzündeki çizgiler derinleşmiş, gözlerine büyük bir acı gelip oturmuştu. “Korkunç acı çekiyor bu adam” diye geçirdi içinden Kemal Usta. “Yapmış olabilir miydi?” “Memlekette yaşıyorduk o zaman. Kendi dükkânım vardı. dedim ya, dokuz yaşımdan beri tornacılıktan başka iş bilmem. Aç kalmayacak kadar kazanıyorduk. Bir oğlum, bir kızım vardı... Nihat!..” Sözü burasında gözleri kıpkırmızı kesildi, boğazı düğümlendi. “Ben o zaman çok çektirdim hanıma, çocuklara..” Kemal Usta ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilmeden hareketsiz dinliyordu. “Anlatsa biraz açılırdı..” “Cahillik usta, delilik, düşüncesizlik. Çocuk on altı yaşındaydı o zaman. Aslında anası çok okutmak istiyordu ama neyle okutacaksın? Ortaokuldan sonra yanıma aldım çocuğu, baba mesleğini sürdürsün oğlan istedim. Gençler pek rağbet etmiyor bizim işe, biliyorsun. Kaç defa kaçtı gitti, dayakla zorla yola getirmeye çalıştım. Ben de çok dayak yemiştım çocukluğumda. Öyle görmüşüz... O ara nikah şekerliği yapıyoruz çuval çuval. Nihat da sırtına vurup tepeden aşağı iskeleye beş dakikada yetiştiriyor. O gün vapuru kaçırıyor çocuk, çuvalı da iskelede bırakıp geliyor, çok ağır çuval, tekrar sırtına alıp yokuşu çıkmayı göze alamıyor. Geldi, “böyle böyle” dedi. “Çabuk o çuvalı al gel, yarın götürürsün.” dedim. Çocuk iskeleye geri gidiyor ki çuval ortada yok. Arıyor, dönüp dolaşiyor, yerinde yeller esiyor. Geldi, söyledi... Artık gözyaşları yanaklarından çenesine süzülüyordu Ahmet Usta’nın. Yıllarca içe akan gözyaşları artık onu dinlemez olmuş, boşanmıştı. “Çok kötü dövdüm çocuğu usta, çok kötü... Nihat’ım!...” Elleriyle yüzünü kapadı, sarsılarak ağladı bir süre. “Babasından nefret ederek, babasının ona zindan ettiği bir dünyadan çekti gitti sonunda. Suya attı kendini, cesedini iki gün sonra... Kıydım çocuğa, üç ay sonra da hanımı kaybettik..” “Kızın?” diye sordu Kemal Usta. “Kızın nerde şimdi?” “Memlekette. Beni gördüğünde kendini çok kötü hissediyordu. Fark ediyorum ki beni görmek onu da öldürüyor. Artık sadece acıları hatırlatıyordum herkese. On yıldır hiç görmedim onu. Tek başınayım, tam on yıl geçti. Ahmet Usta bu işte! Yarım insan. Hatta yarım bile değil...” Sonra Kemal Usta’nın yüzüne baktı. “Yıllardır kimseye anlatmadım, sen de anlatma..” diyebilirdi. İkisi de sustular.

Tam o esnada Şaban telaşla içeri girdi. “Abi, abi!” “N’oldu oğlum, sırtına at sineği konmuş gibi koşturuyorsun yine.” “Abi, bizim Mustafa çatıya çıkmış. Koş, kendini atar bu deli!” “Şaban, kafa bulmanın sırası değil şimdi. Adamın asabını bozma yaa...” “Abi, ne kafa bulması?Çabuk diyorum sana, herkes toplanmış, yemin olsun yaa... Belediyeden gelmişler, kaçak çalışıyorlar diye takımlarını toplamaya başlamışlar bunların. Mustafa da takım çantasını almış, çatıya çıkmış. “Gelirseniz kendimi atarım” diyor.

Hepsi telaşla çıktılar dükkândan. Mustafa’nın çalıştığı yer iki sokak ötedeydi. Büyük bir kalabalık toplanmıştı sokağın başında. Mustafa’nın dükkânı, dört katlı bir binanın bodrum katındaydı. Binanın çatısında, takım çantasını göğsüne sıkı sıkı bastırılmış, bağırıyordu, “Yaklaşmayın, atarım kendimi!” Kemal Usta kalabalıktan zorlukla sıyrılarak polislerin yanına geldi. “Abi” dedi, “Yakın arkadaşımız olur, yanına gidersem ikna edebilirim” Polis şefi biraz düşündükten sonra yanındakine, “Tamam, çıksın.” dedi. Bir polisle birlikte binaya girmişlerdi ki, Ahmet Usta da koşarak onlara yetişti. Aceleyle merdivenleri çıktılar. Üç dört polis, Mustafa’yla konuşmaya çalışıyorlardı, aralarında epey mesafe vardı. “Mustafa, benim Kemal. hadi, herkesin yüreğini ağzına getirdin. Yeter artık, aşağı inelim!” diye seslendi Kemal Usta. “Abi, takımları almak istiyorlar. Ne istiyor bunlar bizden?Ne istiyorlar ekmeğimizden?” diye bağırmağa başladı Mustafa. Polis Kemal Usta’ya “Fazla üstüne gitme” anlamında kaşını kaldırdı. Birden Ahmet Usta’yı farkettiler.. Mustafa’ya yaklaşmaya çalışıyordu, “Kardeş, takımlarını kimse alamaz, biz yanındayız. O kadar çaresiz değiliz.” diye bağırırdı. Mustafa, sesi çıkaramamıştı, “Sen kimsin?” “Ben senden biriyim, tornacı Ahmet Usta. Hadi koçum!” diyerek elini ona uzattı. Kemal Usta da yanına gelmişti. Mustafa’ya atılarak kolundan yakalayıp çekti. O sırada aşağıda toplanmış, çoğu esnaf kalabalığından bir alkış koptu. Mustafa tir tir titriyordu. Kemal Usta daha sıkıca sarıldı, kulağına, “Bunlar da geçer. Seni bırakmayız...” dedi. Polisler Mustafa’yı götürmek için geldiklerinde, takım çantasını Kemal Usta’ya verdi. Hiçbir şey söylemedi. Gözleri, demin ona seslenen adamı aradı, ortada yoktu.

Her sabah, dükkânı Ahmet Usta açıyordu artık. Ondan sonra, henüz uykusunu alamamış yumuk gözleriyle Hasan gelir, diğerleri gelinceye kadar talaş yığınının üstünde uyuklardı çocukcağız. Şaban hepsinden sonra gelir, her seferinde neden geciktiğini öykülerdi, kimsenin inanmayacağını bile bile.

O sabah da erkenden dükkânı açtı Ahmet Usta. Ortalığı şöyle bir toparladı. Siparişleri bir köşeye ayırdı, önceki günden kalan talaşı süpürdü. Yaşadığı felaketten sonra başını alıp İstanbul’a gelmiş, bir daha tornacılık yapmamaya yemin etmişti. Değişik işlerde çalışmış ama hiçbirinde tutunamamıştı. Tam on yıl ağaçları unutmaya çalışmıştı. Ama unutamadı, ellerine söz geçiremedi işte. O, tornacılığı bir meslek olarak görmüyordu. Ona göre, bu iş bir sanattı. İnsan sanatına küsebilir miydi?Yazar, yazmayı bırakabilir miydi?Ressam kafasından binlerce resim çizmez miydi her gün? O da direnmişti, ama buraya kadar. Abileri, babası, babasının babası hep ağaçtan çıkarmamışlar mıydı ekmek paralarını? “Ağaç, insanı terbiye eder” derdi babası. “Ağaçla uğraşan insan sabırlı olmalı, kanaatkar olmalı, bir de yaptığı işi önce kendisi

beğenmeli.” Bu insanlar başka bir işle uğraşmayı akıllarından geçirmezlerdi, çünkü çekirdekten yetişir, çocukluklarından beri, “Bu benim sanatım” gözüyle bakarlardı. Aralarında sinirli, azla yetinmeyen, hırslı insanlara fazla rastlanmazdı.

Ağaçları istifledikleri yere gitti. Burası her zaman karanlık olurdu. Ağaçlara dokundu. Ağaçların cinslerini, ağırlıklarından, parmaklıklarıyla dokunduklarında kabuklarındaki pürüzlerden hemen tanırdı. Ağacın rengi, kabuğu, deseninden çıkardı hangisi olduğunu. Kirliyse kabuğu rendelendiğinde anlaşılırdı. Ağır bir ağaç alıp dışarı çıktı. Ceviz ağacıydı bu. Ceviz bereketli ağaçtı, sağladı. Evladiyelik mobilyalar için birebirdi. Harelerine baktı. Binlerce ağaç vardı. Hiçbiri birbirine benzemezdi, tıpkı insanlar gibi...

Kimi ağaç desenliydi. Kimi ağaç, maun gibi, yanar dönerdi, bir taraftan bakınca rengi farklı, diğer taraftan bakınca sedef gibi parlardı. Kimi ağaç, kesildiğinde üzülmüş gibi renk değiştirirdi. Bir de türlü rivayetler anlatılırdı ağaçlar hakkında. Dediklerine göre ceviz ağacı, senenin bir ayında önünden geçenlerin fotoğraflarını çekermiş, bu yüzden kesildiğinde hayvan figürleri çıkarmış içinden... Kimi ağaç, tik ağacı gibi, kesince hapşırır, kimi ağacı talaşı duvara asılırdı güzel koksun diye. Patok ağacının talaşı kıpkırmızıydı mesela, abanoz ağacının talaşysa simsiyah... “Defne ağacını işlediğimizde sanki atölyeye esans dökülmüş gibi kokardı. Hey yavrum hey...” diye düşündü. Derin bir iç geçirdi. Yıllar öncesine gitti yine. “Eskiden hep elde yapardık, zorluklarla. İstanbul’dan gelenler olmuştu, benim aletlere, takımlara bakıp gülmüşlerdi, “Bunlar hala duruyor mu?” diye. Sonra makineler çıktı hızla.” Elindeki ağaca baktı, “Makineler bizim ustaların sanatlarını aldı ellerinden.” diye düşündü.

Önceki gece bir rüya görmüştü. Rüyasında ıssız bir kumsaldıydı. Gecenin o saatinde tek başına yürüyordu. İçini ürpertiyle dolduruyordu dalgaların sesi. Sonra yürürken, ayağına bir şeyler takıldı, tekne parçalarına benziyordu bunlar. Kırık direkler, güverte parçaları kumlara gömülmüş, ayaklarına dolanıyordu. eğilip, kumların arasından bir ağaç parçası aldı. Bir türlü seçemedi neye benzediğini. Parmaklarıyla dokundu, kestane ağacı olduğunu anladı. deniz kokuyordu. “Asırlık bir kestane ağacıdır bu!” diye öyle bir sevinçle koştu ki... Sonra kendisini eski atelyesinde gördü. Ağaca bir türlü biçim veremiyor, işleyemiyordu. O güzelim asırlık ağaç ellerinde dağılıp gidiyor, ufalanıp kuma dönüşüyordu. Sonra bir an Nihat’ı gördü. Hemen sonra sulara gömüldü çocuk...

Başını ellerinin arasına aldı. “Uzun zamandır kimseye anlatmamıştım, o yüzden oluyor herhalde.” diye düşündü. Yıllarca karabasanlar görmüştü uykularında, azap içinde kalmıştı. Sonra zamanın tozu, anıların üzerini örtmüş, yine can yaksa da silikleşip kalıcı bir ağrıya dönüşmüştü. İlk zamanlar duyduğu o keskin acı, geri kalan yaşamına bölüştürülmüştü artık. “Rüyada da olsa Nihat’ımı görmek güzel...” diye düşündü, içi sızladı.

Evi, otobüsten inince yirmi dakikalık mesafedeydi. Bazen kendini çok yorgun hissettiğinde, o hatta çalışan minibüslere biniyordu. Ama nedense o akşam yürümeyi

tercih etti. Büyük şehrin köylerinden birinde yaşıyordu. Mecazen değil, gerçek bir köye benziyordu yaşadığı yer. İnsanlar hâlâ hayvan besleyip, bahçe yapıyorlardı. Bir nevi köylerini yaşıyorlardı inatla. Bir teselliydi belki. Tepelerin eteklerini dolanan yolun iki yanında ekili tarlalar uzanıyordu. Aşağıya bakınca, biraz ileride eskiden yazlık sinema olarak kullanılan kır gazinosunu gördü. Taş masaların etrafında kırık banklar vardı, yanında kurbağalı, yeşil bir dere akıyordu. Garip bir şekilde terkedilmişti buralar. Yeni sahipleri yoksullar, çocuklar ve işi-gücü olmayanlardı. İnsanlar, çok uzak da olsa, başka yerlere gitmeyi tercih ediyorlardı. Yaz akşamları sokaklar, nereye aktığı belli olmayan insan kalabalıklarının yalancı göçlerini izliyordu kayıtsız gözlerle. Hâlâ at arabaları vardı buralarda. Yollarda, güneşin iyice pişirdiği tezek öneklerine rastlıyordu insan. Çocukluğunda yaptığı gibi, sefertasının poşetini çıkarıp, tezeleri doldurdu içine. “Meyve ağaçlarının kökünü açıp, tezeleri kırdıktan sonra, vereceksin suyu. Memlekette şerbet derlerdi buna, ağaçlar ne coşardı be.” diye geçirdi içinden. Pek çok alışkanlığını geride bırakmıştı, bu büyük köy insanları yutuyor, tepeden tırnağa değiştiriyordu. Ama bahçeyle uğraşmaktan vazgeçmemişti hiç. Yoksa nasıl yaşardı insan? Daha evine varmadan neşeli ve azgın bahçesi yemyeşil karşıladı onu. Belki de hayatta tek gurur duyduğu şey buydu. Yaşadığı her yerde, küçük, yeşil bir adası olmuştu hep. Nefes alacak bir adası...

Evinin olduğu sokağa vardığında bir sürü çocuk top oynuyordu sokakta. Neşeli yüzleri tozdan görülmez olmuş, havanın kararmış olmasına aldırmadan, devam ediyorlardı mesaiye. Kulaklarında, birazdan ha seslendi ha seslenecek olan annelerinin hayali sesi...

Bahçe kapısını açtı, tam gireceği sırada tek katlı evinin önündeki asmanın altında oturmuş genç kadın çarptı gözüne. Kadın yavaşça ayağa kalktı. Ahmet Usta gözlerine inanamadı önce, rüya gördüğünü sandı. Yıllardır görmediği kızıydı karşısındaki. Kollarını açtı, hasretle kucaklaştılar. İki de gözyaşlarına boğulmuşlardı. Öyle ne kadar kaldıklarını bilemediler. Yılların damıttığı anılar, acılar, özlem ve sevinç birbirine karıştı. Oturdular. “Böyle midir hayatın sonu? Derin bir iç çekiş gibi midir?..” diye düşündü. Yıllarca hayalinde ellerini tuttuğu, bağrına bastığı kızı yanında oturuyordu işte. Yaşamın sunduğu bir lütuftu bu.

Kızının hüznü yüzüne, yumuşak ela gözlerine baktı. İçinden, düşlerindeki kutsal ormanlara, koca meşelere bunca yılın gölgeli yalnızlığında kendisine eşlik ettikleri için teşekkür etti. Artık güneşli çayırlarda, çiçek tarlalarında yürümek istiyordu.

“Baba benimle gel. Bunca yıl kaçman yetti artık. Bize dön, birlikte yaşayalım.” dedi kızı. Bıçak gibi bir “Hayır” yanıtı çıkacak diye babasının ağzından, endişe doluydu. Ahmet Usta gülümsedi, “Gel, sana küçük bahçemi göstereyim” dedi. Yüreğinde ışıklı bir şeyler geziniyordu, acıların arasında. Elinden tuttu kızının. “Bundan kelli kurdu zarar veremez koca çınara nasılsa...” dedi..

Kunduracı (N.Yaprak Suhindol - Mansiyon)

Soğuk bir ocak gecesi, rüzgâr, küçük kasabanın dere çevresindeki sokaklarından birine hışımla daldı, zifirî karanlıkta, sokağın taşlarını ıslatan yağmur damlalarını önüne katarak, kerpiç bir evin duvarına şiddetle çarptı, döndü, boş bir arazi buldu, çınarların arasında dolaşıp, her birini buz gibi soluğuyla yaladı, aradığını bulamamış gibi, hızını arttırarak yeniden sokağa girdi, uğuldayarak ilerledi, önüne çıkan her evin camlarını salladı, birden, kendi uğultusunun içinde, ince bir kadın çığılığı duydu, çığılığa doğru bir hamle yapıp, halka tokmaklı büyük tahta kapının arkasındaki avluya merakla baktı, gürültüyle kapıyı sarsıp, kendini avluya bıraktı. Kalın kerpiç duvarlı evin, tahta çerçevesi, dörde bölünmüş, derin penceresine yanaştı, perdenin aralığından, bir çocuğun dünyaya gelmekte olduğunu gördü, geriledi, savrulmuş bir daire çizip, küçük avludaki yaşlı dut ağacının yapraksız dallarında ısıklar çaldıktan sonra, kendini tekrar sokağa attı ve bir anda, hiç var olmamış gibi, sokağı yağmura terk edip, karanlığa karıştı.

Küçük teneke bir sobanın yandığı, gaz lambasıyla aydınlanan bu dar odada, yer döşeklerinin üzerinde yatan genç kadının, rüzgârla gelen, avaz avaz bağırarak oğlu, ebenin elinde, kıpkırmızı sallanıyordu. Sonra göbek bağını kestiler, âdet olduğu üzere, tuzlu suda yıkayıp temizlediler, kat kat kundaklara sarıp, annesi Ümran'ın kollarına verdiler, oğlan yorgunluktan, annesinin kokusunda uykuya daldı.

İşte, böyle bir gecede doğdu İsmail. Evet, adını İsmail koydular, doğumundan önce kararlaştırılmıştı bu isim, erkek olursa, adı İsmail olacaktı.

Annesi, örgü örüp satardı İsmail'in, babası Orhan'sa kunduracıydı, sonraları, mahalle muhtarlığı da yapacaktı. Bu her iki iş de, yani, kunduracılık ve muhtarlık, babasından İsmail'e miras kalacaktı.

İsmail, kerpiçten yapılmış bu dört odalı evde büyüdü. Biraz ayaklanmaya başladığında, doğduğu odadaki tahta divana, annesinin de yardımıyla tırmanır, küçük elleriyle, içi saman dolu yastıklara tutunur, güç belâ, kendisini, pencerenin geniş oyuğuna atardı. Dışarıdan bakıldığında, pencerede, bir kırmızı rozet çiçeği bir de İsmail görünürdü. Tombul bir çocuktu İsmail, bacaklarını içe doğru hafifçe kıvrır, sırtını, pencere girintisinin duvarına dayar, avludaki tavukları seyre dalardı.

Evin tek çocuğuydu İsmail, ta ki beş yaşına geldiğinde, kız kardeşi doğuncaya kadar. Bir gün, annesi ve babası tarafından İsmail'e, kendisine bir kardeş geleceği açıklaması yapıldı ve bu kardeşin, annesinin karnında olduğu anlatıldı. Bu açıklamayı izleyen günlerde, tuhaf bir alışkanlık edindi İsmail, soluk yeşil gözlerini, annesinin giderek büyüyen karnından ayıramaz oldu. Korkarak bekliyordu, annesinin karnı her an patlayacak ve sözü edilen kardeş çıkacak diye.

Bir sabah uyandığında, beklenen bu kardeşi, annesinin yanında yatarken buldu ve endişeyle, annesinin üzerindeki örtüyü kaldırmak için elini uzattı. Annesi ne yapmak istediğini anlamıştı, İsmail annesinin karnını görmek istiyordu, gördü de, annesinin karnı sağlamdı, sevindi, kız kardeşinin yanına giderek sordu:

- Onun adı ne?
- Rüveyda. Beğendin mi?
- Evet. Rüveyda mı?
- Evet.

Tıpkı İsmail'in adı gibi, Rüveyda'nın adı da önceden belirlenmişti.

Birkaç gün sonra, kardeşinin doğumu için annesini ziyarete gelen komşu kızlardan biri İsmail'e "Senin papucun dama atıldı ha?" deyince, koşarak avluya çıktı, kapının önünde duran kunduralarını görünce, yeşil gözlerinde bir sevinç ışıltısı belirdi ve dudakları mutlu bir gülümsemeye aralandı. Hızla geriye dönüp odaya girdi, kızın karşısına geçip, "Yalancı, papuçlarım kapının önünde duruyor, damda değil." dedi ve dönüp kapıyı arkasından çarptığı gibi kunduralarını ayağına geçirip sokağa fırladı.

İsmail küçük kardeşini fazla kıskanmadı, zaten pek yaramaz bir çocuk değildi, dahası evde, kendisiyle yeterince ilgilenen babaannesi vardı.

Kardeşi Rüveyda bir yaşını doldurduğunda hıdrellez zamanıydı, ilk kez bu sene, askeriye katanalarının çektiği arabaya kız kardeşi de binecek ve dere boyuna pikniğe gideceklerdi. İsmail katanalardan oldum olası korkardı, tüylü iri bacakları, dev gibi iri gövdeleri, onun aklını başından alırdı, ama yine de derede çocuklarla birlikte oynamayı çok severdi. Sarmalar yapıldı, börekler açıldı, katanaların koşulduğu arabalara binildi, dere kenarına gidildi. İnsanlar dileklerini derenin kumuna çizdiler, yemekler yenildi, yoğurt yeme yarışması, çuval içinde zıplama yarışması yapıldı, çocuklar sulara batıp çıktılar, koştular, oynadılar, eğlendiler. Gitme vakti gelince yine arabalara bindiler, yorgun argın evlerine döndüler. İsmail o gece, yattığı yeri bilemedi. Bir kardeşinin yanına, bir arkadaşlarının yanına gidip gelmekten, koşuşturup oynamaktan, bir de katana korkusundan ölüp bitmişti.

Bu geziden iki gün sonra, Rüveyda çok hastalandı, o kadar ki, evdeki büyükler, birbirleriyle fısıltıyla konuşuyor, endişelerini yüksek sesle dile getirmeye korkuyorlardı. Doktora götürdüler Rüveyda'yı, üşütmüştü ve hastalık oldukça ağır seyrediyordu. Bütün bunlar olurken İsmail, bir an olsun küçük kardeşinin yanından ayrılmamıştı. Annesini ağlarken görünce o da dayanamıyor annesine sarılıp ağlıyordu. Neyse ki korkulan olmadı, hastalık zatürreye çevirmedi ve küçük Rüveyda, iyi bir bakımla eski sağlığına kavuştu. Bu hastalıktan sonra İsmail, kız kardeşine, daha derin bir sevgiyle bağlandı.

İsmail okul çağına gelmişti, akşamları, gaz lambasının titreyen ışığında, önündeki deftere, gündüz okulda gösterilen harfleri yazmaya çabalıyordu. Okul ona, mahallesinin dışından yeni arkadaşlar edindirmişti, ama o yine de, okul çıkışı diğer çocuklara uyup yollarda oyalanmıyor, doğruca eve geliyor, önce çok sevdiği kız kardeşini sarılıp öpüyor, sonra annesinin hazırladığı, üzerine salça sürülmüş bir iki dilim ekmekle, karnını doyuruyordu. Ardından, kardeşini de yanına alarak sokağa çıkıyor, kardeşini yakınlarda bir taşın üzerine oturtuyor, mahalle arkadaşlarıyla

birlikte, boş arsada meşe oynuyordu. İyi bir çocukluğu oldu İsmail'in, babası Orhan sakin, işinde gücünde bir adamdı, annesi Ümran'sa, sevgi dolu, çocuklarına düşkün bir kadındı.

İsmail'in okuldan döndüğü bir gün, annesi onu kapıda karşıladı, bir komşu kadın eşliğinde, kız kardeşiyle birlikte, onu komşuya yolladı. İsmail, annesinin davranışına bir anlam verememişti. Bir süre sonra sıkılıp eve gitmek istedi, komşu evdeki insanların bütün engelleme çabalarına rağmen, kardeşini sırtına alıp evin yolunu tuttu. Açık avlu kapsından içeriye baktığında, avlu duvarının üzerinde duran tahta bir tabut gördü ve her şeyi anladı, yaşlı babaannesi, onları bırakıp gitmişti. Kapıda öylece donup kaldı.

İsmail, uzun süre bu acı olayın etkisinden kurtulamadı, ona masallar anlatan babaannesi ölmüştü. Bu küçük yaşında İsmail, ölümle tanıştı.

Okumaya çok yatkın bir öğrenci değildi İsmail, ilkokuldan sonra okumadı. Annesi ve babası, okumasını istemişlerdi, ama olmadı, o, babasının mesleğiyle ilgileniyordu. Kunduralar hep ilgisini çekmişti. Babası İsmail'i, her gün birkaç saatliğine dükkâna götürüyordu. Bu küçük dükkânda İsmail, babasının kullandığı aletlerin ismini öğreniyor, onun istediği aletleri bulup vermeye çalışıyordu. En çok ilgisini çeken alet kaçaburuktu, babası, bu aletle kunduraya delikler açıyor, ağaç çivileri bu deliklere yerleştiriyor ve şişmeleri için, çivileri ıslatıyordu.

Evet, İsmail oturup, sessizce babasını seyrediyordu, babasının becerikli parmaklarının, kunduralarla olan dansını.

İsmail yıllarca, babasının yanında çıraklık yaptı. Babasından İsmail'e, bir de av merakı geçmişti, zaman zaman, babası ve iki av köpeğiyle birlikte, ava gider olmuştu.

İsmail 19 yaşına geldiğinde, evlerinden iki sokak ileride oturan bir kıza âşık oldu. Kızın adı Mürüvvet'ti. Kızı ilk kez, bir çeşmenin başında, testisine su doldururken görmüştü. Mürüvvet, 17 yaşında, güzel bir kızdı. İsmail her gün, dükkândaki işinden kaytarıp bu sokağa geliyordu. İsmail de Mürüvvet'in ilgisini çekmiş olacak ki, Mürüvvet'i hep çeşmenin başında buluyordu. Kız İsmail'i görünce utanarak kıpkırmızı kesiliyor, başını öne eğip öylece kalıyordu. İsmail bu kıza fena halde tutulmuştu. Sonunda İsmail'in babası durumu fark etti. Konu anne Ümran'a açıldı. Olayın ciddi olduğu anlaşılınca, zaten tanıdıkları bir aile olan Mürüvvet'in ailesinden kız istemeye gidildi. Tabii ki, kız hemen verilmedi, kısmetse olur dendi. Kız evi biraz naz yapacaktı, birkaç defa gidildi gelindi. Nihayet kız İsmail'e vermeye razı oldular. İsmail'le Mürüvvet, bir yıl nişanlı kaldılar. Bu bir yılın sonunda, davullu zurnalı bir düğünle evlendiler. Yeni evli çift, İsmail'in baba ocağında, İsmail'in ailesiyle birlikte oturacaktı. Bu pek sorun çıkarmadı. Mürüvvet, saygıda kusur etmeyen, ılımlı bir gelindi, üstelik, İsmail'i çok seviyordu, dahası, Rüveyda ile de çok iyi arkadaşlık ediyordu. Evlendikten sonra İsmail, dükkândaki çıraklık günlerini geride bırakmış, babasıyla yan yana, canla başla çalışır olmuştu.

Evliliğinin üçüncü yılında bir oğlu oldu İsmail'in. Oğluna, dedesinin adını verdi İsmail, Rıza. Rıza eve bir canlılık getirmiş ve aileye, bir nüfus daha eklemişti. Rıza'nın doğduğu yıl, Rüveyda da evlendi. Aynı sokakta oturan bir bakkalın oğluyla evlenmişti Rüveyda. İsmail'e, kardeşinden ayrılmak çok zor gelmişti, düğün sırasında birkaç kere, düğün yaptıkları bahçeyi terk edip, gizli gizli ağlamıştı. Kardeşine eskisi kadar yakın olamamaktan korkuyordu İsmail.

Rıza'nın doğumundan altı yıl sonra, Mürüvvet ve İsmail çiftinin, bir de kızları oldu, ona da, Rabia adını verdiler.

Zaman hızla akıp geçiyordu. Bütün bu yıllar sonunda İsmail, tam bir kunduracı olmuştu, artık isminin sonuna bir usta kelimesi eklenmişti ve 35 yaşında, açık kahverengi olan saçları, beyazlara yenik düşmüştü.

Rüveyda'nın henüz bir çocuğu olmamıştı, bu nedenle ağabeyi İsmail'in çocuklarıyla yakından ilgileniyordu. Evleri yakın olduğu için, Rüveyda, vaktini hep yeğenleriyle geçiriyordu. Rıza okula gidiyordu. Rabia'ysa, gün boyunca bütün sevimliliğiyle, evdekileri kendisiyle ilgilenmeye ikna ediyordu. Yalnız son zamanlarda Rüveyda, gözle görülecek kadar kilo vermişti. Garip bir şekilde, sürekli öksürüyor, sırtının ağırdığından yakınıp duruyordu. İsmail, kardeşinin bu halinden şüphelenip, Rüveyda'nın kocasıyla birlikte, kardeşini şehre hastaneye götürdü. Bir ay boyunca sürekli, hastaneye gidip geldiler. Rüveyda, her geçen gün, daha da zayıflıyordu. Bu gidip gelmelerin sonunda doktorlar Rüveyda'nın hastanede kalmasına karar verdiler. Sonuç hiç iyi olmadı, İsmail'e ve Rüveyda'nın kocası Necdet'e, Rüveyda'nın akciğer kanserine yakalandığını, hastalığın çok ilerlemiş olduğunu ve yapılabilecek bir şey olmadığını açıkladılar, onu evine götürüp, rahat ettirmelerini söylediler. İsmail beyninden vurulmuşa döndü, bacakları titremeye başladı, gözleri karardı, sırtını hastane koridorunun duvarına verdi, yavaş yavaş kayarak, yere çöktü, dirseklerini dizlerine dayayıp, elleriyle yüzünü kapattı ve uzun süre, sessiz sessiz ağladı. Necdet, olduğu yere çakılmış kalmıştı. İsmail, ellerini yüzünden çektiğinde, göz çevresi şişmiş ve gözleri kan çanağına dönmüş bir haldeydi, elleri, çaresizce titriyordu. Birkaç dakika öylece kaldıktan sonra, zayıf bir sesle, "Şimdi ne olacak?" dedi. "Ona bunu nasıl söyleriz, zaten perişan." İsmail'le Necdet, aralarında anlaştilar, bu durumdan ailenin haberi olacaktı, ama hiç kimse Rüveyda'ya söylemeyecekti. Bunun üzerine, hastanenin yapabileceği bir şey kalmadığı için, ilaçlarını da alarak, Rüveyda'yı hastaneden çıkardılar, doğduğu eve göturdüler.

Aile bu korkunç haberle yıkıldı, şimdi hayatlarının rolünü oynayacaklardı. Rüveyda'nın yanında her şey yolundaymış gibi görünüp, gerçeği bilerek yaşayacaklardı. Rüveyda'ya, hastalığının geçici olduğu, yakında iyileşeceği yalanını söylediler. Rüveyda'nın ölümüne kadar geçen iki ay, herkes için çok zor ve acıydı. Rüveyda öleceğini anlamış, ama bunu ne sormuş, ne de bu uğursuz kelimeyi ağzına almıştı. Rüveyda'nın yaşamının son günlerinde, ev halkı, geceleri sırayla nöbet tutuyordu. Ama Rüveyda, ölmek için ağabeyinin nöbetini seçti. Tedavi nedeniyle

saçsız kalan başı, ağabeyinin avuçları içinde, dudakları arasından kan sızarak hayata veda etti. İsmail'in soluk yeşil gözleri bir anda buğulandı, hıçkırıklarla sarsılarak, elleri arasındaki yüzün üzerine kapandı ve son kez gördüğü bu yüzü, asla unutmadı.

Rüveyda'nın ölümünün ardından, babası Orhan, bir daha dükkâna ayak basmadı. İsmail'se, kardeşinin ölümüyle oldukça değişmişti, artık eskisinden daha durgun ve daha yorgun görünüyordu, kendisini tümüyle o küçük dükkândaki kunduralara vermişti. İsmail Usta için bir sığınak haline dönüşen bu dükkân, iki caddeyi birbirine bağlayan, Arnavut kaldırımı döşeli dar bir sokakta, koyu gölgeli bir çınar ağacının altındaki tek katlı kerpiç bir binanın en küçük mekânıydı. Bu dükkâna dışarıdan bakıldığında, her şey, inanılmaz bir biçimde tek renk görünüyordu. Kunduraların farklı renkleri, İsmail Usta'nın renkleriyle birlikte, dükkânın genel ışığına karışıyor, tek bir renge dönüşüyordu, griye. Zaten İsmail Usta, bu küçük dükkânla öylesine bütünleşmişti ki, iskemlesinde oturmadığı, dükkânda bulunmadığı zamanlarda, bu ilginç tabloda, bir delik açılmış gibi oluyordu. dükkânın sokağa bakan cephesinde, tahta pervazlı, birbirine bitişik, bir kapı ve bir pencere vardı. Pencere, bir artı işareti oluşturacak şekilde dörde bölünmüştü, tıpkı kapının üst bölümü gibi. Kapının alt bölümüyse, tahtayla kapatılmıştı. Tahta doğrama, boyasız, en ufak bir kıvılcım görse, bir anda harlayacak kadar kuru ve griydi. Pencere de, kapı da dik durmakta zorlanıyor gibiydi, kapı eğrilmişti, kapatıldığında tam kapanmıyor, üst kısmı aralık kalıyordu. Kapıda, o yörede şıkşıklı diye adlandırılan demirden yapılmış, alttaki dikey kulbu dört parmakla kavranan, üstteki, aşağı yukarı bir parmak genişliğinde bir mandala, baş parmağın yerleştirilerek aşağı doğru ittirilmesiyle harekete geçen bir çubuğun, kapı kasasına monte edilmiş, üst tarafı çubuk genişliğinde girintili, basit bir kilitten, yukarıya doğru kalkarak kurtulması suretiyle açılan, bir kapı kulbu bulunuyordu. Bu şıkşıklı kulbun hemen üzerinde, bir parçası kapıya, diğer parçası kapı kasasına tutturulmuş olan, paslanmış halkalar vardı. Bu halkalardan birinde, bir asma kilit sallanıyordu. Pencerenin önünde, gövdesi yeşilimsi metalden, hareketli aksamı kurşunî bir parlaklıkta olan, dikiş makinesi duruyordu. İsmail Usta tezgâhın arkasındaki iskemlesine oturduğunda, bu makine sağ yanında kalıyordu. tezgâhın, görüntü olarak pervazlardan pek farkı yoktu, sadece, üzeri, kundura boyaları yüzünden siyaha kesmiş ve yüzeyi, yıllarca çekiç darbelerine maruz kaldığından olsa gerek, yara almış ve aşınmıştı, ortası kenarlarına göre daha çukurmuş gibi görünüyordu. Bu eski tezgâhın, iskemlenin duruşuna göre, sol kenarında, bir örs duruyordu, sağ kenarındaysa, küçük teneke kutular içinde çiviler, pençeler. İskemlenin arkasındaki, bir zamanlar beyaz olduğu anlaşılan duvara, dikdörtgen bir tahta parçası yerleştirilmişti. Bu tahtanın üzerine çakılmış olan çiviler arasına, İsmail Usta'nın beceriyle kullandığı, raspa, kanca, kaçaburuk, danalya, çekiç, kerpeten gibi kunduracı aletleri asılmıştı. Bunların yanında, kerpiç duvara çakılı büyük başlı bir çiviye iliştilmiş, üzeri notlarla dolu birkaç parça kâğıt ve bu çiviye, kalınca bir ipe bağlanmış bir kurşunkalem vardı. dükkânın, bu askının kapladığı alanın dışında kalan her üç duvarı da, tabandan tavana kadar tahta raflarla doluydu, raflar da kundurayla, kimisi bitirilmiş, kimisi yapılmak için sırasını bekleyen kunduralarla. Grileşmiş rafların hiç biri düz durmuyordu, taşıdıkları ağırlıktan ve eskilikten, bazıları

sağa, bazıları sola doğru eğilmiş, bazıları da ortadan bel vermişti. Tavan, ancak bir insan boyu yükseklikteydi ve tahta hatıllarla örtülmüştü. dükkânın ortasında duran, küçük dikdörtgen prizma şeklindeki teneke sobanın borusu, iki dirsekle, Usta'nın üzerinden aşarak, dörde bölünmüş pencerenin üst taraftaki gözlerinden birine yerleştirilmiş olan teneke levhanın ortasından dışarıya çıkarılmıştı. Sobaya uzak kalan dirsek, bir tel parçasıyla, tavandaki tahta hatıllardan birine çakılmış olan bir çiviye tutturulmuştu. Sobanın sağ yanında, tezgâhın sol karşısına gelen yerde, eski tahta bir iskemle duruyordu. İskemlenin ayakları, oturma yerinin biraz altından, bir telle birbirine bağlanmıştı. İsmail Usta, müşterisini, karşısındaki bu iskemleye oturtur, binanın diğer cephesindeki (kunduracı dükkânıyla, kahvehane birbirine sırt sırta yaslanmıştı) önü tahta çardaklı, mor salkımlı kahvehaneden çay söyler, bir iki çift laf ederdi.

İsmail Usta, orta boylu, ne çok şişman, ne de zayıf, solgun yeşil gözlü, kısacık kesilmiş, dimdik duran, açık kahverengisi beyazlarla yağmalanmış, gümüşü saçlı, geniş ağızlı, ince, yayvan dudaklı, kısa, belli belirsiz bıyıklı, kemersiz düz burunlu, uzunca yüzlü, dingin görünen bir adamdı. Her gün, yüzyıllardır tezgâhın üzerindeymiş gibi duran yarım bardak çayı, uzamaktan vazgeçmiş gibi, hep aynı uzunlukta olan, iki günlük sakalı, ince dudaklarının, bir kenarına iliştilmiş sigarası, kolları kıvrılmış gömleği, üzeri, renk renk kundura bovalarıyla, gerçek rengini kaybetmiş önlüğüyle, bu tuhaf ve çekici manzaradaki yerini alırdı.

O gün de, iskemlesine yerleşmiş, çalışmaya başlamıştı. Sigarası, her zaman olduğu yerde, ağzının sağ tarafındaydı; uzamış külü, düşmeye korkuyor gibiydi; düşse, büyü bozulacak, Usta şaşıracaktı. Usta birden pencereye doğru döndü ve kül düştü. Pencerenin dışında bir adam, dükkândaki bu, kahverengi, siyah, beyaz, lacivert, yeşil, bütün renkleri yutup, kendini yaratan griye, büyülenmiş gibi bakıyor, şaşkınlıktan, yerinden kımıldayamıyordu.

İsmail Usta bu görüntüyle ilk kez karşılaşmıyordu, o yüzden şaşırmadı, kısa düzgün dişlerinin bir bölümü görünecek şekilde, ağzının tek tarafıyla, hafifçe gülümsedi.

Bu bir türlü içeriye giremeyen adam, evinden çıkarken, buraya gelmeyi planlamamıştı. Tamire ihtiyacı olan kunduralarını bir kâğıt parçasına sarmış, kasabadaki diğer kunduracının yolunu tutmuştu, ama her beş-on adımda bir, yanlış yönde yürüdüğünü fark edip, yolunu değiştirmiş, yine de kendini, bu dükkânının önünde bulmuştu. İşte bu yüzden şaşkıındı.

Birkaç dakika sonra, bu çekici tabloya dahil olmaya karar vermiş olacak ki, kapıyı yavaşça açtı ve içeriye girdi. Onunla birlikte kapıdan içeriye, soğuk bir hava dalgası da girmişti. İsmail Usta adamı rahatlatmak için, "Dışarıda üşümüşsünüz, buyurun, oturun, biraz ısının." dedi, eliyle iskemleyi işaret etti. dükkânın ortasındaki teneke soba, kendisi de kızarmış bir halde, çatırtılar çıkararak, gürül gürül yanıyordu. İsmail Usta, kahverengi kaba kumaştan yapılmış gömleğinin kollarını, her zaman yaptığı gibi kıvrımış, bir yandan da paketi açmaya çalışıyordu. İsmail Usta, yeşil gözlerini elindeki

kunduradan ayırıp, adama baktı, yumuşacık, rahatlatan bir sesle, “Akşama hazır olur” dedi. Yeni müşterisine bir ıhlamur söyledi. Adam ıhlamuru içtikten sonra, sakinleşmiş bir şekilde kapıdan çıkarken, Usta’ya, nasıl olup da buraya geldiğini hala kavrayamadığını anlatan, şaşkın gözlerle baktı, Usta’nın, insanın içine işleyen, sıcak, dingin, fakat delici gözleriyle karşılaşınca, bir an öylece kaldı. Usta gülümseyerek, “Beş gibi biter.” dedi. Bunun üzerine adam da gülümseyerek, “Kolay gelsin” dedi ve kapıyı kapattı. Adam gidince Usta, arkasındaki duvara döndü, çiviye takılı kâğıt parçalarından, en arkadakinin üzerine, 32 yazdı. O günden sonra bu adam, bütün ailesiyle birlikte, İsmail Usta’nın daimi müşterisi olacaktı.

Birkaç yıllık aradan sonra bir pazar sabahı, arkadaşlarının ısrarlarına daha fazla dayanamayan İsmail Usta, tüfeğini ve iki av köpeğini de yanına alarak, üç arkadaşıyla birlikte ava çıktı. Bir harman yerine vardıklarında, dört arkadaş birbirinden ayrıldı, her biri bir kuytuya sindi ve harmandan arta kalanları yemeğe gelecek kuşları beklemeye başladı. Kısa bir bekleyişten sonra, İsmail Usta’nın önündeki düzlüğe bir harman horozu indi, Usta nişan aldı, horozu çekti, tetiğe bastı ve ortılığı bir barut kokusu kapladı. Kuşu vurmuştu. Köpeklerden biri gitti, kuşu aldı, getirdi, İsmail Usta’nın önünde yere bıraktı. Usta kuşu eline aldı, kuşun saçma girmiş yarasından avucuna, bir miktar kan aktı. Bu sıcak kan onu, geçmişte bir geceye taşıdı, artık avuçlarının arasında, az önce vurduğu kuş değil, kardeşinin zayıf, bitkin yüzü vardı. Başı öne düştü, dizlerinin üzerine çöktü, telaşla kuşu gizlemeye çalışarak, pişman, çaresiz, küçük bir çukur kazdı, kuşu çukura acıyla bıraktı, gözlerinden yaşlar boşanarak, üzerini toprakla kapattı. O anda yemin etti, bir daha asla ava çıkmayacaktı.

Yıllar çabuk geçiyordu, oğlu Rıza okumamış, ama baba mesleğine de merak sarmamıştı. Sonradan bir fotoğrafçının yanında iş bulmuş, yakın köylerden birinden bir kızla evlenmiş, kendine yeni bir hayat kurmuştu. Kızı Rabia, kasabadan oto tamircisi bir gençle evlenmişti. Her iki çocuğundan da birer torunu vardı. Zaten astımlı olan babası Orhan, 85 yaşında, hayata veda etmişti. Babasının ölümünden üç yıl sonra, annesi Ümran, girdiği şeker komasından çıkamayarak, İsmail Usta’nın hayatındaki son ölümün, başkahramanı olmuştu.

İsmail Usta 65’ine geldiğinde, kardeşiyle aynı kaderi paylaşacağını öğrendi. Belirtiler nedeniyle hastaneye giderken tahmin ettiği bu sonuç, onu bir parça hırpalamıştı. Hastalığı net olarak öğrendiği gün, çok soğuk bir gündü. Yakası kalkık, elleri paltosunun cebinde, soğuktan büzülmüş bir halde evine giderken, dalgın dalgın düşünüyordu. Evdekilere bunu nasıl söyleyecekti, kardeşiyle aynı illete tutulduğunu. Daha çok erkendi, ama kızını evlendirmişti, öyle ya, oğlu da bir iş tutmuş ve o da evlenmişti, ama yine de çok erkendi. Gençliğini düşündü, çocukluğunu, işte yine aynı sokaktaydı, arkadaşlarıyla koşturma oynadığı sokakta, sadece, evler biraz değişmişti, neşe içinde birbirlerini ıslattıkları çeşme, hâlâ oradaydı, sonra birden, bir gülümseme yayıldı yüzüne, annesiyle babasının yanına gidecekti, çok zaman önce kaybettiği kız kardeşini görecekti. İçine garip bir huzur doldu, rahatladı. Baba yadigârı evin, hiç değişmemiş olan halka tokmaklı büyük tahta kapısına vardı, sol elini cebinden

çıkardı, kapıyı eliyle itip açtı, yıllardır üzerinden atladığı eşikten aşarken, ayağı eşiğe takıldı, tek elle tutunamadı, yüzüstü düşerek, avlunun beton zeminine başını çarptı. Bir anda, ağzından ve başından akan kanla, bir kan gölü içinde kalmıştı. Ardından, tiz bir kadın çığılığı duyuldu.

Bu olayı takip eden bir yıl içerisinde, Mürüvvet Hanım evi sattı, oğlu Rıza ve ailesiyle birlikte kasabayı terk etti. Yeni ev sahibi, kerpiç evi yıktı, yaşlı dutu kesti, onların yerine, betonarme bir binanın temelini attı. Kızı Rabia, kocası ve çocuğuyla beraber, yaşadıkları kasabanın bağlı olduğu şehre göç etti. İsmail Usta'nın küçük, harap dükkânı, belediye tarafından istimlak edildi ve yıkıldı.

Tuhaf bir biçimde, İsmail Usta'ya ait olan her şey, onunla birlikte, bu kasabadan silinip gitti.

Bugün, o Arnavut kaldırımı döşeli dar sokaktan eser kalmadı; o kerpiç binanın, o tahta çardakta dinlenen mor salkımın, o heybetli çınar ağacının yerinde, zemini kırmızı dikdörtgen kaldırım taşlarıyla döşeli, birkaç çiçeğin ve iki bankın olduğu, sembolik bir park bulunuyor.

Bense, artık değişmiş olan bu sokaktan geçerken, içimde sıcak bir yakınlık duygusuyla, İsmail Usta'yı anıyorum ve dükkânıyla birlikte onun bir fotoğrafını çekmediğime yanıyorum.

Ali Efendi Bakkaliyesi (Elif Acar - Mansiyon)

“– Günaydın.

– Günaydın efendim, hoşgeldiniz, emriniz?

– Estağfurullah, bir gazete alacağım.

– Tabi efendim, buyrun” dedikten sonra müşterinin uzattığı bir gazete parasını almaya utanan, müşteri bozuk para ararken ilk kez gördüğü müşterilerine dahi “isterseniz sonra ödersiniz efendim” diyebilen birisiydi Ali Efendi. Kapitalizmin ve rekabetin yücelttiği marketler, süpermarketlerle örülü İstanbul'un kenar mahallelerinden birinde bir odalık malzemesiyle ayakta kalma çabası veriyordu. İlk bakışta, insana avurtlarına kadar çökmüş yanakları, uzun boyuna karşın sıska kalmış vücudu, onun metropol şehirlerinin korkulu kabusu verem ya da kanser hastası olduğunu düşündürebilirdi. Müşterilere olan nezaketi kendiliğinden oluverenden ziyade, beyefendi olma çabalarının ürünü de olsa; “günaydın efendim”den sonra hemen geliveren “emriniz” sualinden, bu beyefendiliğinin soylu bir İstanbul erkeğinden çok, nezaketli ve alçakgönüllü bir Anadolu beyefendisi ağzına ait olduğunu anlardı her dikkatli müşteri. Ali Efendi'nin “müşteri velinimetimizdir” anlayışıyla her gün fırıncılardan dahi önce, sabah namazıyla açtığı dükkânında, kendisi gibi iyi niyetli ama büyükşehir tehlikelerine karşı kendisinden nispeten daha savunmada, her akıllı Türk kadını gibi biraz çenebaz, erkeğinin iyi niyetinin çevre

tarafından suistimaline kapalı ve olabilecek bu suistimalin ailelerine zarar vermesi hususunda tetikte Ali Efendi'nin biricik eşi, klasik bir Türk kadını Makbule Hanım da çalışıyordu. Başına umarsızca bağladığı başörtüsü, eteğinin altına giydiği pijama altıyla, İstanbul'un göbeğinde bir kıyafet tenevvüsü sergilemesine rağmen, son zamanlarda mini eteklisi, dekoltelisi, karaçarşafı, sarıklısıyla, bu alaburalığının doruğuna çıkan İstanbullu için pek de aykırı ve şaşılacak halde değildi doğrusu Makbule Hanım.

Mahallenin girişinde kurulu küçük bakkaliyesinde, giriş kapısının tam karşısındaki mobilyası iyice eskimiş bir masanın başında otururdu Ali Efendi. Girişte hemen solda, boylamasına bakkaliyeye ancak sığdırılabilmiş dikdörtgen şeklinde dondurucunun ön tarafını kaplayan kalın camından, içindeki birkaç parça peynir, sucuk, salam görölüyordu. Dükkânın sağ tarafında ise içecek ve dondurma soğutmak için kullanılan, üzerinde Coca Cola reklamını taşıyan o meşhur seyyar dondurucu duruyordu. Kapının hemen karşısında Ali Efendi'nin masasının arkasındaki duvarda asılı, belli ki el emeğiyle yapılmış kısa kısa iki sıra kurulu, cilası atmış tahta raflarda ise, çikolata ve bisküvi çeşitleri yer alıyordu. Kapının arkasına asıverdikleri, artık eprimişliğinden mi yoksa kirliliğinden mi tam olarak kestirilemeyen huzur bozucu sarılıktaki tül perde, aslında onlar için dükkâna sinek girmesini engelleyen ve onun mahremiyetini koruyan bir savunma örtüsüydü. Ancak bu örtüyle daha bulanıklaşan dükkân dışardan bakan müşteriler için aslında pek de iç açıcı sayılamazdı.

Askerdeydi oğlu Ali Efendi'nin. Çocuklarından, önce onu sayardı. Okumuş, büyük adam olmuştu onun için. Ancak oğlu Ertuğrul, Açıköğretim Fakültesi birinci sınıfa gitmiş, okulunu önemsememiş, sürekli uzatmıştı. Hatta üst üste çok kez sınıfta kaldığı için okulundan atılmış, sonra da askere gitmek durumunda kalmıştı. Ali Efendi, dükkânı oğluna bırakacaktı ama onun okuyup da kendi işini yapmasını daha çok tercih ediyordu. Kıt kanaat geçindikleri şu şehirde, diğer esnaftan daha ucuza satmak amacıyla küçük küçük yaptıkları indirimlerin sinir bozucu iç sıkıntısını çeksin istemiyordu oğlunun. Onun için, bir dar gelirlinin en sık başvurduğu çözüm çabasına, ne kadar çok okunursa o kadar çok kazanılır mantığına sığınıyordu. Bu koskoca şehir, şu yaşadığı sıkıntılar, yıllardır İstanbul'da olup gece gündüz çalışıp bir türlü büyütemediği bakkaliyesi dahi Ali Efendi'ye bu ülkede çok çalışmakla çok para kazanmanın ayrı şeyler olduğunu göstermeye yetmemişti. Üstelik yanı başında yükselen tehlikenin de iç sıkıntısını hissetmiyordu. Bu iç sıkıntılar daha çok Makbule Hanım'ın hesabına yazılıyordu çünkü. Yan taraflarındaki Huzur Market, kendini büyütme çabasında kendi öbür tarafındaki binayı da satın almış, artık market değil; süper, hatta hipermarket olma yolunda adımlar atmaya başlamıştı. Ali Efendi ise olup biteni adeta peygamber sabrıyla izliyor, Allah bizi de düşünür, aza kanaat getirmek gerek diyerek Makbule Hanım'ı telkin ediyordu. Ama Makbule Hanım, zaten zor denkleştirdikleri, sadece üç yıl gittiği ilkokulun kendisine öğretebildiği matematikle zor hesaplayabildiği borçlarını nasıl ödeyeceklerini düşünüyordu kara kara.

Hayat zordu Ali Efendi için; çünkü onun aradığı sevgi titreşimleri giderek azalıyordu bu şehir büyüdükçe. Müşteriler her sabah daha bir asık ifadeyle dükkâna

geliyor, ekonomik kriz yüzünden aileler parçalanıyor ve bu gidişe bir son diyecek çözüm de bir türlü üretilemiyordu. Öte yandan Makbule Hanım için de zordu hayat. Onun mutluluğu, ailesinin bütünlüğü, mevcut hayat kalitelerinin düşmemesiydi. Ne var ki, bir yandan şu yeni açılacak süpermarket, öte yandan veresiye defterinden bir türlü vazgeçmeyen Ali Efendi yüzünden ailelerinin hayat kaliteleri gittikçe düşüyor, müşteriler veresiye borçlarını kriz bahanesiyle ödeyemiyorlardı. İyi niyetliden çok, sağlığa kaçıyor Ali Efendi'nin bu yaptıkları Makbule Hanım'a göre. Ancak, kızgınlığı çabuk geçiyor, günün her dakikası kavga ettiği bu adamın efendiliğine ve melekliğine onu ilk gördüğü anki kadar hayranlık duyuyor, her huyuna rağmen onu çok seviyordu. Bu dünyaya göre değildi Ali Efendi; o, öbür dünyanın adamıydı ama, onun bu iyi niyeti ve saflıkları ailesine mal oluyor, çoluğunun çocuğunun rızkına zarar veriyordu Makbule Hanıma göre.

Pazartesi günü açılışı vardı Huzur Supermarketi'nin Ali Efendi'nin bakkaliyesindeki sekiz ayrı bisküviden oluşan çeşitlilik, Huzur Süpermarkette seksen çeşitti.

Aynı sokakta kurulu bulunan ilköğretim okulu da düşünülürken, Huzur Süpermarket tam bir çocukları etkileme cennetiydi. Uzun uzun jelibonlar, renkli renkli bonibonlar ve daha niceleri, çocukların cep harçlıklarını marketin kasasına anında indirecekti. Oysa Ali Efendi, onca yıllık esnaflık hayatı boyunca bu okuldaki çocukları cezbetmemek için öyle çok renkli yiyecekleri dükkânına almamış, sattığı birkaç çikolata ve bisküvi türünü ise, çocuklardan yemekten sonra yiyeceklerine dair sözü aldıktan sonra, çocuklara onları satmıştı. Eğer bir çocuk, bu abur cubur şeylerden almak isterse de, çocuğun sağlığı açısından bu ürünleri ona asla satmazdı. Çocuklarla her defasında sohbet eder; onların başını okşar ve "bu memleketin sizin gibi akıllı yiğitlere ihtiyacı var" diyerek onları yüreklendirirdi. Aralarında en efendi ve en çalışkan olanına ise sakız, çikolata hediye ederdi. Hatta çocuklar, bu en çok "akıllı yiğit" ilan edilene, kendi aralarında "muhallebi çocuğu" derler; örnek öğrenci olmanın bedelini arkadaşlarına ağır ödettirirlerdi.

Huzur Market nihayet açılmış, Ali Efendi'nin satışındaki beklenen düşüş ziyadesiyle hissedilmişti. Ali Efendi, günden güne durgunlaşıyor ve bu durumun içinden çıkılması için hiç bir çözüm üretilemiyordu. Yandaki Huzur marketlere sahibi İstanbul'a yerleşeli daha beş yıl geçmesine rağmen, söylentilere göre bir mafya denen kişiye haraç ödüyor; o da marketin kasasının günden güne dolmasına göz yumuyordu. Hatta bir gün Huzur Marketin sahibi Ali Osman Bey, Ali Efendi'nin bakkaliyesine gelmiş, bakkaliyeyi yirmi bin dolar karşılığında ondan almak istemiş. Makbule Hanım, son zamanlarda içine düşdüğü geçim sıkıntısını da düşünerek teklife soğukkanlılıkla yaklaşmış, Ali Efendi'ye bu parayla oğulları Ertuğrul'a memleketleri Malatya'da bir dükkân açarız demişti. Ancak Ali Efendi bunca yıllık emeklerinin üç-beş yıl içinde kaybolmasına neden olan, kazançlarına haram para karıştığını düşünen Ali Osman Bey'e soğuk davranmış, bakkaliyenin ederinin yarısı bile olmayan yirmi bin doları reddetmişti. Ali Osman bey de, son derece mağrur bir ifadeyle, bugün olmasa yarın zaten satmak zorunda kalacaksın deyip bir eliyle

düzeltiltiği bıyığını öbür eliyle okşayarak, adeta bir kabadayı tavrıyla bakkaliyeden çıkmıştı.

Başarısızlığın faturasını çok ağır ödüyordu Ali Efendi. Yanlışlık yeterince zeki olmamasına mı bağlıydı, yoksa hızla değişen dünyaya olan uyumsuzluğuna mı? Yoksa o sadece âhiretlik insanlara mahsus iyi niyetine mi? Sadece şu veresiye işinden vazgeçmemesinden bile milyarlarca zararı vardı Ali Efendi'nin. Gücü kalmamıştı artık. Henüz yaşı ellilere dayanmış olmasına rağmen çok yorgun hissediyordu kendini çok... Yaşamına anlam veren tek şey, artık Huzur Süpermarket'in açılmasıyla bakkaliyeye gelen, sayıları gittikçe azalan çocukların gözlerindeki ışıltılardı, onların parlak zekaları, aralarındaki minik sevimli şakalaşmaları ve seslerindeki coşkunluktu. Ne var ki, harcanıyordu bu güzelim çocuklar bu ülkede. Üstelik sağlıkları da bozulacaktı Huzur Süpermarketten aldıkları o boyalı şeylerden yiyerek... Ali Efendi mi esnaflığa göre değildi, yoksa esnaflık mı yanlış icra ediliyordu bu memlekette. Öyle ya! Sağlık merkezleri gibi insan yaşamıyla oynayan kurumların bile artık salt para kazanmak hedefli çalıştıkları düşünülürse; satış sektöründeki bu umarsızlığa belki de hiç şaşırılmamak gerekirdi. Yeni dünya düzeninin adı ne bilim, ne yaratıcı zeka, ne duygusallık, ne de mutluluktı. Düzenin adı apaçık paraydı, sadece para.

Makbule Hanım'ın derdi ise, son günlerde iyice artmıştı. Bir yandan askerdeki oğluna para yetiştirme çabası, öte yandan evdeki üç gelinlik kıza bakmak, artık ona çok ağır geliyor, gündün güne zayıflıyor, midesine derin derin kramplar giriyor, gittikçe şişen ve katılaşan midesiyle bitap düşen bedeni artık sabah namazına dahi uyanmakta güçlük çekiyordu. Arada bir Ali Efendi'yle Malatya'ya baba toprağına taşınmayı düşünüyorlar, ancak Ali Efendi "Elalem ne der hanım! Bizim ya da kızların başına bir iş gelmiş diye düşünürler." diyor, büyük şehirden tekrar köye dönmek olur mu sözleriyle ona karşılık veriyordu. Üstelik, oğulları Ertuğrul ne ederdı köyde! Haydi, kızların başını evlilikle bağlarız ama Ertuğrul sıkılır oralarda, diyordu. Elalem ne der çok önemliydi Ali Efendi için... Oysa Makbule Hanım, elaleminden fayda yok bey, "milletin ağzı torba mı ki büzesin" diye karşılık veriyordu Ali Efendi'ye.

Makbule Hanım mide ağrıları için nihayet sağlık ocağına gitmiş, sağlık ocağı hekimi de ona birkaç ilaç yazıp, sonra onu Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne sevk etmişti. Ancak hastaneye gittiği sabahın daha sekizinde bütün numaralar bitmiş, Makbule Hanım o gün muayene olamamıştı. Sancıları sağlık ocağı hekiminin verdiği ilaçları alınca biraz azalıyor, ama bir türlü geçmek bilmiyordu. Anacığını düşünmeye başlamıştı Makbule Hanım o derin mide sancılarında. O da, barsaklarından çok çekmişti. Geceleri sabahlara kadar ağrıdan inler, sancıları bıçak saplanır tarzda olurdu. Her sabahladığı gecede Makbule Hanım onun hep yanında olur; annesinin barsaklarının yumuşaması için sabaha kadar ona bardak bardak süt içirirdi. Son günlerde bir de nerden geldiği bilinmez bir ölüm korkusu düşmüştü Makbule Hanım'ın içine. Aslında alt tarafı midesi ağrıyordu işte. Ama yaşanan hatıralar derin izler bırakıyordu insanlarda. Yıllar önce annesinin çektiği karın ağrıları, gündün güne zayıflaması, birkaç yıl ancak sürmüş bir sabah ansızın onu yatakta, cansız

buluvermişlerdi. daha sekiz yaşında, savunmasız, küçük bir kız çocuğu iken Makbule Hanım birdenbire yapayalnız kalıvermiş, üç küçük kardeşi ve bir huysuz babasına bakmak zorunda kalmıştı yıllarca... İlk başlarda her gece annesini geri vermesi için Allah'a dualar etmiş, bazı geceler bu isteğinin gerçekleşmesi için gizli gizli sabahlara kadar namaz kılmıştı. Çünkü, ona Allah'ın her şeye kadir olduğunu öğretmişlerdi; çünkü Allah'ın annesini geri verme umudu onu derin ızdıraplarından bir nebze olsun arındırıyordu. Tam iki yıl geceli gündüzlü dualardan, İhlas, Kevser sürelerinden sonra anlamıştı Makbule her isteğimizin dualarla gerçekleşmediğini, ölümün soğukluğunu ve geri dönüşümsüzlüğünü. Daha o zamanlardan kalmıştı zaten bu vesveseli hali, ruhundaki bu karamsarlık. En ufak bir sorunun en olumsuz halini hissetmek; yani hep kaybedeceğim korkusu, işte o ta yıllar önceki tortuların kalıntılarıydı. Çünkü insan kendisi için o en büyük kaybı bir kez yaşadı mı, artık hayatındaki her şeye onları kaybetme korkusuyla yaklaşıyordu.

Bir türlü geçmiyordu Makbule Hanım'ın şu uzatmalı mide sancıları. Yine mide ağrılarının tuttuğu gecelerden birinin ertesinde bakkalda, aniden düşüp bayılıvermişti Makbule Hanım. Ali Efendi'nin bir anda eli ayağı birbirine girmiş, etraftan birkaç esnafında yardımıyla Makbule Hanım'ı Haydarpaşa Numune Hastanesi'nin aciline getirmişlerdi. Yastık altındaki bütün birikimleri onun ancak bir iki gece hastanede kalmasına yetebilmişti. Mide kanaması demişlerdi Makbule Hanım'a. Ertesi gün bir boruyla Makbule Hanım'ın midesine girmişler, kanamasını durdurmuşlar o boruyla girdikleri midede doktorlar "şüpheli" diye adlandırdıkları bir şey gördüklerini söylemişler ondan parça almışlardı.

Bir sonraki gün Ali Efendi, Makbule Hanım'ın hastaneden çıkmasını ümit ederken, hemşire hanım ona, doktor beyin kendisiyle görüşmek istediğini söyledi. Doktor önüne çıkmadan bir Anadolu beyefendiliğiyle Ali Efendi, ceketinin önünü ilikledi ve doktorun odasına öyle girdi.

"– Buyrun beyefendi, oturun" dedi Doktor Bey. Makbule Hanım'ın midesine boruyu sokan doktordu bu.

"– Teşekkür ederim efendim" dedi ve ayakta kalmayı tercih etti Ali Efendi. Doktor Bey devam etti;

– Beyefendi, eşiniz biliyorsunuz mide kanaması geçirdi. Ancak, sorun daha ciddi gözüküyor. Eşinizin midesinde bizim tıpta "kitle" adını verdiğimiz bir şey gördüm. Bu iyi huylu da olabilir, kötü huylu da. Ondan biz parça aldık; son kararı bu parçanın raporuna göre vereceğiz, ancak eşinizin son zamanlardaki kilo kaybı, halsizliği filan da düşünülürse maalesef mide kanseri olma ihtimali yüksek. Bizim hastanemizde bunun tedavisi var; ancak ücreti oldukça yüksek. Bu parayı karşılayabilecekseniz hastanızı yatıralım dedi.

Bir doktorun bu tip bilgileri günde onlarca hastaya söylediği düşünüldüğünde bunlar aslında çok kesin, açıklayıcı ve tatmin edici bilgilerdi. Ancak bir hasta yakını açısından, onun hayatındaki en trajik haberlerden birisini böylesine bilimsel ve

oluverdiği gibi almak oldukça Çok edici bir olaydı. Ali Efendi için de aynen öyle oldu durum. Kanseri sözünü duyduktan sonra Ali Efendi'nin kulakları aniden başka hiç bir Şey duyamaz oluverdi. Kanseri yani uzun lafın kısası, onun biricik karısı kanserdi! Ağlayamıyordu daha doğrusu ağlayamayacak kadar donakalmıŐtı Ali Efendi. Bir anda tansiyonu düşmüş Makbule Hanım gibi mide kanamasından değil, ancak duyduğu haberin Őokundan olduğu yere yıđılıvermiŐti. Odadaki doktorun ve bir hemŐirenin müdahaleleriyle bir iki dakika içinde kendine gelmişti.

Gerçekten de bir hafta sonra patoloji raporu doktorun tahmin ettiği gibi gelmiş ve Makbule Hanım'a mide kanseri kesin teŐhisi konmuŐtu. Ancak kanser teŐhisi konulduğunda kanser bağırsaklara çoktan sıçramıŐtı. Ali Efendi'nin, "neden Makbule Hanım sorusuna" ise, "En önemli faktör genetik" diye cevap veriyordu doktor bey.

EŞinin ve çocukların haberi olanca saklama çabalarına rağmen, Makbule Hanım o Őphecisi kiŐiliđiyle kısa sürede anladı kanser olduğunu ve durumun mitsizliğini. Ali Efendi alelacele satılığa çıkardı dükkânı. Ancak Makbule Hanım, "Ali Efendi zaten öleceğim, doktor ümitsiz diyor, öleceğim yere niye bir de o kadar masraf edelim. O bakkaliye oluğumun ocuğumun rızkı" diye karşı çıkıyordu. Biliyordu; bir ailede annenin ölümü çocukları için tam bir sefillik demektir. Kader, Makbule Hanım'a yıllar önce yaŐattıđı ızdırabı Şimdi onun çocuklarına yaŐatacaktı. Ancak, Makbule Hanım'ın tüm karşı çıkmalarına rağmen, bakkaliye on bin dolara hem de Huzur Süpermarket'in sahibine satıldı. Ali Efendi'nin bir iki gün içinde bakkaliyeyi satması gerektiğini öğrenince, Ali Osman Bey nceki teklifi yirmi bin dolardan da vazgeçmiş, onların bu çaresizliğini fırsat bilerek sadece on bin dolara alıvermiŐti dükkânı. Ali Efendi ise gururunu bir yana bırakmış, biricik karısı Makbule Hanım'ın birkaç gün olsun daha fazla yaŐayabilmesi için acele etmişti.

Makbule Hanım kanser teŐhisinden sonra ancak yirmi sekiz gün yaŐayabildi. Bu süre içinde Ali Efendi hastanede, eşinin hep yanında kaldı. Daha on altı yaşında onu ilk görüŐte vücudunu alev aldırın bu iyi niyetli ve alçakgönüllü adamın elini sıktı Makbule Hanım, o dayanılmaz kanser sancılarında. Lkin kanser denilen illetin ancak ikinci kr kemoterapisini aldıktan sonra bir sabah aniden ayrılıverdi Makbule Hanım bu dünyadan. Cenazası Malatya'nın Akçahisar köyüne götürüldü. Ali Efendi, son bir kez uğradığında eski mahallelerine, bakkaliyesi yıkılmıŐ, yerine yeni bir market inŐaatına baŐlanmıŐtı; baŐlıđı ise daha Şimdiden atılıvermiŐti "Huzur Hipermarketi" diye...

Annelerinin ölümünden sonra kızlar ve biricik eşinin kaybıyla acılı Ali Efendi hep birlikte Malatya'daki köylerine geri döndüler. Ertuğrul ise İstanbul'da kaldı. Askerden döndükten sonra bir inşaat Őirketinde kurye olarak çalışmaya başladı...

Bir Berber (Yavuz Bubik)

Muzaffer Efendi, kalın gözlüklerine ilave olarak elinde tuttuğu adeseysi (merceği) biraz daha yukarı kaldırdı. Okumaya çalıştığı gazete sütununa iyice odakladı. Son zamanlarda çok bozulmuştu gözleri. Kendini yeniden gazeteye vermeye çalıştı. Bu sıcak yaz gününün öğle güneşi dükkânının kaldırımalarına vurmuş, açık kapıdan içeri süzülen ışık demeti ve sıcak hava adamakıllı uykusunu getirmişti. Yan döndürerek kapıya yönlendirdiği rahat berber koltuğunda şöyle bir kımıldandı, uyuklamaması gerektiğini bir daha tekrarladı kendi kendine. Esnaf adama uyuklamak hiç yakışmazdı. Her an içeri girebilecek bir müşteri ne düşünürdü sonra? Müşteri de o kadar azalmıştı ki... Yeni bir çehre ile hemen hiç karşılaşmıyordu. Eski, gedikli müşterileri de olmasa nafakayı çıkarmak bile mümkün olmayacaktı. Her gün bir miktar parayı, çekmecedeki eski ustura kutusunun içine ayırmasa, ay başında kira ödemek bile imkânsız olmuştu.

Oysa eski yıllarda hem kendisini hem kalfasını iyi beslerdi bu mekan. Çift koltuğa rağmen müşteriler sıra bekler, yaz ayları sayısı ikiye çıkan çıraklar devamlı kapı önünü sular, yere düşen saç demetlerini hemen toplardı faraşa. Çekirge'nin zengin sınıfı, memur sınıfı hep onun müşterisi idiler. Her sabah sakal tıraşına gelen abone müşteriler; abone kartlarını cebinde taşımaz, çok güvendikleri Muzaffer Ustada bırakırlardı. O da bu kartları aynanın yanına özel yaptırdığı verev kesikli çıtaya üst üste dizer, sakal tıraşını bitirdiği müşterinin ismi yazılı kartını alır onun önünde, büyük bir zevkle, bir traşlık kuponunu makas ile keser sonra kartı yeniden sırasına iliştiirdi. Sabah erkenden geldiğinde kalfanın açtığı dükkân temizlenmiş, aynalar parlatılmış, geceden lizol kavanozuna yatırılan usturalar sıra sıra çekmeceye dizilmiş, mermer konsolun üzerindeki krem, pudra, pamuk kavanozları, kolonya şişeleri bir asker disiplini ile yan yana sıralanmış olurdu. Eski kaplıcadan veya bedava hizmet veren Horhor hamamından çıkan birkaç hamamcı müşteriye hizmet verilmiş, siftah paraları çekmeceye girmiş bile olurdu.

Hele yaz ayları bir başka olurdu Çekirge... Yaz ayları demek bereket demektir. Saat iki sularında Mudanya vapurunun otobüsleri, kaptıkaçtıları ard arda meydana dizilir, sepetler, bavullar, bohçalar üst bagajlardan aşağı sarkıtılır, bir kısmı müdavim bir kısmı yeni banyocu kalabalığına pansiyon pazarlayan, bavulları otellere taşıyan semt çocuklarının çığırkan haykırışları, şoför muavinlerinin aceleci hareketleri, ilk defa gelen banyocuların pansiyon bulamama telaşındaki hareketlilik ile bir panayır havası oluşurdu. Taa yukarı mahallelere kadar pansiyon veren yüzlerce eve rağmen açıkta kalanlar bile olurdu. Banyolarda yirmi gün, bir ay kalacak bu insanların büyük kısmı mutlaka Muzaffer Ustanın dükkânından geçeceklerdi. Hele daha zengin sınıf otel müşterileri, her yılın belirli döneminde, kalabalık ailesi ile gelir Adana'lı, Mersin'li, İstanbul'lu bu kalantorlar tıraşa çocuklarını torunlarını da getirirlerdi. Hepsini ismen tanırdı Muzaffer Usta. Hizmette ve itibarda kusur etmez, karşılığında da tarifinin çok üstünde ödenen bedeli şükranla kabul ederdi.

Güneşin batması ile beraber ard arda onlarca payton çingiraklı nal sesleri ile Bursa'dan aldıkları müşterileri meydandan bir tur attırıp geri götürürlerdi. İşlerin az olduğu bu saatlerde Muzaffer usta sulanmış kapı önüne çıkardığı sandalyeye geçer

hem tenezzühe çıkmış paytonları seyreder hem de az evvel traşını bitirdiği ünlü saz sanatçıları ile sohbet ederdi. Park otelde konaklayan bu sazendeler meydanın köşesindeki kahvenin arkasında yer alan berber koltuğunu değil Muzaffer ustayı yeğlerler, program başlayana kadar da O'nun misafiri olmaktan hoşlanırlardı. O herkese göre laf, her başa göre tıraşı iyi bilirdi...

Berber dediğin, bilgili olmalıydı, kültürlü, ağız laf yapmalı. Bir yabancı geldiğinde sıkmadan ağızından laf alıp, bir istihbarat subayı ustalığı ile yerini, yurdunu, işini öğrenmeliydi. Ustasından böyle görmüş, böyle öğrenmişti.

Hükümetin karşısındaki Asri Berber salonu Bursa'nın en iyi berber dükkânıydı. Yan yana dört koltuktan, cam kenarındaki ustanın, diğerleri kıdemine göre kalfaların olurdu. Duvar dibinde, en arkada olan en kıdemsiz kalfanın. Tüccarlar, memurlar, savcılar hep orada tıraş olur, içerdeki koltuklarda sıra beklemek için yer kalmayınca bazı müşteriler şapkasını bırakıp yandaki Çınarlı Kahveye geçerlerdi. Tonet askılıklarda sıra sıra dizili fötr şapkalar bir bakıma tıraş sırasının da sembolü olurdular. O yıllar erkekler şapkasız gezmezdi ki... Köylü ve esnaf takımı kasket giyer, beyefendiler ve memurlar fötr şapka. Cumhuriyet'in ikinci on yılları idi. Küçük Muzaffer bu dükkâna çirak olarak geldiğinde, o Zafer'le beraber doğmuş, babası da adını Muzaffer koymuştu. Ne kadar çoktu o yıllar; Muzaffer'ler, Kemal'ler, Fevzi'ler, İsmet'ler. İlkokulu bitirince yaz tatilinde babası onu bu dükkâna çirak vermişti. "Eti senin kemiği benim" diyerek. Ustasının elini öpüp işe başlamıştı. İlk günler biraz yadırgadı işi. Sabah erkenden kalkıp Çekirge'den bazen yayan bazen yeni yeni çalışmaya başlayan -Bas bir kaldır iki-Berliet otobüslerle gelip, dükkân temizliği, eski çirakların onu ezen davranışları ağına gitmişti. Ama tıraştan sonra müşterilerin ceketini tutup üstlerini fırçalamaya, elbise fırçası ile şapkalarını şöyle bir okşayıp sunmaya başlayınca avucuna sıkıştırılan bahşişler hoşuna gitmeye başlamıştı. Annesinin Işıklar Askeri Lisesi için ısrarlarına fazla sıcak bakmamış, bu işten gittikçe hoşlanır olmuştu. Hele ilk bayram ayakkabı ve pantolonunu kendi birikimi ile satın alınca iyice keyiflenmişti.

Bir başka idi o yılların bayramları. Arife geceleri geç saatlere kadar çalışılırdı. Bayram namazından çıkıldıktan sonra da ilk ziyaret mutlaka ustaya. Caddelerde takım elbiseli, boyalı ayakkabılı şık erkekler, şapkalı kadınlar ellerinde çocukları ailecek kapı kapı ziyaretler yapar, kadınların içmeyi bilemedikleri ve fakat reddetme cesaretini de gösteremedikleri renk renk likörler ikram edilirdi, asrilik nişanesi olarak. Sonra da dolmuş yapan yaylı arabalarla şehir turları, Pınarbaşı bayram yerinde eğlenceler, elma şekerleri, horoz şekerleri...

Hele milli bayramlar, her ev her dükkân kudretine göre bayraklar, renkli ampullerle süslenir, şehrin caddelerine tak'lar kurulur, meydanlarda bandolar, davul zurnalar gün boyu tokmak vururdu. Ustasının dükkânını da kırmızı ampullerden bir ay yıldız süslerdi geceleri.

Ustasına hayrandı. Vali Refik Bey bile onu çağırırdı vilayete. O zaman askıdan yeni, ütülenmiş bir önlük giyer, deri, körüklü berber çantasına takımlarını itina ile

yerleştirir, başkasına kullanmadığı, Vali Beyin özel usturasını alır, alını biraz yukarda vakarla geçirdi caddenin öte yanına. Yüksek memurlar, hakimler, avukatlar, müfettişler, tüccarlarla öyle bir konuşurdu ki... Amerika'daki krizden, Almanya'daki hükümet bunalımlarına kadar her konuda fikir yürütür, boş vakitlerde günlük gazeteleri en sonuna kadar okurdu. Akşam eve giderken takım elbisesini giyer, Barseleno fötr şapkası başında ayakkabılarını gıcırdatarak öyle bir çıkardı dükkândan, bilmeyenler hakim falan sanırlardı. Onun kestiğı ala burs tıraş Amerikan tıraş, berber önlüğünü patlatarak silkişi, kayışa bir ustura vuruşu vardı ki... Berberlikte ustura bilemek, kılağı almak başlıbaşına bir sanattır. Ustura yağlı kayışın üzerinde belli bir açı ile sert fakat okşar gibi gidip geri dönecek, kayışta çentik yapmayacak kesinlikle ve gözle görölmez çelik parçası kalmayacak keskin ağızda. Bu parça cildin altına girer ve kocaman yaralara sebep olur.

Yıllarca ustasının her hareketini dikkatle takip etti, her sözünü nakş etti hafızasına. Öyle ki akşam evde gündüz dinlediklerini kendi fikri imiş gibi nakledince annesi bu kadar bilgiye şaşırır, övünür olmuştu. Işıklar tutkusundan bile vazgeçmişti. Arkadaşlarını çok bilgisiz ve yavan buluyordu artık. Zaman içersinde ustası da ondaki bu alakayı sezmiş, ilgilenir olmuştu. Önceleri sakal tıraşı için müşterinin yüzünü sabunlamak görevi ile başlayan aşamalar sakal, sonra saç tıraşına kadar gelmiş ve kalfa olmuştu. Ama on yılı da geride bırakarak.

Önündeki tek örnek ustasıydı. Onun gibi kruvaze takım elbiseler diktiriyor, Pazar günleri zor ütülenir poplin gömleğini ustalıkla kolalayıp kravatını bağıyor, ceketinin üst cebinden ipek mendilini uzunca aşağı sarkıtıyor, başında Barseleno şapkası, ayakkabıcı şükrü Ustayaya özel yaptırdığı çift kösele, beyazlı kahveli kunduralarını her adımda gıcırdatarak turluyordu caddelerde ve dikkatini çekiyordu kızların. Öyle ki ablasının nikahında muallim eniştesinin bütün arkadaşlarından daha şık ve dikkat çekiciydi. Bu şıklık davetlilerden genç bir kızın da ilgisini çekti. Sarışın, mavi gözlü, genç bir göçmen kızı. Bakıştılar, saçlarını parmakları ile tarayarak selamlaştılar. Muzaffer peşine düştü, evini öğrendi ve pazar günleri penceresinin altından geçmeye başladı. Hep bakıştılar o kadar.

Berber salonunda konuşmalar hep Almanya üzerine dönmüştü. Polonya, Danzing, Koridor... Harp kokusu duyuluyordu havada. Ve beklenen oldu, Avrupa'nın ortası birden ateş topunun içinde kalıverdi. Türkiye harbe girdi girecek. Asker toplanıyor, tahkimatlar inşa ediliyor, evlerin bahçelerine sığınaklar kazılıyor, geceleri karartma yapılıyor, gökyüzü kuvvetli işıldaklarla taranıyor ve pasif korunma tedbirleri, yokluk, karaborsa, sıkıntı... Bütün ülkede olduğı gibi, seçkin müşteriler de ikiye ayrılmıştı; İngiliz'ciler, Alman'cılar. Tek konu kimin kazanacağı ve Türkiye'nin kimin tarafında harbe gireceğı.

Harbin en hareketli günlerinde Muzaffer torbası sırtında askerocağının yolunu tuttu. Acemi eğitiminden sonra onu Meclis Muhafız Taburuna verdiler. Mesleğinin faydası burada çıktı meydana. Tertipleri arazide, siperlerde yatarken o üç yıl boyunca subayları, gediklileri tıraş etti. Gündüzler güzeldi de. Ankara'nın yazı, kışı soğuk,

bitmez tükenmez geceleri... Nöbette, yatakta hep aynı hayalle avundu. Detaylar çizdi, renklendirdi, şekillendirdi, umutlandı, yeislendi; Terhis olur olmaz açacaktı dükkânını. Babadan kalma küçük bağı satacak, bir dükkân kiralayacaktı. Porselen lavabolar, çinili duvarlar, köşede küçük bir termosifon, altına iki odun attı mı bütün gün musluklarda sıcak su, camın önüne iki saksı çiçek, iki deri koltuk, temiz önlükler... Her gün günlük gazete alınacaktı ortadaki sehpaye, haftada bir de Akbaba dergisi. Akbaba'sız berber düşünülemezdi. Bir de Karagöz gazetesi, daha ikinci sınıf müşterilere. Kapının iki yanına kırmızı-beyaz şeritli iki boru taktıracaktı, şimdi moda böyle idi. Eskiden dükkânın berber olduğunu bildirmek için kenarı kesik berber leğeni kapıya asmak yeterdi, artık şehirlerde kalmamıştı bu adet. Ön camın üzerine kırmızı ampullerle bir yıldız taktıracaktı, yakacaktı bayram geceleri. Ve Allah'ın emriyle alacaktı Boşnak güzeli Elmas'ı. Vermezlerse kaçırarak...

Döner dönmez ustasının elini öptü, icazet istedi. Ustası hemen kendi elleriyle doldurdu ustalık diplomasını, imzaladı verdi. Kaç yıldır Berberler Derneği başkanı idi o. Bir de en sevdiği usturasını hediye etti Muzaffer'e, Çifte Cambaz'lı... Severdi Muzaffer'i. Ustası iyi adamdı, çok şeyler borçlu idi ona. Ölünceye kadar uğrayıp tıraşını kendi elleriyle yapmıştı, babasından bile fazla üzülmüştü öldüğünde. İsteddiği gibi yaptı dükkânını. Kapalı çarşıda kolonyacı İsmail Beyden düzdü bütün takımını. Solingen usturalar, Zaza makaslar, makineler, Fredo kolonyalar, pudralar. Camın üzerine de kocaman yazdırdı -Zafer Berberi Muzaffer- şiir gibi... Anasının üzerine Ayet-el Kürsi ve bereket duası okuyarak hazırladığı küçük bir tosbağa kabuğu, nazar boncuğu, mavi bir kesecikte çörek otu ile hazırladığı muskayı duvarın en yüksek yerine mihladi. Altına da küçük çerçevesi içindeki Karınca Duasını astı. Günlerce her sabah tükenmez bir şevk ve heyecanla karşı kaldırıma geçip dakikalarca, gururla ve şükürle seyretti mekanını. Besmele ile kilidi açıp temizliğini yaptı, duvarları, fayansları, muslukları, koltukları sevgi ile okşadı.

Anasını zorla dünür gönderdi "Oğlum onlar zengin takımı, bize kız vermezler, ben sana komşu kızını hazırladım bile." itirazına kulak asmadan. Hasan Ağa bir iki ısrardan sonra çok diretmedi. "Ustasından sordum, temiz çocukmuş, kızın da gönlü var, ben de geldiğimde hiç bir şeyim yoktu, Allah neler verdi, onlara da verir, Hayırlı olsun."

İyi insandı, Elmas... Ne varlıklı arkadaşlarının hayatına özendi, ne yatalak annesine yıllarca bakmaktan yüksündü. Çalışkan, becerikli, en önemlisi güler yüzlü, sevecen. En dar günlerinde bile sabah kalktığında neşe dağıtırdı. İki katlı ahşap evin hizmeti yetmezmiş gibi, konu komşuya, eşe dosta yetişir, berber dükkânının havluları, peşkirleri, önlüklerini mis gibi yıkar ütüler, yemeği, sofrası, düzeni her şeyi ile herkesce sevilir olmuştu. Önce Mehmet iki yıl sonra Metin'i sevgi ile büyüttü. Çocukların tahsil zamanı gelip de kazançları yetmemeğe başlayınca dikiş dikti, didindi ve bir tek gün bir şeyden şikâyet etmedi. Babasının ölümünden sonra iki ağabeyi işleri batırıp sıfırlanınca bile bir tek laf etmedi. İki türlü olurdu Boşnaklar; akıllılar, beceriksizler. Kayın biraderleri ikinci türden çıkmışlardı. O, Hasan Ağanın parası için evlenmemişti ki kızıyla, ne bir tek gün bir şey bekledi, ne de karısının

hissenin de yok edilmesine takıldı. Onun sanatı vardı, dünyanın her yerinde her zaman karını doyurabileceği...

Ama şimdi birşeyler değişmişti. Yeni binalar yapılıyordu Çekirge'de ve altlarında dükkânlar. Yeni berberler açılıyordu. Gençler onlara gidiyor, saç yıkatıyorlardı. Berber tıraş yapardı, natır değildi. Eskisi gibi babaları ile çocuklar gelmez olmuşlardı. Analar kadın berberine götürüyordu çocuklarını. Oğlan çocuğunu kadın berber keserse sonu ne olurdu?Bursa büyümüş, Mezbaha önünden yeni yol açılmıştı. Garaj yapılmıştı Şehreküstü'nün altındaki çöplüğe. Bütün otobüsler yolcuyu orada boşaltıyor, İzmir, Uludağ, Mudanya otobüsleri Çekirge'den geçmiyordu bile. Eşekboğan deresi Kültürpark olmuş, Havuzlu Parkın ömrü bitmişti. Ne saz sesleri kalmıştı ne de eski banyocular. İnsanlar şimdi kaplıcaya değil denize gidiyordu yaz ayları.

Tek başına kalmıştı dükkânında kalfasız, çıraksız. Son kalfası mesleği yapmamış Çelikpalas karşısındaki büfede ayran satıyordu, Yeni Kaplıcadan çıkanlara. Arada bir ustasını tıraşa geldiğinde ukala, ukala "Usta diyordu, "bu meslek öldü artık. Para gıda maddesinde" bir gün yerleştirecekti lafı, dilediğinde taş gibi oturdu ama sonra kime tıraş olacaktı. Berber kendini tıraş edemezdi ki, başka berbere de gidemez... Tahta berber koltukları eskimişti, şöyle yeni, krom ayaklılardan bir tane olsun alsa... Para yetmiyordu kiraya bile. Mal sahibi Efe, genç yaşında ölüverince karısı "artır" der olmuştu. O da haklı idi, kira ile geçinecek... Artık Akbaba da almıyordu. Müşteriler okudukları mecmualardan getirip bırakıyorlardı. Hatır için tutuyordu bir iki gün. Bunlar dükkâna yakışır şeyler değildi ki... Baldır bacak resimleri, artist dedikoduları. Belediye çavuşları bıkrtır olmuşdu, üçbeş günde bir kontrol, üçbeş günde bir ceza. Tarifenin üstüne astığı önlüğe bile takılır olmuşlardı. Berberliğin raconu idi bu. Müşteri tarifeyi görmeden dilediğini öderdi. Ustasından öyle görmüştü. O zaman belediye reisleri, hakimler bile ses çıkarmazdı ustasına.

Ne demişti, karşı arsayı alıp da dağı cadde seviyesine kadar kazdırıp ev yaptıran Afyon'lu tüccar; "Esnaflık örümcek misali. Ağı kurup bekleyeceksin, kurt mu düşer, sinek mi?" Ağı hazır bekliyordu da nedense sineklerin çoğu başka yerlere takılıyordu.

Gazeteyi katlayıp yana bıraktı. Yorulmuştu gözleri. Tıraş yaparken de zorlanıyordu artık. Bazen kulak üstlerini eli ile yoklayarak kalan saçları yakalıyordu. O, gözleri kapalı bile yapardı tıraşı ama son zamanlarda elleri de titremeye başlamıştı zaman zaman. Birkaç kere kesik vermişti usturada. "Amca seni malûlen emekli ettirelim Bağ-Kur'dan" demişti bir müşterisi. Malûlen yani sakat olarak. Yediremiyordu kendine hem sakatlığı hem emekliliği. Normal emekliliğine daha üç dört yıl vardı, dayanabilir miydi acaba?Bağ-Kur çıktığında en dar zamanlarıydı. Allah razı olsun, bir müşterisi "Muzaffer Usta, girmek zorundasın" demişti. "Giriş aidatını ben yatırırım elin bolalınca ödersin." Hiç bolalamadı eli. Kira kutusunun yanına bir kutu daha koydu, Bağ-Kur aidatını biriktirmeye.. Evi verse müteahhite... Bir daire kendine, bir daire kiralık, Elmas'da rahat ederdi.. Romatizmalı ayakları ile inip çıkmaktan, aşağı yukarı... Çiçekleri ne olurdu avludaki, artık ağaçlaşmış şimşirleri, dut ağacı?Bursa demek dut

demekti. Her evin bahçesinde bir dut bulunur, bahar geldimi evin kızları, kadınları hiç değilse bir paket koza açarlardı. Taze yapraklar her sabah kesilir, 20-25 günlük bir emekle bir yıllık harçlığını çıkarırdı kadınlar. Ne ipek kalmıştı ülkede ne dutluklar, ne kozaklıklar. Birkaç köy can çekişerek direniyordu bu ecdat üretimine. Evin etrafı apartman olmuştu teknil. Avlusu güneş göremez olmuş, çiçekleri, ağaçları güneşe ulaşmak için boylanmışta boylanmış, rutubet adamakıllı artmıştı evin içinde. Çocuklar kendini kurtarmıştı, bir beklediği yoktu onlardan, bir yardımları da yoktu. Şöyle namuslu bir müteahhit bulsa... Kapatsa dükkânını da... Koltuğu, takımları eve götürür, bir odada eşi dostu tıraş ederdi... Çantasını alır evlere tıraşa gider, üç kuruş devletten, üç kuruş mesleğinden ne vergi var, ne kira, ne Bağ-Kur aidatı geçinir giderlerdi.. Bundan sonrası bir lokma bir hırka, yeter ki Allah hastalık vermesin ve Devlete millete zevâl... Beklemeyecekti sene sonunu, kapatacağı otuz beş yıllık mekânı, o genci bulmalıydı, Bağkurcu genci...

Yine kasvetli pısır pısır bir gündü. Böyle günlerde içi sıkılır, kalorifere rağmen dizleri daha farklı ağrımaya başlardı, Elmas hanımın. Sabah kalkmış, günlük temizlik işlerinden sonra menekşelerinin dallarını ayıklamış, çiçekleri ile bir süre sohbet etmişti. Avluları gittikten sonra pencere içinde bir sıra saksıyla sınırlanmıştı çiçek zevkleri. Gürültü etmeden, yavaş adımlarla gitti, geldi. Çocukların gününde, eski tahta zeminde ayaklarını vurarak, merdienleri gıcirtarak, terliklerini sürükleyerek dolaşmalarına kızardı hep. Özlüyordu o günleri. Evin içinde daima bir hareket, gürültü, babaları ile saatler süren, yüksek sesli sohbetleri gerilerde kalmıştı. Kanatlanan yuvadan uçmuş, “çocuklarım bana çok yakın olmasın, kendi hayatını yaşasın” temennisinden biraz pişmanlık duyar olmuştu. Muzaffer bey uyuyordu hâlâ. Prostatı sıkıştırdığından geceleri üç dört kere tuvalete kalkıyor, uykusu kaçıp oturuyor, sabah namazından geldikten sonra da o kalkarken yatıp uyuyordu. Yatağı birlikte paylaştıkları süreler hemen kalmamış gibiydi. Yatak odasının kapısını araladı, müşfik yumuşak sesiyle “Cuma vakti yaklaşıyor Muzaffer Bey.” dedi. Kocasını, kalp yetmezliği neticesi sırt üstü yatamadığından her zaman olduğu gibi duvar tarafına dönmüş uyuyordu... Bir daha seslendi, bir daha... Her zamanki endişesi ile iyice yaklaştı ve gerçekle karşı karşıya kaldı. Buz gibi bir ter boşandı boynundan aşağı, boğazındaki yumruğu zorlukla yuttu. Yine sessiz adımlarla, eski konsolun üzerindeki telefona uzandı bir numara çevirdi, alelade bir şeyi söyler gibi, tek düze bir sesle; “Babamız öldü, Mehmed'im” dedi. “Hep istediği gibi, çekmeden ve çektirmeden.” Yataklara düşmekten, menhus hastalıklardan korkardı hep. “Güvercinim” derdi. “Bir kötü hastalığa tutulursam sakın son üç beş kuruşu doktorlara yedirmeyin.” “Çok paraya, ağırlı, sancılı bir iki yıl değer mi?Sana da yazık bana da.” Ona seslenirken “güvercinim” derdi hep, bazen “Ak Güvercinim.”

Namaz örtüsünü başına bağladı, karyolanın yanındaki iskemleye çöktü, yorganın dışına sarkmış sol elini avuçlarının arasına aldı. Hâlâ yumuşacıktı elleri. “Berber eli yumuşak olur” derdi. Hep sabunla kremle birliktelikten. Elleri bedeninde dolaştıkça bir hoş olurdu. Ne zamandır bedeninde hissetmemişti o yumuşak elleri?Çok mu olmuştu?

“Hemen geliyoruz” demişti, Mehmet. Geliyoruz dediğine göre çocuklar da gelecek. Bu saatte okuldadırlar. Özlüyordu onları, sokakta gördüğü Çingen çocuklarını bile seven Elmas hanım, torunlarını dilediği gibi basamamıştı bağına, ah gurbet... Gelini iyi kızdı, zaman zaman arar hatırını sorar, karşılaştıklarında sıcak samimi ama hep mesafeli. Onun kaynanası ile kurduğu diyalog oluşmamıştı. Geldiklerinde, pahalı hediyeler getirir, bir iki gün kalırlar, daha izinleri bitmeden ya ani bir iş toplantısı çıkar ya da yapmayı unuttukları bir konu birden akıllarına gelir, apar topar dönerlerdi. Kızı suçlamıyordu, Mehmet’i de. Haklıydı gençler, onlar da kendi akranları ile kendi hayatlarını yaşayacaklar, dünyaları farklı bu yaşlılara bu kadar zaman ayırabileceklerdi. Onların genç olup, yaşlılarla birlikte yaşadıkları köprülerin altından çok sular geçmiş, dünya değişmişti...

Metin’e ağabeyi haber verirdi elbet. Ya onlar gelebilecek mi, yetişebilecekler miydi?Ne zaman uçak var?Alman gâvuru istediklerinde izin verir mi?Metin’i daha çok özlüyordu. Küçük olduğundan mı, uzakta olduğundan mı?Her yaz bir kaç gün geliyorlar, haklı olarak Akdeniz’e kaçmağı yeğliyorlardı. Onlara da hak veriyordu, Almanya’da güneş, deniz gördükleri mi vardı?Alman gelini de çok sevmişti, iyi kızdı, oğlunu mutlu ediyordu ama iletişim ne kadar zor. Bildiği üç beş kelime Türkçe ile hangi ortak konuyu konuşacak, hangi eski dostlardan görüşeceklerdi?Hele Suzan’ı - nedense Alman gelinlerin çocukları hep Suzan oluyordu- sarı saçları, mavi gözleriyle kendisi doğurmuş gibiydi. Ama çocuk, sokaklarda, bahçe duvarlarında gezen kedilere, seneden seneye gördüğü büyük anneden büyük babadan daha çok ilgi duyuyordu. Üst katın çocukları tepelerinde pıtır pıtır koşuştukça içinde bir şeylerin burulduğunu duyardı hep...

Ne güzel günler geçirmişlerdi Muzaffer Beyle. O kazandığını eve getirir, kendi de ince hesaplarla idareli gider, kimseye muhtaç olmadan geçinirlerdi. Ne güzel anlatırdı Muzaffer Bey ne çok konuşurdu. Her olaydan bilgisi, her konuda fikri vardı. Bazı yaz akşamları avludaki tahta masada en iyi mezeleri anında hazırlardı onun için. Bir kadeh rakı içince pes perdeden, “O senin o neremin kolların” diyerek şarkıya başlar, utançla müdahale ederdi, “Ne olur sus Muzaffer Bey komşular duyacak.” Yazları hemen her gece yürüyüşe çıkarlar, Havuzlu Parka pazar günleri Hüsn-ü Güzel bahçesine, kışın her hafta mutlaka bir başka otelin hususi banyosuna... Çocuklar üniversiteye başlayınca gece yarısına kadar dikiş dikmek zorunda kalmıştı. İstanbul’un pahalı yaşamına yetmiyordu eşinin bütün çabası. Çocuklar da, Allah’ları var hiç üzmediler, hiç sene kaybı vermeden bitirdiler iyi okulları. Şimdi onlar kendi dünyasında, bunlar kendi dünyalarında “Bir Köroğlu bir Ayvaz.”

Her şeyi iyi giderken son yıllarda bir şeyler olmuştu Muzaffer Beyle. Bir yere çıkmak istemiyor, “Sen arkadaşlarınla git, güvercinim. Bana dokunma.” diyordu. Kırk yıl berber koltuğu önünde dikilmekten kronikleşmiş varisleri, dolaşım bozukluğundan etkilenen efor kaybı ile merdivenden yokuştan kaçınıyor, yakındaki cami dışında bir yere adım atmıyordu. O da hoş görüyordu bunları. Ama son zamanlar, bir durgunluk, bir ilgisizlik... O çok konuşan insan susuyor, katılmıyor, karışmıyor, sık sık sorduğu fikirleri bile geçiştiriyordu. Oysa O hep sorardı, eşi de hep cevaplar. Dikiş diktiği

yıllarda, müşterilerinin modellerine bile katkıda bulunurdu. Emekli olup, dükkânı bırakmak mı yıkmıştı onu? Elli yılın alışkanlığı ile her sabah rızık beklentisi ile gittiği mekândan yoksun kalmak. Yoksa kendisinin” Ağabeylerim hakkında konuşma, çocuklar aleyhinde konuşma, dünürlere, torunlara bir şey söyleme, arkadaşlarımı verme.” konulu müdahaleleri mi kırmıştı şevkini? sanmıyordu, öyle olsa birkaç gün sonra mutlaka bir laf sokuşturur veya her zaman olduğu gibi açık açık ortaya getirirdi alındığını... Olsa olsa yaşlılığı bunlar...

“Biliyordum bir gün dul kalacağımı” dedi. “Biliyordum, Muzaffer Bey. Ama biraz erken oldu, hazır değildim daha...” Ağlıyordu, eşine veya çocuklarına kırıldığında, gizli gizli ağladığı gibi...

Lâmi Çelebi Camii'nden müezzinin cuma salası yankılanıyordu...

Mayıs 1999 Bursa..

İspanyolek... (Suat Şenocak)

Omuzum da babamın eli... Kocaman elini açıp kalın parmaklarıyla bir kelepçe gibi kavramış omzumu. Sanki tutmuyor da itekliyor gibi. Kaçacakmışım sanki! Nereye kaçabilirim ki? Nasıl kaçarım ki? Alimallah kodu mu oturturdu! Ecel gibi korkardım babamdan. Bir keresinde, bakkaldan sakız çaldığı için abimi döverken görmüştüm de günlerce uyku tutmamıştı gözüm. Sanki dayağı ben yemişim gibi. O nedenle marangozhaneye götürürken de, tepesinde telden direksiyon olan plastik oyuncak araba gibi itip yürütüyordu önünde beni. Doğruca, marangoz Arnavut Ferik Ustanın atölyesine gelmiştik.

Ferik Usta, babamın bir arkadaşıydı. Onu ilk kez, yaz tatilini çalışarak geçirmem ve esnafılığı öğrenebilmem için yanında çırak olarak başladığım yıl tanıdım. Oysa okula giderken hemen her gün önünden geçerdim, kim bilir kaç kere altıköşe uçurtması yapmak için çita almıştı ondan da aklıma gelmemişti hiç çırağı olacağım... Ama bu ana kadar, yani yanında çırak olarak çalışmaya başlamadan önceye dek hiç dikkatlice bakmamıştım yüzüne! Yıl 1975 mi, 76 mıydı ne? İte kaka bitirdiğim dördüncü sınıfın ardından rahmetli Babam, Ferik Ustanın yanına götürdüğünde “Bunun okuyacağı yok, bari esnafılığı öğrensin, kendi masraflarını çıkarsın” diyerek, çam kokan, talaşlar içerisinde, kerestelerin altın sarısı renklerin bürüdüğü marangoz atölyesinde Ferik Ustayla emanet edip, bırakmıştı beni.

Aslında ustamın adı Ferit... Kalın kaşlarının gözlerini örttüğü bu Yugoslav göçmeni Arnavut kapı ve pencere ustası önünde ürkmedim desem yalan olur. Gerçi, rahmetlinin yanında yine de görünüşü masum kalır ama... Kırık Türkçesi, fanatik Galatasaraylılığı ve meşhur inadıyla esnafılığın kitabını yazmış biriydi, kendine göre. Ama ustaydı gerçekten. Çok zeki bir adamdı. Memleketinde okurken, o kadar zekiymiş ki, ilkokul üçüncü sınıftan, hemen beşinci sınıfa kaydırmışlar. Ortaokulu

okurken de Türkiye'ye göç ettiklerinden eğitimi yarım kalmış. Okuyamamak hep ukde olmuş içinde.

Yugoslavya'da adı Ferik olarak yazılmış ve öyle de kalmış. Ne hikmetse, iki yeğenden birinin adı Kâmuran olmasına rağmen Kenan, diğerinin adı Rıdvan olmasına rağmen İrfan diye çağrılıyordu. Bunun nedenini bir türlü anlayabilmiş değilim!

Ustama da Ferit yerine neden Ferik dendiğinin aslını öğrenemedim bir türlü. Ama bir aralar, adının Damat Ferit Paşa'dan geldiğini ve bunu anlattığını anımsıyorum sanki... Lakin sorma gereği de duymadım ya, her neyse!

Aman, bana ne, Ferit ya da Ferik, ne fark eder ki! Ustaydı işte! Hem o da derdi zaten, "Abe evlat bak!" diye karşısına çeker beni, anlatırdı: "İsimler önemli değildir be, cisimler önemlidir! İnsanların isimleri birer markadır aslında. Nasıl ki arabaların, buzdolapların, planyanın ve biçki makinesinin markası var ise hepsi de değişik değişik ise aha insanlar da öyledir be yahu... Önemli olan insan olabilmektir, Ahmet, Mehmet, Hasan, Hüseyin hiç fark etmez! Eğer marka olamadıysan, hava cıva... Etrafta bir sürü Kemal, Cemal, yığınlan Ali, Veli vardır. Ama insanlar sadece senin markana bakarlar! Mesela benim adıma kimse Ferik diye bakmaz! Ben Ferik Usta olunca ve yaptığım işle birlikte anılınca o zaman olmuşumdur marka!"

Haklıydı aslında. Ferik Usta yaptığı işle, ustalığı ile herkes tarafından bilinir ve takdir edilirdi. O, döneminin en iyi marangoz markasıydı. Papazçeşme'de, Demiryolu civarında namı büyüktü gerçekten! Sadece o civarda değil, birçok uzak ve yakın köylerden bile namını duyup, kapı çerçeve yaptırmaya gelirdi müşteriler. "Abe eğer sen işini iyi ve sağlam yapar, kalitenden hiç bir şey kaybetmez isen, insanlar gelir, mutlaka bulurlar seni," derdi.

Bana ilk öğrettikleri arasında işte bunlar vardı, Ferik Usta'nın. İşine itinalı, müşterisine saygılı.. Ama Galatasaray'a laf söyletmezdi. En zayıf tarafı buydu işte. Galatasaray'ına hakaret edildiğinde ne müşteri tanırды, ne de başka bir şey... Bir keresinde Galatasaray'ın genç futbolcusu Fatih'e (Terim) küfür eden bir müşterisinin işini yarım bırakmış, yaka paça dükkândan atmıştı. Sonra gerçek anlaşılmıştı. Gelen müşteri, işi yaptırmaktan caymış, ama bunu ustaya bir türlü söyleyemediği için böyle bir yöntemle başvurmuştu. Ferik Usta da damarına basıldığı için kendisine yapılan bu tezgâha düşmüştü ne yazık ki. Yıllar sonra ise kapı ve pençeresini başkasına yaptıran aynı adam, gelip ustadan özür dilemiş ve başkasına yaptırdığı işten hiç memnun kalmadığını, ona böyle bir oyun oynamak zorunda kaldığını itiraf etmişti. Rastlantı bu ya, adamın özür dilediği gün ben de oradaydım. Lise birde okuyordum, öğrenci olayları nedeniyle okulun boykot edildiği bir gün, ustama bir merhaba deyip hal hatır sormak için uğramıştım.

Ferik Usta enterasan biriydi. Yine de müşterisini affedip, gülüp geçmişti bu olaya; "Bu işler, hem ucuz, hem de kaliteli olmaz. Ucuz etin yahnisi leş olurmuş derler bizim memlekette."

İki türlü talaş vardı, bir kaba, bir de toz. İşte bu talaşları gösterip, bir avuç alır ve koklardı, “Oh mis gibi... İşte bu bizim kokumuzdur evlat! Hem kokumuz, hem de ilacımız. Hatta ekmeğimizdir. Eğer elin keser tutmasını biliyorsa aç kalmazsın bu dünyada” derdi.

Gerçekten de dükkânın içerisi çam kokardı. Bazen eve geldiğimde annemin iş eşyalarını yıkamadan önce kokladığını da ayımsamıştım bir kaç kez. Bunu neden yaptığını sorduğumdaysa, “Eşyaların mis gibi, çam kokuyor,” derdi.

Çekiç, keser, çivi, tutkal, ispanyolet, talaş, kalas, tezgâh, ıskarpela, rende, düztaban, işkence (uzun mengeneler), çam kokusu, haftalığım ve Ferik Usta! Yaz boyunca anılarıma kazınan bunlardı ve bir de Ferik Ustanın şımarık oğlu Metin!

Metin’i daha ilk gördüğüm gün ısınamamıştım nedense. Benden iki yaş küçük, uzun, ince, cılız ve gıcık mı gıcık bir çocuktuktu. Usta onu öyle bir şımartmıştı ki, benim öyle oğlum olsa herhalde günde üç öğün dövmek zorunda kalırdım... Ferik Ustanın Metin ile birlikte iki de kızı vardı, ama onun için varsa yoksa oğlu Metin.

“Bu benim ilk göz ağrım” derdi. “Adını Metin Oktay’dan aldım. Metin gibi futbolcu olsun ama...”

Ama nerde, Metin o aklıyla değil futbolcu, adam bile olacağı pek benzemiyordu. Kabiliyet düşmanı! Eline çekiç alıp ne zaman takozlara çivi çakmaya kalksa mutlaka parmağını patlatır, ciyak ciyak bağıırdı.

Sonra da usta gelip benim kulağımı çekerdi, “Neden çekici almasına izin vermişim,” diye.

Kulağımın acısıyla yanıt vermeye çalışır ve “İyi de usta, engellemeye kalkınca bana demediğini bırakmıyor, başımın etini yiyor,” dediğimde, hemen onun da kulağını yakalayıp ikimizi kafa kafaya tokuşturur, Metin salya sümük ağlarken, ben göz yaşlarımı içime akıttırdım. Ama yine de babamın dayağının yanında bu çok masum kalırdı. Allah var, cezada bize davrandığı eşitliği, her konuda gösterirdi. Örneğin, Metin’e ayakkabı aldığında, mutlaka bana da alırdı bir çift. Yiyecekleri eşit paylaştırır, ama Metin her defasında yapacağını yapıp, benden fazlasını götürür, bana alınan herşeyi kiskandığını belli eden davranışlar sergilerdi.

Babam gibiydi. Bazen babamdan bile çok severdim onu. Rahmetli babamsa bir keresinde, ondan izinsiz köye balığa gittiğim için, evden ta Kadifeli Kahve’ye kadar (yaklaşık yarım kilometre) elinde bıçakla arkamdan kovalamış, yorulunca da peşimden gelmeyi bırakmıştı. Fakat, arkama bile bakmadan koşmaya devam etmiş, gece yarısına kadar eve gelmemiştim. Şansım yaver gitmişti de, o gece gelen misafirler, olası bir falakadan kurtarmıştı beni.

Hey gidi günler hey!

İşte böyle! Geçen gün tekrar geçtim Ferik Ustanın dükkânının yanından, ama orada yoktu. Camına da yarım yamalak Türkçesiyle “İnşatıyız” diye yazdığı tahtadan bir pano asmış. Yani “inşaattayız.” demek istemiş muhtemelen. Etraftaki diğer esnafla

özlem giderip, dostlarla hoşbeş sohbet ettikten birkaç saat sonra Ferik Usta inşaattan dönüp dükkânı açtı. Hemen yanına yaklaştım ve “Selamınaleyküm usta, kolay gelsin”, dedim.

Başını bitkin ve yorgun, biraz da mağrur çevirip baktı. Tanıyamadı. E haklıydı. Aradan 27 koca yıl geçmiş. Çıraklık yaptığım o yazdan sonra, ya bir, ya da iki kez karşılaşmışız.

“Ben İspanyolet, Usta!” dedim, kendimden emin “Tanımadın mı beni?”

İspanyolet lakabımdı... Bunu da Ferik Usta takmıştı bana. Pencere kapaklarının kilitlenmesine yarayan düzeneğin adıydı İspanyolet. Mekanizmayı ilk gördüğümde, adının da ispanyolet olduğunu duyduğumda çok komik gelmiş ve dakikalarca gülmüştüm. Nedendir bilmem ama çok komik bulmuştum ispanyolet adını. O günden sonra ispanyolet olarak kaldım. “İspanyolet aşağı... İspanyolet yukarı... Çekici ver İspanyolet.. Tutkal getir ispanyolet... İspanyolet çay söyle, kendine de lezzo!”

Allah var bu lakap benim de hoşuma gidiyor, İspanyol gibi mi hissediyordum kendimi ne; sanki daha bir Avrupalı, sanki daha modern gibi geliyordu kendi adıma nazaran. İspanyolet dendiğinde daha mutlu oluyordum. Ondan olsa gerek, daha sonraki yıllarımda İspanyollara hep sempatiyle bakmışımdır!

Ferik Usta, ‘İspanyolet’i unutmamıştı elbet. Kalın camlı gözlüklerini çıkarınca daha da kalınlaşmış ve gözlerinin üzerine iyice düşmüş ama artık beyazlamış kaşlarını kaldırıp “Vayy, İspanyolet sen misin? Evlat, nerelerdesin be, hoş gelmişsin” derken, kollarını açtı ve kucakladı, kucaklaştık. Konuştukça, Türkçesinin eskisi gibi, anımsadığım yıllarda olduğundan daha iyi duruma geldiğini ve Rumeli şivesinin dilinde pek kalmadığını ayımsadım hemen. Ama yüzündeki o sert ifade hala duruyordu. Ağzında protez diş vardı ve bir hayli de zayıflamıştı. Yanında çırak yoktu artık.

“Kimse marangoz olmak için çırak olmaya gelmiyor” diye şikâyet etti. Çünkü, tüm marangozlar kapamışlar birer birer dükkânlarını. Tek kendisi kalmış, türünün son örneği, kelaynak kuşları gibi. Öyle diyordu kendisine, “Ben marangozların kelaynak kuşuyum. Neslim tükenmek üzere. Çocuklar artık beğenmiyor bizim işi. E haklılar be, hem de sapına kadar haklılar. Topçu, popçu, politikacı olmak varken, kısa yoldan malı götürmek varken, ne yapsınlar talaş ve kalaslar arasında ömür tüketmeyi. Benim Metin bile beğenmedi baba mesleğini!”

Kendisinden iki yaş büyük kayınbiraderi yardım ediyordu ve türlerinin son örneği olarak, inadına, yılmadan hâlâ çalışmaya devam ediyordu, iki ihtiyar delikanlı.

“Eee, evlat çalışacağız elbet,” diye karşılık verdi “Emekli olmadın mı daha?” şeklindeki soruma, ve ekledi hemen “Emekli olsan ne olur ki, bu ülkede emeklilik kara toprağın içinde olur anca... Biz buna da şükrediyoruz be yahu, iyi kötü, ekmeğimizi çıkarıyoruz, alnımızın terinlen kazanıyoz, el açmadan kimselere!”

Bir kez daha gurur duydum Ferik Ustamla... Hâlâ Galatasaraylı, hâlâ inatçı ve hâlâ oğlu Metin'e kızgın olsa da yanında kalıp marangozluk yapmadığı için, şımartıyordu. Çünkü ilk göz ağrısıydı. Rastlantı bu ya, ben oradayken Metin de geldi babasının yanına. Boylu poslu yakışıklı biri olmuş. Evlenmiş, boşanmış... Futbolcu değil ama basketbolcu olmuş, sakatlanıp sporu bırakmış. Ne tesadüf, benim gibi o da işsiz kalmış. Ben makine teknisyenliği, o da gazetecilik yapmış.

Eski günlerden söz ettik. Yaşam şartlarının zorluğundan, krizlerden. İkimiz de askerliğimizi Güneydoğu'da yapmışız. Birer yıl arayla. O da benim gibi jandarma komando olmuş. O er olarak yapmış, ben yedek subay.

Küçükken kanım ısınmayan Metin'i bu kez sevmiştim nedense! En önemli ortak yanımız, Ferik Ustaydı ve ikimiz de işsizdik, ona ısınmamın nedeni bu olabilir mi, bilmem!

Biz işsiz, Ferik Usta inadına esnaftı ve inadına iş yapıyordu hâlâ. "Eski müşteriler yine gelip buluyor beni," demişti ustam. Şaşırıyorlarmış dükkânı kapamamış olmasına, "Plastik pencereler çıktı, bizim işler bozuldu biraz, ama çamın değerini bilenler, yine gelip kapılarını, pencerelerini ağaçtan yaptırıyor; çünkü biliyorlar ağaç daha sağlıklı. Adlarını, adreslerini unuttuğum müşteriler geliyor ve 30 yıl, 40 yıl önce yaptığım kapıların ne kadar sağlam olduğunu anlatıyorlar bana..."

Bunları söylerken gözleri hâlâ ışıltılı, pırıl pırıl, mutlu oluyor, müşterilerini memnun ettiği için. "Daha ne kadar devam edeceksin usta! Yetmez mi bunca yıl çalıştığın?" diye sormama çok kızıyor:

"Abe ben nasıl dururum, saat durur mu?" diyerek kolundaki nacar marka kurmalı saatini gösteriyor bana. "Bak bu saat duruyor mu, tıklar tıklar çalışıyor. Saat durdu muydu at çöpe. Ben de öyleyim; durursam eğer işim bitmiş demektir, haydi çöpe, yani mezara! O yüzden saat bozulana kadar çalışmaya devam."

Uzun uzun söyleştikten sonra ayrıldım yanlarından. "Meğerse kardeş gibiymişiz de bunu yeni anladım" dedi veda ederken Metin.

"Evet", diye ekledim ben de. "Kardeşiz, biz kader kardeşiyiz!" Çekişme ve inatla geçen bir yaz geçirmişiz birlikte ama ayrı olduğumuz yıllar boyunca neredeyse aynı kaderi paylaşmışız.

Ben İspanyol, o babasının şımarık oğlu Metin'di, ama ikimiz de işsizdik. Onca mücadele, onca emek, ona dirsek çürütmenin ardından üstelik.

Kader utansın, işsizdik işte!

Bir diploma uğruna çekilen onca eziyet... Oysa adam olmak vardı işin ucunda... Ferik Ustamı görünce tekrar, adam olabilmek için salt okumanın işe yaramadığını ayımsadım bir kez daha. Ne yazık ki biz adam olamamışız, ya da adam edemediler. Üniversite bitirmek, yaşamın gerçeklerinin verdiklerini, veremiyordu. Topu topu üç, dört ya da beş, altı, yedi, ya da sekiz yıl okumak, mastır, doktora; kısaca dirsek

çürütmek yetmiyor adam olmaya! Bir ömrün yarısını vermek, alinteri akıtmak, kıymet bilmek, minnet etmek; yaşamın tam ortasında olmakla edinilebilecek özellikler.

Marangoz atölyesinden ayrılırken başımı çevirip Ferik Ustaya bakmıştım, belki de son kez... (Çünkü yarın görüşür müyüz, ömür vefa eder mi bilinmez!) Onu ilk kez alıcı gözüyle, yani babamın atölyeye bıraktığı gün, ürkek bakışlarla süzdüğüm adam, başımı okşayıp, "Burada biz hem kapı, hem pencere yaparız, hem adam yetiştiririz," demişti. O anda kavrayamamıştım ne demek istediğini, şimdi iyi anlıyorum ustamı. Keşke diğer yazlar da devam edebilseydim çıraklığa da üniversitede edinemediğim yaşam deneyimimi orada, daha o yaşta kazanabilseydim. Ah usta, affet beni! Adam olamadık biz. Taktığın lakap ne yazık adam olmama yetmedi! "Abe adam olabilmek için adam gibi düşünmek, adam gibi davranmak gerekir" diyen Rumeli şiveli konuşması yankılandı kulaklarımda.

Yüzümde acı bir tebessüm, hem üzgün, hem mutlu, hem de endişeli uzaklaştım, kapı-pencere ve adam etme ustası Marangoz Ferik Ustanın muhiti Papazçeşme'den... "Hoşça kal" dedim içimden, ama içten, yürekten. "Eğer adam sanıyorsa birileri beni, senin eserindir!"

Devam Eden Hayat... (Funda Şimşek)

Sert esen rüzgâr bütün yaşamları yerinden oynatmak ister gibiydi. Ocak soğuğu geçit vermiyordu. Yavaşça çiseleyen yağmur damlacıkları, asfaltı ıslatmaya başlamıştı. Bu havada ancak acil işi olanlar sokağa çıkar diye düşündü. Bir de deliler. Uzun kış gecelerinin kimsesizliğine, bu kadar acımasız bir hava eşlik edince, bütün insanlar evlerine sinmişti. Cadde bomboştı. dükkânların vitrinlerinin ışıklarıyla, elektrik direklerindeki lambalar, geceyi griye çevirmişti. Ellerini ovuşturup, sıcak nefesiyle onları ısıtmaya çalıştı. Hoooh... Hoooh... Kaç saattir burada bekliyordu. Bir mi ... iki mi...? Uyuşmaya başlayan sol eliyle, sıkı sıkı kapattığı montunun sağ kolunu biraz çekerek saatine baktı. Buraya konuşlanalı iki saate yakın oluyordu. Bir Allahın kulu arabaya binip de 'hadi çek şuraya' dememişti. İçi de üşümeye başlamıştı. Kaloriferleri çalıştırdı. Benzin gitmesin diye, soğuğu iliklerine kadar hissedince açardı sıcaklık yayan düğmeyi. Şöyle uzun yola gidecek biri çıkıyorsa...

Sıcak bir ağustos günü evlendiğinde, evinin eksik gediğini kapatmak için Esnaf Kefalet'ten kredi çekmişti. Önceleri kolaylıkla ödüyordu borcunu. Ama bir yıl sonra oğlu doğunca zorlanmaya başladı. Annesini emmedi kerata. Mama parası, bez parası derken masrafları epeyce arttı. Yetişemeyince, geceleri de çalışmaya başladı. On ikiye, bire kadar çalışıyor, sonra eve gelip yatıyor, sabah yine işe çıkıyordu. Sadece pazar günleri dinlenebiliyor, artık gülücükler atmaya başlayan oğlunu doyaya kokluyordu. Çalışabileceği bir durağı olsa belki işi daha kolay olurdu. Sıra beklerken biraz kestirebilirdi. Ama caddeleri bekleme yeri olarak seçince, gözünü dört açmak zorundaydı. Duraksız çalışan birkaç taksici arkadaşıyla, yeni yerleşim

yerlerinden birine durak oluşturalım dediler. Ama artık eskisi gibi, taksicilerin kulübe kurmalarına izin verilmiyordu. Bir dükkân kiralamaları gerekliydi. Bu işlemleri yaparken, telsiziydi, telefonuydu, elektriğiymi, suyuydu bir sürü masraf oluyordu. Dükkân kirası ve verilecek depozito da cabası. Böylece bu planları hayal olarak, bu sorunların içinde boğulup gitti. Onun durumundaki bir çok taksici de geceleri, ekmeklerini işlek caddelerde arıyorlardı. Yine 'bir uzun yol müşterisi çıkıverse' diye geçirdi içinden.

Dikiz aynasından bir eli paltosunun cebinde, öbür elinde şemsiyesini tutan birinin geldiğini gördü. Adam arabaya doğru yaklaştı... yaklaştı... arka kapıyı açıp "boş musun?" diye sordu. Bir yolcu bulmanın sevinciyle "evet abi" dedi. Adam olumlu cevabı duyunca, arka kolduğa oturdu. Uzun bir yola gitmek istemesini umarak çıktı kelimeler ağzından "Nereye gidiyoruz abi?" Adam tok sesiyle "Evka 4'e" dedi. "Eh" diye düşündü. "Çok uzun bir mesafe olmasa da, yakın da değil. Bir onluk bırakır bana." Motoru çalıştırıp yola koyuldu. Aynadan müşterisini incelemeye başladı. Kumral, kısa saçlı, otuz-otuz beş yaşlarında, yüz hatları bıçak gibi keskin biriydi. Mavi gözleri loş ışıkta fener misali parlıyordu. Ve ağzından tek kelime çıkmıyordu. "Hava da çok soğuk, yağmur da başladı" gibi şeyler söyleyerek, saatlerdir oluşan iç sıkıntısını bir sohbetle atabilirim diye düşündü. Ama nafile, adamın ağzını bıçak açmıyordu.

Göklere meydan okuyan apartmanlara yaklaştıklarında, bir dört yol ağzında "Ne yana abi" diye sordu. Adam apartmanların ters istikametini gösterdi. O yöne doğru döndü. Birkaç kilometre gidince "sağa dön" dedi emreden ve arabaya bindiğinden beri ikinci kez çıkan tok sesiyle. "Abi burası patika yol, bir yere çıkmaz" der demez şakağının sağ tarafında, soğuk çeliği hissetti! Hani hiç ummadığınız birinden, hiç ummadığınız bir hareket gördüğünüzde, 'saçmalama' der gibi 'ne yapıyorsun' dersiniz ya. İşte o da sadece "Abi ne yapıyorsun" diyebildi. Ağzından çıkan kelimelerle aynı anda ayakları otomatiğe alınmışçasına frene bastı. Oysa adamın ne yaptığı açıkça belliydi. Kafasını biraz sağa çevirdiğinde silah bu kez alınıdaydı. Işıldayan mavi gözlerle buluştu gözleri. Adam sinirlenmişti. Gıcırdayan dişleri arasındaki dili, kelimelere daha sert vurgu yaparak, "Sana ne diyorsam onu yap. Hadi! Çabuk dön sağa!" diye emretti. Sonum geldi diye düşündü. Süt kokan oğluna, çok sevdiği güleç karısına doyamadan ölecekti. Evet, evet biraz sonra, bu çelikten çıkacak saçmalar beyinde dağılacak, camları kırmızılıklar kaplayacak, başı direksiyonun üzerine düşecekti. Çırpınan yüreği, neredeyse kurşunu beynine yemeden, hemen şimdi duruverecekti. Çalışır durumdaki arabanın burnunu adamın dediği yöne çevirip, gaza yavaşça bastı.

Toprak yolda ağır ağır ilerliyorlardı. Apartmanların, evlerin, caddelerin ışıkları geride kalmış, iki göz farla gecenin ıssız karanlığında, kafasına dayalı bir silahın zorlamasıyla yol alıyordu. Nereye gittiğini, başına ne geleceğini bilmeden. Her mesleğin bu kadar yaşamsal zorlukları var mı diye düşündü. Kaçırılan taksicilerin haberlerini gazetelerde okuduğunda, televizyonlarda izlediğinde, bir gün böyle bir şeyin onun da başına gelebileceği hiç aklına gelmezdi. Tepe lambasının uyarıcı

düğmesine bastı. Ama bu kuşların uçmadığı, kervanlarınsa hiç uğramadığı yerde yardım çığlıkları atan ışıkları kim görecek ki. Durağı olmadığından telsizi de yoktu. Oysa bir yere bağlı çalışıldığında, telsiz aracılığıyla sürekli merkezle bağlantı kuruluyor, tehlike anında ya da olumsuz bir olayda müdahale edilebiliyordu. Adamın söylediklerini yapmaktan başka çaresi yoktu. Hayatı hiç tanımadığı bir elin parmakları arasındaydı. Titreyen sesiyle adama “Beni öldürecek misin?” diye sordu. Adam o kadar umursamazca “Bilmem... Belki öldürürüm, belki de bagaja kapatırım. Daha karar vermedim.” dedi ki, buz gibi esen bir rüzgâr bütün vücudunu ürpertti.

Bir süre sonra adam gürleyerek “dur” dedi. Birkaç kilometre mi gitmişlerdi, yoksa onlarca mı ayırtına varamıyordu. Durdu. Adam “paraları ver” dedi. Torpido gözüne eğilip sabahtan beri topladığı on beş milyonu ona uzattı. “Bu kadar mı?” diye bağırarak sordu adam. “Evet abi valla bu kadar. Akşam üzeri benzin almıştım. Bak depo dolu. Bu krizden sonra ancak benzine çalışıyoruz be abi.” diye sitem edercesine cevap verdi. “Aşağıya in ceplerine bakacağım” dedi öteki. Hemen kapıyı açıp indi. Kafası silahın dayatmasından kurtulmuştu. Adam da aşağıya inmeye çalışırken silahı geri çekmek zorunda kaldı. O anda hiçbir şey düşünmeden yokuş aşağıya koşmaya başladı. Arkasındaki ‘dur’ bağırtılarına hiç aldırıyordu. Koşuyordu, yalnızca koşuyordu. Ne silah sesi duyuyor ne de kulaklarının dibinden geçen bir kurşun vınlaması. Ateş edilmediğini anlayınca, biraz rahatladı. Mavi gözlünün atamadığı kurşunlardan daha hızlıydı ve tabanları kışına değişiyordu. Uzun zamandan beri çisil çisil yağan yağmur, toprağı iyice ıslatmıştı. Ayağı kayıp yere kapaklanıyor ama sonra hemen kalkıyordu. Nereye koştu, ne kadar koştu, asfalta ne zaman vardı; bilmiyordu. Durdurmaya çalıştığı arabaların hiç biri durmadı. En sonunda kendini bir taksinin önüne attı. Meslektaşına başından geçenleri soluk soluğa anlatırken, hâlâ yaşadığına inanamıyordu. ‘Adamın niyeti öldürmek değil, bagaja kapatmaktır’ diye düşündü. Öyle olmasa, kaçarken onu kurşun yağmuruna tutardı.

Karakola gidip, ifade verip, evine girdiğinde, ortalık aydınlanmaya başlamıştı. Merakından hâlâ uyanık olan karısına doyasıya sarıldı. Mışıl mışıl uyuyan oğlunu kokladı, öptü... öptü... Onları bir daha göremeyeceği anlara dönerek, meraklı gözlerle ona bakan karısına olanları anlattıktan sonra, çamur içindeki üstünü değiştirip, yorgunluktan bitkin düşen vücudunu yatağa attı. Yaşadığı anlar kâbus olup uykusunda bile onu rahat bırakmadı.

Ertesi gün arabası, bir ara sokakta terk edilmiş olarak bulundu. Bir gün dinlendikten sonra tekrar çalışmaya başladı. Kafasını toplayamamış, olayın şokunu üstünden atamamıştı; ama ödenecek senetler, karşılanacak masraflar ve devam eden bir hayat vardı.

Uğurlar Ola Haydar Usta! (A. Alper Akçam)

Çok geç kaldınız, çok geç... Çok geç uyandınız uyku sandığınız yanılgılarınızdan. Yaşarken de uyuyordunuz belki. Hangi gördüğünüzde, hangi duyduğunuzda, hangi

kokladığınızda, hangi tattığınızda, hangi dokunduğunuzda kendinizdiniz ki... Haydar Usta'yı benim kadar tanımadınız ki...

Şaşkınsınız. Apartmanların sabah güneşiyle öpüşen güleç yüzleri, ağaçların hışıltılı gölgeleri, dükkânların yeni süprülüp yıkanmış önleri, kaldırımların "taziye gevriyeeek" diye gezen çocuk simitçileri, şen serçelerin sesleri... Sokağın dağdan gelen serin esintileri... Hatta sabah namazı için camiye yürüyen günahatan arınmış ihtiyarların asa sesleriyle öksürükleri... Tümü gitti onunla birlikte de; sözgelimi, boş kaldı sanki koca sokak. Öyle bir duruşu vardı ki ustamın atın üstünde, atın öyle bir salınışı vardı ki büklüm büklüm dökülen sabah güneşinin altında... Öyle bir boyun tutuşu, öyle bir nal ağartıp yol şaklatması...

Siz sandınız ki açık kalmış camlardan, kapılardan çıkagelmiş bir televizyon sesi; yeni bir yanılısamadır duyduğunuz. Gece boyu kapatılmamış ya da sabahın köründe, daha kalkar kalkmaz düğmesine basılmış bir televizyon... Kendini yaşayamayanlar, başkalarının kurgularına koşullanmışlar için yaşamda bir yenilik yok... Oysa, yanıldınız! Öyle çok yanıldınız ki, doğrularla yanlışları karıştırıp birbirine, kendinizden şüpheye düşer oldunuz. Doğrusu neydi yaşamanın; ya da yanlış neresindeydi yapılanların? Sabah kalktığınızda, aynada gördüğünüz kimdi? Kimi zaman kendiniz gibi geldi de karşısında durduğunuz; yok olamaz dediniz bir süre sonra. Yanılıgıyla yaşamaktan yanılığının ne demek olduğunu bile unuttuğunuzun o zaman ayırımına vardınız belki...

Nal seslerinin üstündeki, sokağınızdan son kez geçen Haydar Ustamdı. Öptürdü elini bana atının üstünden; helalleşti, çekip gitti Haydar Usta...

Yıllardır bir kunduracı dükkânının vitrin camında, camdaki yazıların ve lekelerin bir parçasıymış gibi gördüğünüz, iki büklüm bir eski ayakkabı üstünden iki büklüm bakışlarıyla karşılaştığınız, çoğunluk öyle tanıştığınız, gelip geçerken selamlaştığınız Haydar Usta yok artık.

Dönerim ya da dönmem demeden, ama, bir daha hiç dönmeyecek gibi gitti. Ben daha bu semte gelmeden tahta bir tabutun içinde uğurladığınız Esmâ Yenge'yle yıllardır babalarını arayıp sormayan biri denizaşırı bir ülkede elçi, biri uzak bir Anadolu kasabasında kaymakam iki oğulun, koca dayağının mı, ince hastalığın mı soldurduğunu kimsenin çözemediği, utangaçlığından fotoğrafta bile yüzünüze bakamayan bahtsız kızın sararmış resimleri kaldı evin duvarlarında. Sana emanet buralar oğlum dedi giderken Haydar Usta... Dükkânı, otları yenilmiş, ya da elle yonulmuş arka bahçeyi, bahçedeki at kokusunu, evin sıvası dökülmüş duvarlarını, yayları eskimiş somyalarını, her açılıp kapanışta insanın eline yapışan kapı gıcırıtlarını, uzak memleketten on yıllar önce getirdikleri güllü bezlerle kaplanmış yataklarını, gülmelerini ve burada yaşanmış günlerini, anılarda anlatıp durduğu o uzak memleketini... Nesi varsa duvarlara asılı, odaların içindeki gece söyleşilerinden kalan, hâlâ buralarda dolanan; nesi varsa bana sözünü ettiği... Ya da daha ben gelmeden eve, kendi kendine söylendiği... Esmâ yengeyle çocuklar çıkıp gitmeden bu kireçleri dökülmüş iki katlı eski evin duvarlarının arasından hatta... Evin içinde

gölüşmeler, çocuk haykırışları, sevgiler, sevecenlikler, okşamalar varken; taa o zamandan kalan sesler ya da gülüşler belki. Ya da hüzünlü anılar ki, çoğunluk iç çekerek anlatırdı Haydar Usta. Bana anlattığı herşeyi bana bırakıp gitti. Anlatmadıklarını da hatta; sustuklarını... Gözlerinde bir gökyüzü kadar bulut, bulutların üstündeki boşluğa bakar da öyle konuşurdu ustam. Sözgelimi, oğlunun o uzak kentteki düşünüs... Büyük oğul; şu elçi olan... Kocaman otomobillerin sıra sıra kapısında durduğu, yüksek basan kadınların hep gülümseyen yüzleri ve pahalı giysileriyle doldurduğu, erkeklerin göbekli bedenler, papyon kravatlar ve yapmacık seslenişlerle gülücükler arkasında para kazanma hesaplarıyla birilerine ve birbirlerine yönelmiş tilkiliklerden yorulduğu, garsonların bumuymuş damadın anasıyla babası, hadi canım sen de yakışır mı bu kıza dedikleri o otelin salonundaki düğünden anlattıkları Haydar Usta'mın... Dolu dolu iç geçirip gözlerini kolunun dışıyla sildiği daha çok şeyler...

Hani ben aslında koçum ustasıyım dır oğlum, bakma şimdi ayakkabı onardığımızı bu körolası yere tıklıp deyişi gibi... Ben at nalı çakardım memlekette, koçum dikerdim. Uslu duran ata öyle durduk yerde, tek tek kaldırıp ayak altlarını... Önce tırnaklarını yontardım aha şu gördüğün keskiyle. Sonra, nal iyice oturmuşsa yontup düzelttiğim tırnağa, şu çiviler var ya, şu kutudaki uçları kabarık, kabaraya benzeyen çiviler, işte bunlarla çakardım nalları. At bu; insanoğlu gibidir; huylusu olduğu gibi huysuzu da olur elbet; huysuz atı yıkmak gerek. Atın ön ayaklarından birini tutup bağladık mı geridekilerden birine... Ne kadar iri açarsa açsın gözlerini; bizi alıp yitirecek, benliğimizi bitirecek değil ya karasında... Oturup atın inip kalkan karnına, güzelce yontup tırnaklarını... Sonra biniş kayışları, kantarmalar; huysuz erkek atlar için dudak sıkıştıran gemler; koçum için hamutlar, yan kayışlar ,kolanlar, kuskunlar... Yıllar yılı onların içinde büyüdüm; baba işiydi, baba uğraşıydı da, şimdi ne at kaldı memlekette, ne de at koşumu. Çoluk çocuğun okulu, ekmek kaygısı getirip tıktı bizi buralara be oğul deyişi ustamın. Anlatışı, oğul diye seslenişi, tek tek göstererek elindeki bizi, iğneyi köseleden geçirişi...

Onun sözleri, sözcükleri dolanıp duruyorlar çevremde onca zamandır. Bunların hepsi sana emanet oğlum deyişi, yanımda yöremde uçup duruyor; ya bir yüz yıl, ya da iki saat kadar oluyor. Nedense bu kör olası gözlerim de sık sık dolup duruyor.

Elimde iki büklüm bir eski ayakkabınız; Haydar Ustam'dan bana kalan... Onu onarmaya çalışıyorum, gözümün buğusunun arkasında; iki büklümüm ustam gibi.

Anlamıştım o boynu bükük, her yanı cılk yaralarla dolu bir kaburga torbası gibi dolanan at, o kızıl kızıl batan güneşten üstümüze vuran akşam esintisinin içinden gelip de kapıya durduğunda birşeylerin olacağını. Benim içimden, atın o günkü o acınası görüntüsünden öteye de birşeyler akıp giderken nasıl da parlamıştı ustamın gözleri... Hani bana anlata anlata bitiremediği gençliğindeki köy düşünlerinde bindiği atlardan biriydi sanki de, gelip şimdi kunduracı dükkânımızın önünde duruvermişti. Buraya taşınmadan önce koşumlarını dikip nallarını yenilediği, üstlerine binip uç kuşak gerideki atasının geldiği dağlara doğru at sürdüğü o atlardan biriydi sanki...

Öyle gelip durmuştu kapımızın önünde at; sözgelimi elinde buruşuk bir kâğıda karalanmış, yılanmış bir adres tutar gibi... İşte ben geldim, buldum seni Haydar Usta, sora sora eski sokaklara, yıpranmış sokak taşlarına, kaldırımlardaki cılız ağaçlara, yıkık duvarların gerisinde toprağı oyan sıçanlara, çatlak gözlükleri, titreyen sakallarından dökülen anıları, helal süt emmiş gelinlerin apak yıkayıp ütlediği iç çamaşırlarından ve asalarından başka şeyleri kalmamış ihtiyarlara; sora sora buldum seni der gibi aşağı aşağı salladığı başıyla: yaralı yüzünde kızarmış akşam güneşinden düşmüş iki inci tanesi gibi duran iki gözyaşıyla...

“Ulan oğlum, bu hayvan selam veriyor bize” demişti Haydar Usta. Kaçacak, gidecek gücü olmadığından değil de, Haydar Usta’yı elli yıl önceden tanırmış; hatta onun çoktan toprak olmuş bir büyüğünün ruhunu taşırmış da, yıllardır uğramamış ustam toprağına, iki satır duasını ararmış onun, elini öpmesini istermiş gibi öylece durayazmıştı karşısında at. Haydar Ustam da, atı yelesinden tutup, alnını, sağrısını, yaralı karnını, dışardan sayılan kaburgalarını okşamış, gel kızım, gel bakalım demişti; ölmüş kızı mezarından çıkıp gelmiş de babasından esirgenmiş bir eski sevgiyi istermiş gibi. Kırk yıllık dostlar, can yoldaşları gibi yürümüşlerdi dükkânın önünden arkadaki bahçeye doğru. Ustamın hem yürüyüp hem onun yaralarını okşaması, atın da, onun yanında sanki bedenini de taşıdığı ruhu da ustama teslim etmiş gibi ustama yaslana yaslana yürümesi...

Daha gün dağların ardından ışıltısını uzatmadan ustamın o küçücük, sıvaları eskimiş evine, evinin arkasındaki otlu bahçeye; ustam çoktan inmiş olurdu atın yanına. Bir bakardım ki, perdeleri sararmış arkadaki sığıntı pencereden, ben neden ustamdan önce kalkıp da yapmıyorum bu işleri diye kendi kendime içlenip içerlenemedim; ustam çoktan kalkmış, atın uzanamadığı bahçedeki körpe kenar otlarından, bahçedeki otlar yetmemişse ötedeki boş alanlara, daha olmamışsa uzaklardaki yamaçlara gidip o toplamış, bizlerin, iğnelerin, çuvaldızların, mumlu iplerin, kundura altlarındaki hain çivilerin yol yol yılları işlediği elleriyle yolmuş olurdu otları; biraz da arpa koymuş olurdu bir kenardaki yarım kesilmiş tenekeye; haldeki o hemşerisi aktardan atın gelişinden sonra yarım çuval içinde alıp getirdiği arpadan; ben tüm bunları düşünüp ustamı evden çıkarıp ot yoldurduğum, atın önüne arpa koydurduğum, hatta arpa bitmiş gibi taa kentin ortasındaki hale kadar bir dolmuşla gönderip başka bir dolmuşla geri getirdiğim, sabahın köründe dolmuşlar çok seyrek gelip geçtiklerinden ustamı duraklarda, yol kenarlarında epeyce beklettiğim, hal içindeki dükkân da bu saatte kapalı olduğundan sözgelimi, dükkân açılana kadar orada sabırsız sabırsız dönderdiğim, tüm bunlar olup bittikten sonra da, ustam elleriyle atın yaralı derilerini uzun uzun bir çocuğu okşar gibi okşadıktan, at başını önce öne sallayıp o karnından mı boğazından mı çıktığı belli olmayan ama yüreğinin vuruşunu kesin taşıyan ve ustamı seven sesiyle ustama sessizce seslenirken bir yandan başını aşağı aşağı sallayıp, bir yandan ustamın kova içinde yanına koyduğu sudan gözlerini kocaman hazlarla örte örte içerken, ben hâlâ yukardaki o sığıntı pencereden ustama ve gelişiyile benim de ustamın da içini yakıp kavurmuş ata bakarken, zaman öyle çabuk, öyle benim gibi utanmazca gelip geçmiş olurdu ki, ulan

hayırsız oğlan, adamcağız sokak köşelerinde kalmaktan kurtardı seni, yıllarca karşı caminin helasının bekçiliğini yaptığından derine sinmiş bok kokularıyla sidik kokularına aldırmadı, seni o hela girişindeki kirli camın gerisinden, bok kokan bozuk paralarla ucuz kolonyaların içinden çıkarıp atan o kentin öbür helalarına da at sinekleri gibi konmuş kara yüzlü, karanlık bakışlı adamlarla neden bu çocuğun elinden işini alıyorsunuz diye kavga ettiği yetmezmiş gibi, sana ne ulan sen kendi işine bak diyen o adamlara, gel oğlum, gel benimle kal, kötüler Allah'ından bulsun diye söylendikten sonra, beni böyle oğul diye bağırna basmış bağrıyanık bir adamın onca geçimişini, acısını bilip de, O, onca erkenden kalkıp onca şeyi yapmış olurken ben nasıl olur da hâlâ yatıyorum diyen utancımın içlenip içerlemeye zaman bile bulamadan, giyinirken, pantolon paçalarımla gömlek kollarını kendime geçirmeyi bir türlü beceremedim de, iyice dolaşırdı elim ayağım birbirine; birbirine dolanmış kendim, ellerim, kollarım, gömleklerim, pantolonlarım, ayaklarımla ustamdan önce kalkmayı becerememiş utanmaz yüzümlü yuvarlana yuvarlana inerdim ustamın yanına. Sen git dükkâna derdi ustam beni görünce gülümseyerek. Belki de yıllardır gülmeyi unutmmuş yüzünde atın bir Tanrı elçisi olduğunu duyumsatan gülümseyişlerle; sen git elindeki işleri bitir derdi...

Ben gidip elimdeki işleri bitirinceye deyin diyemem, daha işlere yeni başlamışken çıkagelirdi ustam dükkânın kapısından; gel oğlum beş dakika karnımızı doyuralım derdi... Beş dakika karnımızı doyurduktan sonra, ben geze geze tüm kenti iyice ezberlemiş eskimiş erkek ayakkabı altlarından kentin tüm sokaklarını, çarşısını, pazar yerlerini, kahvehanelerini, meyhanelerini, hatta taa ötedelerdeki kerhaneyi yoklarken, eskimiş kadın ve genç kız ayakkabılarından, erkek arayan bakışları, küçük küçük terlemiş kız memelerini, sedef tenli kadınların edep yerlerini, dişi dişi kokan iç çamaşırlarını koklarken utanmadan; üstteki dip odaya kapanıp günlerdir bir yerlerden bulup çıkardığı at koşumlarıyla uğraştığından, o eski deri parçalarında eskimiş deriyle tarih iyice birbirine bulaştığından, ustam da tarihin ve anıların içinde yitip gittiğinden belki; ben kendini görmediğimden, kendisinden utanmamı da unutuverdiğim ustamdan uzakta iki büklüm, iki büklüm olmuş yoksul ayakkabılarını onarmaya çalışırken, soranlara ustamın az dışarda işi olduğunu, geleceğini söyleyip saatlerce, usta yerine beni görünce onarılacak ayakkabıları verirken biraz gönülleri kırılmış, yüzleri asılmış mahalleliye gülümsemeye çalışırken geçerdi günler. Kaç günler geçerdi bilmem de, bildiğim, at, geçen her günde biraz daha dirilmiş, gelirken taşıdığı o yılgın ruhu yattığı topraktaki yere geri göndermiş, derisini parlatmış, gözlerini daha da karartmış, ustamı gördüğünde de at gülüşüyle at selamını daha da arttırmış olurdu.

Siz sandınız ki açık kalmış camlardan, açık bırakılmış bir televizyondan o yalancık, yapmacık seslerdir gelip kendini unutmuş benliğinizi unutulmuş anılarla okşayan... Öyle alışmıştınız ki yalancı yaşamların kurmaca seslerine ve görüntülerine...

Yanıldınız. Şaşkınsınız. Sabah güneşiyle bakışan güleç apartman renkleri, cami yolundaki ihtiyar öksürükleri, şen serçelerin sesleri, ağaçların serin gölgeleri, sokağın dağdan gelen esintileri, susam kokan çocuk simitçileri... Tümünü alıp terkisine

Haydar Ustam, büküm büküm dökülen güneşin altında kıvrım kıvrım uzanan sokakların gölgeli bir köşesinde gözden uzaklaşıp, tarih sayfalarından artakalmış bir akıncı gibi gitti geçmişinin üstüne... Belki de geleceğine.

Uğurlar ola Haydar Usta! Uğurlar ola!

Mart-Nisan 2002, Mudanya

Hurdaların Bereketi (Sibel Sevinti)

Akşamın ilk karaltıları iki katlı eski evlerin ve küçük gecekonduların damlarına düşmeye başlamıştı. Kar kaplı çatılar mavimsi lambalar gibi parladı birkaç dakika. Daracık, tümsek, dimdik Bayır Sokak ıssızdı. Karın yağdığı ilk günlerin coşkusu, bir ay süren tipi yüzünden yerini tedirginliğe bırakmıştı. Çocuklar bile akşam üstü evlerine koşuyor, gün boyu kar yağmaktan kızarmış ellerini, eski ayakkabılarından sızan kar sularından üşümüş ayaklarını ısıtmaya çalışıyorlardı.

Bu kalabalık şehir böylesine çetin bir kışa alışkın değildi. Bayır Sokak'takiler zorunlu olmadıkça uzağa gitmiyorlar, hastalık gibi önemli hallerde şehir otobüsleriyle başka bir ilçeye ulaşıyorlardı. Hava koşulları, çoğu Eminönü'nde gezginci satıcılık yapan mahalle çalışanlarını oturtuyordu. Herkes kıyıda köşede sakladığı para, altın gibi birikimleri çıkartıp tüketmişti. Kışlık sebze, meyve ve kuru gıda fiyatları artmış, ekmek ise zor bulunur olmuştu. Çoğu kişiye karların eriyip, işlerin açılması için dua etmekten başka yapacak iş kalmamıştı.

Mahmure Sakin ile eşi Mustafa Sakin bir divanda oturmuş, karşılıklı çay içiyorlardı. Otuz sekiz yıllık evlilikleri boyunca birlikte olmaktan aldıkları haz hiç eksilmemişti.

Mustafa Sakin eski bir araba ustasıydı. Sekiz yaşında mavnalara kara çivi yapmakla iş hayatına başlamıştı. Bilek gücü ve beceri gerektiren her çeşit işte çalışmış, pişmişti. Eski, atlı arabaların, süslenmesi dışında, her aşamasında ustalaşmıştı. Paldumların geçirildiği ve tekerleklere çakılan milleri kaynak yapıyordu. Arabanın ağaç kısmını bir marangoz bile onun kadar kusursuz çıkaramazdı. Yirmi kişilik araba imalathanesinde kendi kısmı dışında her kısımda çalışabilen yalnızca oydu. Bir tek nakkaşın görevini yapamaz, nakkaş ustası arabanın ağaç kısmını boyarken, bir sigara yakar, bir süre zevkle izlerdi. Nakkaşın fırçasında tomurcuklanan kırmızı gonca güller, narin yeşil yapraklar, ona gerçekleştiremediği tutkularının hüznünü unutturuyor, yaşama sevinci veriyordu.

Bin dokuz yüz otuzlu yıllarda otomobil sayısı azdı. İtfaiye, cankurtaran, çöp toplama gibi hizmetler atlı arabalarla yapılıyordu. Motorlu taşıt sayısının hızla artması eski tip arabaların giderek yok olmasına, imalathanelerinin kapanmasına yol açtı. Mustafa Sakin iki yıllık evliyken başka bir iş bulma telaşına düştü.

Çevrede Dülger Mustafa olarak tanınıyordu. Otuz altı yıldır mahalledeki evlerin her arızasını onarıyor, her çeşit tesisatını döşüyordu. Çatıları aktarmak, soba kurup baca temizlemek görevleri arasındaydı. Bazen fabrikalardan benzer işler alıyordu.

Bir aydan beri fazla iş alamamıştı. Yaptığı birkaç tamirin ücretini ödemediler. Mahmure Sakin eşinin kara kara düşündüğünü görünce, konsoldan kırmızı kadife, küçük, oval bir kutu çıkardı. Kutunun içindeki dört tane çeyrek altını bozdu. İçin eşine verdi. Altınların parasıyla iki haftadır idare ediyorlardı. Mahmure Sakin; “Erzağımız iki üç gün daha idare eder.” diyerek kalktı. Mustafa Sakin’in boşalan çay bardağına, sobanın üstünde dumanı tüten demlikten çay doldurdu.

“Eline sağlık hanım, çay güzel olmuş.”

Akşamın alaca mavisi morarmış, pencereden, gittikçe koyulaşan bir perde gibi görünüyordu.

Mahmure Sakin o güne dek kocasından başka bir erkeğin hayalini bile kurmamıştı. Kocasını ise çok çapkınlık yapmıştı. Çok yakışıklı, enerjik ve neşeli bir adamdı. Beyaz giysiler giyer, kırmızı bisikletiyle dik yokuşlardan yel gibi kayardı. Dul, hatta evli kadınları pencerelere dizerdi. Bazı kadınlar muslukları özellikle bozar, eve gelip yalvarırlardı:

“Mustafa Ustacığım, acele uğrayıver. Evi su basacak.”

Tıkanmamış baca temizleten kadınlar olurdu. Bazen on sekiz yaşına varmamış gelinler, gerçekten ihtiyaçları olduğundan, çekinerek gelirlerdi:

“İki üç tane çivi var mı Mustafa Usta?Mümkünse on dakikalığına çekici de rica edecektim.”

Mahmure Sakin kıskanıyor, ağlıyordu. Artık iyi niyetle gelenlere bile düşmanca bakar olmuştu. Annesi damadını savunuyordu:

“Her gece evine geliyor! Seni ihmal etmiyor! Kökü bitmez a kızım!” diyordu. Bu sözler Mahmure Sakin’i daha çok ağlatmaktan başka işe yaramıyordu.

Zamanla çocukları büyüyüp evlenince Mustafa Sakin olgunlaşmıştı. Artık boylarınca torunları olan, yaşlı bir çift idiler. Mahmure Sakin eski günleri anımsadığında hâlâ yüreği acıyordu:

“Az göz yaşı döktürmedin bana sen!”

“Bırak şimdi. Eski defterleri karıştırma.”

Bakışlarındaki kin yine silindi. Elindeki çay kaşığının pırıltısına dalıp gitti:

“Ah o nikahlandığımız gün! İkimiz de incecik, başaklar gibi! O güzel temmuz gününde, günlük giysilerimiz, eski sandaletlerimizle... El ele tutuşup, bir saatte, yürüyerek nikah dairesine gidişimiz... İkimiz de yetim... Analarımız dul... Onun annesinin haberi bile yok... Benim annem korkuyor...”

“Annen otuz sekiz yıldır beni sevemedi Mustafa Usta. Ben o göçmen güzelini istemem dedi, başka bir şey demedi.”

“Baştan mırın kırın etti, kabul... Alıştıkça sevdi seni...”

Mahmure Sakin başını iki yana salladı. Acı acı güldü:

“Beyaz gelin elbisesi giyemedim. Düğün dernek göremedim.”

“Fakirlikten geldik, bu da kabul... Sonra herşeyimiz oldu. Söyle bakalım, mahalede ilk tüpgazlı ocak kimin mutfağına girdi?”

“Bizim. Komşuları çağırıp lokma dökmüş, ocağı mübareklemiştik.”

“Bu sokakta ilk televizyonu kim izledi?”

“Biiiz... Evi sinema sanan komşularımızla... İlk buzdolabını da biz almıştık. Bayır Sokak’a soğuk su yetiştiremiyorduk.”

Odanın içi kararmaya başlamıştı. Mustafa Sakin ışığı yakmaya kalktığında, hızlı hızlı dış kapıya vurulduğunu duydu. Taşlığa yöneldi. Kapıyı açtı. Karanlıkta, zayıf, uzun bir genç yokuş aşağı bakarak kapının açılmasını bekliyordu:

“Buyur delikanlı?”

“Baba! Beni tanımadın mı?”

Oğlu Halit’ti! Onlara askerden izine geleceğini bildirmemişti. Halit elinde çanta ile taşlığa girdi. Babasının elini, yanaklarını öptü. Postallarını çıkartırken:

“Tanımamakta haklısın baba. Altı ayda yirmi kilo verdim.”

“Hasta mısın oğlum?”

“Birşeyciğim yok. İdmanlar... Yemekler desem...”

Odaya geldiler. Mahmure Sakin’in şaşkınlıkla açılan ağzından küçük bir sevinç çılgılığı çıktı. Oğlunun boynuna sarıldı.

Halit’i sobanın yanına çektikleri sandalyeye oturtular. Annesi, çayı çok sevdiğini bildiği oğluna, iri bir bardak sıcak, demli çay verirken babası:

“Bu demlikteki çaydan Halit’in de nasibi varmış! Bunu hiç tahmin edebilir miydik hanım?” diyordu sevinçle.

Onlar için büyük sürpriz olmuştu. Kötü hava şartlarında oğullarını eve kazasız ulaştırdığı için tanrıya şükrettiler.

Güzel bir akşam yemeğinden sonra, Halit’i alçak tavanlı, küçük odasına yatırıp, üstünü sıkıca örttüler.

Saatler süren bir suskunluktan sonra endişeyle fısıldaştılar:

“Ne yapacağız Mustafa Usta?”

“Bilemiyorum. Sabah çocuğun cebine yüklü bir para koymak gerek.”

Düşünüp düşünüp çözüm bulamıyorlardı:

“Çocuk yarın çıkıp arkadaşlarıyla gezmek isteyecek”

“Amcalarını ziyarete gidecek.”

“Arkadaşlarıyla yemek yese... Bir de sinemaya girse..”

“Nasıl olacak bu iş hanım?”

“Buldum Mustafa Usta! Hurdalar!”

“Doğru ya! Hurdalar! Bunu nasıl düşünemedik?”

Halit'in uykusunun kaçıp konuşmalarını duyduğunu tahmin edemezlerdi. Halit'in canı fena sıkıldı. Ters bir zamanda gelmekle hata yapacağını hiç tahmin etmemişti. Annesini, babasını çaresizlikle kıvrandırmanın üzüntüsü, yirmi dört ay boyunca hiç izin yapamamanın üzüntüsünden büyüktü.

Mustafa Usta'nın zor olacağını bildiği bu işe girişmekten başka çaresi yoktu. Üstteki balkona çıktı. Üstü kapalı, özel bir bölmede sakladığı aletlerinin arasında bir tane çuval bulabildi. Tahta merdiveni ve çuvalı alarak aşağıya indi.

İyi ki hurdaları biriktirmişti. Tamir işlerinden arta kalan sarı ve bakır parçalarını bir kutuda topluyordu. Kutu dolunca, aşağıda bodrum sayılamayacak, birkaç metrekairelik odunluğun kenarına atıyordu. Yılda birkaç kez aynı işlemi tekrarlamayı alışkanlık etmişti.

Sessiz olmaya çalışarak halıyı kıvırdı. Tahta döşemedeki kapağı çaktı. Merdiveni sarkıttı. Odadaki lamba aşağıdaki bölmenin içini yeterince aydınlatmıyordu. Büyük, pilli fenerini ve çuvalı alarak merdivenden aşağı indi. Karısı yukarda boynunu bükmüş, endişe ile ona bakıyordu. Çuvalın dolması uzun sürdü. Sivri, keskin parçaların dikkatle toplanması gerekiyordu:

“Nasıl gidiyor, Mustafa Usta?”

“Çuval doldu hanım. Burası dolu! Ah keşke iki boş çuval daha bulabilseydim.”

“Dur bakayım!” diyerek yatak odasına koştu kadın. Çözüm üretmeye devam ediyordu. Eskilerinden seçmeye çalışarak üç tane, kalın, keten yastık kılıfı aldı. Bölmenin başına dönerek kılıfları kocasına attı:

“Bravo hanım! Sen çok yaşa!”

Aşağıda yastık kılıfları dolarken, Halit'in yastığının kılıfı göz yaşlarıyla doluyordu. Babası ile annesinin çocuklar gibi sevinerek yaptığı işlemler onu yaralıyordu. Babası o ağır yükleri merdivenden nasıl çıkaracaktı? Koşup babasına yardım etmek için dayanılmaz bir arzu duyuyordu ama hissetmemiş gibi davranması gerektiğinden bunu yapamazdı.

Kırmızı Don Donandırır (N. Saygınar)

ALDI YAZAR

- Kalayciiiii! (Kalaycı mı?)
- Üitçiiii! (Simitçi mi?)
- Üüüüüüüüüt! (Süt mü?)
- Uuuuuuuuuu! (Su mu?)
- Urbabiiii! (Hurdacı mı?)
- Aeylenci! (Nayloncu mu?)
- Azavaaaat! (Zerzevat mı?)
- Zebzz! (Sebze mi?)
- Badadiiiies! (Patates mi?)

Güzel dilimizin katilleri sokak satıcıları... Sözcükleri yayarak, atarak, katarak, çarparak, bölerek söyleyen katiller. Yalnızca dilimizin değil kültürümüzün, geleneklerimizin de katilleri.

Katliam yalnızca sokaklarda değil. Evde, okulda, basında, yayında, bilimde ve sanatta da var. Üstelik bilim ve sanat adına, bozulmayla, yozlaşmayla, özentiyle yapılıyor katliam.

Sokak satıcıları ve bilgisiz, kültürsüz olanların katliamı belki bağışlanabilir. Aydınların, bilim, sanat ve kültür adamlarının bilerek, isteyerek, kuklacının elindeki ipin ucunda oynayarak yaptıkları katliam bağışlanabilir mi? Dilimiz, kültürümüz, halkımız bağışlayabilecek mi onları tarih mahkemesinde?

ALDI KIZ

- Yazar ne derse desin, en güzel babam bağılıyor. Hem sözü bozmuyor hem de sesi çok güzel babamın.

- Kalayciiiii! (Bu kadar kusur Kadı Kızı'nda da olur.)

Kalaycılık işi yürümüyor bu zamanda. Değişen zamanla koşullar ve istekler de değişiyor, kullanım alan ve araçları da. Bilim ve teknik bunca ilerlemişken bakır kabı kim kullanır? Alüminyum, emaye, çelik, teflon, cam, bir yığın modern araç-gereç çıkmışken bakırla, bakırın kalayıyla kim uğraşır?

Ama babam sevgiyle, özenle, inatla sürdürüyor kalaycılığı.

- Ben kalaycı doğdum, kalaycı öleceğim. Bu meslek ata mesleği. Başka iş tutup da atalarımın kemiklerini sızlatamam. Yemek yediğim çanağa tüküremem! Dünya yüzünde bir tek bakır kap kalmayana dek yapacağım bu işi. Kızım da benden sonra sürdürecektir bu mesleği!

- Koca Ankara'da, koca ülkede kalaycı olarak bir tek biz kaldık ama bakır eşya kullanan kalmadı. Kimin kabını kalaylayacağız? dedi anam. Demez olaydı! Babam öyle kızdı ki, ağzına geleni söyledi. Anam çaresiz sustu, boyun eğdi.

Benim kardeşim yok. Bizimkilerin benden önce birçok çocuğu olmuş, hiçbirisi yaşamamış. Ben, yedi kurbanla doğmuşum, adaklarla yaşamışım. Babam doğum haberimi aldığıında havalara uçmuş. Kız olduğumu öğrenince biraz üzülür gibi olmuş ama üzüntüsü çabuk geçmiş.

– Ben Yaradan'ın verdiğiine memnunum. Yaradan'ım yaşatırsa daha memnun olurum, demiş ve adımı "Memnun" koymuş.

Ortaokula kadar okuttu beni. Liseye gitmek için çok yalvardım ama dinlemedi.

– Zaman kötü. Kardeş kardeşi kırıyor, kötülükler, düşmanlıklar büyüyor. Kimin ne olduğu, kimin ne yaptığı belli değil. Seni kurda-kuşa, arsıza-hırsıza yem edemem. Gözümün önünde, dizimin dibinde olacaksın, dedi.

Biliyorum, beni çok seviyor ama kendince seviyor. Onun istekleri ve ülküsü benimkilerden önde. Osmanlı erkeği, dediği dedik. Ama öylesi sıcak ve sevecen ki. Anamla benim için yapmayacağı şey yok. Dizin dibine oturtuyor, "Güneş Kızım, Ay Kızım, Gümüş Kızım" diyerek sevgiyle, ilgiyle saçlarımı tarıyor, örüyor.

Hoca "Allahuekber" der demez ayakta babam.Namazdan sonra hazırlığını yapıyor, bizi kaldırıyor. Anamın çay sofrasına kuruluyoruz birlikte. Sonra anam azığımızı hazır ediyor sepetimize. Ben sepetimizi alıyorum, babam kalay gereçlerini alıyor. Anam esenleyerek yolculuyor bizi. Sabahın köründen akşamın körüne uzanan günlük yolculuğumuz başlıyor böylece. Babam, alışıldık dualarıyla ayağını eşikten dışarı atıyor. Adımını atar atmaz da bağırmağa başlıyor.

– Kalayciiiiiii! Kalayci geldi!!!!!! Evleri yenilemeye, kapları gümüşlemeye geldi!!!!!! Haydi! Kalayciiiiiii!

Yıllardır bu seslenişi hiç değişmedi. Bizim gecekonda mahallesinde bile aynı seslenişi yapıyor. Böyle yerlerde herkes birbirini tanır zaten. Birkaç kez; herkesin bizi tanıdığını, kalay yaptırmak isteyen evimize geldiğini, mahallede bağırmasının gereksizliğini anlatmaya çalıştım. Terslemedi ama bozuldu.

– Bu bir gelenek kızım. Herkes tanış biliş olsa da bağıracaksın. Bağıracaksın ki uyanmayan komşun gün göbeğine çalmadan uyansın, aşına-işine baksın. Gelenek böyle sürer.Yardımla ve sabahın bereketiyle...

Bilge bir adam babam. Eğitim-öğretim görmediği halde çok şey biliyor, bildiklerini de çok güzel anlatıyor. Sanki dili şeker, dili bal. Ama birşeyi bilmiyor ya da bilmezden geliyor. Sanki sabahın köründe insanlar kalay yaptırmak için sokağa dökülecek, sıraya girip bizi bekleyecekler. Çoğu kez elimiz boş dönüyoruz. Bakır eşya kullanan çok az. Kalaylanan bakırın kalayı bir yıl dayanır. Çok kullanılan bakır ancak altı ayda kalay ister. Antika meraklısı zengin evlerdeki bakırlar ise süs olarak kullanılırlar ve yıllarca kalay istemezler. Eski gelenekleri sürdüren zengin evlerinin semaver, cezve ve mangalları ekmek kapımızdır bizim. Bir de köyden göçmüş, kentte köyündeki gibi yaşayan ortahalli evlerin bakır sinileri, kıyılıları, tencereleri ve tepsileri para kazandırır bize. O da her zaman olmaz.

Kapılardan döndüğümüz, mahallelerden kovulduğumuz çok oldu. Başımızdan aşağı su ve zibil bile döküldü. Klasik, vefalı bakırsevenlerine güvenerek dayanıyor babam. Zamanın, ortamın değiştiğine şaşkınca tanık oluyor. Babamın bu şaşkınlığından yararlanıp, sakin bir zamanında çerçi sepeti almaya ikna ettim onu. İncik boncuk, mandal, küçük elişleri, oyuncaklar satmaya başladım.

Uzun yıllardır bize kalay yaptıran bir müşterimiz, bir gün evindeki bütün bakırları kapiya yığıdı. Babam çok para kazanacağımız inancıyla sevindi. Kadın:

– Bunlardan da, kalayından da bıktım. Eve çelik takım aldık. Alın bunları, götürün. Beş kuruş istemem. Ne yaparsanız yapın.

Bir yığın bakır kap... Semaverden cezveye kadar... Babam kapları çuvallara doldururken hiç de sevinçli değildi. Aksine, nerdeyse ağlayacaktı. İşte o zaman aldık çerçi sepetini.

ALDI ANA

– Memnun’umuz Yaradan’ın bize armağanı. Canımızdan çok seviyoruz onu. Yaradan’ın övüp yarattığı bir çocuk. Sırma saçlımız, kömür gözlümüz, fidan boylumuz, iyi huylumuz, inci dişlimiz, sevgi gülüşümüz o bizim.

Babası okutmadı Memnun’u. Çok yalvardık ama gözünün önünden, dizinin dibinden ayıramadı kızını. Memnun okulda çok çalıştı. Hep birinci olurdu. Okuyan arkadaşlarına, okullara, öğrencilere özenle baktıkça içim eziliyor. Türkçe öğretmeniyle rastlaştık geçenlerde.

– Memnun’un geleceğini hiç düşünmediniz, yavrucağın umutlarını yıktınız. Hiç olmazsa dışardan bitirme sınavlarına girmesine izin verin. Sizler göçüp giderseniz (Allah gecinden versin), bu çocuğun durumu ne olur? İyiliğini istiyorsunuz biliyorum, ama kıza bilmeden kötülük ediyorsunuz, dedi.

Beye söyledim. Önce aldırmadı ama sonra pek dertlendi. Dışardan bitirmeye akli yatar gibi oldu. Romatizma ağrıları arttığında içine dınladı zahir. Hadi hayırlısı...

ALDI BABA

– Ben istemez miydim kızım okusun, bir meslek sahibi olsun. Ama zaman kötü. Kime, nasıl güvenilir bu zamanda? İnsanlar bugün sağ gözlerini sol gözlerine güvenemez oldular.

Yavrum öğretmen olmayı çok istiyordu. Türkçe Öğretmenine özene özene kafasına koydu. Yaradanım kısmet etmedi, ben de sebep oldum galiba.

Başka çocuğum yok. Kızım adımlı, sanımı, mesleğimi sürdürsün istedim. Galiba kötü ettim. Bu mesleğin yarını, güvencesi, yapırlığı kalmadı artık. Altın bileziğim kelepere, sıfıra düştü.

ALDI KIZ

– Gözlerim ışımlandı, içim pırpırlandı. Babam, dışardan bitirme sınavlarına girmeme izin verdi. Türkçe Öğretmenim, senin de gözün aydın, yüreğin doygun olsun. Tuttuğunu altın, umduğun hemen olsun. Sen ki yüreğimi gümüşledin, alnımı öpüşledin.

Ticaret lisesini dışardan bitireceğim. Babam belki gece lisesine gitmeme de izin verir. Hangisi olursa farketmez. Yaradanım sen yardımcı ol! Şimdiden çalışmaya başladım. Yüzünü, alnımı kara çıkarma!

Artık kalay, işe sevinçle coşkuyla çıkıyorum. Babam her zamanki sevgisi, ilgisi, özeni, düzeni ve coşkusuyla yapıyor işini.

Odun kömürünü kâğıtla, çalı-çırpıyla, çırayla tutuşturuyorum. Sonra elkörügüyle “pıst, pıst, pıst” diye solukluyorum. Körük pıstladıkça çıra, çalı-çırpı ateşleniyor. Ateş de kömürü kızılıyor. Kömür köze düşünce babam başlıyor işe. Temiz bir bezle silip verdiği kabı bacalarının arasındaki çatallı demir örse alıyor. Evirip çeviriyor, eğikleri düzeltiyor. Elindeki kap, örsün üstünde çekiç değdikçe dın dın dınıyor. Dınlama bitince kabı köze yatırıyor. Kabı közün üstünde, maşasıyla çevire çevire ısıtıyor. Sonra nişadır tozunu atıyor kaba. Ucuna bez bağlanmış sopasıyla nişadırı kabın içine tıslata tıslata yayıyor. Burunları sızlatan, genizleri yakan bir koku yayılıyor çevreye. Kömür, is ve metal kokusuna karışıyor. Kap, babamın maşasının ucunda döndükçe dönüyor, döndükçe içinde sopa dönüyor. Aynı işlemi kabın dışına da yapıyor babam. Kap, döndükçe gümüşleniyor. Kalayı çıkmış, karaya, kızıla kesmiş kaplar apak oluyor, gümüşleniyor babamın ellerinde. Pırıl pırıl oluyor, yalp yalp yanıyorlar.

Bununla bitmiyor babamın işi. Adı boşuna “Güllü Kalaycı”ya çıkmadı. Kapları gümüşledikten sonra güllüyor. Gümüşlenen kabın en görünen, en parlayacak yerini seçiyor. Alüminyum telden bir parça koparıp başparmağıyla kabın arasına sıkıştırıyor. Parmağını bastırarak döndürdükçe kabın üzerinde gül oluşuyor. Kabın çevresini güllerle donatınca kap gülleniyor, ıslıl ıslıl oluyor. Kaplar ışıldadıkça babamın gözleride ışıldıyor. Çevresini alan çocuklara, müşterilere zanaatının inceliklerini, güzelliklerini anlatıyor.

ALDI BABA

– Bakır, Türk evinin süsü, Türk mutfağının vazgeçilmemesi gereken gerecidir. Bakır kazanlarda kaynayan bulgurun, bakır teçte yoğrulan hamur ve pestilin tadına doyumaz. En lezzetli yemek bakır tencerede pişer. En kırık, en artırımsız pirinç ve bulgur bile bakır kuşhanede şişim şişim şişer.

Böreği uzun saplı börek tavasında pişireceksiniz. Bir yüzü piştimi, tutamaklı düz kapağa yatıracak, çevireceksiniz. Doyamazsınız tadına.

Ayaklı bakır siniyi kuracaksın odanın ortasına. Bakır kaplarda sulu yemek gelecek. Ardından kirpikli bakır sahanlarda yeşilüstü sarı, yumurtalı ıspanak ki, sahanların üstünde kirpikli bakır sirpoşlar kubbe gibi. Kirpikli taslara çalacaksın ayrıları, yanında pilav gelecek. Etili yemek yanına, börek ardına. Yanında küçük, bakır maşraplarda

buz gibi su. En üstüne, yemeklerin sözkestisi sütlaç gelecek küçük bakırlarda. Ooooooh! İşte Türk usulü sofrası. Bakır mangala sürülmüş kahve, bakır çaydanlıkta çay doyumsuzdur. Yemeküstü keyfimizin vazgeçilmezi bakır semaver çayı...

ALDI KIZ

– Babam böyle dili şeker, dili bal günlerce anlatabilir. Dinlemelere doyamam onu. Bizim evimizde bakırın her çeşidi var. En zengin bakır evidir bizim evimiz. Bakırlar çeşit çeşit ışıl ışıl... Anam da babam da bana sezdirmemeye çalışarak çeyizime bakır eşya yığıyorlar. Bakırsız gelin çeyizi olmazmış.

Önümüz Ramazan, onun ardı bayram. Bunlardan önce yılbaşı var. Yılbaşı değil, Ramazan öncesinde işlerimiz biraz açıldı. İnsanlar yılbaşı için hazırlanıyorlar ama.

Ankara'nın, yurdun her yeri ışıl ışıl. Her yer süslendi. Ulus, Kızılay ana baba günü. İnsanlar buralara mı taşındı ne?Herkes parası olan olmayan alışveriş derdinde.

Bir söylenti var her yerde; "İnsanlar yeni yıla nasıl, ne yaparak girerlerse tüm yıl öyle geçer. İyi girersen yılın iyi kötü girersen yılın kötü geçer. Yeni yıla kırmızı don giyerek giren donanır." Doğru mu acaba?Doğru ya da yanlış, ben de bir kırmızı don alacağım.

ALDI YAZAR

– Yüzyıl yirmibire dayanmışken tüketim de aşırılığın duvarına, çalgınlığa dayandı. Batının uzaya uzanan bilim-teknik-sanat -eğitim gelişmişliğini değil yolsuzluğunu, arsızlığını, çalgınlığını, yozlaşmışlığını, çürümüşlüğünü almalardayız. Güzelim töreleri, gelenek ve görenekleri bırakıp çalgınlığın duvarlarına tırmanmaya çalışıyoruz.

Gün geçmiyor ki yeni bir gün, yeni bir kutlama bulunmasın. Uygarlık, çağdaşlık bunlarla yakalanacak ya! Kaf Dağı belki de duvarın üstünde, ötesindedir.

Yılbaşı geliyor. Vatana millete hayırlı olsun! Sular seller gibi içki satılıyor, dağlar gibi hindi-tavuk tüketiliyor. Mağazalar, marketler tikiş tikiş.

İnsanlar yağ, tuz, gaz kuyruklarında değil, piyango, tombala kuyruklarında bekliyorlar saatlerce. Balonlarımız, süslerimiz, şapkalarımız, hatta çamlarımız hazır. Sokaklar Noel Babalardan, Noel Analardan geçilmiyor. Paralı parasız herkes birbirini armağanlandırma çabasında. Ulusal ve kutsal bayramlarımız alışveriş çalgınlığına döndü ya, özel gün ve kutlamalar da nasibini almasın mı?Anneler Gününde anamıza, babalar gününde babamıza olan borcumuzu ve minnetimizi uyduruk armağanlarla ödemeye kalkmıyor muyuz şimdilerde?

Yılbaşından çalgınlık ölçüsünde olmasa bile kalaycı evi de nasibini aldı. Karınca kararınca hazırlık yapıldı evde. Yemekler pişti, sofrası donatıldı. Hindi bile alındı. Memnun da sözverdiği üzere kırmızı donunu aldı ki tam on ikide giyip donansın!

Yemekler yendi, çaylar-kahveler içildi, televizyon seyredildi. Yarı uykulu, yarı uyanık geceyarısı beklendi. Sonunda geldi geceyarısı. Yeni bir yıla girilirken Ankara ve tüm yurt, havai fişeklerden, maytaplardan ışığa kesti. Şampanyalar patlatıldı,

içkiler sel-su oldu. Herkes birbirine “Happy new year!” dedi. Sarılındı, öpüştü. İnsanlar dışarıya uğradılar. Göklerden balon yağdı solaklara. Çıgıllıklar, naralar, silah sesleri, yeri göğü tuttu.

Memnun, tam geceyarısı kırmızı donunu giydi, dileğini tuttu. Dilek değil, dilekler diledi. Kırmızı don, donatacaktı onu! Donunu giydi, ana-babasıyla kucaklaştı. Balkona, seyire çıktılar birlikte.

Çok geçmedi. Baba, balkon demirlerine yığılıp kaldı. Önce yorgunluktan ayaklarının sızısından demirlere yaslandığını sandı ana kız. Baktılar babadan çıt çıkmıyor, tutup çevirdiler. Çevirdiler ve canhıraş feryatlarda kaldılar. Kızıl kan içindeki baba kucaklarına yığıldı. Yılbaşı çılgınlığının serseri bir kurşunu, babanın başını kanla donattı.

Memnun, geceyarısı kırmızı don giydi ki yıl boyunca donansın. Kırmızı don, Memnun’u ve evini donatmadı. Evleri yenileyen kapları gümüşleyen babayı kanla donattı. Sobanın kömür ateşinde yanıp kül oldu.

Paranla Çok Ye (Neşe Karel)

Muzaffer Efendi, kalın gözlüklerine ilave olarak elinde tuttuğu adeseyi (merceği) biraz daha yukarı kaldırdı. Okumaya çalıştığı gazete sütununa iyice odakladı. Son zamanlarda çok bozulmuştu gözleri. Kendini yeniden gazeteye vermeye çalıştı. Bu sıcak yaz gününün öğle güneşi dükkânının kaldırımlarına vurmuş, açık kapıdan içeri süzülen ışık demeti ve sıcak hava adamakıllı uykusunu getirmişti. Yan döndürerek kapıya yönlendirdiği rahat berber koltuğunda şöyle bir kımıldandı, uyuklamaması gerektiğini bir daha tekrarladı kendi kendine. Esnaf adama uyuklamak hiç yakışmazdı. Her an içeri girebilecek bir müşteri ne düşünürdü sonra? Müşteri de o kadar azalmıştı ki... Yeni bir çehre ile hemen hiç karşılaşmıyordu. Eski, gedikli müşterileri de olmasa nafakayı çıkarmak bile mümkün olmayacaktı. Her gün bir miktar parayı, çekmecedeki eski ustura kutusunun içine ayırmasa, ay başında kira ödemek bile imkânsız olmuştu.

Oysa eski yıllarda hem kendisini hem kalfasını iyi beslerdi bu mekan. Çift koltuğa rağmen müşteriler sıra bekler, yaz ayları sayısı ikiye çıkan çıraklar devamlı kapı önünü sular, yere düşen saç demetlerini hemen toplardı faraşa. Çekirge’nin zengin sınıfı, memur sınıfı hep onun müşterisi idiler. Her sabah sakal tıraşına gelen abone müşteriler; abone kartlarını cebinde taşımaz, çok güvendikleri Muzaffer Ustada bırakırlardı. O da bu kartları aynanın yanına özel yaptırdığı verev kesikli çıtaya üst üste dizer, sakal tıraşını bitirdiği müşterinin ismi yazılı kartını alır onun önünde, büyük bir zevkle, bir traşlık kuponunu makas ile keser sonra kartı yeniden sırasına ilâştirirdi. Sabah erkenden geldiğinde kalfanın açtığı dükkân temizlenmiş, aynalar parlatılmış, gecedden lizol kavanozuna yatırılan usturalar sıra sıra çekmeceye dizilmiş, mermer konsolun üzerindeki krem, pudra, pamuk kavanozları, kolonya şişeleri bir asker disiplini ile yan yana sıralanmış olurdu. Eski kaplıcadan veya bedava hizmet veren

Horhor hamamından çıkan birkaç hamamcı müşteriye hizmet verilmiş, siftah paraları çekmeceye girmiş bile olurdu.

Hele yaz ayları bir başka olurdu Çekirge... Yaz ayları demek bereket demektir. Saat iki sularında Mudanya vapurunun otobüsleri, kaptıkacıları ard arda meydana dizilir, sepetler, bavullar, bohçalar üst bagajlardan aşağı sarkıtılır, bir kısmı müdavim bir kısmı yeni banyocu kalabalığına pansiyon pazarlayan, bavulları otellere taşıyan semt çocuklarının çığırkan haykırışları, şoför muavinlerinin aceleci hareketleri, ilk defa gelen banyocuların pansiyon bulamama telaşındaki hareketlilik ile bir panayır havası oluşurdu. Taa yukarı mahallelere kadar pansiyon veren yüzlerce eve rağmen açıkta kalanlar bile olurdu. Banyolarda yirmi gün, bir ay kalacak bu insanların büyük kısmı mutlaka Muzaffer Ustanın dükkânından geçeceklerdi. Hele daha zengin sınıf otel müşterileri, her yılın belirli döneminde, kalabalık ailesi ile gelir Adana'lı, Mersin'li, İstanbul'lu bu kalantörler tıraşa çocuklarını torunlarını da getirirlerdi. Hepsini ismen tanırdı Muzaffer Usta. Hizmette ve itibarda kusur etmez, karşılığında da tarifinin çok üstünde ödenen bedeli şükranla kabul ederdi.

Güneşin batması ile beraber ard arda onlarca payton çingiraklı nal sesleri ile Bursa'dan aldıkları müşterileri meydana bir tur attırıp geri götürürlerdi. İşlerin az olduğu bu saatlerde Muzaffer usta sultanmış kapı önüne çıkardığı sandalyeye geçer hem tenezzühe çıkmış paytonları seyreder hem de az evvel traşını bitirdiği ünlü saz sanatçıları ile sohbet ederdi. Park otelde konaklayan bu sazendeler meydanın köşesindeki kahvenin arkasında yer alan berber koltuğunu değil Muzaffer ustayı yeğlerler, program başlayana kadar da O'nun misafiri olmaktan hoşlanırlardı. O herkese göre laf, her başa göre tıraşı iyi bilirdi...

Berber dediğin, bilgili olmalıydı, kültürlü, ağız laf yapmalı. Bir yabancı geldiğinde sıkmadan ağızdan laf alıp, bir istihbarat subayı ustalığı ile yerini, yurdunu, işini öğrenmeliydi. Ustasından böyle görmüş, böyle öğrenmişti.

Hükümetin karşısındaki Asri Berber salonu Bursa'nın en iyi berber dükkânıydı. Yan yana dört koltuktan, cam kenarındaki ustanın, diğerleri kıdemine göre kalfaların olurdu. Duvar dibinde, en arkada olan en kıdemsiz kalfanın. Tüccarlar, memurlar, savcılar hep orada tıraş olur, içerdeki koltuklarda sıra beklemek için yer kalmayınca bazı müşteriler şapkasını bırakıp yandaki Çınarlı Kahveye geçerlerdi. Tonet askılıklarda sıra sıra dizili fötr şapkalar bir bakıma tıraş sırasının da sembolü olurdular. O yıllar erkekler şapkasız gezmezdi ki... Köylü ve esnaf takımı kasket giyer, beyefendiler ve memurlar fötr şapka. Cumhuriyet'in ikinci on yılları idi. Küçük Muzaffer bu dükkâna çirak olarak geldiğinde, o Zafer'le beraber doğmuş, babası da adını Muzaffer koymuştu. Ne kadar çoktu o yıllar; Muzaffer'ler, Kemal'ler, Fevzi'ler, İsmet'ler. İlkokulu bitirince yaz tatilinde babası onu bu dükkâna çirak vermişti. "Eti senin kemiği benim" diyerek. Ustasının elini öpüp işe başlamıştı. İlk günler biraz yadırgadı işi. Sabah erkenden kalkıp Çekirge'den bazen yayan bazen yeni yeni çalışmaya başlayan -Bas bir kaldır iki-Berliet otobüslerle gelip, dükkân temizliği, eski çirakların onu ezen davranışları ağına gitmişti. Ama tıraştan sonra müşterilerin

ceketini tutup üstlerini fırçalamaya, elbise fırçası ile şapkalarını şöyle bir okşayıp sunmaya başlayınca avucuna sıkıştırılan bahşişler hoşuna gitmeye başlamıştı. Annesinin Işıklar Askeri Lisesi için ısrarlarına fazla sıcak bakmamış, bu işten gittikçe hoşlanır olmuştu. Hele ilk bayram ayakkabı ve pantolonunu kendi birikimi ile satın alınca iyice keyiflenmişti.

Bir başka idi o yılların bayramları. Arife geceleri geç saatlere kadar çalışılırdı. Bayram namazından çıkıldıktan sonra da ilk ziyaret mutlaka ustaya. Caddelerde takım elbiseli, boyalı ayakkabılı şık erkekler, şapkalı kadınlar ellerinde çocukları ailecek kapı kapı ziyaretler yapar, kadınların içmeyi bilemedikleri ve fakat reddetme cesaretini de gösteremedikleri renk renk likörler ikram edilirdi, asrilik nişanesi olarak. Sonra da dolmuş yapan yaylı arabalarla şehir turları, Pınarbaşı bayram yerinde eğlenceler, elma şekerleri, horoz şekerleri...

Hele milli bayramlar, her ev her dükkân kudretine göre bayraklar, renkli ampullerle süslenir, şehrin caddelerine tak'lar kurulur, meydanlarda bandolar, davul zurnalar gün boyu tokmak vururdu. Ustasının dükkânını da kırmızı ampullerden bir ay yıldız süslerdi geceleri.

Ustasına hayrandı. Vali Refik Bey bile onu çağırırdı vilayete. O zaman askıdan yeni, ütülenmiş bir önlük giyer, deri, körüklü berber çantasına takımlarını itina ile yerleştirir, başkasına kullanmadığı, Vali Beyin özel usturasını alır, alını biraz yukarda vakarla geçirdi caddenin öte yanına. Yüksek memurlar, hakimler, avukatlar, müfettişler, tüccarlarla öyle bir konuşurdu ki... Amerika'daki krizden, Almanya'daki hükümet bunalımlarına kadar her konuda fikir yürütür, boş vakitlerde günlük gazeteleri en sonuna kadar okurdu. Akşam eve giderken takım elbisesini giyer, Barseleno fötr şapkası başında ayakkabılarını gıcırdatarak öyle bir çıkardı dükkândan, bilmeyenler hakim falan sanırlardı. Onun kestiği ala burs tıraş Amerikan tıraş, berber önlüğünü patlatarak silkişi, kayışa bir ustura vuruşu vardı ki... Berberlikte ustura bilemek, kilağı almak başlıbaşına bir sanattır. Ustura yağlı kayışın üzerinde belli bir açı ile sert fakat okşar gibi gidip geri dönecek, kayışta çentik yapmayacak kesinlikle ve gözle görülmez çelik parçası kalmayacak keskin ağızda. Bu parça cildin altına girer ve kocaman yaralara sebep olur.

Yıllarca ustasının her hareketini dikkatle takip etti, her sözünü nakş etti hafızasına. Öyle ki akşam evde gündüz dinlediklerini kendi fikri imiş gibi nakledince annesi bu kadar bilgiye şaşırır, övünür olmuştu. Işıklar tutkusundan bile vazgeçmişti. Arkadaşlarını çok bilgisiz ve yavan buluyordu artık. Zaman içersinde ustası da ondaki bu alakayı sezmiş, ilgilenir olmuştu. Önceleri sakal tıraşı için müşterinin yüzünü sabunlamak görevi ile başlayan aşamalar sakal, sonra saç tıraşına kadar gelmiş ve kalfa olmuştu. Ama on yılı da geride bırakarak.

Önündeki tek örnek ustasıydı. Onun gibi kruvaze takım elbiseler diktiriyor, Pazar günleri zor ütülenir poplin gömleğini ustalıklı kolalayıp kravatını bağlıyor, ceketinin üst cebinden ipek mendilini uzunca aşağı sarkıtıyor, başında Barseleno şapkası, ayakkabıcı Şükrü Ustaya özel yaptırdığı çift kösele, beyazlı kahveli kunduralarını her

adımında gıcırdatarak turluyordu caddelerde ve dikkatini çekiyordu kızların. Öyle ki ablasının nikahında muallim eniştesinin bütün arkadaşlarından daha şık ve dikkat çekiciydi. Bu şıklık davetlilerden genç bir kızın da ilgisini çekti. Sarışın, mavi gözlü, genç bir göçmen kızı. Bakıştılar, saçlarını parmakları ile tarayarak selamlaştılar. Muzaffer peşine düştü, evini öğrendi ve pazar günleri penceresinin altından geçmeye başladı. Hep bakıştılar o kadar.

Berber salonunda konuşmalar hep Almanya üzerine dönmüştü. Polonya, Danzing, Koridor... Harp kokusu duyuluyordu havada. Ve beklenen oldu, Avrupa'nın ortası birden ateş topunun içinde kalıverdi. Türkiye harbe girdi girecek. Asker toplanıyor, tahkimatlar inşa ediliyor, evlerin bahçelerine sığınaklar kazılıyor, geceleri karartma yapılıyor, gökyüzü kuvvetli ışıldaklarla taranıyor ve pasif korunma tedbirleri, yokluk, karaborsa, sıkıntı... Bütün ülkede olduğu gibi, seçkin müşteriler de ikiye ayrılmıştı; İngiliz'ciler, Alman'cılar. Tek konu kimin kazanacağı ve Türkiye'nin kimin tarafında harbe gireceği.

Harbin en hareketli günlerinde Muzaffer torbası sırtında askerocağının yolunu tuttu. Acemi eğitiminden sonra onu Meclis Muhafız Taburuna verdiler. Mesleğinin faydası burada çıktı meydana. Tertipleri arazide, siperlerde yatarken o üç yıl boyunca subayları, gediklileri tıraş etti. Gündüzler güzeldi de. Ankara'nın yazı, kışı soğuk, bitmez tükenmez geceleri... Nöbette, yatakta hep aynı hayalle avundu. Detaylar çizdi, renklendirdi, şekillendirdi, umutlandı, yeislendi; Terhis olur olmaz açacaktı dükkânını. Babadan kalma küçük bağı satacak, bir dükkân kiralayacaktı. Porselen lavabolar, çinili duvarlar, köşede küçük bir termosifon, altına iki odun attı mı bütün gün musluklarda sıcak su, camın önüne iki saksı çiçek, iki deri koltuk, temiz önlükler... Her gün günlük gazete alınacaktı ortadaki sehpa, haftada bir de Akbaba dergisi. Akbaba'sız berber düşünülemezdi. Bir de Karagöz gazetesi, daha ikinci sınıf müşterilere. Kapının iki yanına kırmızı-beyaz şeritli iki boru taktıracaktı, şimdi moda böyle idi. Eskiden dükkânın berber olduğunu bildirmek için kenarı kesik berber leğenini kapıya asmak yeterdi, artık şehirlerde kalmamıştı bu adet. Ön camın üzerine kırmızı ampullerle bir yıldız taktıracaktı, yakacaktı bayram geceleri. Ve Allah'ın emriyle alacaktı Boşnak güzeli Elmas'ı. Vermezlerse kaçırarak...

Döner dönmez ustasının elini öptü, icazet istedi. Ustası hemen kendi elleriyle doldurdu ustalık diplomasını, imzaladı verdi. Kaç yıldır Berberler Derneği başkanı idi o. Bir de en sevdiği usturasını hediye etti Muzaffer'e, Çifte Cambaz'lı... Severdi Muzaffer'i. Ustası iyi adamdı, çok şeyler borçlu idi ona. Ölünceye kadar uğrayıp tıraşını kendi elleriyle yapmıştı, babasından bile fazla üzülmüştü öldüğünde. İsteddiği gibi yaptı dükkânını. Kapalı çarşıda kolonyacı İsmail Beyden düzdü bütün takımını. Solingen usturalar, Zaza makaslar, makineler, Fredo kolonyalar, pudralar. Camın üzerine de kocaman yazdırdı -Zafer Berberi Muzaffer- şiir gibi... Anasının üzerine Ayet-el Kürsi ve bereket duası okuyarak hazırladığı küçük bir tosbağa kabuğu, nazar boncuğu, mavi bir kesecikte çörek otu ile hazırladığı muskayı duvarın en yüksek yerine mihladi. Altına da küçük çerçevesi içindeki Karınca Duasını astı. Günlerce her sabah tükenmez bir şevk ve heyecanla karşı kaldırıma geçip dakikalarca, gururla ve

şükürle seyretti mekanını. Besmele ile kilidi açıp temizliğini yaptı, duvarları, fayansları, muslukları, koltukları sevgi ile okşadı.

Anasını zorla dünür gönderdi “Oğlum onlar zengin takımı, bize kız vermezler, ben sana komşu kızını hazırladım bile.” itirazına kulak asmadan. Hasan Ağa bir iki ısrardan sonra çok diretmedi. “Ustasından sordum, temiz çocukmuş, kızın da gönlü var, ben de geldiğimde hiç bir şeyim yoktu, Allah neler verdi, onlara da verir, Hayırlı olsun.”

İyi insandı, Elmas... Ne varlıklı arkadaşlarının hayatına özendi, ne yatalak annesine yıllarca bakmaktan yüksündü. Çalışkan, becerikli, en önemlisi güler yüzlü, sevecen. En dar günlerinde bile sabah kalktığında neşe dağıtırdı. İki katlı ahşap evin hizmeti yetmezmiş gibi, konu komşuya, eşe dosta yetişir, berber dükkânının havluları, peşkirleri, önlüklerini mis gibi yıkar ütüler, yemeği, sofrası, düzeni her şeyi ile herkesce sevilir olmuştu. Önce Mehmet iki yıl sonra Metin’i sevgi ile büyüttü. Çocukların tahsil zamanı gelip de kazançları yetmemeğe başlayınca dikiş dikti, didindi ve bir tek gün bir şeyden şikâyet etmedi. Babasının ölümünden sonra iki ağabeyi işleri batırıp sıfırlanınca bile bir tek laf etmedi. İki türlü olurdu Boşnaklar; akıllılar, beceriksizler. Kayın biraderleri ikinci türden çıkmışlardı. O, Hasan Ağanın parası için evlenmemişti ki kızıyla, ne bir tek gün bir şey bekledi, ne de karısının hissesinin de yok edilmesine takıldı. Onun sanatı vardı, dünyanın her yerinde her zaman karını doyurabileceği...

Ama şimdi birşeyler değişmişti. Yeni binalar yapılıyordu Çekirge’de ve altlarında dükkânlar. Yeni berberler açılıyordu. Gençler onlara gidiyor, saç yıkıyorlardı. Berber tıraş yapardı, natır değildi. Eskisi gibi babaları ile çocuklar gelmez olmuşlardı. Analar kadın berberine götürüyordu çocuklarını. Oğlan çocuğunu kadın berber keserse sonu ne olurdu?Bursa büyümüş, Mezbaşa önünden yeni yol açılmıştı. Garaj yapılmıştı Şehreküstü’nün altındaki çöplüğe. Bütün otobüsler yolcuyu orada boşaltıyor, İzmir, Uludağ, Mudanya otobüsleri Çekirge’den geçmiyordu bile. Eşekboğan deresi Kültürpark olmuş, Havuzlu Parkın ömrü bitmişti. Ne saz sesleri kalmıştı ne de eski banyocular. İnsanlar şimdi kaplıcaya değil denize gidiyordu yaz ayları.

Tek başına kalmıştı dükkânında kalfasız, çıraksız. Son kalfası mesleği yapmamış Çelikpalas karşısındaki büfede ayran satıyordu, Yeni Kaplıcadan çıkanlara. Arada bir ustasını tıraşa geldiğinde ukala, ukala “Usta diyordu, “bu meslek öldü artık. Para gıda maddesinde” bir gün yerleştirecekti lafı, dilediğinde taş gibi otururdu ama sonra kime tıraş olacaktı. Berber kendini tıraş edemezdi ki, başka berbere de gidemez... Tahta berber koltukları eskimişti, şöyle yeni, krom ayaklılardan bir tane olsun alsa... Para yetmiyordu kiraya bile. Mal sahibi Efe, genç yaşında ölüverince karısı “artır” der olmuştu. O da haklı idi, kira ile geçinecek... Artık Akbaba da almıyordu. Müşteriler okudukları mecmualardan getirip bırakıyorlardı. Hatır için tutuyordu bir iki gün. Bunlar dükkâna yakışır şeyler değildi ki... Baldır bacak resimleri, artist dedikoduları. Belediye çavuşları bıkrıtır olmuşdu, üçbeş günde bir kontrol, üçbeş günde bir ceza. Tarifenin üstüne astığı önlüğe bile takılır olmuşlardı. Berberliğin raconu idi bu. Müşteri tarifeyi

görmeden dilediğini öderdi. Ustasından öyle görmüştü. O zaman belediye reisleri, hakimler bile ses çıkarmazdı ustasına.

Ne demişti, karşı arsayı alıp da dağı cadde seviyesine kadar kazdırıp ev yaptıran Afyon'lu tüccar; "Esnaflık örümcek misali. Ağı kurup bekleyeceksin, kurt mu düşer, sinek mi?" Ağı hazır bekliyordu da nedense sineklerin çoğu başka yerlere takılıyordu.

Gazeteyi katlayıp yana bıraktı. Yorulmuştu gözleri. Tıraş yaparken de zorlanıyordu artık. Bazen kulak üstlerini eli ile yoklayarak kalan saçları yakalıyordu. O, gözleri kapalı bile yapardı tıraşı ama son zamanlarda elleri de titremeye başlamıştı zaman zaman. Birkaç kere kesik vermişti usturada. "Amca seni malûlen emekli ettirelim Bağ-Kur'dan" demişti bir müşterisi. Malûlen yani sakat olarak. Yediremiyordu kendine hem sakatlığı hem emekliliği. Normal emekliliğine daha üç dört yıl vardı, dayanabilir miydi acaba?Bağ-Kur çıktığında en dar zamanlarıydı. Allah razı olsun, bir müşterisi "Muzaffer Usta, girmek zorundasın" demişti. "Giriş aidatını ben yatırırım elin bolalınca ödersin." Hiç bolalamadı eli. Kira kutusunun yanına bir kutu daha koydu, Bağ-Kur aidatını biriktirmeye.. Evi verse müteahhite... Bir daire kendine, bir daire kiralık, Elmas'da rahat ederdi.. Romatizmalı ayakları ile inip çıkmaktan, aşağı yukarı... Çiçekleri ne olurdu avludaki, artık ağaçlaşmış şimşirleri, dut ağacı?Bursa demek dut demektir. Her evin bahçesinde bir dut bulunur, bahar geldimi evin kızları, kadınları hiç değilse bir paket koza açarlardı. Taze yapraklar her sabah kesilir, 20-25 günlük bir emekle bir yıllık harçlığını çıkarırdı kadınlar. Ne ipek kalmıştı ülkede ne dutluklar, ne kozaklıklar. Birkaç köy can çekişerek direniyordu bu ecdat üretimine. Evin etrafı apartman olmuştu teknil. Avlusu güneş göremez olmuş, çiçekleri, ağaçları güneşe ulaşmak için boylanmışta boylanmış, rutubet adamakıllı artmıştı evin içinde. Çocuklar kendini kurtarmıştı, bir beklediği yoktu onlardan, bir yardımları da yoktu. Şöyle namuslu bir müteahhit bulsa... Kapatsa dükkânını da... Koltuğu, takımları eve götürür, bir odada eşi dostu tıraş ederdi... Çantasını alır evlere tıraşa gider, üç kuruş devletten, üç kuruş mesleğinden ne vergi var, ne kira, ne Bağ-Kur aidatı geçinir giderlerdi.. Bundan sonrası bir lokma bir hırka, yeter ki Allah hastalık vermesin ve Devlete millete zevâl... Beklemeyecekti sene sonunu, kapatacağı otuz beş yıllık mekânı, o genci bulmalıydı, Bağkurcu genci...

Yine kasvetli pısır pısır bir gündü. Böyle günlerde içi sıkılır, kalorifere rağmen dizleri daha farklı ağrımaya başladılar, Elmas hanımın. Sabah kalkmış, günlük temizlik işlerinden sonra menekşelerinin dallarını ayıklamış, çiçekleri ile bir süre sohbet etmişti. Avluları gittikten sonra pencere içinde bir sıra saksıyla sınırlanmıştı çiçek zevkleri. Gürültü etmeden, yavaş adımlarla gitti, geldi. Çocukların gününde, eski tahta zeminde ayaklarını vurarak, merdienleri gıcirtarak, terliklerini sürükleyerek dolaşmalarına kızardı hep. Özlüyordu o günleri. Evin içinde daima bir hareket, gürültü, babaları ile saatler süren, yüksek sesli sohbetleri gerilerde kalmıştı. Kanatlanan yuvadan uçmuş, "çocuklarım bana çok yakın olmasın, kendi hayatını yaşasın" temennisinden biraz pişmanlık duyar olmuştu. Muzaffer bey uyuyordu hâlâ. Prostatı sıkıştırdığından geceleri üç dört kere tuvalete kalkıyor, uykusu kaçır

oturuyor, sabah namazından geldikten sonra da o kalkarken yatıp uyuyordu. Yatağı birlikte paylaştıkları süreler hemen kalmamış gibiydi. Yatak odasının kapısını araladı, müşfik yumuşak sesiyle “Cuma vakti yaklaşıyor Muzaffer Bey.” dedi. Kocasını, kalp yetmezliği neticesi sırt üstü yatamadığından her zaman olduğu gibi duvar tarafına dönmüş uyuyordu... Bir daha seslendi, bir daha... Her zamanki endişesi ile iyice yaklaştı ve gerçekle karşı karşıya kaldı. Buz gibi bir ter boşandı boynundan aşağı, boğazındaki yumruğu zorlukla yuttu. Yine sessiz adımlarla, eski konsolun üzerindeki telefona uzandı bir numara çevirdi, alelade bir şeyi söyler gibi, tek düze bir sesle; “Babamız öldü, Mehmed'im” dedi. “Hep istediği gibi, çekmeden ve çektirmeden.” Yataklara düşmekten, menhus hastalıklardan korkardı hep. “Güvercinim” derdi. “Bir kötü hastalığa tutulursam sakın son üç beş kuruşu doktorlara yedirmeyin.” “Çok paraya, ağırlı, sancılı bir iki yıl değer mi?Sana da yazık bana da.” Ona seslenirken “güvercinim” derdi hep, bazen “Ak Güvercinim.”

Namaz örtüsünü başına bağladı, karyolanın yanındaki iskemleye çöktü, yorganın dışına sarkmış sol elini avuçlarının arasına aldı. Hâlâ yumuşacıktı elleri. “Berber eli yumuşak olur” derdi. Hep sabunla kremle birliktelikten. Elleri bedeninde dolaştıkça bir hoş olurdu. Ne zamandır bedeninde hissetmemişti o yumuşak elleri?Çok mu olmuştu?

“Hemen geliyoruz” demişti, Mehmet. Geliyoruz dediğine göre çocuklar da gelecek. Bu saatte okuldadırlar. Özlüyordu onları, sokakta gördüğü Çingen çocuklarını bile seven Elmas hanım, torunlarını dilediği gibi basamamıştı bağrına, ah gurbet... Gelini iyi kızdı, zaman zaman arar hatırını sorar, karşılaştıklarında sıcak samimi ama hep mesafeli. Onun kaynanası ile kurduğu diyalog oluşmamıştı. Geldiklerinde, pahalı hediyeler getirir, bir iki gün kalırlar, daha izinleri bitmeden ya ani bir iş toplantısı çıkar ya da yapmayı unuttukları bir konu birden akıllarına gelir, apar topar dönerlerdi. Kızı suçlamıyordu, Mehmet'i de. Haklıydı gençler, onlar da kendi akranları ile kendi hayatlarını yaşayacaklar, dünyaları farklı bu yaşlılara bu kadar zaman ayırabileceklerdi. Onların genç olup, yaşlılarla birlikte yaşadıkları köprülerin altından çok sular geçmiş, dünya değişmişti...

Metin'e ağabeyi haber verirdi elbet. Ya onlar gelebilecek mi, yetişebilecekler miydi?Ne zaman uçak var?Alman gâvuru istediklerinde izin verir mi?Metin'i daha çok özlüyordu. Küçük olduğundan mı, uzakta olduğundan mı?Her yaz bir kaç gün geliyorlar, haklı olarak Akdeniz'e kaçmağı yeğliyorlardı. Onlara da hak veriyordu, Almanya'da güneş, deniz gördükleri mi vardı?Alman gelini de çok sevmişti, iyi kızdı, oğlunu mutlu ediyordu ama iletişim ne kadar zor. Bildiği üç beş kelime Türkçe ile hangi ortak konuyu konuşacak, hangi eski dostlardan görüşeceklerdi?Hele Suzan'ı - nedense Alman gelinlerin çocukları hep Suzan oluyordu- sarı saçları, mavi gözleriyle kendisi doğurmuş gibiydi. Ama çocuk, sokaklarda, bahçe duvarlarında gezen kedilere, seneden seneye gördüğü büyük anneden büyük babadan daha çok ilgi duyuyordu. Üst katın çocukları tepelerinde pıtır pıtır koşuştukça içinde bir şeylerin burulduğunu duyardı hep...

Ne güzel günler geçirmişlerdi Muzaffer Beyle. O kazandığını eve getirir, kendi de ince hesaplarla idareli gider, kimseye muhtaç olmadan geçinirlerdi. Ne güzel anlatırdı Muzaffer Bey ne çok konuşurdu. Her olaydan bilgisi, her konuda fikri vardı. Bazı yaz akşamları avludaki tahta masada en iyi mezeleri anında hazırlardı onun için. Bir kadeh rakı içince pes perdeden, “O senin o neremin kolların” diyerek şarkıya başlar, utançla müdahale ederdi, “Ne olur sus Muzaffer Bey komşular duyacak.” Yazları hemen her gece yürüyüşe çıkarlar, Havuzlu Parka pazar günleri Hüsn-ü Güzel bahçesine, kışın her hafta mutlaka bir başka otelin hususi banyosuna... Çocuklar üniversiteye başlayınca gece yarısına kadar dikiş dikmek zorunda kalmıştı. İstanbul’un pahalı yaşamına yetmiyordu eşinin bütün çabası. Çocuklar da, Allah’ları var hiç üzmediler, hiç sene kaybı vermeden bitirdiler iyi okulları. Şimdi onlar kendi dünyasında, bunlar kendi dünyalarında “Bir Köroğlu bir Ayvaz.”

Her şeyi iyi giderken son yıllarda bir şeyler olmuştu Muzaffer Beye. Bir yere çıkmak istemiyor, “Sen arkadaşlarınla git, güvercinim. Bana dokunma.” diyordu. Kırk yıl berber koltuğu önünde dikilmekten kronikleşmiş varisleri, dolaşım bozukluğundan etkilenen efor kaybı ile merdivenden yokuştan kaçınıyor, yakındaki cami dışında bir yere adım atmıyordu. O da hoş görüyordu bunları. Ama son zamanlar, bir durgunluk, bir ilgisizlik... O çok konuşan insan susuyor, katılmıyor, karışmıyor, sık sık sorduğu fikirleri bile geçiştiriyordu. Oysa O hep sorardı, eşi de hep cevaplar. Dikiş diktiği yıllarda, müşterilerinin modellerine bile katkıda bulunurdu. Emekli olup, dükkânı bırakmak mı yıkmıştı onu? Elli yılın alışkanlığı ile her sabah rızık beklentisi ile gittiği mekândan yoksun kalmak. Yoksa kendisinin” Ağabeylerim hakkında konuşma, çocuklar aleyhinde konuşma, dünürlere, torunlara bir şey söyleme, arkadaşlarımı yerme.” konulu müdahaleleri mi kırmıştı şevkini? sanmıyordu, öyle olsa birkaç gün sonra mutlaka bir laf sokuşturur veya her zaman olduğu gibi açık açık ortaya getirirdi alındığını... Olsa olsa yaşlılıkta bunlar...

“Biliyordum bir gün dul kalacağımı” dedi. “Biliyordum, Muzaffer Bey. Ama biraz erken oldu, hazır değildim daha...” Ağlıyordu, eşine veya çocuklarına kırıldığında, gizli gizli ağladığı gibi...

Lâmi Çelebi Camii’nden müezzinin cuma salası yankılanıyordu...

Mayıs 1999 Bursa..

Banyo Bitti! (Taner Oralalp)

Yurdun buğday ambarı diye bilinen ve en büyük topraklara sahip ilin kent merkezinden biraz içerilere süzülürseniz, dar sokaklarda karşılıklı dizilmiş sıra sıra, çeşit çeşit dükkânlar, sizi Arapoğlu Fırınına çıkarır. Buralara Arapoğlu Makası derler. Fırının arkasına doğru devam ederseniz, yol sağlı sollu ikiye ayrılır. Bu ayrımın tam ortasındadır Zeki Usta’nın dükkânı, iki bayan kuaförünün arkasına güzelce kurulmuş olarak!...

O zamanlar oldukça iyi bir durumdur bir fotoğrafhanenin kuaförlere yakın oluşu. Hafta sonları gelin, nişan fotoğraflarından başınızı kaldıramazsınız. Böyle günlerde kuaförden çıkan allı, pullu hanımlar doğru bizim dükkâna... anlayacağınız, keyifler kekâ!.. Demir ve marangoz ustalarının ellerinden çıkmış fon dekorları, yapay çiçeklerle dolu plastik saksılar, kısa boylular için yükseltici tahta sehpa, oturanların boylarını denkleştiren dönerli tabure, Zeki Usta, İsmail Kalfa ve ben... Yani bütün stüdyo tam anlamıyla işbaşı yapmıştır.

Eğer müşteriniz gelin, damat grubuysa, iş biraz uzun sürer. Konuşkan, bilmiş kaynanaların, görümcelerin, eltilerin ayrı ayrı kadrajlandığı fotoğraflarda gelin ile damat, birbirlerine sokulmakta son derece çekingendirler ama Zeki Usta, ne yapar yapar, karı koca adaylarının bu inadını kırar, onları kafa kafaya vermeye ikna eder. Buluşulan muhallebici dükkânlarını saymazsak, bu gelin ile damadın ilk kafa kafaya verişleri sayılabilir. O gün için giyilen rengarenk elbiseler değilse de, günün stresi ya da neşesi aynen yansır forte marka kâğıtlara...

Hafta sonlarının, hatırlı müşterilerinden biri de askerlerdir. Stüdyodaki plastik çiçekler, sılaya selamla gönderilen cansız hatıraların ayrılmaz parçalarıdır. Asker eğer onbaşı ya da çavuşsa, rütbe görünecek şekilde, tankçıysa, bere hafifden eğik, inzibatsa çakı gibi dimdik... Elde kimi zaman bir çiçek, kimi zaman tabanca... Dudaklar hafif ıslatılır, bakışlar da sıladaki sevgiliye mesaj yollayabiliyorsa işin raconu tamamlanmış demektir; bas deklanşöre, “çling!..”

Müşterilerin gülüşmeleri, gelinin, damadın kasılmaları, çocuk ağlamaları, Zeki Ustanın babacan, tatlı sert uyarıları, denklanşör ve film şasesi sesleri ile ter-parfüm karışımı yoğun bir koku, gün boyu süren çekimlerin ardından kalan birkaç izdir. Zeki Usta yorgun ve mutlu, göğsünü gere gere dağıtır bizim maaşları, bana da takılmadan edemez:

– Eeee asistan, kaptın mı birşeyler bugün. Öğrenebildin mi nasıl çekiliyormuş?

Yaşanan bu yoğunluğun ardından kalan bir başka şey de, stüdyomuzdaki mutlu enstantenelerin 6 x9 ve 9 x 14 filmlere yansıyan izdüşümü... Her biri üzerinde hafta boyunca süren emek; banyo ve rötüş ve tab...

Bu fotoğraflara neden “Haftalık” dendiğini bu süreç içinde anlıyorsunuz.

Hafta boyunca merakla beklenen fotoğrafların sahiplerine teslimiyle bakiyeler bizim kasaya girerken, siyah beyaz anılar da, birer birer albümlere girer, yıllar sonra da yaşanması için!

Belge fotoğrafları için işini sona bırakmış ‘acele’cilerin işlerinde pek emek yoktur. Dükkânın camındaki “Acele vesikalık çekilir” yazısı, bu insanlar içindir. Zeki Usta, bu işlerin kazancına, “Kısa günün kârı” der. Arada bir gelen insana tarihin içinden sıyrılıp gelmiş izlenimi veren fotoğraf eskileri de hafta ortalarının işlerindedir. Bunlar, eni konu emek ister. Fiyat listemizde ayrı bir yeri vardır karakalemlerin; “Pazarlığa tabidir” diyerekten!

Zeki Beyin tombul yanakları, karakalem çalıştığı 18x24 fotoğrafın üzerinde biriken siyahlı beyazlı ponza tozlarını üflerken balon gibi şişer, kalın parmakları arasında kaybolmuş kâğıt çubuk, mat fotoğraf kağıdı üzerinde uzanan çizgilerle hışırdardı. Küçük sac sobanın içinde çıtırdayan tahta parçaları, Zeki Usta'nın mütevazî fotoğraf dükkânını iyice ısıtmış, ben, çocuk gözlerimle iri yarı ustamın ellerine dalmış, tatlı bir rehavetle onu izlerdim. Eski, yırtık, soluk fotoğraflar ki, bunlar çoğunlukla birilerinin ya dedesidir ya nenesi, pastel takımıyla ustamın ellerinde hayat bulurdu.

Ustamın bana en çok öğretmek istediği iş buydu; karakalem. Bir akşam oturmasında babam, yakın dostu, emekli binbaşı Zeki amca'ya benim ilkokulda beş üzerinden beş alan resimlerimi göstermiş, Zeki amca gür sesiyle "Mmm!... Senin oğlanı fotoğrafçı yapalım, karakalem öğrensin." demişti. O günün bir hafta sonrasında beri, adı gibi zeki olan komşumuz ve aile dostumuz Zeki Amca, etimle, kemiğimle ustamdı artık, fotoğrafçı ustam...

O'nun kalemleriyle, tozlarıyla eski fotoğraflara verdiği hayat, İsmail kalfanın anilin ve suluboyalarla bir çırpıda renklendirdiği haftalık 6x9'lardan ve kartpostallardan daha zahmetliydi. Zaten İsmail Kalfa'ya kalsa, Zeki Usta'nın bu kadar zahmetine gerek yoktu. Zira İsmail, kaselelere koyduğu sulara biraz anilin ya da suluboya koyuyor, kaseye daldırılan siyah beyaz fotoğraflar, anında renkleniyordu. Bu kolay ve kalitesiz işlemi Zeki Usta'dan habersiz yapan İsmail Kalfa, kendince gizli müşteriler ve kazançlar edindi ama ne fotoğraflar ne de kazancı, Zeki Usta'nın ki kadar kalıcı olmadılar.

İsmail Kalfa, kentin uzak mahallelerinin becerikli kurnaz bir genciydi. Beni kısa zamanda iyi bir fotoğrafçı yapmayı kafasına koymuş olan Zeki Usta onu biraz öfkelenendiriyor; kendisinininkiyle kıyaslanmayacak kadar küçük haftalığıma yapılan ufak tefek artışlara, beni karanlık odaya sokmamakla, yani işi göstermemekle tepki gösteriyordu. Küçük yaşıma karşın bunu anlayabiliyordum. Zeki Usta, gerçekten zeki, akıllı bir adamdı. Akıl ve kurnazlığın ayrıldığı noktayı ustalıklı belirlercesine İsmail Kalfanın entrikalarını sezdi ve kısa bir süre sonra, işini suistimal eden kalfam, kendine başka bir iş bulmak zorunda kaldı. İsmail Kalfa giderken birkaç paket fotoğraf kağıdını ve parasız çalıştırıldığı iftiralarını da beraberinde götürdü. Oysa giderken Zeki Usta'nın son aylığını ona verdiğini görmüştüm. Bu iftiralara kendinden başka kimse de inanmamıştı zaten.

Bir subay emeklisi ve fotoğrafçı olmakla birlikte, boks ve güreş hakemliği gibi meslekleri de vardı ki ustam, bu kadar mesleki donanımıyla, çevre esnafının da hayranlığını üzerine çekiyordu. Arapoğlu Makası esnafı, ne konuda olursa olsun, dara düştü mü, Zeki Ustaya danışır. İşlerin kesat gidip, dükkânlarda sinek avı başladığı günler, kimi esnaf bizim küçücük dükkâna doluşur, ustamdan her konuda bilgi alır, Zeki Usta birer hayat çömezi olan bu zerzevata çektiği didaktik konferanstan kendince zevk duyardı.

İsmail kalfa gideli birkaç ay olmuş, Zeki Usta'nın bileğime takmak istediği ve bunun için babama söz verdiği altın zanaat bileziğini takmak için İsmail Kalfa'nın eline

bakmaktan kurtulmuştum. Ben artık, ondan devraldığım kalfalık ünvanımla stüdyoyu değilse bile, şimdilik karanlık odayı; vesikalık, haftalık ve amatör fotoğraf tab işlerini çekip çeviriyor, filmleri banyo edebiliyordum. Genzim, Sodyum Sülfite, Boraks'ın, Hidrokinon'un kimyevi tadına çoktan alışmıştı.

O zamanlar, şimdiki banyo tankları ve spiraller olmadığından ya da yeterli kullanılmadığından, makaradan çıkan filmler elde yıkanır. Böylece, bol bol ılık banyo kokusunu solurdunuz. Bir yandan da iş firesi olasılığı artar, filmi çizdirmeden yıkamak ise başlı başına ustalık ve deneyim isterdi.

Bazı günler vardır; sabah ne yönden kalkarsanız kalkın, iyi veya kötü şeyler, doğal bir rastlantılar zinciriyle akşama değin birbirini izler. O gün, işte öyle bir gündü, her kötü şeyin bir araya gelmek için sözleştiği bir gün...

Zeki Usta ve o yakın dostu Fehmi Bey gelene kadar, ben yarım paket kartı -bu elli adet kart demektir-ışıkta unutup yaktım. Sonra, birinci banyo şişesini ilaveten ikinci banyo küvetine boca ediverdim. Bir başka deyişle, her iki banyoyu da kullanılmaz hale getirdim. Ortılığı derleyip toparlayıp Allah üçüncüsünden saklasın derken, onlar çıkageldi.

Fehmi Bey, uzun tatilinden yeni dönmüş, gezdiği yerleri bir bir çekmiş ve şimdi merakla sonucu bekliyordu. Zeki Usta, bu işleri çoktan becermiş olan bana filmi, yıkamam için verdi. İşe koyuldum. Banyo 18 derece ısıtıldı. Kapı kapandı, ışıklar söndürüldü. Yalnızca yeşil bir mum ışığı aydınlığı mevcuttu, kontrol ışığı. Ben karanlık odanın zifirliğinde filmi kasetten çıkarmaya çalışırken, Zeki Usta dışarıda 3 dakikalık banyo süresini başlatmak için benden ses bekliyor. Ben filmi çıkarıyorum. Yok! Çıkaramıyorum... Film, sahibi kadar sabırsız olacak ki, kendiliğinden fırlayıp düşüyor. Nereye mi? "Cup!" diye ikinci banyo küvetinin içineeee. Bunu, karanlığa daha alışmamış göz yuvarlaklarım yüzünden, el yordamıyla anlıyorum.

Şu birinci, ikinci banyo meselesini biraz açayım:

Efendim ikinci banyo, filmin gelişimini sağlayan birinci banyodan sonra bu gelişimi durdurmak ve filmi dinlendirmek için kullanılır. Namı diğer tespit banyosu..

Sizin anlayacağınız, talihsiz ve zavallı film, gelişme sürecini yaşayamadan, yani çekilen pozlar daha beliremeden, doğrudan dinlenmeye çekildi! Filmin banyoya atılışını bekleyen Zeki Usta, içerdeki şaşkınlığım uzun sürmüş olacak ki seslendi:

- N'oldu oğlum, attın mı?

Önce üzerimdeki şoku, sonra da filmi birinci banyoya yalandan attım.

- Evet attım!

Hem de ne atma! Film, 3 dakikada karanlık odada sonra fabrikasından çıktığı gibi tertemiz, bembeyaz bir halde sahibine gösteriliyor. Adam şaşkın, Zeki Usta şaşkın, ben... Eh, diyorum, ben de şaşkın olayım bari. Uzun şaşkınlık ve durumu değerlendirme sonucunda Zeki Usta:

– Demek ki, diyor, senin makinende bi arıza falan var, optüratör çalışmıyor herhalde. Adamcağız, İzmir’de çektiği filmlerden birini orada tab ettirdiğini, makinenin hiçbir arıza yapmadığını sızlanarak söylüyor ancak nafile. Zeki Usta, “Bir ara makineni getir de “ diyor, “bir bakalım neyi varmış.” karanlık odada benim karıştırdığım herşeyden habersiz.

Bundan sonrasını hatırlamıyorum. Fehmi Bey makineyi getirdi mi, onu da hatırlamıyorum. Aklımda kalan, çekilen fotoğrafların siyah beyaz, anılarına rengarenk olduğu o zamanlarda Zeki Ustayla geçen, usta-çırak dengesi bozulmadan, sevgiyle, saygıyla geçen 4 mutlu yıl. Yaşananların hepsi, o dönemlerde sıradan birer gündü. Şimdi mutlu birer anı.

Zeki Amca, son yıllarda yorgun olduğunu söylüyor, “Artık bırakacağım bu işi” deyip duruyordu. Öyle de yaptı; dükkânı, uyanık bir taşralı fotoğrafçıya sattı. Hem de oldukça düşük bir fiyatla. Satın alan kişi, İsmail’in bir arkadaşı çıktı. Adam, benden kalmamı istedi, “Birlikte çalışabiliriz” dedi. Hem de Zeki Ustanın son verdiği ücretin iki katına. Zeki Usta, bu duruma önce kayıtsız kaldı. Sonra o da işsiz kalmamam için burada kalmamı uygun buldu. Bütün bunlar biraz aklımı karıştırmıştı. İşi öğrenmiş ve Zeki Usta’yla çalışmış biri olmama karşın iş bulmam kolay gibi görünmüyordu. Birkaç gün içinde bir karar vermem gerekiyordu. Verdim. Ustamın dükkânı resmen teslim edeceği gün, öğleye doğru ben de paltomu giydim.

O gün, öğle yemeğini ustamla Arapoğlu lokantalarından birinde birlikte yedik. Ustam bana döner ısmarladı, kendine de etliekmek.

Pekiye de bu anı nereden geldi aklıma? Bir gazete ilanından. Yağmur yüklü gümüş rengi bulutların neredeyse başımıza değin alçaldığı kapalı, serin bir pazar günü, elimdeki gazetenin bir köşesine iliştilmiş bir reklam. 10x15 cm büyüklüğündeki reklam, yeni çıkan digital bir sistem sayesinde artık, suya, ilaca bulaşmadan, çekilen fotoğraftan doğrudan baskı yapılabileceğini anlatıyor. Fehmi Beyi de sevindirecek olan bu yeni sistem ilanının üst başlığında aynen şöyle özetlenmiş; “Banyo bitti!”

Dört Tek Bir Çift (Mehmet Atilla)

Mart ayının özlenen güneşi kasabanın en gizli, en kuytu köşelerine ağır ağır sokulmaya başlamıştı ki Virginia otobüsten indi. Bagaja yönelen o sinir bozucu kalabalığın arasından sıyrılıp birkaç adım öteye çekildi. Karşısında solgun bir kartpostal gibi duran kasabaya uzun uzun baktı. Cırlak sesli satıcılar bile kendilerine gelmemişlerdi henüz. Yarı uykulu gözlerle geziniyorlardı sağda solda; kuşluk sıcaklığını yedikçe esneyen köpekleri andırarak...

Tanıdık bir bina, bir ağaç, ya da bir yüz?Hiçbirini bulamadı Virginia. Giderken bıraktığı kasaba bu değildi. Peki ya bulmayı düşlediği? Doğrusu o da bu değildi.

Boşa çıkmış beklentileri, soğuk bir su gibi dolaştı bedenininin çeperlerinde. Ürkek bir yüzle geri döndü ve bağaj görevlisinden aldı çantasını. Birdenbire çoğalan taksi

sürücülerinin sırnaşık nefeslerini kıvrak bir çalımla boşa çıkarıp otogardan dışarı attı kendini.

Geniş bir caddede, adımlarını yolun tatlı eğimine bırakarak aşağı doğru yürüyordu şimdi. Gözleri eski bir tanıdığa rastlama umuduyla parlak...

Çok geçmeden de buldu böyle birini: Kasabanın ilk benzin istasyonu karşısındaydı işte, o hiç değişmeyen boyasıyla. Denizin dibinde uzanıp suyun çalkantısıyla ikide bir biçim değiştiren kocaman bir kaya parçası gibi bakıldıkça titriyordu sanki bu dikdörtgen kasketli kirliliği yapı. Yakıt ve yağ kokulu beton siperin gölgeliğinden her geçişinde, istasyonun yusuvarlık sahibinin insanı ısıracağı gibi bakan gözlerini düşündü bir an Virginia. Ne olmuştu acaba o adama şimdi? Nerdeydi?

Yüzünde incecik bir gülümseyiş...

Güneş bir adam boyu yükseldi. Otuz yıl öncesinin ağaçlarına, evlerine, sokaklarına rastladıkça omuzundaki çantanın ağırlığı azalıyor; adımlarının coşkusu birinden diğerine sığıyordu. Soğuk hava deposu olarak kullanılan binayı gördü ve çocuklar gibi sevindi. Önünden hızla geçti. Birbirine bitişik postanenin ve askerlik şubesinin yüksek duvarlarından ise uzun süre alamadı bakışlarını. Gözlerinin izi kaldı pencerelerde, bacalarda, taşların kıvrımlarında...

Yürüdü.

Caminin önündeki küçük meydandan sola döndü. Önemli bir değişiklik yoktu burada; yoktu ama sokağı sokak yapanların hiçbiri de görünmüyordu ortalıkta. Hadi biri ikisi neyse, fakat hepsinin mi kaybolması gerekiyordu böyle? Çok tuhaf! Belleğini şöyle bir yokladı; şu köşede bir bakkal olacaktı, hani ne aranırsa bulunan, üstelik adı da bir garip. Pek gülyüzlü biri değildi ama yine de ona giderdi insanlar, özellikle cuma günleri pazara gelen köylüler... Veresiye alışverişin bağımlılığı...

Peki şu aradaki Tatlıcı Yunus? Kasabanın o yıllardaki tek pastanesi?

Çantayı yavaşça indirip sokağın ortasında durdu. Geçmişten bir iz, bir ışık arıyordu binada. Kadir'le ne çok buluşmuşlardı bu ufacık yerde! Yüreğinde yüzlerce kıvılcım, kulaklarında Kadir'in sesi:

"Yunus Amca!"

"Hop!"

"Limonatan va mı?"

"Olma mı len?"

"İlamandan mı? İlamandan mı?"

"Yok ananın cebinden! Tabii ilamandan olacak, başka neden olacak?"

"Ve o zaman. Hem oynayam, hem de içem..."

Sık sık yinelenen bir oyuncak tiyatrosuydu sanki bu . Ortalıkta kimsecikler yoksa Kadir'in kollarını havaya kaldırarak pilli bir zeybek gibi dönmeye başlaması geldi gözlerinin önüne. Ve parmaklarından inanılmaz sesler çıkararak kıvrak bir oyun havası tutturması...

“İlaman çalıları

Yol ettim yalıları

İnadına sevecem

Gocalı garıları...”

Yunus'un yüzünde bir belirip bir kaybolan gülümsemeyi, Kadir'in masaların arasında bel bükerek dönüşünü ve bu ilginç ezgiyi aradan geçen bunca yıla karşın nasıl da unutmamıştı. Şaşırdı Virginia. Geçmiş bugüne bağlayan ve ikide bir sıkı sıkıya tutunduğu anılar, çelik birer halata dönüşerek önüne çıkan çukurlara düşmesini engellemiş ve yıllar sonra buraya gelmesini sağlayan tanımsız bir güç kazandırmışlardı ona. Tüyleri diken diken oldu birden. Ah şu yaşam ırmağı... Beyninin bir köşesinde sürekli akan ve yarası hiçbir zaman kabuk bağlamayan cıva gövdeli yılan... Nasıl bir büyüdü ki bu, apansız bir yüreklenişle tutup atmıştı Virginia'yı sararmış sayfaların ortasına!

Ya Mehmet Amcanın bitişikteki iki kapılı kahvesi? Ona ne olmuştu peki? O da yoktu işte. Karşısındaki ayakkabıcı, biraz daha çaprazındaki saatçi Niyazi Usta? Zamanın dipsiz kuyusu çekip almıştı demek her birini içine. Kimileri ölmüştü elbette; ama daha sonra gelenler?Oğulları, çırakları... Onlar neredeydiler?

Bir zamanlar evi gibi bildiği bu kasabada hiç tanınmayan bir yaratığa dönüşerek dikilip kalmanın ezikliğini yaşamaya başladı. Yapabileceği tek bir şey vardı şimdi; yürüyüp gitmek...

Kadir'i bulmalıydı, hemen!

Daracık bir sokaktan geçip başka bir meydana çıktı. Eskiden balık, yosun ve sünger kokan bu kasabanın kokusu bile değişmişti artık. Önünden geçtiği yaşlı kilise, hemen karşısındaki sinema binası, daha ötedeki fırın, sık sık uğradığı terzi dükkânı olduğu yerde duruyordu durmasına; ancak bambaşka amaçlar için kullanılmaya başlamıştı her biri.

Anılar incecik bir su gibi akıyorlardı önünde. Kadir'in dükkânına doğru gidiyorlardı hep birlikte. Yine de içinde bir kuşku... Kadir'i bulabilecek miydi acaba orda?Daracık dükkâna sinen deri, balmumu ve amonyak kokularının arasında, başı öne eğik çalışıyor olacak mıydı acaba eskisi gibi? Azıcık yaşlanmış, yaşlandıkça da kutsal bir kitaba dönüşmüş olarak...

Sokağın sonuna doğru turizm acentelerinin, oto kiralama servislerinin ve her biri, bir başka markanın şubesi olan mağazaların çoğalmasından anlamıştı ki, kasabadaki her şey artık ona yabancı. İnanılmaz bir çelişkiydi bu! Ülkesinde kendine yakın

hissettiği ne kadar marka varsa, hepsi birdenbire uzaklaşmışlardı şimdi asıl sıcaklıklarından. Oysa bunun tersi olmalıydı. Evinden binlerce kilometre uzakta, kendi dilinde yazılmış mağaza isimlerinin arasında yürüyor olmanın hazzını ve güvenini yaşaması gerekirken; hiç de böyle olmamış, sözcüklerin birer maske gibi camlara ve tabelalara kondurulmuş olmalarının yapaylığı içini bulandırmaya başlamıştı.

Kadir'in dükkânı birdenbire çıktı karşısına! Geçmişle gelecek arasında uzanmakta olan o görünmez ipin düğüm noktalarından biri, kirli-beyaz sıvasının verdiği görüntüyle, az önce bıçaklanmış gibi cansız duruyordu köşe başında. Giriş kapısı ve pencereleri değiştirilmiş, ön duvarının bir bölümü de yıkılmıştı. Yıkılan yere yerleştirilen kocaman camın arkasındaki raflara da boy boy cep telefonları, kılıflar, yedek parçalar sıralanmıştı. Günün bu saatinde bile ışıl ışıl yanıyordu lambaları.

Yavaşça cam kapıyı itti ve oluşan o renksiz aralıktan uzattı başını. İçeride iki kişi vardı. Biri gazetede ki kocaman bulmacayı çözmeye uğraşıyor, öteki de bilgisayarla kâğıt oyunu oynuyordu.

Bulmaca çözeni, arkasındakine seslendi;

“Şu turiste baksana.”

Kadir'le paylaştığı dört yıl boyunca oldukça iyi öğrenmişti Türkçeyi. Her ne kadar hiçbir sözcüğü düzgün söyleyemese de, derdini rahatlıkla anlatabiliyordu. Zaten bütün yolculuk süresince belleğini tazeleyerek gelmişti buraya. Dilinin ucuna gelen her sözcüğün, tutuşan defnenin alevi gibi bir yandakine atlayacağından kuşkusu yoktu. Türkçe seslendi içeridekilere:

“Afedersiniz, bir şey sorabilir miyim?”

Oyun oynamakta olan, bilgisayarın ekranından güçlkle ayırdı bakışlarını. Dediğini duymamıştı bile. Çok kötü bir İngilizce ile sırıttı:

“İngilizce biliyor musunuz?”

Virginia da İngilizce karşılık verdi:

“Evet, biliyorum. Ama isterseniz Türkçe de konuşabiliriz.”

Adam dinlememişti bile onu. İngilizce'de ısrar etti:

“Nasıl bir şey düşünüyorsunuz?”

“Hayır. Telefon almak için gelmedim. Bu kasabada dört yıl yaşadım ben. Otuz yıl kadar önce... Şimdi de eski bir dostumu aramak için geldim. Yardım ederseniz eğer...”

Adamın yüzü biraz değişti:

“Tamam, anladım. Eski bir telefon arıyorsunuz.”

“Hayır, hayır...”

Virginia kendini tutamayıp gülümsedi. İkisi de İngilizce konuşuyordu ama bu gidişle anlaşmaları olanaksızdı. Bu kez bulmaca çözeni girdi devreye. Bir terslik olduğunu sezmişti;

“Ne diyor oğlum bu?”

“Valla ikinci el bir telefon soruyor galiba. Doğru dürüst İngilizcesi yok ki, ne dediğini anlayalım.”

“Vur kışına tekmeyi gitsin o zaman. Bununla mı uğraşacağız sabah sabah! Zaten suyunu çekmiş baksana.”

Türkçe'nin sırası gelmişti artık. Virginia sesini yükseltti:

“Bakın, telefon istemiyorum ben. Tamam mı?Kadir Usta diye birini arıyorum. Bu dükkânda çalışırdı eskiden...”

Bu çıkışa en çok İngilizce konuşan şaşırıldı:

“Sen Türkçe biliyor muydun yahu?” dedi, yanlışlıkla çobanını ısırılmış köpeğin bakışıyla.

“Evet. Türkçe konuşabileceğimi söylemiştim size...”

“Kime?”

“Size...”

“Yok canım. Olmadı öyle bir şey.”

Arkadaşına döndü. Yüzü hâlâ allak bullaktı:

“Oldu mu lan yoksa?”

“Nerden bileyim oğlum! Kadınla konuşan ben miyim, sen misin?Hayret bir şey!”

“Neyse, önemli değil, “dedi Virginia. “Kadir Usta'yı tanır mısınız, siz bana onu söyleyin lütfen.”

“Kadir Usta mı?”

İkisi de birbirine baktılar aynı anda.

“Ne iş yapardı?” dedi bilgisayarın başındaki.

“Sandalet dikerdi.”

“Ne dikerdi, ne dikerdi?”

“Sandalet...”

“Vay benim ablama bak, sandeletçi soruyor. Memlekette sandeletçi kaldı da, biz mi söylemedik yerini?”

Virginia şaşırıldı:

“Afedersiniz, anlayamadım.”

Bulmaca tutkunu atıldı bu kez. Elindeki kalemi masanın öbür ucuna attı;

“Siz ona bakmayın hanımefendi. Demek istiyor ki, sandaletçiler yok denecek kadar azaldı artık. Kalanlar da kıyıya köşeye çekildi. Bu yüzden biz tanımıyoruz onları.”

“Peki, bulamaz mıyım hiçbirini?”

“Bakın, şu karşıdaki pansiyoncuya sorun. Bilirse, o bilir. Buranın yerlisi o.”

Öteki bir daha karıştı söze:

“Ablacım, ben beş yıldır buradayım, daha bir sandaletçi dükkânı görmedim. İnşaallah sen görürsün.”

Fazla üstelemedi Virginia. Bu adamlarla bir yere varamayacağını anlamıştı. Teşekkür edip döndü.

Pansiyon dedikleri tam karşıdaki iki katlı, küçük binaydı. Henüz turizm sezonu başlamadığı için hiçbir hareketlilik barındırmıyordu içinde. Virginia, pansiyonun önünde uyuklamakta olan yaşlı kadının yanından sessizce geçti ve mavi boyalı kapının sol köşesindeki zile dokundu. Kadını uyandırmaktan korkmuştu, ama neyse ki düşündüğü gibi olmadı.

“Geldim! Bir dakika!” dedi merdivenlerden bir ses.

Az sonra kendisiyle aynı yaşlarda bir adam indi aşağıya.

“Merhaba,” dedi Virginia.

“Merhaba! Buyrun”

“Özür dilerim. Ben eski bir dostumu aramak için bu sabah geldim İngiltere’den. Adım Virginia. Karşıdaki dükkânda Kadir adında biri çalışırdı eskiden, yani otuz yıl kadar önce. Oradakilere sordum, sizin bileceğinizi söylediler. Çok iyi bir sandalet ustasıydı. Tanır mısınız acaba?”

“Tanıyorum” dedi adam. Yüzünde hüzünlü bir gülümseme...

Elâ gözleriyle Virginia’ya uzun uzun baktıktan sonra da birdenbire uzaklara kaydırıp bakışlarını. Sigarasından derin bir nefes çekip avurtlarını şişirerek üfledi içinde biriken dumanı. Sessizlik...

“Öldü mü yoksa?”

Adamın gözlerinden geçen beyaz mezar taşlarını gördü sanki Virginia. Sonra eğilip kalkan insanları; uzun upuzun servileri ve sarmaşıkları... Başka bir noktaya bakmayı düşünmüştü ki, geç kaldı.

“Evet,” dedi pansiyoncu.

Virginia omuzundaki çantayı yavaşça yere bıraktı. Bilerek yapılmış bir davranış değil; öylesine, o anda apacak bir şey bulamamanın çaresizliğiyle...

Adam Virginia'daki yıkılmışlığı çabuk kavradı, merdivenin başındaki plastik sandalyeyi uzattı hemen. Sandalyeye oturmada da yığıldı sanki Virginia. Boş gözlerle karşıdaki dükkâna bakmaya başladı. Boğazında ağlamakla ağlamamak arasında gidip gelen bir düğümleme... Sesini kaybetmiş gibi hissetti kendini. Konuşmanın da yararı olmayacaktı zaten. Ne diyebilirdi ki?

Devrilen arabanın boşa dönen tekerleği...

Yüzünü avuçlarının arasına almış nemli gözlerle sağa sola bakınırken karşısında uyuklayan yaşlı kadına özeniyor, şu anda onun kadar dünyaya boş vermiş olmak istiyordu.

Ölüm! Nasıl da yakın duruyordu insanlara?

Yalnızca bir iki sözcük uzaklıkta...

Beyne saplanan kocaman bir iğnenin yürekte duyulan acısı ve sonra bir yamaçtan yuvarlanmaya başlayan binlerce görüntü...

Virginia bu yuvarlanması durdurması gerektiğini biliyordu ama nasıl?Başını kaldırıp masmavi gökyüzünde baktı iç geçirerek... Gözlerindeki buğuyu dağıtmak için çevreyle yeniden bağlantı kurmalıydı. Doğruldu yerinde. Sokağın öteki ucuna çevirdi bakışlarını; evlere, işyerlerine, damlara, yürüyenlere, ağız ağıza konuşanlara... Baktıkça açıldı ortalık, renkler yeniden eski yerlerine gelmeye başladı.

"Kadir Usta'yı ben de çok severdim", dedi pansiyoncu.

"Nasıl öldüğünü biliyor musunuz?"

"Kalp krizi..."

"Ne zaman?"

"Beş altı yıl oldu galiba."

"Karısı, çocukları?"

"Karısı da öldü geçen yıl. Bir oğluyla bir kızı var."

"Peki dükkân?"

"Ölmeden önce taşınmıştı buradan. Yeni bir dükkân almıştı az ötede..."

"Kim var şimdi orada? Oğlu mu?"

"Yok canım, ne oğlu? Eski çıraklarından birisi sürdürüyor mesleğini. Tarık Usta diye biri..."

Gözlerini bir kez daha yumdu Virginia.

Geçmişin simsiyah bataklığı...

İşlerin sıkışık olduğu zamanlarda Kadir'in gece yarlarına değin çalışması geldi aklına. Masanın üzerine sıraladığı boy boy kerpetenlerin, danalyaların, zimbaların arasında dimdik duruşu... Nasıl da korurdu takımlarını; pergeli, raspayı, masatı, muştayı... Bunların hepsi duruyordu belki şimdi o dükkânda. Ama Kadir yoktu.

Her şey yalan!

Zaman zaman Virginia da yardım ederdi kendisine. Acıyarak... Gözlerine, ellerine; derileri kesip biçmekten, uygun köşeleri denk getirip dikmekten nasır tutan parmaklarına acıyarak... Ama Kadir yüksünmezdi hiç. Diktiği sandaletleri birinin ayağında görse hemen tanır, gözlerinin rengi değişirdi:

“Bak Virginia,” derdi. “Bu da bizim ekipten...”

Her şey boş!

Yıllar önce kasabaya geldiğinde böyle bir serüvene atılacağını aklının ucundan bile geçirmemişti Virginia. Bir tekne gezintisinde tanışmışlardı Kadir'le. O günlerde Kadir yazları teknede çalışıyor, kışın da sandalet dikiyordu. Diktiği sandaletlerin ünü kısa sürede tüm bölgeye yayılınca tekne işini bırakmış, kendini mesleğine vermişti. Küçük kasabada yabancı bir kıza tutulduğu öğrenilince ortalık ayağa kalkmış, büyükler birer ikişer selamı kesmişlerdi. Küçük bir eve taşınmıştı onlar da. Bu arada Virginia yavaş yavaş Türkçe öğrenmeye başlamıştı. Öğrendiği her sözcüğün kendisini bu topraklara bağladığını ve insanlarla daha sıkı ilişkiler kurmasını sağladığını görünce dile iyice sığınmış; bir yıl kadar sonra da derdini kolaylıkla anlatabilecek düzeye gelmişti. Bu kez de herkes “İngiliz Gelin” demeye başlamıştı.

Dilin büyüsü işte...

Ailesinin tavrı da buradakilerden pek farklı olmamıştı aslında. Yazılan her mektupta, güçlkle yaptıkları telefon görüşmelerinde bir an önce İngiltere'ye dönmezse kendisini affetmeyeceklerini, böylesi bir aptallığı ona yakıştıramadıklarını söylüyorlardı. Doğrusu Virginia da bu kasabada kalacağı sürenin üç beş ay aşmayacağını düşünmüştü başlangıçta. Kadir'le yaşamakta olduğu heyecan azalmaya yüz tutunca dönmeyi planlamış, ancak hiç de öyle olmamıştı.

Babasının ölümü tüm değer yargılarını altüst etmeseydi eğer, belki de dönmezdi geriye. Ne var ki bu ölüm, annesinin ve kardeşlerinin ona olan gereksinimlerini arttırmıştı birdenbire. Dönmeliydi. Kadir'in geleceğine daha fazla pranga vurmaya da göze alamıyordu zaten bir süredir.

Bir kış günü, delicesine yağın yağmurun yardımıyla uzaklaştı kasabadan. Gözyaşlarını saklamasına aracılık eden o yağmuru da unutmadı hiç. Sanki bir yerlerde görse tanıyacakmış gibi gezdi yıllarca.

Yanı başında uyuklayan yaşlı kadın uyanınca ayağa kalktı Virginia. Kadir'in izlerine dokunma zamanı gelmişti artık. Geceyi pansiyonda geçirmeye karar verdi. Çantayı odasına bıraktı. Yalnızca küçük bir paket aldı içinden, bir de cüzdanını... Tarık Usta'nın yerini bulmalıydı şimdi.

Kasabanın denize paralel uzanan sokağında yürürken Kadir'e rastlayacakmış gibi bir duygu yeşeriyordu içinde.

Gerçeği bir türlü kabul edememenin başkaldırısı...

Çok geçmeden dükkânın önünde buldu kendini. Önce uzun uzun baktı binanın dış görünüşüne. Akıp giden ömürleri doldurmak için yapılan boş kutulara benziyordu bu bina da... Ya da bin bir emek ve alın teriyle ulaşılan bir büyük oyuncak... Orta yaşlı biri çalışıyordu içinde. Tarık Usta olmalıydı bu, yanında da küçük bir çırak...

Virginia içeri girince adam elindeki falçatayı masanın üzerine bıraktı yavaşça.

"Tarık Usta?"

"Evet."

"Kadir Usta'yı tanıyorsunuz değil mi?"

Dudaklarını yalayıp yutkundu adam. Boğazındaki çıkıntı yükselip indi:

"Evet," dedi bir kez daha.

"Onu görmek için gelmiştim ama..."

Sustu. Nedense sonunu getiremedi. Tarık Usta'nın yerinde doğrulduğunu görünce bundan sonrasını onun belirlemesini bekleyen bir sessizliğe büründü. Gelirken belleğinde sıraya dizdiği tüm sözcüklerin, birdenbire bağımsızlıklarına kavuşup art arda uçup gitmeye hazırlandıklarını fark edince de yeni bir tutamak noktası buluncaya değin beklemenin daha doğru olacağına karar verdi.

"Buyrun, geçin şöyle," dedi Tarık Usta.

Gösterilen yere ilişti. Tarık Usta ve çırağı büyülenmiş gibi bakıyorlardı kendisine. Issız bir bahar ayının kuşluk vaktinde çıkıp gelen bu beklenmeyen konuk, dükkânın ritmini bozmuştu ansızın. Kaygan bir yokuşun başında duruyorlardı sanki, ne olacağını bilmemenin kaygısıyla.

Oturunca biraz daha rahatladı Virginia. İçerideki deri parçalarına, limakilere, bıçaklara, ketenlere, kordenatlara, raflardaki sandaletlere ve ayak altındaki mastalyaya biraz daha yaklaşmıştı böylece. Bu yakınlaşma güç verdi ona, gittikçe kabarmakta olan yabancılığının birdenbire çöküp sönmesine yol açtı. Çok geçmeden de uçsuz bucaksız bir ovanın sabah serinliği kapladı yüreğini.

"Öldüğünü biliyorum," dedi keskin bir sesle.

Tarık Usta başını sallamakla yetindi bu kez.

Eski bir yaranın yeniden usul usul kanamaya başlaması..

Büyülü bir köprü uzandı sanki aradaki boşluğa. Başlangıcı oldu bu kıvılcım alışverişinin. Kısa sürede çözüldü onca yumak, geçmişin kovuklarında bulunup çekilen onca bağlantı kablosu... İkisinin de odak noktası aynıydı çünkü; Kadir Usta!

Yolları kesişmese bile, ikisi de ortak taşlara basarak yürümüşlerdi çoğu kez, yaşam denilen eksenin çevresinde dönüp durdukça. Anılar arka arkaya ekleniyor, köşedeki elektrik ocağının üstünde oturan çaydanlık; kimi zaman suyla, kimi zaman da kendiliğinden oluşan gizemli suskunlukla dolup dolup boşalıyordu:

“Bakın, size ne göstereceğim.” dedi Virginia bir ara.

Güçlkle çekti çantasının fermuarını. Eli ayağı birbirine dolaşarak... Pırıl pırıl parlayan paketin ambalajını yavaşça yırttı. Bir çift bayan ayakkabısı çıktı ortaya. Tarık Usta'ya uzattı onları. Önce ne olduğunu anlamadı Tarık Usta, boş gözlerle baktı. Eline alır almaz da mırıldandı:

“Ey büyük Allahım! Bu da ne?”

Şaşırmakta haklıydı, çünkü elindeki ayakkabılar sıradan bir ayakkabı değildi gerçekten. İlk bakışta normal bir ayakkabı gibi görünmelerine karşın, dikkatle bakılınca her iki ayakkabının içine birer ayakkabı daha yerleştirildiği anlaşılıyordu. Evirip çevirerek her yanına baktı Tarık Usta. Bunca yıllık sandaletçi olmasına karşın ilk kez rastladığı bu ayakkabı çifti, iki değil; dört ayakkabıdan oluşuyordu ve sağ tekin içine alıştırılmış bir başka sağ tek; sol tekin içinde de bir başka sol tek daha vardı.

“Müthiş bir şey bu.”

Virginia sesini çıkarmadı. Tarık Usta'nın ayakkabıları incelemesine bıraktı kendini. Tarık Usta, içteki ayakkabıları yavaşça çıkardı. İncecik bir deriden yapılmışlardı ve ikisi de pırıl pırıl parlıyorlardı hâlâ. Bütün parçaları dikilerek birleştirilmiş ve hiçbir yerinde yapıştırıcı kullanılmamıştı. Asıl ilginç ise; dıştaki ayakkabıların topuklarının iç kısmının oyuk bırakılmış olmasıydı. İçteki ayakkabı tatlı bir eğimle büyük ayakkabının içine girdiğinde, onun topuğu bırakılan bu boşluğa kenetlenir gibi oturuyordu.

“Ne müthiş bir uyum!”

“Evet.”

“Nerden buldunuz bunları?”

“Kim dikti onları biliyor musunuz?”

Kafasını birdenbire çevirdi Tarık Usta. Gözlerinde su içen bir atmacanın parlaklığı:

“Kadir Usta mı yoksa?”

“Evet.”

“İnanın, dilimin ucuna kadar geldi de söyleyemedim. Sizin oralardan birisi yapmıştır belki diye...”

Gülümsedi Virginia. Ayakkabılara ilk kez görüyormuş gibi bir daha baktı:

“Ayrılışımızdan bir yıl kadar sonra gönderdi onları. Nasıl koruduğumu görmesini istedim ama artık böyle bir şansım yok. Yanında da bu mektup...”

Çantasından çıkardığı zarfı uzattı sonra. Tarık Usta yakın gözlüklerini arayıp buldu ve mektubu okumaya başladı. Dudakları kıpırdıyordu belli belirsiz:

“Virginia! Bu ayakkabılarda benim ne kadar emeğim varsa, bil ki o kadar da özlemim var. Eğer burada kalsaydın biz de onlar gibi iç içe olacaktık hep. Ama kismet değilmiş, ne yapalım! Bu ayakkabıların küçük olanları sensin; büyükleri de ben... Öyle kabul et, ne olur! Odalarda dolaşırken küçüklerini, yani kendini geçir ayağına; dışarı çıkar çıkmaz da beni... Zaten giyince anlayacaksın ki; ben ancak seninle birlikteyken bir işe yarıyorum. Çünkü benim topuklarımın içi boş ve sen olmadan ayakta duramıyorum. Gerçi şimdi de öyleyim ya, neyse. Hoşça kal!”

Tarık Usta alt dudağını ısırıp farkında olmadan. Uzun süre gözlerini alamadı ayakkabılardan. Neyse ki çırak çayları tazeledi de toparladı kendini biraz. Çocuk, titreyen elleriyle bardakları masaya bıraktı. Sonra gidip köşedeki taburenin üstüne ilişti.

Gittikçe bir ayine dönüşüyordu sessizlik...

Çayını bitirir bitirmez ayağa kalktı Virginia:

“Afedersiniz,” dedi. “Artık gitmeliyim. Çok zamanınızı aldım.”

“Sizi bırakmam,” dedi Tarık Usta. “Bu gece konuğumuz olun.”

“Sağolun. Pansiyonda odam hazır. Yarın da dönüyorum zaten.”

“Ne çabuk!”

“Kalmam için bir neden yok ki artık.”

“Kadir Usta’nın çocuklarına uğramayacak mısınız?”

“Hayır. Külleri fazla eşelemek istemiyorum.”

Minik bir suskunluk nöbeti daha...

“Şey... Acaba siz bana biraz zaman ayırabilir misiniz yarın?”

“Biraz ne demek?Bütün günümü veririm size.”

“Yo! Yalnızca yarım saat... Kadir’in mezarına gitmek istiyorum. Bana eşlik ederseniz eğer...”

“Elbette gelirim.”

“İkimizden başka kimse bilmesin ama...”

“Tamam.”

O akşam kasabayı bir baştan bir başa dolaştı Virginia. Anılarıyla birlikte yol alarak, ıssız köşelerde Kadir’le konuşarak ve yalnızca kendi sözlerinden güç alarak... İçine kapalı ve kilitli..

Ertesi gün buluştuklarında ikisinin de solgundu yüzü. Virginia mezarlığa adımını atınca bir an ne yapacağını bilemedi. Tuhaf bir ürperti kapladı içini. Tarık Usta'dan utanmasa mezarın her noktasında gezdirecekti parmaklarını. Gözlerinin önünde hafif bir bulanıklık, bir sis bulutu... Usulca mermerin kenarına oturdu. Tarık Usta hemen anladı fazlalık olduğunu. Bir perdenin arkasına gizlenir gibi sessizce çekilip kayboldu ortalıktan.

Bu karşı konulmaz sessizlikte, sığındığı her sözcüğün sararmış bir yaprağa dönüşüp mezarlığın örtüsünü kalınlaştıracaklarını biliyordu Virginia. Üzeri çizilmiş, karalanmış bir aşkın yeniden meyveye duramayacağını da... Çürümüş geçmişini ve kırgın geleceğini düşündü; eski bir aşkın ılık tortusuyla...

Epey sonra Tarık Usta'yı aradı gözleriyle. Hemen ortaya çıktı Tarık Usta, arandığını biliyormuş gibi. Ama ahşap bir köprüde yürürcesine tedirgin...

“Burada çapaya benzer bir şey bulabilir miyiz?” dedi Virginia.

Tarık Usta anlamamış gibi baktı kadının yüzüne.

“Ben de bir armağan vermek istiyorum ona. Lütfen!”

Tarık Usta mezarlığın uzak köşesine doğru yürümeye başladı yeniden. Oralarda bir çapa bulabileceğini umuyordu belli ki. Bu sırada Virginia da Kadir Usta'nın mezarını temizlemeye koyulmuştu. Sağdan soldan savrulmuş gelmiş çalı parçalarını, ne olduğu belli olmayan kırıntıları, yırtık bezleri bir bir toplayıp attı. Duvarın dibinde bulunduğu eski bir kovaya mezarlığın girişindeki çeşmeden su doldurdu. Güzelce yıkadı mezarı. Çimenlerin arasında boy gösteren papatyalardan, ebegümeçi çiçeklerinden, lalelerden, eğreltiotlarından kocaman bir demet yapıp başucuna bıraktı usulca.

Tarık Usta küçük bir çapayla döndüğünde belli belirsiz gülümsediğini gördü Virginia'nın. Merakla baktı yüzüne.

“Şurayı kazabilir misin!” dedi Virginia.

Tarık Usta ürktü biraz. Sonra da utandı. Yaşamı boyunca hiçbir mezara çapa vurmamıştı ama geriye dönülmez bir noktada olduğunu da farkındaydı. Gittikçe güçlenen darbelerle Virginia'nın temizlediği bölgeyi kazmaya başladı. Kuvvetli kollarıyla birkaç dakika içinde oldukça derin bir çukur açtı mezarın ortasında.

Virginia ayakkabıları çıkardı çantasından. Küçük olanlarını büyüklerin içinden çekip aldı ve uzun uzun öptükten sonra açılan çukura bir cerrah özeniyle yerleştirdi.

“Tamam,” dedi. “Şimdi kapatabilirsin. bunlar da bana kalsın.”

Tarık Usta kapattı çukuru.

Ve sonra her şey kendiliğinden aktı; birdenbire...

“Otobüsüm saat dörtte hareket ediyor,” dedi Virginia. “Pansiyona uğrayıp hazırlanmalıyım.”

“Ben uğurlayayım sizi.”

“Hayır. Ayrılık saatlerini tek başıma yaşamaktan hoşlanırım.”

“Peki.”

“Yalnız senden bir şey daha isteyebilir miyim? İzin verir misin bana?”

“Elbette. Buyrun.”

“Çıraklarının sayısını da çoğalt lütfen. Tamam mı?”

Tarık Usta'nın gittikçe esmerleşen yüzünde karmakarışık bir hüznün belirdi; karın çamura dönüşmesi gibi... Başını sallamakla yetindi.

Ayrılma zamanı gelmişti artık. Biri uzun bir yolculuğun eşiğindeydi şimdi, öteki ise yıllarca içinde gezineceği anılar ormanının... Geçmişin, şimdinin ve geleceğin oluşturduğu bu ıssız üçgende daha fazla sıkışıp kalmanın yarar getirmeyeceğini biliyordu ikisi de.

Kısa ve sessiz bir yürüyüşün ardından bitiverdi bu iki günlük yol arkadaşlığı.

Vedalaştılar.

Virginia zaman yitirmeden pansiyona, oradan da doğruca otogara gitti. Bu kez hiçbir yere bakmak istemiyordu canı. Gitmek, yalnızca gitmek...

Ancak tam otobüs kalkmak üzereyken Tarık Usta'nın koşarak kendisine doğru geldiğini gördü ve aşağı indi.

“Bakın size ne getirdim,” diye bağırdı Tarık Usta uzaktan, soluk soluğa.

Beyaz bir zarf tutuyordu elinde:

“Siz gidince dayanamayıp Kadir Usta'nın kızına gittim. Anlattım olanları. O da bunu gönderdi size! Bizde siyah-beyaz duracağına Virginia'da renkli kalması daha iyi olur dedi. Buyrun!”

Zarfı açtı Virginia. İçinden çıkanı görünce sımsıkı sarıldı Tarık Usta'ya. Boğazındaki kocaman yumruyla bir daha baktı elindeki fotoğrafa.

Kadir Usta'nın kucağında öylesine mutlu görünüyordu ki... Ve Kadir Usta da onu arkasından öylesine güzel sarıp sarmalamıştı ki...

İç içe geçen asıl ayakkabılar onlardı sanki.

Unuttum Bakkalisesi (Türker Şemin)

Evvel zaman içinde...

Bir zamanlar uçsuz bucaksız tarlaydı buralar. Gün geldi; tarlasını satan kolay yoldan hayatını kurtardı. Kim uğraşır ki ekmekle biçmekle. Zaten başka şansımız da

yoktu. Güzelim tarlalar o kadar verimliydi ki, yeşillikler altın sarısına dönüştüğünde oraklar çalışmaya başladılar maharetli ellerde. Bir yandan türküler söylenir, diğer yandan toprak testilerdeki serin sular ıslatırdı kuruyan dudakları. Biçilen sarı başaklar harman yerinde toplanır, öküzlerin çektiği düvenlerle öğütülürdü. Benim görevim burada başlardı. Öküzlerin ardından tenekeyle koşuştururdum. Tezekler yerdeki nimeti kirletmesin diye çabalardım. Kızgın güneşin altında çekilen eziyet, komşu köydeki değirmene eşeklere yüklenmiş buğdayları taşımakla gösterişli bir oyuna dönüşürdü. Aşırı yükten dolayı zaten canı çıkmış eşeklerin üstüne doluşurduk. Her eşeğe bazen bir, bazen iki çocuk düşerdi. Yarım günü alan yolculuk sonrasında değirmene ulaşıp da, çuvalları sıraya koyduğumuzda bütün neşemiz kaçardı. Uzun bekleyiş sırasında büyükler, içeride değirmenciyle koyu bir muhabbete dalarken, biz, can sıkıntısını savmak için tabiatı bozarak öğrenmeye çalışırdık. En büyük zevkimiz de ağaç ve kayalara kurulu arı kovanlarını talan etmektir. Bu yüzden az arı sokmadı. Sırtımızdan eksik etmediğimiz bez torbadaki erzakla açlığımızı giderirdik. Yatağımız da, buğday dolu çuvallar olurdu. Su desen, değirmene gelmişiz, lafı mı olur?

Bu topraklar sahibine ihanet etmedi asla. Şimdi altın sarısı başaklar yerine apartmanlar fişkiriyor. Tarla diye bir şey kalmadı. Bu topraklar çok değerli arsalar haline geldi. Bizim küçük tarlamızın üstünde bu altı katlı apartmanı diktiler. Zamanında bilemedik, pazarlık edemedik. Rahmetli babamın son demleriyle. İkinci kattan bir daire, girişten de bir dükkân verdiler, gönlümüzü aldılar. Bizi kandırmak kolay. Babama kalsa dünyayı bağışlamışlardı. Sonradan anladık ki, müteahhit kardeşimiz bize iyiden iyiye kazık atmış. Bir bilene danışmadık ki.

Çok erken evlendim halamın kızı Latife'yle. Kafa kağıdına inan olursa, ben onaltı yaşındaydım. Latife ise benden iki yaş büyüktü. Annem bu nedenle az yüzünü karartmadı bize. Asıl diyeceğini diyememiş, "Bu eve hısım gelin sokmam" diye günlerce ağlamıştı düğün öncesi. Babam ablasına söz vermiş, bu iş olacak. Bana fikrimi soran olmadı zaten. Beraber büyüdüğümüz Latife'nin ,gün gelip de karım olacağını söyleselerdi, herhalde güler geçerdim. Düğün başlamış, damat ortada yok. Bir avuç köyde aramaya başlamışlar beni.

Bulduklarında arkadaşım ile birdirbir oynuyordum. Babamdan bir güzel zilgit yedikten sonra, tüysüz suratıma sinek kaydı traş yapacak berberin iskemlesinde bulmuştum kendimi. Köyümüzün berberi ve dişçisi Mırık Osman, köpürttüğü sabunu yüzüme fırçayla yayarken çok gıdıklandığımı hatırlıyorum. Mırık amcanın tahta çantasından çıkardığı usturayı görünce kaçmaya yeltenmiş, babamın kafama inen okkallı yumruğuyla adeta olduğum yere çakılı kalmıştım.

Oğullarım Hasan ile İhsan'a ve zamansız ölümüyle bizi biçare bırakıp giden karımın ardından onlara annelik yapan kızım Zeynep'e birşeyler bırakabilirsem ne alâ! Anneleri vefat ettiğinde kızım on bir yaşındaydı. Evlenmeme razı olmadı, elinden geldiğince oğullarıma annelik yaptı. Kızımın sayesinde çocuklarıma üvey anne acısı yaşatmadım, ama yirmi dokuz yaşında dul kalmanın sıkıntısını çok çektim. Kızım küçük anne rolünü o kadar iyi oynadı ki, sırtına binen ağır yük altında ezildi yavrum.

O zamandan beri boyu bir parmak bile uzamadı. Liseye devam edemedi ve nihayet nasibi de çıkmadı. Hasan ve İhsan'ın ablalarına çok şey borçlu olduklarını düşünüyorum. Onlara kalsa, aptalca bir fedakarlıktan başka bir şey değilmiş. Üstelik yeniden evlenmediğim için beni suçluyor vefasızlar.

Apartmanın girişinde iki küçük, bir de hayli büyük bir dükkân var. Küçüklerinden biri bana ait. Camında kocaman bir "Unuttum Bakkaliyesi" yazar. Süleyman, çoluğu çocuğuyla beraber tam kırk bir yıl önce, karımın vefatından birkaç ay sonra, sırtında koca bir denkle Kayseri'den kalkıp gelmişti. Otobüs Ankara'ya girmeden, buralardan geçerken -nasip işte- bizim mahalleyi görmüş, dur demiş kaptana. Günlerce karşıdaki şu parkta, çalı-çırpıdan yaptıkları uyduruk kulübede barındı karısı ve dört çocuğuyla beraber. Park falan yoktu o zamanlar; bozkırın ortasında iki sıska akasya ağacı, yazın kuruyan kışın coşan küçük bir dere o kadar.

Üç kızdan sonra kavuştukları oğulları kundaktaydı. Kızların en büyüğü yedi yaşındaydı. Anneleri Ayşe Hanım, savaştan yeni çıkmış gibiydi. Süleyman'ın kara saçlarına yeni yeni kır düşmeye başlamıştı. İri birer zeytine benzeyen gözlerindeki tedirginlik, hemen kendini ele veriyordu. Benden üç yaş küçüktü, ama en az yirmi yaş fazla gösteriyordu. Acıdım hallerine, günler sonra yanlarına sokuldum. "Nereden gelirsiniz, nereye gidersiniz? Ne yer, ne içersiniz?" demeye kalmadan derdini anlattı bir güzel. Kayseri'nin Tomarza kasabasının Hacılar köyünden çıkmışlar yola. Rahmetli babasının hastalığına harcamışlar on dönüm tarlayı, dört baş sığırı, emektar karakaçanı. Babası bu dünyadan göçünce kalan viraneyi de muhtara yok pahasına satıp çıkmışlar gurbete. Benim boş dükkânı kiraya verdim onlara. İki yıla yakın bizim dükkân ev oldu garibanlara. Tanıştığımız ilk günden itibaren Ayşe Hanım, kendi çocukları yetmezmiş gibi bizimkilere de annelik yaptı, sağolsun. Zeynep'e kalsa, biraz yardımcı olmuş o kadar. Süleyman inşaatlarda amelelik yaptı, Ayşe Hanım evlere temizliğe gitti, kazandıklarını harcamadılar, Unuttum Bakkaliyesi'ni açtılar. Yıllar sonra bizim apartmandan bir daire bile aldılar, komşu olduk. Süleyman, bu civarın en çok iş yapan bakkalına sahip olmakla övünür dururdu. Ta ki, birkaç kilometre öteye o büyük market açılana dek.

Son Çare

Kendimi bildim bileli, Ankara'da öylesine bir sıcak yaşamadım. Güneş varlığını hissettirme çabasıyla yanıp tutuşurken, insanı canından bezdiren sıcak caddeyi hiç boş bırakmayan kamyonlar ve iş makineleri sayesinde iyice çekilmez bir hal alıyordu. Yolu, iki başına yerleştirdikleri taşlarla futbol sahasına dönüştüren çocuklar, sıcağa ve gelen geçen araçlara aldırmandan plastik topun peşinde çığlıklar atarak koşturuyorlardı. tezgâhın üstünde çaresizce dönüp duran vantilatör, çöl sıcağını bir köşeden diğerine taşımaktan başka bir işe yaramıyordu. Burnundan soluyan Süleyman'ın, bir yandan karşı inşaatta çalışan boyacıya ikiyüz gram peyniri yağlı kağıda koyup tartmakla meşgulken, diğer yandan hissettirmeden beni izlediğini farkediyordum. "Ziyaretin kısası makbuldür. Artık kalksam iyi olacak. Öğle saati, bu

ara gelen giden fazla olur. Benim gönlümü etme çabasına düşüyor, müşteriye ihmal ediyor...” Aklımdan geçenleri anlamış olacak ki, elini kaldırarak beni engelledi.

– Dur bakalım, kaçmak yok. Çay demini alsın. Acelen ne?

– Seni işinden alıkoymak istemem. Esnaf kısmını fazla meşgul etmemeli. Hem bu sıcakta çay iyice eziyet olmaz mı?

– Sıcakta çay iyi gider derler. Harareti düşürürmüş. Hem ne işi Ahmet, dedi gülümseyerek. Bütün alışverişimiz iki ekmek, bir sigara. Koca marketle baş etmek kolay değil. Adamlar minibüslerle müşteri topluyor sokaklardan. Daha bir ay olmadı açılalı, ocağımıza incir ağacı dikti namussuz. Aha şu veresiye defteri de olmasa bugün kilit vuracağım kapıya. Yok Ahmet yok, tadı kalmadı esnaflığın. Sattığım malın yerine yenisini koyamadıktan sonra...

Bardakları ve Beypazarı kurusuyla tepeleme doldurduğu plastik tabağı önümde duran küçük sehpaye koyarken, sıkıntısını belli etmemeye çalışıyordu. Karşımdaki tabureye oturduktan sonra konuşmasına kaldığı yerden devam etti:

– Alacaklılar sıraya girdi. Eskisi gibi idare etmiyor toptancı. Onlar da haklı. Bir ben değil ki, esnafın tümü zor durumda.

– Dur bakalım ihtiyar; kilit vurmak da neyin nesi? Bir ortak arasan kendine. Yaşlandığını kabul et artık. Tabii ki üstesinden gelemezsin koca marketin.

– Bizde çare tükendi. Diyorum ki, toptasak pılıyı pırtıyı, Ayşe'yle elele verip köyümüze dönsek. Çocuklar kalsın burada. İşlerinden, güçlerinden olmasınlar. Köye ulaştıktan sonra kolay. Elimizdekiyle toprak alsak, kiraz fideleri diksek. Hani hangi yönden bakarsan ip gibi görünür ya, işte öyle. Fidelere evladımız gibi baksak, onları büyütsek, meyve vermelerini sabırla bekleysek...

– Dünyada olmaz. Ben engellerim önce. Kaçmak var mı öyle? Otur oturduğun yerde, mücadele et. Sen sağlam adamsın. Dışınla tırnağınla geldin buralara. Şimdi kolaylıkla pes mi diyeceksin? Aklıma birşeyler geliyor da, kabul eder misin bilmem?

– Çare tükendi dedim ya, de bakalım neymiş? Olur ya aklıma yatarsa...

– Benim büyük oğlanı bilirsin, Hasan. Yıllardır Balgat'ta yaşıyor. Oturduğu apartmanın altında “Bizim Bakkal” diye yeni bir yer açıldı. Aslında yeni değil, tabelası değişti sadece. Büyük bir market, bakkallarla anlaşmış onlarla ortak oluyormuş. Anlayacağın, bakkalın adı değişecek “Bizim Bakkal” olacak. Adamlar bakkalı malla doldurup gidiyorlarmış. Kirayı da onlar öder herhalde. Yeni bakkal yine senin bakkalın. Aynı işine devam edeceksin, kazanca ortak olacaksın. Ne dersin?

– Medet umduğumuz şeye bak, derken sesi titriyordu. Benimle alay etmiyorsun ya. Bizi marketin biri batırdı, diğeri de elimizden tutup bataktan çıkaracak, öyle mi?

Bir süre sessiz kaldıktan sonra ekledi:

– Sanki başka şansımız varmış gibi. Nereye başvuracaktık?

– Batan falan yok. Bu bakkalın kapısına kilit vurmamak için her yolu deneyeceğiz elbette. Hasan’a anlatırım durumu. Bir güzel öğrensin, gerisi kolay.

Bizim Bakkal

Dükkânı iyiden iyice inceliyorlardı. Uzun boylusu hesapları incelerken, gözlüklü görevli Süleyman’a birşeyler soruyor, notlar alıyordu. İhtiyacı olur, belki yardımım dokunur düşüncesiyle bir köşede oturmuş, olan biteni takip etmeye çalışıyordum.

– Günde kaç ekmeğe satıyorsun?

– Belli olmuyor beyim, dedi sıkıntılı bir sesle. Bazı günler 200 ekmeği bulmaz, bazı günler 300’ü geçer.

– En yakın bakkal buraya ne kadar?

– Bu civarda başka bakkal yok. Ama bir sigara içimlik mesafede bir market var. Yeni açıldı, işimi etkilemedi desem yalan olur. Rekabet edecek gücüm yok ki...

– Bak bu önemli, dedi gözlüklü görevli, burnunun ucunda tuttuğu gözlüğünün üzerinden bakarken. Aslında bizim amacımız marketlerle yarışmak değil, bakkal geleneğini yaşatmak. Dükkânınızın yeri gayet iyi. Peki, günlük ciroyu yaklaşık olarak söyleyebilir misiniz?

– Dürüst konuşacağım, derken yüzünün aldığı ciddi ifade oturduğum yerden dikkatimi çekti. Sigarayla ekmeği saymazsan günü kurtarıyor işte. Bana yetmesine yetiyor da, mal almaya gelince olmuyor. Benim asıl sıkıntım bu. Bir kolaylık gösterseniz desem...

Uzun boylu görevli masanın üstüne yaydığı kâğıtları çantasına doldurmaya başladı. Arkadaşının toparlandığını gören diğeri ayağa kalktı ve elini Süleyman’a uzattı.

– Amca şimdilik işimiz bitti. Bizden haber bekle. Bakkalın fena sayılmaz. İyi bir tadilat istiyor. Merak etmeyin, sonuç olumlu olursa tüm masrafları karşılamaya hazırız.

Bekleyen müşterisini bahane eden Süleyman, dışarıya çıkmadı. Onları uğurlama görevi bana düşmüştü. Yüzlerine çarpan sıcak esintiye aldirmeden kapı önünde öylece dikilip kaldılar. Çevrelerini alıcı gözlerle araştırırken, Unuttum Bakkalisesi’nin hemen yanındaki boş dükkân ilgilerini çekmişti.

– Bu dükkân niye boş? diye sordu uzun boylusu. Arkadaşının kulağına eğilmiş, fısıldayarak birşeyler anlatmaya başladı.

– Nerdeyse bir yıldır boş beyim. Geçen seneye kadar mobilya mağazasıydı. Mahalle arasında mobilyacının işi ne? İşleri iyi gitmedi yani; hem de kirası tuzlu biraz.

– Kaç metrekare, biliyor musun?

– İki yüz elli galiba. Büyükçe yani.

– Yeterince büyükmüş. Neyse size hayırlı işler. Sonucu iki haftaya kadar bildiririz. Merak etmeyin, olumlu görüş vereceğiz.

– Sağolun beyim. Hayırlı bir iş yapıyorsunuz. Dünya alem elbirliği yapıp, küçük esnafı bitirdi. Sizin gibi insanlar da ellerinden tutuyor. İyi haberlerinizi...

Konuşmamı daha bitirmemişken onlar arabaya binip çalıştırmışlardı bile. Sokakta top oynayan çocuklar, verdikleri zorunlu molanın ardından arabanın yolu boşaltmasıyla iddialı maçlarını kaldıkları yerden devam ettiler. Köyümüz Ankara'nın yeni bir mahallesi olup da, insanlar buraya akın ettiğinden beri çok şey değişti. Değişmeyen yalnızca kafalar. Şu çocuklara park yaptılar, güzel de oldu. Ama top oynamak için bir saha yapmak veya en azından boş bir alan bırakmak kimsenin aklına gelmedi. Yaramazların salıncakta sallanmak gibi bir niyetleri yok ki. Onlar için varsa yoksa futbol.

Stok Market

Bir zamanlar uçsuz bucaksız tarlaydı bu gördüğün yerler. Yeşillikler bereketli sarıya dönüştüğünde Ankara'dan kamyonlarla koşuşturan zahireciler doldururdu köyün kahvesini. Kahveci Topal Salih yetişemezdi çaya kahveye. Birinci kalite buğdayımız hasattan önce, daha tarladayken satılırdı. Toprak, sünger gibi emirdi yağmuru, karı. Bastığında papucunu geri vermezdi çamur. Suya ulaşmak için üç metre kazmak yeterliydi. Adım başı kuyu açılmıştı. Baktılar su çok, bazıları çark etti, ekmeklerini pancardan çıkarmaya başladılar. Fakat pancar su ister, çaba ister, bakım ister, malzeme ister, adam ister. Çocukları kandırıp çalıştırmak ne mümkün? İşçiyle uğraşamam dedim, babadan kalma usüllerle bozmadım. Sonuna kadar buğday ekтім, arpa biçtim. Çok şükür, ele güne muhtaç etmedi bizi toprağımız.

Başkent gelişti, büyüdü, bizim köyü de yuttu. Bizim köy, şehir oldu. Ankara'nın yeni mahallelerinden biri oluverdi. O kadar çabuk oldu ki herşey, iki gözlü toprak damlı evden çıktık, bir anda banyolu, tuvaetli, mutfaklı, üç odalı, bir salonlu dairede bulduk kendimizi. İlk zamanlar ayak yolunu şaşırıp bahçeye çıktığım oluyordu. Rahata alışmak kolay olmadı. Yıldızları seyrederek hacet gidermenin zevki de bir başkaydı. Altında fareler oynaşırken, üstünde yıldızlar kıpraşır. Şimdilerde yıldız da kalmadı. Nereye gitti onca yıldız anlamıyorum.

Size bir daire, bir de dükkân dedi müteahhit kardeşim. Yuvarlak bir yer geldi gözümün önüne. Çocukken çember çevirirdik, onun gibi birşey olsa gerek dedim. Bayağı evmiş işte, ne bileyim? Üstüste konmuş kutu gibi evler. Üstteki komşunun tepinmesi, alttakinin kavgaları, yandakinin öksürmesi evimizin içindedir. Herkesin herkesten haberi var sanırsın. Sonra anlarsın ki, ölsen kapını çalan olmayacak.

Süleyman'la uzun mektuplar yazarız birbirimize. Zaman ne çabuk geçiyor? Kirazlığı meyveye geçmiş. "Satması zor, ucuza kapatıyor kabzımal" diyor bir mektubunda. Ev geçindirmek kolay mı? Burada mücadele etmekten yılmıştı; şimdi kendi köyünde büyük bir savaş veriyor.

Unuttum Bakkaliyesi'ni bir pastacıya kiraladım. dükkânı yeni baştan yaptılar adeta. Kapısına ışıklı bir tabela astılar; "Lezzet Pastanesi." Yeni kiracılarımla merhabam bile yok. İlk açıldığı günler bir-iki defa oturup muhabbet edeyim dedim, pek yüz vermediler. Müşterileri rahatsız ediyormuşum. Beni kibarca kovdular yani.

Yandaki büyük dükkâna "Stok Market" açıldı. Adamlar geldiklerinde Unuttum Bakkaliyesi'nden çok, yandaki boş dükkânla ilgilenmişler. "Bizim Bakkal"ı açacakları yerde, o dükkâna market açılın diye müdürlerine rapor etmişler. Şüphelenmedik değil, aylarca sesleri çıkmamıştı. Telefonla aramaya kalktığımızda, "Zahmet etmeyin, biz sizi ararız." diyorlardı. Süleyman için çok zor oldu. Bizim Bakkal'a çok umut bağlamıştı.

Bazen aklıma estikçe telefon ediyorum. Koca köyde, muhtardan başka kimsede telefon yok. Süleyman'ı çağırmaları, onun koşturup gelmesi zor oluyor. "Bırak şu telefonu. Mektup yaz bana. Yorma beni. Hem medeniyet bu hale getirmede mi bizi?" diyor. Haksız sayılmaz. Ama sesini duymanın başka bir yolu yok ki. Özledim arkadaşımı. Sesinden, iyice yaşlandığını hissediyorum. Yetmişine merdiven dayadı, daha yaşlanmasın mı? Bir fırsatım olmadı köyüne gitmeye. Her mektubunda davet eder beni. "Kiraz mevsiminde gel, aç kalmazsın" der.

Bir köye gitmeyeli yıllar oluyor. Çocukken, pudraya benzeyen tozun içinde debelenmekten büyük zevk alırdık. Ayağımızı sertçe yere vurur, topraktan yansıyan "poff" sesiyle toza bulanırdık. Hasretini çektiğim çok şey var. Özlemlerimi şimdiki çocuklar duysa, kahkahayı basarlardı. Son günlerde düven çeken ökütlerin tezek korusu geliyor burnuma. Anamın, kalaylı bakır tencerede pişirdiği tarhana çorbasının tadına hasret kaldım. Eşek sırtında değirmene yaptığımız eğlenceli yolculuğu nasıl unutabilirim? Peteklerini bozduğumuz arılar bir defasında az kalsın öldürüyordu. Belki on arı birden sokmuştu da, morarıp kalmıştım.

Komşu köydeki su değirmeni harabeye dönmüş. Toprak testiden su içmeyeli yıllar oluyor. Ayakkabı niyetine giydiğimiz çarıklar, karasaban, düven, bakır tencere, gazocağı, yün çorap ve orak artık müzelerde sergileniyor. Mercimek, nohut, taze ekmek, yeşil sabun, sakız kokan Unuttum Bakkaliyesi artık yok. Süleyman'ın dediğine göre, kiraz mevsiminde tren yolculuğunun tadı bir başka olurmuş. Kayseri'ye ulaşıncaya dek, tren, toprak damlı evlerin, kızıl gelinciklerle süslenmiş verimli tarlaların, kavaklıkların, ırmakların, sarp kayalıkların, yıldızların arasında kâh nazlanarak, kâh şaha kalkarak yol almış. Gökyüzü, bereket olup yağarmış toprağın üstüne; aç kalmanın mümkünatı yokmuş.

Hikayesinin sonuna geldiğinde, yanaklarından süzülen gözyaşlarını saklamak istercesine gözlerimin içine bakmamaya çalışıyordu. Oturduğu sandalyeden kalkarken, yeni yürümeye başlayan bebek gibi sendeledi. Kolay değil, hiç hareket etmeden dört saat boyunca konuşmuştu. Anlaşılan konuşmaktan yorulmamıştı.

– Anlattıklarımı herkes bilsin isterim gazeteci oğlum. Büyük şehirde yaşamak zor. Allahbilir günde kaç otobüs dolusu insan geliyor Ankara'ya, İstanbul'a, İzmir'e. Bu

insanlar durduk yerde terketmiyorlar ya sılayı. Bir umutla çıkıyorlar yola, sonra beğenmedikleri tezek kokusuna hasret kalıyorlar.

Sağ elini karşıdaki dağlara doğru çevirdi. Hiç gitmediği dağın arkasını, çok uzaklarda özlemini çektiği yaşamı gösteriyordu işaret parmağıyla.

– Süleyman bazı günler şu karşı dağları gösterir, “Bizim köy aha şu tepelerin ardında” derdi. O, tepeleri aştı, köyüne ulaştı. Ne mutlu ona. Benim yönüm tam burası, dedi olduğu yeri ayağıyla eşeleyerek. Gideceğim tek yer var, üstünde durduğum toprak. Ne yapayım, burası da benim köyüm.

– Süleyman amcanın köyüne yerleşmeyi düşündün mü hiç?

– Düşündüm düşünmesine de, başka kimi tanıyorum ki oralarda? İkimizin de bir ayağı çukurda. Randevu vermediler ya, kimin önce gideceği belli olmaz Allah muhafaza, Süleyman önce göçer de beni yalnız bırakırsa... Hiçbir işe yaramayan bir yabancı kim ne yapısın?

– Yanlış düşünüyorsun, dedim. Halkımızın misafirperverliği tüm dünyaca bilinir. Hem ölümden bu kadar fazla bahsetmen...

– Elden ayaktan düşmeden gitmesini bilmeli. Sıra bize geldi de geçiyor bile. Hem gözüm arkada kalmaz. Neden dersen, Zeynep’e dünür geldi geçenlerde. Kızımdan on yaş büyükmüş. Birkaç yıl önce ölmüş karısı. Zeynep, belli etmese de, niyetli gibi. Kolay değil, ilk defa dünür yüzü gördü kızım. Benim niyetimi sorarsan, içim rahat değil.

– Ahmet amca, düşünsene, kiraz ağaçları kızıla dönmeye başlamıştır. Yani kiraz mevsimi. Kayısı, can eriği, çağla... İzin ver, terminale telefon edip sana bilet ayırtayım. Kalmaya git demiyorum, denemeye git. Aklına yatarsa, belli mi olur, yerleşirsin. Bırak, Zeynep evlensin. Geç de olsa yuva kursun zavallı. Hiçbir şey için geç değil. Hem düğüne Süleyman Amca’yla birlikte gelirsiniz.

– Düşünceye dalarsam fikrimden cayarım. Kararım verdim, yarın gideceğim. Nereye telefon edeceksen et. Yalnız unutma, teker üstü olmasın.

Ucuz sigarasından derin bir nefes çekti. Sanki rahatlamış gibiydi. Ben telefonun tuşlarına basarken, o yan odadaki kızına sesleniyordu;

– Zeynep kızım, bana büyükçe bir valiz hazırla. Yarın Süleyman’a gidiyorum. Köy yeri soğuk olur, kışlıkları unutma. Ben markete inip Beypazarı kurusu alacağım. Bilirsin, bizim ihtiyar çaya batırıp yemeyi pek sever...

Yaşamın Adı, ‘1’ Top Kumaştı (Özgür Samancı)

Utangaç bir bakire edasıyla, usul usul yağın yağmurun altında saatlerdir yol alıyorlardı. İnce su zerrelere, kamyonetin camını öylesine çekingen yalıyordu ki, Bekir amca’nın, silecekleri iki dakikada bir çalıştırması yeterli oluyordu. Şiddetini hiç

arttırmadan, bir saattir süren bu sünepe yağmurun sinir bozucu niteliğine karşın, o hiç istifini bozmuyor, ıslığı ile hep aynı türküyü söylüyordu;

“Drama Köprüsü bre Hasan, dardır geçilmez, bre Hasan dardır geçilmez.”

Bir ara ıslığını kesip, yanında oturan yeğeni Serkan’a baktı. Serkan çok sıkılmış olacak ki, ikide bir arkasına bakıp, güya kamyonetin kasasındaki pazenlerin ve Amerikan bezlerinin ıslanıp ıslanmadığını kontrol ediyordu. Bekir amca, sağ elini Serkan’ın başına götürüp;

“Sakin ol evlat,” dedi. “Bir saatlik yolumuz kaldı. Durduğumuzda sana sıcak bir çorba ikram ederim.”

Serkan mesajı almıştı. Ufak bir tebessümle karşılık verdi. daha sonra da motorun titreşimlerine dokunmak istercesine ayaklarını ileri doğru uzatıp, koltuğa yayıldı. Ellerini ensesine götürüp, başını yana çevirdi.

Hep amcasının garip bir insan olduğunu düşünmüştü. Yirmi yıldır bu işi yapıyordu. Yirmi yıldır hemen her gün, günün yarısını direksiyonun başında geçiriyor, manifaturacılara kumaş yetiştirmeye çalışıyordu. O’nun halinden hiç şikâyetçi olduğunu görmemişti. Hiç işinden bahsettiğini duymamıştı. Yirmi yıldır gezip gördüğü yerlerden, bir tek anısını anlattığını bile hatırlamıyordu. Doğum ve ölüm tarihlerinden başka hiçbir şey yazmayan, bir mezar taşı gölgesi gibiydi. O taşın gölgesinde, ne yazık ki bu tarihler de görünmüyordu.

Hüzünlü bir sevda şarkısı gibi fısıldayan yağmuru dinlemeye koyuldu Serkan. Gözü amcasındaydı. Ellerini ağızına götürüp, nefesiyle ısıtmaya çalıştı. Daha sonra da yağmuru ürkütmekten korkarcasına, kısık bir sesle sordu:

“Bunu nasıl yapabiliyorsun?”

“Neyi evlat?” diye karşılık verdi Bekir amca.

“Ülkenin en iyi üniversitelerinden birisinde inşaat mühendisliği eğitimi alırken, hem de dördüncü sınıfta derslerinde de çok başarılı iken, okulu bırakıyorsun ve tam yirmi yıldır hiçbir şey olmamış gibi gerçekten kendin için en iyisini seçmiş gibi davranabiliyorsun. Hiç pişmanlık hissetmiyor musun? Yirmi yıl önce o yol ayrımında, diğer yolu seçen Bekir’in, şimdi nerelerde olduğunu hiç merak etmiyor musun? Biliyor musun, ailede kimse seni anlamıyor? Dahası anlamaya da çalışmıyor. Ben de anlamıyorum, ama üniversite hayallerim uğruna verdiğim iki senemi düşününce, korkunç bir hırsla anlamaya çalışıyorum.”

Yağmur umarsızca fısıldıyordu. Bekir amca derin bir oh çekti, yağmurun fısıltısına ortak olmak istercesine. Gözleri sanki yaklaşan yola değil, sonlarda bir yerlere bakıyor gibiydi.

“Bak evlat,” dedi. “Yaşam yalnızca karekök işlemi yapabilen bir hesap makinasına benzer. İnsanlar ise çok haneli sayılara. Ne kadar çok haneden oluşuyorsan oluş, sonun hep aynıdır. Hesap makinesinin, peş peşe gelen karekök işlemleri sonucunda,

o en arsız rakama; '1'e ulaşırsın. Hiç bir sayı bundan kaçamaz. Çok haneli olmaları yalnızca işi uzatır. Sonuç hep aynıdır. Olmak ve olmamak arasında terettüd eden, o arsız '1'. Her sayı, o sünepe '1'e takılır kalır. Yaşam bile çaresiz kalır, o rakamın yanında. Ve hiçbir sayı, o büyülü rakama sifıra ulaşmayı beceremez. Beni anlamak, mutlaka bana bir isim takmak istiyorsan sana yardımcı olayım. Galiba ben, kayıp bir sıfır avcısıyım.”

Ve yağmurun o büyülü fısıltısını, yine aynı melodi bozdu;

“Soğuktur suları bre Hasan bir tas içilmez.”

Puslu bir meşe ormanının içine dalan kamyonette, artık erdemli bir suskunluk vardı. Bu suskunluk, galiba her ikisi içinde aynı yerde kesişiyordu. Bu suskunluk, belki de kaybeden şövalyenin suskunluğuydu.

Serkan, yan camdaki buğuyu avcunun içi ile silip bakışlarını ormanın içlerine doğru uzattı. Yol boyunca sağlı sollu dizelenen meşe ağaçları, yağmur altında şarkı söyleyen tinerci çocukları andırıyordu. Onlar da hiç aldırış etmezdi yağın yağmura. Tinerci çocukların, ıslanınca değiştirebilecekleri birer hırkaları yoktu belki ama, her sabah yeniden ve yeniden ütöleyip giydikleri sıcacık ümitleri vardı. Yıllar öncesinde, henüz beş altı yaşlarında iken, Serkan babasına “tinerci çocuklar niçin dışarıda yatıyor,” diye sormuştu. Cevap, ürkütmüştü Serkan'ı. Anne ve babalarının, onları sokağa attığını öğrendiğinde, aynı riskin kendisi için de geçerli olduğunu düşünüp, tedirgin olmuştu. Niçin ve nasıl karmaşası, yine beynini bulandırıyor Serkan'ın. O da diğer arkadaşları gibi, sadece arabalar, futbol ve kızlarla ilgilenebilse, belki de hiçbir sorun kalmayacaktı. Ama bütün bunlar ona öylesine itici geliyordu ki... O amcası gibi olmak istiyordu. İstiyordu istemesine ama, bu yöndeki bütün çabası ve harcadığı enerjisi, çok geçmeden kocaman bir içsel sıkıntıya ve cevapsız sorular yumağına dönüşüyordu.

Dışarıda Kasım ayı için iddialı bir rüzgâr vardı. Kamyonetin dikiz aynasından çıkan uğultu, yan camlara arsızca yapışıyor, sonra da kapı kollarında dayanılmaz bir vızıltıya dönüşüyordu.

Hava kararmak üzereydi. Serkan, camı hafifçe aralayıp, ufka doğru baktı. Yoğun buluta rağmen, batmak üzere olan güneşin o kızıl ızdırabı, insanın yüreğini delemek kadar yoğun hissediliyordu. Gökyüzünde rüzgâra karşı kanat çırpın bir kaç sığırcığa takıldı gözü. Nasıl da usanmadan kanat çırpıyorlardı; hem de tek vücut olmaya çabalarcasına, birbirlerinden ayrılmadan... Sönmek üzere olan güneşten yayılan son fotonlar, sığırcıkların kanatlarının altında kızıl parıltılar oluşturuyor, gökyüzü tiyatral bir gösterinin provalarının yapıldığı sınırsız bir sahneye dönüşüyordu. Uzaklaşan sığırcıklar, batan güneş, bu sünepe yağmur... Sanki herşey, ölüme şahitli yapmak istercesine peşlerindeydi. Ve sanki mahkeme, bu yol üzerinde kurulacaktı.

Amcasının söyledikleri geldi aklına. “Demek hepimiz o arsız '1'e dönüşeceğiz” diye geçirdi içinden. Meşe ağaçlarına baktı. rüzgârda sallanan ağaçlar, yüzlerce '1'

rakamına dönüşmüştü. Sığırcıklar kanatlı '1'lere benziyordu. rüzgâr, okumayı henüz sökmemiş bir veledin çekingenliğiyle, '1'i fısıldıyordu artık ormanın kulağına...

Kamyonetin içi soğumuştü. Serkan usuldan camı kapadı. Elini parkasının cebine atıp, Mahmut Dede'nin siparişi olan paketi çıkardı. Bekir Amca paketi görünce, merakla sordu;

“O pakette neyin nesi?”

“Söyleyemem. Mahmut Dede'nin siparişi, çok gizli” diye yanıtladı Serkan.

Mahmut Dede az sonra varacakları kasabada yaşayan, yaşlı bir manifaturacıydı. Kara yüzlü Mahmut derlerdi kasabada ona. Doksan yaşlarındaydı. Bir ayağı çukurda, zamanın kendisine yaklaşmasını bekleyen ak saçlı bir dede... Çukurdaki ayağı, diğer ayağı iknaya çalışsa da, Mahmut Dede akıp giden zamana minik anlar ekleyerek uzatmaları oynamayı becerebiliyordu. Her sabah uyandığında, yaşlı gözlerini bir kez daha hayata açabildiği için tanrıya dua eder, sonra da usuldan dükkânının yolunu tutardı. Yol boyunca torunlarının İstanbul'dan gelecekleri günü hayal eder, onların sıcaklığı ile ısınır, böylece dükkâna fazla üşümeden varırdı. Dükkânı öyle erken açardı ki, elli yıldır Mahmut Dede'den önce dükkân açmak kasabadaki hiçbir esnafa nasip olmamıştı. Bütün kasaba, Mahmut Dede'nin gayretine gıpta ile bakardı. Kasabanın daha gün ağarmadan duyduğu ilk ses, dükkânın ahşap kapısının çığ gıcirtısı olurdu. Hiç usanmadan, her gün dükkânın içindeki pazenlerden en gösterişlilerini dışarıya taşır, desenlileri bir tarafa, düzleri diğer tarafa güzelce sıralardı. Günün ilk ışıkları pazenlerin yumuşak tenine değdiğinde, bitişikteki çay ocağından bir çay söyler, içerden çıkardığı ahşap sandalyeye oturup beklemeye başlardı. Bu dakikalar Mahmut Dede için yorgun kalbiyle dertleşme dakikaları olurdu. Bilirdi kalbinin her gün biraz daha yorgun düştüğünü ve alnındaki çizgilerin, yaşamın acımasızlığına şahitlik ettiğini.

Serkan, onunla ilk tanıştığı günü hatırladı birden. Mahmut Dede, kocaman bir top kumaşı kaldırmaya çalışıyor, bir türlü beceremediği için de burnundan soluyordu. Burnu ve kulakları kıpkırmızı kızarmış, alnından akan ter yakasına kadar inmişti. Bekir Amca ve Serkan kasabaya henüz gelmişlerdi ki; Mahmut Dede'nin bu insan üstü çabasını görünce, Serkan kamyonetten bir tazı çevikliği ile atlayıp, ona yardım etmişti. “Allah razı olsun çocuğum,” demişti. Mahmut Dede, kalan son enerjisini de kullanarak.

Serkan, gözlerinin içine baktığı o ilk andan itibaren sevmişti Mahmut Dede'yi. Aralarında sıcak olmasa da, ılık bir iletişim başlamıştı bu dakikalarla beraber. Temkinli ama sıkı bir dostluğun başlangıcını yapmışlardı belki de. O gün, Mahmut Dede hakkında çok şey öğrenmişti Serkan. Askerden kaçtığını, gençliğinde adam yaraladığını, geçirdiği tüm ameliyatları, hatta aşklarını bile anlatmıştı ona.

Kamyonet zorlu bir rampa tırmanmaya başlamıştı. Ayağı kırık bir mandanın böğürtüsüne benzer bir ses çıkıyordu motordan. Bekir Amca, zavallı hayvana daha fazla acı çektirmenin bir anlamı olmadığını düşünüp, ayağını gaz pedalından çekti ve

vitesi küçülttü. Arkasından da pedala öyle bir baskı ki, galiba mandanın dört ayağı birden kırılmıştı.

Serkan sesten duyduğu rahatsızlığı belli etmemeye çalışıyordu. Ama, koltuğun üstünde dışı koltuğunda oturuyor gibi durması onu ele veriyordu. Elindeki küçük paketi gözü hizasına getirip, şöyle evire çevire tekrar baktı. Mahmut Dede'nin duyacağı mutluluğu kurgulayıp gülümsedi.

Kamyonet meşe ormanından çıkmış, ağıllı sollu tarlaların arasında ilerlemeye başlamıştı. Bekir Amca'nın gözlerinde bu uzun yolun yorgunluğu hissediliyordu artık. Kamyonetin bozuk yolda sağa sola yalpalamasıyla onun başı da yerinde durmuyor, omuzları üstünde bir sağa, bir sola yumuşak ve dairesel hareketlerle salınıyordu.

"O pakette ne var söylemeyecek misin sahiden?" diye sordu tekrar. Serkan amcasına dönüp, hayır anlamında kaşlarını yukarıya kaldırdı ve sinsice sırıttı. O'nun, o erdemli, vakur havaları bırakıp, böylesine basit bir şeyi, çocuksu bir ısrarla merak etmesi hoşuna gitmişti. Kendisine model aldığı kişiyle, arasındaki uçurumun çok derin olmadığını düşünüp, mutlu oldu. Paketi tekrar cebine koydu ve yeniden altlarında akıp giden yolu izlemeye başladı.

Hava hafiften karardığı için, Bekir Amca kısa farları yakmıştı. Farlar öylesine ayarsızdı ki, sanki yalnızca plakanın ucuna ışık veriyordu. Bu sağlıksız durum, karanlık bastırıldığında, Serkan için çok keyifli bir oyun haline gelecekti. Karanlıkta yol alırken, yol kenarındaki objelerden, pek belirgin olmasa da birkaç tanesini seçip takip eder; onların, birden farların aydınlatma alanına girmesinden büyük haz alırdı. Karanlıkta ilerleyen bir ışık yumağı ve onu soğuk kaderiymişcesine takip eden iki tonluk bir metal yığın.

"Şu anda yollarda bu garip ikiliden, milyonlarcası vardır herhalde," diye geçirdi aklından. Bugüne kadar, bu ikilinin kovalayan tarafında olmuştu hep. Bir de her zaman kaçan, o ışık yumağının içinden, geriye, bu ısrarlı metal yığınının bakmak istiyordu. Kim bilir nasıl görünürdü o taraftan burası?Yaşama tutunamayanlara, var oluşlarına karşı son kozlarını oynayıp, intiharı tercih edenlere, bu yöntemi tavsiye etmeliydi belki de. Böylece, vasat yaşamlarının her döneminde kışkandıkları bütün mutluluk sevinçlerine, onların hayal bile edemeyecekleri bir noktadan, birkaç saniyeliğine de olsa bakarak, fark yaratmış olacaktı. "Kim bilir bir gün bende bu ayrıcalığı yakalarım," diye düşündü ürpererek. Üşümüştü...

Sanki zihni kocaman, ağır bir zincirle bağlıydı. O, hayal gücünü zorlayarak bu zincirden kurtulmaya çalıştıkça, her düşü kapkara ve daha büyük bir halkaya dönüşüyor ve zincire ekleniyordu. Beynini hırpalayan bu içsel sıkıntıyı, saçlarını karıştırarak ve derin bir nefes alarak savuşturmaya çalışmıştı, ama olmadı. Tam da derin bir of çekip, kalbindeki zindanın kapılarını yıkacaktı ki, yine o ılık melodi sardı kamyonetin içini;

"Anadan geçilir Hasan, yardan geçilmez bre Hasan, yardan geçilmez"

Hava oldukça serinlemiş; kamyonetin yan camları buğu yapmıştı. Serkan, torpido gözünü açıp, bir bez parçası aradı ama ne kadar karıştırsa da bir tornovida, birkaç bira kapağı, solmuş bir iki kâğıt parçası ve kamyonetin ruhsatından başka bir şey bulamadı. Çok önemli bir evrağı kaybetmiş 657'li bir memurun ızdırabına eşdeğer, abartılı bir yürek sancısıyla gözün kapağını kapatıp, yan camın buğusunu elleriyle silmeye başladı. Yavaş ve yuvarlak hareketlerle siliyordu. Elini camın üstünde gezdirdikçe, tarlaların ve kilometrelerce uzaktaki dağların, bulanık görüntüsü gidiyor, yerini mutlu bir ressamın elinden çıkmış, başarılı bir manzara geliyordu.

“Keşke varoluşun gizemini de çözmek bu kadar kolay olsa,” diye geçirdi aklından. “Keşke her şey yalın, gizemler şu çamdaki buğu kadar kolay dağılır olsa.”

Kasabanın ışıkları görünmüştü. Kamyonet, yolun kenarında sağlı sollu dizilmiş sokak lambalarının gözetiminde kasabaya daldı. Tam yemek vakti olduğu için, cadde hemen hemen bomboştu. Görünen tek şey; yol kenarında rüzgârla bir sağa, bir sola savrulan siyah renkli bir poşetti. Serkan saatine bakıp, kaygılı bir ses tonuyla sordu;

“Mahmut Dede dükkânı kapatıp gitmiş olabilir mi?”

“Hiç merak etme sen. Bizim bu gün geleceğimizi biliyor, mutlaka bekler,” diye cevap verdi Bekir Amca. “Hem ben evini biliyorum. Son çare, gidip evinden alırsın onu.”

Bekir Amca gülümsüyordu. Az önce yüzünü kaplamış yapışkan yorgunluğu, sıcak bir çorbanın hayaliyle yıkamış, yavaş yavaş kapanan göz kapaklarını tekrar hareketlendirmeye başlamıştı. Şöyle uzunca bir esneyip, kollarını havaya kaldırarak gerildikten sonra, her zamankinden daha gür bir sesle türküsünü söyledi.

“Drama Köprüsü bre Hasan dardır geçilmez.”

Serkan da Mahmut Dede'ye ulaşmış olmanın verdiği heyecanla türküye eşlik ediyordu şimdi. Eli yine cebine gitti. Paketi çıkartıp, Bekir Amca'nın merakını artırmak istercesine havaya atıp kapmaya başladı. O zokayı yutmakta geç kalmadı tabi ki.

“Hadi artık evlat, söyle şu pakette ne var?”

Serkan, ekşi gülümsemesi ve ısrarcı tavrından vazgeçmiyordu.

“Yoksa Mahmut Dede'ye hediye mi aldın? Eğer o kadar zenginsen, yakında doğum günüm var, bana da bir şeyler alırsın herhalde?” diye devam etti Bekir Amca.

Serkan amcasının bu alaycı tavrıyla bir gol attığını farketmişti. Atağa geçmekte geç kalmadı;

“Hediye almadım. Kendisi sipariş etti. Parasını da verdi. Sana da söylemememi özellikle tembihledi.”

Bekir Amca çaresiz sustu. Biricik türküsüne sarıldı.

Dükkân caddenin sonunda görünüyordu. Görünüyordu görünmesine ama ışıklarının hiç birisi yanmıyordu. Kamyoneti kaldırıma park edip, dükkâna doğru

ilerlediler. Dışarıda ne bir sandalye, ne de bir top kumaş vardı. Bekir Amca, ahşap kapının koluna yüklendi. Kilitliydi. Diğer eliyle kapıya sertçe vurdu. Gelen tek cevap, kapı kolundan çıkan şuursuz gıcırtıydı.

“Bizi beklemeyip eve gitmiş olmalı” dedi. “Ne yapalım, evine gidip rahatsız edeceğiz artık.”

Kamyonete atlayıp, evin yolunu tuttular. Ucuz asfalt yolda, kamyonet bir sağa, bir sola yalpalayarak ilerlemeye başladı. Caddede sessizliği bozan tek şey, motorun sesi; havayı kirletense, egzoz, dumanıydı. Bu ikisinin, iyi misafirler olduğu söylenemezdi herhalde. Zaten kasaba da onları şen şakrak karşılamayacaktı. Kamyonet, yolun kenarında sağlı sollu dizilmiş, çoğu iki katlı olan evlerin arasından kayarak, kasabanın içine doğru ilerliyordu. Egzozundan çıkan duman, yol yorgunluğundan olacak ki, çabucak dağılarak kayboluyor; lastikler içi su dolu çukurlara umarsızca dalıp çıkıyor, direncinin kalmadığını koltuklarda oturanlara hissettirmeye çalışıyordu. Her taraf kararmıştı. Gökyüzü kızılığını yitirmiş, havaya eski bir sosyalistin, liberal nefes kokusu yayılmaya başlamıştı.

Az ilerde, yolun sağında bir kalabalık görünüyordu. Serkan kalabalığı fark etmiş, bakışlarını bu ıslak insanlara yoğunlaştırmıştı. Bekir Amca, kamyoneti tam bu kalabalığın yanında durdurunca, tedirgin bir bakışla amcasına sordu;

“Bu ev mi?”

“Evet bu ev,” diye cevap verdi. Bekir Amca, yutkunup, “Eğer yanılmıyorsam” diye de ekledi, soğuk kanlı görünmeye çalışarak.

Her ikisi de aynı ihtimali düşünüp, kamyonetten inmek istemiyordu. Bekir Amca motoru susturmuştu. Serkan, bir süre hızla çalışan silecekleri izledi. Artık duyduğu, yalnızca sileceklerin sesi, bir de adeta onlara yetişmek istercesine, hızla çarpan kalbinin tıptırtıydı.

Kapıyı açıp dışarıya ilk çıkan Bekir Amca oldu. Çamurlu, yapışkan zemine ayak basınca, uğursuz bir akşama adım attığını anlayıp, ürperdi. Üşümüştü... Paltosunun yakasını kaldırıp, kamyonetin motorundan çıkan buharların arasından, evin önündekilere baktı. Bütün yüzler acı yüklüydü ve herkes kederli gözlerle bakıyordu. Bir tek mutlu yüz, bir gülücük aradı yükselen buharın ardından. Ama bulamadı. Yavaş adımlarla, evin bahçe kapısına doğru yürümeye başladı. Ayakkabısının altına, şırnaşık bir aşık cıvıklığıyla yapışan çamur, ümitsizce; “dur gitme!” der gibiydi.

Serkan da arabadan inmiş, geriden amcasını takip ediyordu. İki eli de cebindeydi. Omuzlarını biraz yukarıya kaldırmış, parkasının yakasıyla kulaklarını örtmeye çalışıyordu. Belki de örtmeye çalıştığı, yüreğini delen sıkıntının gözlerinde oluşturduğu ıslak ve ürkek bakışlardı. Bahçe kapısına ulaştıklarında, Bekir Amca göz göze geldiği ilk kişiye sordu;

“Burası Mahmut Dede'nin evi değil mi?”

“Evet,” dedi adam. Sonra da eve doğru bakarak devam etti. “Mahmut Dede sizlere ömür.”

Bekir amca susuyordu. Çok şaşkın değildi. Çok üzülmemiştir de. Yalnızca susuyordu. Sessizce;

“Başınız sağ olsun” deyip arkasını döndüğünde, Serkan’ın hızla kamyonete doğru koştuğunu gördü. Arkasından koşup, yetişmek istedi önce, ama söyleyebileceği hiç bir şey olmadığını düşünüp, vazgeçti. Yağmur artmıştı.

“Tam zamanında yetiştin,” diye mırıldandı ıslak dudaklarıyla. Gözlerinden, yanaklarına süzülmekte olan göz yaşlarını perdelemek için, bire birdi bu yağmur. Serkan, kamyonetin başında kesik kesik ağlıyordu. Gözlerini elinin kenarlarıyla siliyor, ama çok geçmeden ıslak saçlarından anlına süzülen su, gözyaşlarının yerini alıyordu. Eline cebine sokup, o küçük paketi çıkardı tekrar. Damla damla ıslanan pakete, uzun uzun baktı. Ağlamaları hıçkırıklarına dönüşmüştü. Paketi hızla yere atıp, arabaya bindi. Bekir Amca, Mahmut Dede’yi unutup, yeğeninin bu haline üzülmeğe başlamıştı artık. Eğilip, çamura gömülmüş paketi aldı. Paketin içinde ne olduğunu, bu şekilde öğreneceğini tahmin etmemişti. Ambalajını yırtıp, attı. Bir kaç saniye öylece baktı pakete. Gülümsüyordu.

İnanamıyordu ama elindeki bir kutu viagraydı.

Hiçbir şey söylemeden kamyonete bindi. Konağı çevirdi. İki tonluk metal yığını, yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Elini, yeğeninin saçlarına götürüp, okşadı Bekir Amca. Sonra da patlattı yine türküsünü. Yol aynı yol, yolcular aynı yolculardı.

Ama türkü değişmişti...

Hoşgüzeşte (Atay Sözer)

“Yâdınla çeşm-i hasreti yumdukça gâh gâh

Ey an-i hoşgüzeşte, gülümser durursun ah...”

Tevfik FİKRET

Taksim’e arkanızı verip İstiklal Caddesi’nden Galatasaray’a doğru yürüyün. Sağ koldaki sokaklardan biri; adını anımsayamıyorum... Sokağa girdikten sonra birinci değil, ikinci değil, üçüncü bina. Eski bir yapı, bir işhanı. Adı; “Hoşgüzeşte İş Hanı.” Hoşgüzeşte, eski güzellikler demekmiş; bir anlamda nostaljinin Osmanlıcası.

Demir kapısı oldukça ağır, iterken bir hayli zorlanıyorsunuz. Merdiven altında oturan adam belki yüz yaşında, orda öyle yüzyılın vicdan azabı gibi oturuyor. Asansör kapısına elini attığın anda azarlamaya başlıyor.

– Yasak... Asansörle çıkmak yasak...

Asansör heybetli mi heybetli; tahta kaplı kabin, tel kafes içinde hapis; binanın tam ortasından inip çıkacak ama öyle duruyor. Çünkü yasak!

Üsteleyin biraz, “Neden yasak olduğunu” falan sorun; tartışmanın zevkini ona tattırın. İnanın tüm eğlencesi bu; siz ona dikleneceksiniz, o size; sonra insafa gelecek, anahtarıyla asansörün kapısını açıp bir defalık binmenize izin verecek. Teşekkür edip binin.

İlk katta, bir terzi atölyesi var. Ismarlama elbise diktiren pek kalmadıysa da o hâlâ duruyor inatla. Duvardaki takvim 1940’lardan kalma, mayolu kız o kadar güzel ki kaldırılıp yenisi konmaya kıyılamamış. Terzinin aşkı, zamanı durdurmuş burada.

Bu şişman, sempatik terziye dikkat aman dikkat edin, fena esir ediyor adamı. Geveze mi geveze, dedikoduya bayılıyor, bir başladı mı susturmak olası değil. Bir yandan boyunuzun ölçüsünü alırken bir yandan da anlatır, palavrayla gerçek birbirine karışır.

– Bir Terzi Hristo vardı toprağı bol olsun; ustalarımdaydı. Bir ustam oydu biri de Mithat Usta, o da rahmet istedi şimdi. İkisi de yaman terziydi. Mithat Usta İngiliz sefirine bir takım dikmişti bir vakit, adam memleketine dönünce herkes hayran kalmıştı elbisesine. Neyse Hristo’yu anlatıyordum. Sizden iyi olmasın sizin gibi saygıdeğer beyefendiler, böyle sizin getirdiğiniz gibi kumaş getirirlerdi. Hristo ondan bir takım bir de ayrıca ceket çıkartırdı. Sonra bu Hristo öyle bir elbise dikerdi ki, hani evladiyelik derler ya! İşte bu evladiyelik lafı Hristo’nun diktiği elbiselerden sonra icat edilmiştir. Sen giyiyorsun, oğlun giyiyor, torunun giyiyor, torununun torunu giyiyor, gene de bana mısın demiyor. İlk günkü gibi yepyeni kalıyordu. Sırrını hâlâ anlamış değilim. Eski terziler bir başkaydı, ama o iyi terziler bir bir gitti. Gider tabii, senin diktiğin elbise eskimezse bir daha ne diye gelsinler sana yeni elbise diktirmeğe. Onun için ben o garantiyi vermem. Bak oğlun giyer, ama torununa karışmam. Torununun ayrıca gelmesi gerek.

“Paça boyunu biraz uzun tut” demeniz için terzinin nefes almasını beklemeniz gerek. İşte bu noktada çok dikkatli olmalısınız, bir es verdiği zaman lafa girmelisiniz yoksa paçanızın kısa kalma tehlikesiyle karşı karşıyasınız demektir.

-Bir de ekonomidis vardı. Zamanın meşhur terzisi, bütün ekabir ona diktiriyor. Ben düşünüyorum “Ah ben de böyle olacak mıyım günün birinde.” diye. Daha kalfayım o ara. Atölye Demir Han’daydı o vakit. Ustam erken çıktı, ben yalnızım çalışıyorum. Tam çıkacağım kapı çaldı, “Eyvah şimdi de müşteri çekilir mi?” diye kalkıp açtım, yaşlı ama dinç bir adam, yanında çöp gibi iki çocuk, bana şöyle kalın bir sesle “Terzi sen misin?” dedi. Şaşırdım, kim dersiniz?

İşte tam burada hemen “Paça boyu uzun olsun” demeniz gerekir. Onun için yeterli es var, ama sadece iki saniye kadar. Eğer kendinizi terzinin anlattıklarına kaptırırsanız yandınız. Hele yanılıp da, gelen kişinin kim olduğu konusunda bir tahminde bulunmayın, tutturamazsınız... Terzi soru sorup kendi yanıtlayan cinsten.

– Rahmetli İsmet Paşa; koltuğunun altında bir top kumaş, yanındaki çocukları gösterip “Bunlara elbise dikeceksin, hemen ölçülerini al.” dedi. Çocuklar da oğulları, Erdal’la Ömer... Görüyor musunuz devlet adamının büyüklüğünü, hemen koşup elini öptüm.

Bunları dinlerken sakın ola gülmeyin, inanmadığınızı belli etmeyin. Hele hele “Yahu palavranın da bir ölçüsü olur, insan biraz destekli atar. Koca Cumhurbaşkanı işini gücünü bırakacak, çocuklarını yanına, kumaşını koltuğuna alıp terziye gelecek. Gelirken de Allah bilir tramvaya binmiştir” demeyin üzülür. Palavra da olsa güzel şeyler anlatıyor hiç olmazsa, inanın eğer olsaydı aynı bu anlattığı gibi olurdu.

“Foto Güneş” stüdyosu, terzinin bir üst katı. Duvardaki resimler hep siyah beyaz.

“Renkliyi bir türlü sevemedim” diyor fotoğrafçı, inatçı mı inatçı. Poloroid makinelerle kavgalı, sanırsınız can düşmanı.

– O makineler gelin fotoğrafı çekebilir mi, gelin fotoğrafı?O makineler insanın gözündeki pırıltıyı yakalayabilirler mi?

“Teknik ilerledi artık, düğme kadar makinelerle kendi resmini kendi çekiyor insan” demek gelir içinizden, söyleyemezsiniz. Söylerseniz sanki teslim olmuş ülkenin ,direnen son kalesi düşecekmiş gibi gelir.

Renkli resim teklifinde bulunmayın, eğer eşref saatindeyse sadece tatlı sert bir bakışla kurtulursunuz ama genellikle küfrü yersiniz.

Terziyle, fotoğrafçı sürekli atışıyor. İnadına üstüne gidiyor terzi.

“Bana bir resim çekti, benden başka herkese benzedi, karım bile tanımadı” diyor. Öteki de domuzuna domuzuna; “Senin karın bunamışsa ben ne yapayım” diye yanıtlıyor. Bir de o aşağıdaki yüz yaşında sanılan adam da aralarına katılıp üçlü oldular mı, izlenmesine doyumсуuz bir gösteri çıkar karşınıza. Fotoğrafçı dert yanar kapıdaki adama;

– Bir insan gevezeyse korkacaksın ondan, hiç yanaşmayacaksın yanına. Boşboğaz olurlar, ağızlarına geleni söylerler. Hiç sır tutamaz böyleleri, ezkaza bir derdini açmışsan yandın. Hemen duyarsın sağır sultandan. Çok da yalan söylüyor, hep sallıyor, bir adamın üç lafından ikisi yalansa çekiver kuyruğunu gitsin.

E terzi de ondan aşağı kalmıyor tabii, yüz yaşında sanılan adam çay getirdiğinde soruyor;

– Ne konuşuyor gene o aksi, huysuz, suratsız, gülmekten nasibini almamış ihtiyar! Gene beni çekiştiriyor değil mi!... Karanlık odada kala kala içi kararmış, ruhunu örümcek bağlamış.

Yüz yaşında sanılan adam, her ikisine de verip veriştiriyor, her fırsatta;

– Koskoca iki adam, çocuk gibi ne çocuğu çocuklar böyle etmez; kedi köpek gibi didişiyorlar, utanmadan. Ele güne rezil oluyoruz vallahi. Al birini vur birine.

Hoşgüzeşte İşhanı, altı katlı. Üçüncü kattaki avukat, büyük bir şair, yani kendisi öyle söylüyor. Kimse anlamamış onu bu vakte kadar. Öldükten sonra kıymet kazanacağına yürekten inanmış.

– Kaç yüz şiir oldu bilemiyorum... Ama rahat on ciltlik bir külliyat oluşturur. Eskiden işler açıktı, müvekkillerim boldu; fazla yazamıyordum. Şimdi müvekkil az vakit bol. Sabahtan akşama oturup şiir yazıyorum. Şiir yazmak için işsiz kalmak gerekiyormuş galiba. Orhan Veli de en güzel şiirlerini evkaftaki memuriyetinden ayrıldıktan sonra yazmamış mıydı!

Doktor Bey, avukatın komşusu. Çok iyi anımsıyorum, çocukken beni buraya getirirlerdi. Nasıl anımsamam! Her muayeneden sonra bir hediye verirdi mutlaka. Bir dolu resimli kitabı vardı çekmecesinde, muayenede uslu duran çocuklara armağan ederdi. O zaman çocuklar arasındaki adı hediyeli doktora çıkmıştı. Siz hiç “Hasta olsam da doktora götürseler” diyen çocuk gördünüz mü? İşte o zaman vardı, şimdi de öyle sanıyorum. Annesiyle kapıdan çıkan çocuğun yüzü gülüyordu, elinde de kitap vardı. Doktoru tanıdım, gene o çöp gibi boyu, koca kırmızı burnu; yaşlanmış tabii, gözlük takmış.

Klasik mobilyalı muayenehanesindeki masasında oturuyor. Hayret, bu oda bana ne büyük gelirdi o zamanlar, o reçetesini yazarken, ben bir duvardan bir duvara koşardım. Şimdi iki adımda ancak gidersin. Pencere gene açık, hep açıktır bu pencere.

– Aç ağızını... Çıkart dilini... “Aaaa” de.

Demem, ağızımı açtım mı, dilimi kaşığıyla bastırıyor, midem bulanıyor, istemiyorum dilimi kaşıkla bastırmasını..

– Bak söz, kaşıkla bastırmayacağım, sen iyice açarsan bende bastırmam.

İnanmıyorum, ya iyi göremez de bastırırsa ne olacak!... Kaşık elinde, öyle şeyler oluyor ki büyüklere güvenmek olası değil. Ağlıyorum, bağıriyorum, açmıyorum. Annem kızıyor, işaret ediyor, “Ben sana evde sorarım” diye.

– Al kaşığı, sende dursun. Ama ağızını kocaman aç, faraş kadar aç.

Kaşık elimde, bir süre güvendeyim, ağızımı açıyorum. Ama doktor bu açıştan memnun değil kaşığı istiyor. Kaşık elimde sımsıkı, belli ki kaptıracağım, hooop pencereden aşağı. Doktor şaşkın, annem mahcup. İlk kez korkuyorum doktordan “dayak yer miyim” diye. Kahkahâlârla gülüyor doktor, yanağıımı okşuyor. Bu kez ağızımı faraş kadar açıyorum, boğazıma kaşıksız bakıyor.

“Ya ceza olarak hediyemi vermezse!”

Veriyor, hem de iki tane birden... Ama sonra her gelişimde anımsatıyor bana.

– Sen benim kaşığıımı nasıl atmıştın ama dışarı!

Şimdi beni anımsar mı?

“Nasıl atmıştım ama kaşığı dışarı” desem garip kaçır mı?Mutlaka anımsar, sevinir, ama burkudur, nedense böyle anılar insanları hep burkar.

Gülümsüyorum, gülerek selam veriyor, tanımadığı belli. Geçip giden nazik bir han misafiriyim onun için. Tam söyleyeceğim; yüz yaşında sanılan adam elinde çay askısı çıkıyor yukarıya.

– İnsan saçından başından utanır, gene kaptılar. O terzi olacak şaklaban bulmuş kibrit kutusu kadar bir fotoğraf makinesi, kızdırıyor ötekini. “Bak torunumun makinesi o bile senden güzel çekiyor.” diyor. O da ciddiye alıp laf söylüyor, be adam duyma sen de. Pantolonunu gösteriyor, “Pazardan aldım, hem ucuz hem ısmarlamadan daha sağlam” diye. Söylüyorum size, kedi köpek bunlar kedi köpek.

“Aldırma” diyor doktor, çayını alırken; sonra bir kez daha göz göze geliyoruz, son bir selam verip kapıyı kapatıyor... Çayını karıştırdığı kaşık, çağrışımla boğaz kaşığı anımsatır mı bilmiyorum.

Kapıya çıkan avukat, “gel” diyor yüz yaşında sanılan adama, belli ki kavganın detaylarını öğrenmek istiyor.

Bu han, bir başka dünya... Demir kapıyı itip çıktığınızda karşınıza gene normal dünya çıkıyor. İlerden gelen tramvayı görüp de aldanmayın, o sadece nostalji tramvayı. Hana bir kez geldiniz mi yerini iyi öğrenin, bir daha ki gelişinizde bulamayabilirsiniz, her seferinde ben de karıştırıyorum. Çevre esnafına da sormaya kalkmayın, hiç biri burada böyle bir han olduğunun farkında bile değil.

Beyaz Yüzler (Mehmet Melih Altınok)

Kendinden başka her yere sızan güneş ışığı, yerin yirmi beş metre dibine inen tavşan yuvası misali çukuru her nedense aydınlatamıyordu. Asırlardır her yeni gün gecenin karanlığını devirip yeryüzünü ışığa boğan bir devin, ufacık bir çukuru aydınlatmakta aciz kaldığı veya çukurun karanlığından korktuğu söylenemezdi elbette. Ama kesin olan çukurun karanlığıydı.

Tevfik Usta, karanlığın yardımıyla ulaştığı avuç büyüklüğündeki kar beyazı yumruyu toprağın göğüsünden söküp aldı. Beyaz yumrunun yüzeyi yeni doğmuş bir bebeğin teni gibi nemliydi. İçinin ürperdiğini hissetti Tevfik Usta. Toprak ana, karanlığın ayıbını örtmek için bu beyazlığı doğurmuştu sanki. O an Tevfik Ustaya kuyunun karanlığının sebebi sorulsa, hiç düşünmeden şu cevabı verirdi: “Güneş kuyuyu aydınlatmıyor elbette; çünkü, kar beyazının beyazlığını kıskanıyor.”

Tevfik Usta, cevabını yalnızca kar beyazı yumruyu yerin yirmi beş metre dibinde görenlerin bildiği sorunun varlığından habersizce, beline bağlanmış halatı çekiştirdi. Kuyunun başında bekleyen Memed Emmi, yerin dibinden gelen sinyali alır almaz keyiflenerek bir sigara yaktı. İçinde, günün bereketli olacağına dair bir his vardı.

Gün bereketli olmuş ama erken bitmişti. Tefvik Usta, kucağındaki beş parça lüle taşıyla birlikte yeryüzüne çıktığında, güneşi, dağların ardında kızala kesmiş bir halde buldu. Çok geçmeden battı güneş. Işığı kovan karanlıkla birlikte, günlerce sürecektir olan yağmurun ilk damlası zifiri karanlık kuyunun dibine damladı.

Tefvik Usta uzun bir otobüs yolculuğundan sonra evine vardığında, kedisini her zaman olduğu gibi pencerenin başında buldu. Çoktan toprak olmuş karısını ne kadar da çok sevdiğini düşünerek, kucağındaki ganimetleri daha sıkı kavradı.

Gün bereketli geçmişti geçmesine, ama son zamanlarda birçok şey gibi bereket de anlamını yitirmişti. Bugün bulunduğu beş parça lüle taşı, on yıl önce bulunduğu bir parça lüle taşı kadar rahatlatmıyordu Tefvik Ustanın elini. Tüm gün boyunca kuyunun nemini çekmekten sızlayan yılların yorgunu bacaklarını ovuşturdu Tefvik Usta. Akli, eski günlere, pazarları zevk için lüle taşı kuyusuna girdiği, boğazını ve sigarasını hesap konusu yapmadan yaşadığı günlere kaçmıştı. Uzaklara düşen bir yıldırım sesi Tefvik Ustayı dünyaya döndürmüştü. Yavrusunun tehlikede olduğunu sezen bir annenin telaşıyla “kuyu” diye bağırdı, “suyla dolmuştur şimdi!”

Yağmur dinecek gibi gözüküyordu. Masanın üzerine saçılmış lüle taşı parçalarına baktı Tefvik Usta. Yağmurun doldurduğu, belki de çöktüğü kuyusuna en az bir ay giremeyeceğini düşünmek bile istemiyordu. Odanın içinde telaşla volta atmaya başladı. Elindeki lüle taşları, aldığı bir kaç siparişe ancak yeterdi. İşin asıl kötü yanı, hazırlayacağı siparişlerin parasını önceden almış olmasıydı. Bir umutla ceplerini yokladı. Ne fayda. Epeyce borçlandığı toptancıdan lüle taşı alacak beş parası kalmamıştı. Hafta içinde ödeyeceği sigorta primi, dükkân kirası ve elektrik parası el birliği etmiş, rakibinin zayıf noktasını keşfeden bir boksör gibi, Ustanın yüreğine ard arda kroşeler indirmeye girişmişlerdi. Kanapeye yığıldı Tefvik Usta. Sıkışan kalbini ovuşturarak sakinleşmeye çalıştı. Uyumalıydı; yoksa düşünmek zorunda kalacaktı.

Yağmur gece boyunca dinmedi.

Ertesi sabah her zaman olduğu gibi güneşten önce uyandı Tefvik Usta. Kahvaltı faslını alelacele geçiştirip soluğu dükkânının bulunduğu çarşıda aldı. Yağmur hızını kaybetmesine karşın hâlâ yağıyordu. Çay ocağı hariç tüm iş yerlerinin kepenkleri aşağıdaydı. Uğurlu bir gün olmasını dileyerek dükkânını açtı Usta. Önlüğünü üzerine geçirip beyaz dostlarını şekillendirmeye girişti.

Çarşıda Tefvik Ustanın atölyesinden başka üç lüle taşı atölyesi daha vardı; tüm kentte de topu topu on tane. Eskiden bu eski şehrin, Eskişehir'in her yanı lüle taşı atölyeleri ile doluydu. Çeşit çeşit lüle taşı pipolar, ağızlıklar, kalemler, dükkânların vitrinlerini süslerdi. Zanaatlarının, büyük toptancılarla, tefecilerle ve borçlarla baş edemeyecğini anlayan ustalar, atölyelerini birer birer kapatmışlardı. Tüm zorluklara karşın zanaatında ısrar eden ustalarsa, sonunu umutsuzca bekleyen idam mahkumları gibi, boyunlarına geçecek ilmiği örmeye girişmişlerdi.

Tüm lüle taşı atölyeleri içinde, vitrininde günbegün yeni ürünler olan tek atölye Tefvik Ustanınkiydi. Diğer ustalar zaman zaman Tefvik Ustanın dükkânına usulca sızar, ses etmeden, yaşlı ustanın kendinden geçmiş bir halde beyaz altını oya gibi işleyişini izlerlerdi. Tefvik Ustanın pipo başlarına işlediği yüzleri rüyasında gördüğü söylentisi, çarşı esnafının dilinden düşmezdi. Yüz yüzü, bin yüzü en ince hatlarına kadar eksiksiz, hafızasında saklardı Tefvik Usta. On yıl önce işlediği bir yüzün aynısını, on yıl sonra aslına bakmadan işleyebilirdi. Hiçbir eserinde imza niteliği taşıyan bir iz bırakmazdı. Ama onun eserlerinin başka bir ustanın elinden çıkmış olabileceği de kimsenin aklına gelmezdi. Kör bir ressamın tablosu veya sağır bir bestecinin şarkısı nasıl taklit edilemezse, Tefvik Ustanın eserleri de tekrarlanamazdı. Çünkü herkes, Tefvik Ustanın eserlerini beyaz altının ışığının günbegün körleştirdiği gözleriyle değil, elleriyle şekillendirdiğini bilirdi. Bu yüzden Tefvik Ustanın atölyesinde el aletlerinin dışında ne bir torna, ne de bir matkap vardı.

Tefvik Ustanın zanaatındaki yetkinliğini iyi bilen müşterilerinin birçoğu ya kentten ya da dünyadan göçmüşlerdi. Şimdilerin lüle taşı müşterileriye, zanaattan ve özgünlükten çok, ucuzluğa ve çabukluğa rağbet eder olmuşlardı. Hız ve onun çocuğu olan tüketim kültürü, dinginliğin yanından ayrılmayan özgünlüğün üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanırken, insancıkların gözlerini ve yüreklerini peşine takmış, talan rüzgârları estiriyordu. Bu insafsız rüzgâr, Tefvik Usta gibi, gönlündeki ve düşündeki güzellikleri yaratıcılıkla harmanlayıp sanatı aracılığıyla her gün yeniden üreten kök salmış bir çınarı bile sallamaya başlamıştı. Yavaşlayan Tefvik Ustanın zanaatı değil, hızlanan zamandı.

Yağmur yağıyordu. Beyaz altının ışığını kıskanan güneş, yeryüzünün yüreklerini aydınlatmakta cimrilik ettikçe, bulutlar fütursuzca çarpışıyordu. Yıldırımlar yalnızca kuyuları değil, yoksulların ve emekçilerin ocaklarını da çökertiyordu.

Borçsuz harçsız, zanaatının başına keyifle oturacağı günün şafağını yakalamak için ecel gününden bir ay vade alması gereken Tefvik Usta'nın pes ettiği gün yağmur hâlâ dinmemişti. Haraç mezat satıp savacak bir şeyi olup olmadığını son kez düşündü Tefvik Usta. Artık çok iyi görmeyen gözleriyle, ekmek teknesinin her bir bucağını taradı. Yere saçılmış lüle taşı tozlarından başka hiçbir şeyi olmadığını kabullenmekte zorlanmamıştı. Bir dosta borçlanmayı düşünmedi bile; sitemin kapısını da zaten hiç çalmamıştı. Ceketini giymeden önce yerdeki lüle taşı tozlarını süpürdü, iş takımlarını özenle tezgâhın üzerine yerleştirdi. Son sigarasının dumanına tırmanıp bugüne değin yarattığı beyaz yüzlerle helalleşirken dükkânının kapısına vardı. Yan atölyede dernek kurmuş söyleşen esnafın, ülkeyi kasıp kavuran ekonomik krizden yakınırları çalındı kulağına. O, yağmur damlalarının çinko damlarla yaptığı düeti dinlemeyi tercih etmişti.

Atölyesinin kapısını kapatmadı Tefvik Usta. Santim santim yağmur sularına gömülen ekmek teknesini bir kaptan edasıyla terk ederek çarşıdan hızlı adımlarla çıktı. Sular yükseliyordu; yağmursa hiç dinmedi.

Atölyenin açık bırakılan kapısına şaşırınlar olduysa da, Tefvik Ustanın akıbetini pek merak eden olmadı. Kedisinin merak ettiği kesindi. Ama o da yalnızca yalnız bir kediydi.

Tefvik Ustanın kuyu açmak için arazisini kiraladığı Köylü Memed Emminin, emektar ustanın ceketini suyla dolmuş lüle taşı kuyusunun başında bulduğu gün, yağmurların dindiği güne rastlamıştı. Tüm çabalara karşın Tefvik Ustanın ne dirisi ne de ölüsü bulunabildi. Jandarmaya sorarsanız, leşini çakallar hallemişti. Mehmed Emmiye göreyse, ustanın ölüsünü kuyu yutmuştu ve merhuma kabrinde rahat vermemek bağışlanmaz bir günahtı.

Bir tek güneşin fikri sorulmadı. Kimsecikler güneşin suskunluğundaki haykırışa kulak vermedi. Oysa her şey onun gözleri önünde olmuştu. Beyaz altının Tefvik Ustanın zanaatını aydınlatışını da, ustanın, karanlığın özür dilemek için yarattığı lüle taşına ışık olarak geri dönüşüne de hep o şahit olmuştu. Ama güneşin fikri sorulmadı. Gördüğünü sanan gözler kör olmaktan korktukları için, güneşin gözlerine bakıp cevabı görmeye çalışmadı. Bir tek onlar cesurca baktılar güneşe. Onlar, güneşle her karşılaştıklarında bin bir renge bürünen ama asla muhteşem beyazlıklarını yitirmeyen Tefvik Ustanın beyaz yüzleriydi.